

SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ: A bűnügyi adatgyűjtés néhány fogalmi és szabályozási kérdése

TÓTH MIHÁLY: Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján

HAUTZINGER ZOLTÁN: Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében

TÓTH LEVENTE: Az intelligens fenyegetés. Hogyan veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia a biztonságunkat?

KARDOS PÁL – FÜLE FERENC – LIPPAI ZSOLT: A hatékony fellépést nehezítő jogi akadályok a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával összefüggésben

ERDÉLYI ÁKOS: A szexuális bűncselekmények nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai mutatói

FÓRIZS SÁNDOR: A német rendőrségek irányítási rendszere

LEVENTE TÓTH: The intelligent threat: How artificial intelligence can compromise our security

ÁKOS ERDÉLYI: International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes

DRUSZA TAMÁS – ANDRÁS HUNOR LEHEL – MÉSZÁROS ANDREA – PRESSBURGER TAMÁS:
Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV.

KÖNYVISMERTETŐ: Egy hivatás ABC-je (Recenzió Horváth József, Kovács Gábor és Kovács István azonos című könyvéről)

INTERJÚ: „A büntelen falu.” Interjú Bechtold Tamással, Vál község polgármesterével és Kovács Zsolttal, a Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetőjével

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

72. ÉVFOLYAM

2024/7. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)
Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)
Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)
Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója

Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Dr. Hegyaljai Máttyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára
Dr. Thomas Herko, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlézője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES
MB. FELELŐS SZERKESZTŐ
OLVASÓSZERKESZTŐ
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR

FŐMUNKATÁRS
MUNKATÁRS
SZERKESZTŐSÉG

ISSN

FELELŐS KIADÓ

NYOMDA
FELELŐS VEZETŐ

Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
Fazekas-Pátyodi Szandra
Végh Zsuzsanna
Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
Dr. Németh Viktor PhD
Luda Henrietta
2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
<https://belugyiszemlejournal.org>
ISSN 2062-9494 (Nyomtatott)
ISSN 2677-1632 (Online)
LXXII. évfolyam
Belügyminisztérium
www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium
1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
Duna-Mix Kft.
Nemecz Attila bv. alezredes, ügyvezető
Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	1119
	TANULMÁNYOK	
SZÉKELY GYÖRGY LÁSZLÓ	A bűnügyi adatgyűjtés néhány fogalmi és szabályozási kérdése	1121
TÓTH MIHÁLY	Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján	1143
HAUTZINGER ZOLTÁN	Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében	1167
TÓTH LEVENTE	Az intelligens fenyegetés. Hogyan veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia a biztonságunkat?	1187
KARDOS PÁL – FÜLE FERENC – LIPPAI ZSOLT	A hatékony fellépést nehezítő jogi akadályok a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával összefüggésben	1207
ERDÉLYI ÁKOS	A szexuális bűncselekmények nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai mutatói	1225
FÓRIZS SÁNDOR	A német rendőrségek irányítási rendszere	1241
LEVENTE TÓTH	The Intelligent Threat: How Artificial Intelligence Can Compromise Our Security	1257
ÁKOS ERDÉLYI	International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes	1275
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV. száma elé	1289
DRUSZA TAMÁS – ANDRÁSHUNOR LEHEL – MÉSZÁROS ANDREA – PRESSBURGER TAMÁS	Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV.	1293
	KÖNYVISMERTETŐ	
TEGYEY ANDREA CECÍLIA	Egy hivatás ABC-je. (Recenzió Horváth József, Kovács Gábor és Kovács István azonos című könyvéről)	1313
	INTERJÚ	
DÁNOS VALÉR – FAZEKAS-PÁTYODI SZANDRA	„A bűntelen falu.” Interjú Bechtold Tamással, Vál község polgármesterével és Kovács Zsolttal, a Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetőjével	1319

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

„A tudományos kutatások eredményeivel állandóan találkozik minden polgár, de ezeket annyira természetesnek tartja, hogy észre sem veszi. Olyan számára, mint a tiszta levegő, amit csak akkor értékel, ha maga is érzékeli a levegőszennyezést.

Furcsamód azonban ilyenkor mindig a tudományt okolja a bajért, pedig csak a tudomány eredményei képesek hozzásegíteni valamennyiünket ahhoz, hogy felismerjük a bajok gyökerét, és hatásosan tudjuk azokat megszüntetni..”

Beck Mihály

Aki csak júliusi lapszámunk tartalomjegyzékét átfutja, megállapíthatja, a tudományos kutatások és a Belügyi Szemlében helyet kapó tudományterületek tárgya bizony egyre bővül.

Ahogy fejlődik a tudomány és a technológia, úgy járul hozzá egyúttal új tudományterületek és technológiai ágak létrejöttéhez, amelyek szépen, lassan életünk velünk élő, majd azt alapjaiban meghatározó elemeivé válnak. Az új tudományos eredményeknek az a természete, hogy ahány kérdőjel végére segítenek pontot tenni, egyúttal legalább ugyanannyi új kérdőjel megszületéséhez is vezetnek, melyek megoldásához ugyancsak nem fog más út vezetni, mint a tudomány és a kutatás.

A legjelentősebb fejlődés, mely már mindennapjaink részévé vált, a mesterséges intelligencia használata, amellyel kapcsolatban fel kell tennünk a kérdést, hogyan veszélyeztetheti közvetve és közvetlenül biztonságunkat, és milyen szabályozási keretek szükségesek ahhoz, hogy egyre növekvő felhasználása csak minimális negatív következményekkel járjon.

Történelmi léptékkel mérve igen rövid idejű, harmincéves a pénzmosás bűncselekményének hazai szabályozása, és már ez a három évtized is bővelkedik a bűnüldözési és a jogszabályi környezet változásában. Mindezen változások alapos számbavétele hozzájárulhat a bűncselekmény alkalmazási gyakorlatának megalapozottabbá válásához, és támpontokat adhat a további kodifikációs megfontolásokhoz.

A magyar jogtörténetben 1903-tól napjainkig megalkotott idegenrendészeti jogszabályok preambulumainak ismertetése mellett megismerhetjük a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó törvény preambulumát. Habár a jogalkotás rendszerében normatív erővel csak az egyes

jogszabályok konkrét rendelkezései bírnak, az egyes jogszabályokat bevezető szövegek, preambulumok e jogszabályi rendelkezések értelmezéséhez járulhatnak hozzá.

Mindössze néhány évtizede lett mindennapi életünk állandó szereplője az autó, de az elöregedett, használhatatlanná vált gépjárművek a nagyvárosokban mára általános problémát jelentenek, amely szükségessé teszi a helyzet kezelésére kialakult rendőrségi és önkormányzati rendészeti feladatrendszer felülvizsgálatát, a hatékony rendészeti fellépést jelenleg nehezítő jogi akadályok bemutatását, illetve a jogszabályi környezet javító szándékú felülvizsgálatát.

Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését júliusi lapszámunk cikkei iránt, amelyekhez jó olvasást kívánunk!

Szerkesztőség

A bűnügyi adatgyűjtés néhány fogalmi és szabályozási kérdése

Some conceptual and legal questions of data gathering in criminal cases

Székely György László

Dr. PhD., LL.M., vezetőhelyettes ügyész, megbízott egyetemi előadó
Miskolci Járási Ügyészség
nasirius@gmail.com

Magyar
Tudományos
Adatok

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa a bűnügyi adatgyűjtés néhány általános kérdését és problémáját büntetőeljárás-jogi és kriminalisztikai szempontból is.

Módszertan: A rendelkezésre álló, a témával összefüggő jogszabályok, valamint a tárgykörben született büntetőeljárás-jogi és kriminalisztikai tárgyú tanulmányok, szak- és tankönyvek, valamint vázlatosan a külföldi (alapvetően angolszász) szakirodalom áttekintése, elemzése, értékelése, az ezekből származó következtetések levonása.

Megállapítások: Az adatgyűjtés mind a kriminalisztikában, mind a büntetőeljárás-jogban ismert fogalom. Jelentései azonban a két tudományterületen nem teljesen fedik egymást. A hatályos Be.-t megelőzően a fogalmak még közelebb álltak egymással, de az új eljárásjogi kódex a törvénybe integrálta a korábban a nyomozáson kívül alkalmazható, bűnfelderítésű célú titkos információgyűjtést, valamint jelentősen átalakította és újraértelmezte a büntetőeljárás-jogi adatgyűjtés fogalmát, rendszerét. Ennek értelmében egyes adatgyűjtési módok már csak leplezett eszközként alkalmazhatók, annak szigorúbb feltételrendszerével, következményeivel és formai kötöttségével. A tanulmány során előbb az adatgyűjtés fogalmi kereteit határozza meg a szerző, majd megvizsgálja először az adatgyűjtés kriminalisztikai fogalmát, ezután pedig az eljárásjogi szabályozást. Ez követően összegzi a kettősségből eredő problémákat.

Érték: A bűnügyi (nyílt) adatgyűjtés napjainkat érintő eljárásjogi és kriminál-taktikai kérdéseit az utóbbi időben önállóan nem vizsgálták, így jelen tanulmány

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 02. 26. Átdolgozás: 2023. 05. 05.
Elfogadás: 2023. 05. 19.

rávilágít egyrészt a legújabb szabályozás esetleges problémáira, másrészt a kriminalisztikai ajánlások körének átgondolására, modernizálására.

Kulcsszavak: nyomozás, felderítés, adatgyűjtés, kriminalisztika

Abstract

Aim: The purpose of this study is to present some general questions and problems of data gathering in criminal cases in aspect of criminal procedure law and forensic sciences.

Methodology: Presentation, analysis, evaluation and drawing conclusions of legal rules, studies, papers, and textbooks in the subject area, both in Hungarian and Anglo-Saxon literature.

Findings: Data gathering is a well-known method in both forensic sciences and criminal procedure law. However its meaning is different in these two fields of criminal sciences. Before the current code of criminal procedure in Hungary the meaning and content of data-gathering was similar in forensic science and in legal rules. But the new code has integrated the instruments of crime detection purposed secret information-gathering applicable before the starting of investigation, and made them criminal procedural instruments under the name of covert instruments. Besides that the new code significantly changed the system and legal rules of „open” data-gathering methods. Nowadays some data-gathering methods only apply as covert instruments with all its strict conditions, consequences and formal rules. In my study first I try to withdraw the conceptual borders of data-gathering and outlines some historical backgrounds. After it I explain the conception and content of data gathering in criminalistic literature, then I examine the rules of data gathering in criminal procedure law. In the end of my paper I summarize the problems of this conceptual dualism.

Value: The (open) data gathering in criminal cases as a subject has not been examined recently, so this study can draw attention on the problems of the latest legal regulation and the extension and modernization of criminalistic recommendations.

Keywords: investigation, detection, data gathering, criminalistics

Bevezető

Egy korábbi tanulmányomban részletesen vizsgáltam a felderítés büntető-eljárás-jogi és kriminalisztikai fogalmait, és a szabályozási problémákat, de

alapvetően a felderítés és a vizsgálat, valamint a bizonyítás kettőségeire és a jogi anomáliákra koncentráltam, és csak röviden tértem ki az adatgyűjtés ide illeszkedő kérdéseire (Székely, 2021). Utóbbi azonban megérdemli a részletesebb elemzést, így jelen tanulmányban ezt, ezen belül pedig most csak fogalmi kérdéseket, illetve a hazai szabályozás problémáit vizsgálom (de röviden utalok majd néhány angolszász eltérésre is).

A fogalmi tisztázás mint első lépés azért is fontos, mert az adatgyűjtés mind a kriminalisztikában, mind a büntetőeljárás-jogban jelenlévő, ám részben eltérő fogalom. Természetesen az „élő” nyomozások bevett, alapvető módszeréről van szó, ahol (a gyakorlatban) nem különülnek el élesen az eljárásjogi szabályok és a kriminalisztikai ajánlások, mindazonáltal a gyakorlati szóhasználatban sem mindig világos, hogy pontosan hol vannak az adatgyűjtés határai. Másodsorban lényeges a szabályozás áttekintése is. A 2018-ban hatályba lépett „új” büntetőeljárás törvény, a 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) ugyanis egy jelentős koncepcionális változtatást hajtott végre a titkos nyomozási eszközöket illetően azzal, hogy a korábbi, „ágazati törvényekben” szereplő, vagy csak a kriminalisztikában ismert módokat leplezett eszközökként a Be.-be integrálta (és egyidejűleg megalkotta a nyomozást megelőző előkészítő eljárási fázist is). Emellett a jogalkotó átstrukturálta az adatgyűjtés/adatszerzés rendszerét is, ezért ezen változások az adatgyűjtés fogalmára, kereteire is kihatnak. Így egyes, egyébként nyílt adatgyűjtési módok mára „kényszerűen” leplezett eszközzé váltak.

Múltját, történetét illetően azt állapíthatjuk meg, hogy az adatgyűjtés valójában a nyomozás legősibb és legalapvetőbb módja (a felderítése során az elsődleges lépés leggyakrabban a kérdezősködés, informálódás), így régtől jelen van valamilyen formában a büntető igazságszolgáltatásban, amelyet jól szemléltetnek az alábbi példák.

Az ógörög jogban Drakón emberölési törvénye (legalábbis annak egyik lehetséges olvasata/fordítása) előírta, hogy a vádemelés előtt a basielusok előzetesen vizsgálódjanak, hogy a gyilkosság miként történt (saját kézzel vagy felbujtással, szándékosan-e stb.). Később Solón államrendjében az emberölés sértettje egyenesági rokonának nem csak joga, de kötelessége volt vádemelés előtt az elkövető személyét felderíteni, amely a korabeli lehetőségek szerinti tudakozódással, azaz adatgyűjtéssel történt (Jakab, 2021).

Az ókori Rómában Cicero a Verres elleni perben mint vádló lehetőséget (és határidőt) kapott nyomozást végezni, hogy a vádhoz adatokat gyűjtsön (Nótári, 2010). Rómában egyes (nemcsak büntető) eljárások *questio*val (kérdés, nyomozás) vagy *cognitio*val (megismerés, tájékozódás) kezdődtek, amelynek során a magisztrátus vagy megbízottja előzetes adatszerzést végzett. A *questor* (kérdő) tisztség eredetileg ilyen feladatok elvégzését célozta (Zlinszky, 1993; Zlinszky, 1994).

A középkori germán-frank jogokban már megjelent annak az igénye, hogy jelentős ügyekben ne a sértett döntsön a vádemelésről, hanem királyi tisztviselők a sértett akaratától függetlenül, hivatalból vizsgálják ki a súlyos bűncselekmények körülményeit, elsősorban helybeli tudakozódással, meghallgatások útján (Horváth, 1997).

Angliában egy 1555-ben hozott jogszabály az ügynevezett békebírák kezébe adta a per előkészítésének feladatát, akik jogosultak voltak – többek között – előzetesen kikérdezni a terheltet és a vádló tanút (Langbein, 2003). Angliában egyébként a hivatalos rendőrség felállításáig (1856) a nyomozás kezdetleges adatgyűjtő tevékenység volt, sokszor magánúton, vagy erre szakosodott privát társaságok révén (Spencer & Delmas-Marty, 2006).

A magyar jogban a 13. századtól uralkodó eljárást illetően a korabeli szerzők az inquisitiót úgy jellemzik, mint „ténybeli információgyűjtés törvényes módon”. Ezen belül az inquisitio generalissima általános tudakozódást jelentett bűncselekmények felől, míg az inquisitio generalis már konkrét bűncselekmény körülményeit illető vizsgálódás volt (Katona, 1977).

Ha nem is a történeti fejlődéshez, de a nyomozói munka megismertetéséhez, a tényfeltáró gondolkodásmódhoz feltétlenül hozzájárult a bűnügyi (szép)irodalom is. A 19. századtól népszerű detektívtörténetek sorai között pedig az olvasó a legtöbb esetben a nyomozó adatokkal végzett munkáját (adatok összegyűjtése, rendezése, fejben végzett elemzése, értékelése, majd a következtetés levonása) követheti nyomon. Poe úttörő novellájától, *A Morgue utcai kettős gyilkosságtól*, Doyle Holmes történeteinek át, Christie írásaitól egészen a mai krimi irodalomig nem csak a laikus olvasóközönség, de a szakmabeliek is találkozhattak olyan adatfeldolgozási műveletekkel, amelyek ha mással nem, de a gondolkodásmód elsajátításával támogathatják a gyakorlati adatgyűjtő munkát. [Nem véletlen, hogy a detektívtörténet irodalomtörténeti értelemben kifejezetten szigorú szabályrendszerhez kötött stílus (Keszthelyi, 1979).]

Az adatgyűjtés általános meghatározása

Mielőtt az adatgyűjtés kriminalisztikai meghatározására rátérnék, célszerű az adatgyűjtést, ha nem is köznapi értelemben, de a nyomozás szempontjából behatárolni. Tartózkodnék a „túl messziről” indítástól, így nem kívánom az adat jogi, vagy akár információelméleti fogalmait elemezni. Kiindulópontként elfogadhatónak vélem Lakatos meghatározását, aki szerint az adat tényre vonatkozó ismeretet jelent, míg az információ az adat hírtartalma. Ehhez képest a bizonyíték egy harmadik fogalom, amely olyan bizonyító erejű adat, amelyet a felderítésben

is fel lehet használni, de ha bizonyításra alkalmas, akkor arra is. Így tehát az adat maga egyszerű adatként, információként és bizonyítékként is megjelenhet a nyomozásban (Balláné, Kunos & Lakatos, 2004). Mindezekről függetlenül mind a magyar (például Vargha, 1979), mind a nemzetközi (Girod, 2019) szakirodalomban (és sokszor a jogi szabályozásban is) az adatgyűjtés relációjában az adat és az információ kifejezéseket a legtöbbször szinonimaként használják.

A nyomozás során végezhető adatgyűjtés a legtágabb értelmezés szerint azonos lehet végső soron magával a nyomozással. Az angolszász jogterületen a nyomozás bizonyos értelemben az adatgyűjtéssel egyenlő, hiszen perrendszerű bizonyítás a nyomozás során itt nem folyik, vagy ha alakilag a nyomozás során mégis ilyen adatrögzítés történik (például jegyzőkönyvezett tanúkihallgatás), úgy az ilyen iratok a tárgyaláson nem használhatók fel, vagy nem értékelhetők bizonyítékként (LaFave, Israel & King, 2004; Delmas-Marty & Spencer, 2006; Farkas & Róth, 2000; Székely, 2021). Ahogy korábban erről már írtam, a hazai, kriminalisztikai értelemben vett felderítés mint nem bizonyító tényfeltáró/adatgyűjtő tevékenység is ehhez a fogalomhoz áll közel azzal, hogy a magyar jogrendben a nyomozás során (már a felderítési szakaszban is!) bizonyítási eljárás és nem pusztán adat-/információgyűjtés zajlik (Székely, 2021).

A legtágabb értelmezés tehát azt is jelenti, hogy minden, a nyomozás során nyert új adat/információ, amely valamilyen relevanciával bír a konkrét ügyben, végső soron adatgyűjtés, hiszen a kriminalisztikában is alkalmazott ismeretelméleti értelemben (Angyal, Balassa, Bezsenyi & Petrétei, 2019) a bennünk (a nyomozó tudatában) kialakult kép, azaz a „fejünkben összeállt” történeti tényállás ezen adatokból építkezik. E túl tág fogalom alapján viszont a nyomozás során végzett bizonyító eljárási cselekmények (például tanúkihallgatások) is adatgyűjtési tevékenységek lennének, elmosva ezáltal a kriminalisztikában elválasztott felderítés és bizonyítás, vagy a Be.-ben (legalábbis eredeti koncepciójában) külön tartott felderítés és vizsgálat határait. Célszerű tehát bizonyos szempontok mentén szűkíteni az adatgyűjtés kereteit.

Nem kell hozzá sem kriminalisztikai, sem büntetőeljárás-jogi szemüveg, már önmagában a logika is megköveteli, hogy a begyűjtött adatokat, sőt magát a gyűjtési folyamatot is szűrje valamilyen szempont szerint a nyomozó. Egy adott nyomozás mindig egy adott ügyről, konkrét bűncselekményről szól. Ezért észszerű szűkítés, hogy az üggyel még áttételesen sem kapcsolódó adatokat nem kell begyűjteni sem, de ha a begyűjtés/megszerzés megtörtént, akkor azokat mindenképpen szelektálni kell. (A kirostált adatokat azonban nem feltétlenül kell a „szemétkébe dobni”, hanem utalhatnak például más bűncselekményre, amely másik nyomozás elrendelésére lehet alap.). A szűrés azonban sokszor nehéz feladat, ehhez általános útmutató nem adható, legfeljebb ajánlások,

később pedig a nyomozó tapasztalata, gondolkodásmódja segít ebben (Dobos & Kovács, 2020). Első rostának viszont megfelelő lehet a Be. egyébként a bizonyításra vonatkozó, de a felderítő adatgyűjtésre is alkalmazható megállapítása, amely szerint a (bizonyítás) azon tényekre terjedhet ki, amelyek a büntető anyagi és eljárásjogi jogszabályok alkalmazásában jelentősek [Be. 163. § (1) bekezdés]. Ez tehát egyfajta jogi keret, hiszen az ügy tárgya mindig egy Btk.-ban meghatározott bűncselekmény, a nyomozást pedig a Be. eljárási szabályai alapján kell lefolytatni, ezért az adatok beszerzése során is ezek tartandók szem előtt. (Természetesen a nyomozás során – lásd a lentebb írtakat – belefuthat a nyomozó olyan adatba is, amely e körön kívül esik, viszont továbbvezet más adatokhoz. Az ilyen adatot nem feltétlenül kell rögzíteni, de az ügyben mégis jelentőséggel bírhat.) E jogi kereten túl kell azonban mindig egy konkrét szűrő is, amely az adott ügy szempontjából releváns adatokat méri meg, ez viszont mindig az adott ügy nyomozójának (vezetőjének, az ügyet felügyelő/irányító ügyésznek) a kezében van, hiszen az csak az ügy tárgya szempontjából dönthető el. Megjegyzem a relevancia súlypontja, ahogy majd a kriminalisztikai meghatározásoknál látni fogjuk, sosem volt állandó. A szocialista időszakban például a legtöbb kriminalisztika könyv bűncselekménytípustól függetlenül hangsúlyozta (sőt kötelezővé tette) az elkövető munkahelyi viselkedésére, minősítésére vonatkozó adatok begyűjtését (Kriminalisztika, 1952; Illár, 1983; Vargha, 1979).

Ahogy már említettem, a kriminalisztika élesen elválasztja a nyomozás során végzett felderítő és bizonyító tevékenységet, ennek részletkérdéseit többen is kidolgozták már, a legrészletesebben talán Lakatos (Balláné, Kunos & Lakatos, 2004). Ehelyütt csak arra kívánok utalni, hogy ezen értelmezésben a bizonyító tevékenységet nem szokás adatgyűjtésnek tekinteni (lásd a fentebb írtak szerinti túl tág értelmezést), inkább a felderítő munka kriminalisztikai (de nem büntetőeljárás-jogi!) fogalma körébe esik az adatgyűjtés (lásd Székely, 2021).

A relevancia alapján történő szűréshez kötődik az adatgyűjtés cél szerinti meghatározása: miért, milyen célból gyűjtjük az adatot. A kriminalisztika alapkérdéseivel mint klasszikus témával ez jól egybevágh (Fenyvesi, 2013; Fenyvesi, 2017; Dobos & Kovács, 2020), a szakirodalom szereti a saját kereteinek, céljainak meghatározását a hét alapkérdés mentén elvégezni. Ekképp az adatgyűjtés célját meghatározhatjuk úgy is, hogy azt az egyes alapkérdésekhez kötjük.¹

1 A kérdések viszont nem egyenlő súllyal esnek latba. Fenyvesi felhívja a figyelmet arra, hogy a Miért? kérdésnek a kontinentális kriminalisztika kevesebb figyelmet szentel, mint az angolszász (Fenyvesi, 2017). Ez a hazai gyakorlatra is igaz napjainkban, míg a szocialista időszakban – ahogy azt egyes jelentősebb emberelési ügyek ítéletének bírói indokolásából is láthatjuk (Dulai, 2021), valamint, ahogy említettem az elkövetői háttér feltárásának a szocialista nyomozás nagyobb figyelmet szentelt – fontos volt felderíteni azt is, hogy mi vezette a terheltet a bűncselekmény elkövetéséhez.

Emellett a cél szerinti meghatározásnak lehet egy további mércéje: az adat megszerzése bizonyítékhoz vezet-e (de maga az adat nem közvetlenül bizonyíték, például tanúkutatás alapján a nyomozó megszerzi a későbbi potenciális tanúk adatait), vagy csak továbbgördíti a nyomozást, továbbvezet egy másik adathoz/forráshoz (például valaki látott egy bizonyos rendszámú autót a cselekmény idején a környéken, ez alapján kideríthető a jármű tulajdonosa, aki megkereshető/kihallgatható, amely továbbvezethet az elkövető beazonosításához stb.). Bizonyos értelemben utóbbi, láncolatos adatgyűjtés az igazi felderítés, amelynek során a nyomozó újabb és újabb adatokba kapaszkodva „araszol” (vagy éppen száguld) egy következő felé, amely végül választ jelenthet valamely kriminalisztikai alapkérdésre (például a Ki? kérdésre).

További fogalmi keret annak kérdése, hogy az adatgyűjtést fel lehet-e (kell-e) osztani titkos és nyílt formára. Álláspontom szerint itt különválasztandó a jogi és módszertani elkülönítés. Az, hogy egy adott törvény az adatgyűjtést általában vagy egyes eszközeit leplezett eszközként szabályozza, jogi (szabályozási) kérdés, jogalkotói döntés. Nézetem szerint kriminalisztikai értelemben viszont egyfajta adatgyűjtés (mint taktika) létezik, amelyet módszerét illetően lehet titkosan vagy nyíltan végezni (például lehet nyíltan informálódni, vagy a cél leplezésével is).

Ami pedig a tartalmat, az adatgyűjtés elemeit illeti: az adatgyűjtés egyértelműen gyűjtőfogalom, amelybe igen sok minden (sokféle eszköz, módszer) beletartozhat. Azt, hogy mit szokás, vagy mit lehet idesorolni, a következőkben részletesen is kifejtem.

Végül itt csak utalni kívánok rá, hogy a nyomozások során az adat- vagy információgyűjtés kifejezés mellett megjelenik az adatszerzés fogalom is. Annak ellenére, hogy kriminalisztikai vagy akár köznapi értelemben a kifejezéseket szinonimaként használhatnánk, a Be. e kérdéskört árnyalttá tette, mert sok esetben eltérő jelentéssel alkalmazza e fogalmakat.

Legvégül egy bizonyos szempontból az adatgyűjtés szűkebb nyelvi jelentését tárgítani szükséges. A büntügyi adatgyűjtés ugyanis nem korlátozódhat „passzív” gyűjtésre. A nyomozónak nem adatbázis, információbank kialakítása a célja (bár a begyűjtött információk ilyen célra is alkalmazhatók, lásd például modus operandi, ujjnyomatok, DNS adatbankjai), hanem az adatokkal való munka, azok feldolgozása, értelmezése, elemzése, azokból következtetések levonása, és ezek alapján további eljárási cselekmények, vagy adatgyűjtések végzése. Ez a kriminalisztikai értelmezéseknél is visszaköszön, mert ahogy látni fogjuk, a magyarázatok ezt is figyelembe veszik. Mindazonáltal az adatokkal végzett munkát a kriminalisztika nem az adatgyűjtés mint taktika, hanem az általános vagy kriminálmetodológiai tanok között, az adatokkal végzett munka, a kriminalisztikai

gondolkodás, a verziók, vagy a nyomozás tervezése körében tárgyalja (Balláné, Kunos & Lakatos, 2004; Dobos & Kovács, 2020; Mészáros, 2021).

Az adatgyűjtés kriminalisztikai fogalma és elemei

A kriminalisztikai szakirodalom csaknem minden átfogó műve foglalkozik az adatgyűjtéssel, minden esetben ezzel az elnevezéssel, rendszertanilag pedig a krimináltaktika területén. Azonban érdekes módon (nem tudom, hogy ez fontossági sorrendet jelentett-e) változó, hogy az adatgyűjtés kifejtése a taktikai eszközök sorában elsőként, vagy éppen legutolsóként történik.

Megjegyzem ugyanakkor, hogy kifejezetten az adatgyűjtésre fókuszáló önálló monográfia eddig még nem született, legfeljebb néhány szakkikk foglalkozik általánosságban az adatgyűjtéssel (Bócz, 2011), vagy az adatgyűjtés valamely rész- vagy kapcsolódó területével (Pilisi, 2012; Bánáti, 2022; Juhász, 2022; Herédi, 2018). Emellett az adatgyűjtés leginkább a titkos/leplezett eszközökkel összefüggő írásokban jelenik meg markánsabban (Nyeste & Szendrei, 2019).

A szocialista időszakot illetően az első lényeges mű egy 1952-ben készült krimináltaktika kézikönyv, amelynek első érdemi fejezete az adatgyűjtésről szól. Meghatározása szerint az adatgyűjtés valamely, a hatóság tudomására jutott eseménnyel kapcsolatosan annak megállapítására irányul, hogy mi történt, mikor történt, miért történt stb. A mű az adat fogalmát is definiálja: minden olyan bejelentés, vallomás, nyilatkozat, vélemény, nyom, eszköz, körülmény, tünet és jelenség, amely közvetlenül vagy közvetve mutatja vagy mutathatja, hogy milyen bűncselekmény történt, és ezek az adatok többé-kevésbé alkalmasak arra, hogy a tettes kiléte megállapítható legyen. Az adatgyűjtés eszközeiként (valójában inkább forrásokként) igen sok módozatot felsorol, ezek: a kikérdezés, a megfigyelés, a kutatás, a személymotoszás, a helyszíni szemle, a bűnjelek, a szakértői vélemény, az üldözés, az elfogás, a személyazonosítás, a technikai berendezések, a különböző bűnügyi nyilvántartások, iktatóhivatalok, irattárak és egyéb rendőri iratanyagok. A korszakra jellemzően egyébként a megfigyelést nem adatgyűjtési módként, hanem önálló taktikai eszközként tárgyalja, még hozzá igen részletesen (Bűncselekmények nyomozása, 1952).

Az 1961-ben kiadott kriminalisztika tankönyv szintén a krimináltaktikánál, ám annak végén foglalkozik az adatgyűjtéssel. Definíciót e szakkönyv nem ad, csak az adatgyűjtés fajtáit ismerteti: megfigyelés, információszerzés, puhatólás, a sajtó felhasználása, csapdák. E mű is a legrészletesebben a megfigyeléssel foglalkozik, a többi témakört rövidebben tárgyalja. Élesen elválasztja azonban egymástól az információszerzést [az adatgyűjtés olyan formája, amelynek

során a nyomozó hatóság a terhelt személyi körülményeinek (életmódjának, magatartásának, munkához való viszonyának stb.) megállapítása céljából e cél felfedésével gyűjt adatokat] és a puhatolást, amely az információszerzéstől eltérően az eljárás célját leplező irányított beszélgetés. Az „egyszerű”, nyílt információszerző beszélgetést, kérdezősködést viszont nem ismeri (legalábbis nem ismerteti), mert úgy látszik, hogy a fent írt információszerzést kizárólag a terhelt háttérkörülményeinek feltárásával azonosítja. A mű nem itt, hanem a következő fejezetében, a *Nyomozás tervezése* cím alatt, a verziók kapcsán tárgyalja az „adatokkal végzendő munka” kérdését, amely nem más, mint „*az adatok felkutatásával és az azokkal kapcsolatos gondolati munka*”, ugyanitt az adatot úgy definiálja, mint „*minden olyan tény, amely – közvetve vagy közvetlenül – a bűncselekménnyel kapcsolatban felvilágosítást nyújt és ezáltal a felderítés érdekében használhatónak látszik*”. A fejezet szerzője ezután alaposan részletezi, hogy az adatok lehetnek személyi vagy tárgyi jellegűek, az adat lehet maga bizonyíték, vagy ilyenek nem minősülő adat, részletezi továbbá az adatokkal kapcsolatos bíráló, szűrő, rendszerező és következtető tevékenységet is (Garamvölgyi, 1961).

A több kiadást is megért, elsősorban a jogászképzésnek szánt *Kriminalisztika* egységes jegyzet szintén a taktika körében, annak legutolsó tételeként tárgyalja az „adatgyűjtés egyéb módszereit”, de csak igen röviden, az adatgyűjtést nem is definiálva. Az adatgyűjtés módjaiként elsőként a csapdát részletezi, majd az „információszerzést és puhatolást”, legvégül pedig (legrészletesebben) a megfigyelést. Az információszerzés itt a terhelt személyi körülményeinek feltárását, míg a puhatolás az eljárás célját leplező adatgyűjtést jelenti (Vargha, 1979).

Az 1983-ban, a rendőrtiszti képzésnek szánt *Krimináltaktika* tankönyv szerint: „*Az adatgyűjtés az a nyomozási taktikai tevékenység, amellyel a nyomozó hatóság a bűncselekmény körülményeinek, a gyanúsított meghatározott tevékenységének, személyi körülményeinek [...] tisztázása, meghatározása céljából információkat szerez.*” (Illár, 1983.) A mű röviden utal arra, hogy nemcsak az fontos, hogy a bűnüldöző szervek megfelelő adattömeggel rendelkezzenek, hanem az is, hogy ezt megfelelően hasznosítsák. A tankönyv a következő eszközöket ismerteti: (egyszerű) megkeresés, puhatolás, környezettanulmány, megfigyelés, csapda, a lakosság bevonása az adatgyűjtésbe, tömegtájékoztató eszközök felhasználása. A megkeresést viszont csak írásban látja lehetségesnek, és legfontosabb céljának a terhelt személyi, munkahelyi viszonyainak feltárását tartja. A puhatolás itt is a cél leplezésével történő irányított beszélgetést jelent, viszont az egyszerű, „leplezetlen” adatgyűjtő informálódást külön eszközként nem tárgyalja. E mű is a megfigyelést taglalja a legrészletesebben (Illár, 1983).

A szintén a rendőrtiszti képzésben alkalmazott, a rendszerváltozás után megjelent, több kiadást is megért kriminalisztika tankönyvsorozat az adatgyűjtést a taktikán

belül, az egyik legelső eszközként tárgyalja. A témát talán a legalaposabban kidolgozó Lakatos elsőként részletesen kifejti, hogy a nyomozás eleve adatigényes tevékenység, de egy idő után az eljárásjogi szabályozás a bizonyításra kezdett koncentrálni, és nem foglalkozott részleteiben a felderítéshez tartozó adatgyűjtéssel. Úgy látja, hogy az adatgyűjtés egyes módjait nem kell és nem is lehet alakszerű eljárási cselekményekhez kötni (magyarán jogilag szabályozni, sőt a feltétlen dokumentálást sem tartja szükségesnek), épp ezért a kriminalisztika feladata az adatgyűjtés módszereinek kidolgozása. Hozzáteszi, hogy az adatgyűjtés azért is különbözik a krimináltaktika többi tételétől (például szemle, bizonyítási kísérlet), mert alig vagy egyáltalán nem szabályozza a jog ezt a kérdéskört. Viszont már ekkor (2004-ben) felvetette, hogy változóban van a jogi környezet, és főként a titkos eszközök szélesítése és jogi szabályozása indokoltá teszi az adatgyűjtési formák pontosítását, átgondolását. Nem az adatgyűjtés, hanem a krimináltaktika rendszerének ismertetése során fejt ki továbbá a szerző, hogy az ügynevezett bűnügyi szolgálati ismeretek szakterület (gyakorlatilag a titkos/leplezett nyomozási eszközök alkalmazása) ott kapcsolódik a krimináltaktikához, hogy előbbi a taktika tételeit felhasználja, és kidolgozza a titkos alkalmazási lehetőséget, sőt néha tovább is fejleszti azokat. Az adatgyűjtést egyébként olyan információszerező tevékenységnek tekinti Lakatos, amely mind a felderítés, mind a bizonyítás tárgyát képező cselekmény körülményeinek tisztázásához alkalmazható, de hangsúlyozza, hogy elsősorban a felderítés során van szerepe, a bizonyításban csak akkor, ha azt az eljárásjog megengedi. A szerző is részletesen (a korábbi műveknél jóval alaposabban) ismerteti az adatgyűjtés fajtáit: megkeresés, puhatolás, környezettanulmány, megfigyelés, lakosság bevonása, csapda. A megkeresést e tankönyv már szóbeli és írásbeli formában is alkalmazhatónak látja (csakis nyílt eszköznek tekinti), és a szóbeli megkeresés alatt lényegében az egyszerű személyes, alakszerűtlen informálódás értendő (Lakatos, 2004).²

A hazánkban legutóbb, 2022-ben megjelent sokszerzős *Kriminalisztika* tankönyv is részletesen foglalkozik az adatgyűjtéssel, a krimináltaktikán belül (a *Bűnügyi adatgyűjtés, profilalkotás* cím alatt; itt jegyzem meg, hogy önálló fejezetben foglalkozik e mű a „bűnügyi hírszerzéssel”, amely a leplezett eszközök kriminalisztikáját takarja). Az adatgyűjtést e könyv a korábbiaktól eltérő struktúrában és arányokkal ismerteti, definícióját illetően pedig az adatgyűjtést

2 Az adatgyűjtés kapcsán a fentivel azonos értelmezést tartalmaz (mivel annak a szerzője is Lakatos) a 2004-ben kiadott, két kötetes, Bócz Endre által szerkesztett, sokszerzős kézikönyv is (Bócz, 2004). Az 1998-tól szintén több kiadást megért, legutoljára 2012-ben kiadott, a „pécsi (büntetőeljárás-jogi és kriminalisztikai) iskola” által készített kriminalisztika tankönyv az adatgyűjtést önálló témakörként nem tárgyalja. Külön elemzi viszont krimináltechnikai eszközként a csapdát, míg a krimináltaktika témakörén belül, a nyomozás tervezése és szervezése alatt tér csak ki az adatgyűjtésre röviden (Tremmel, Fenyvesi & Herke, 2012).

információszerző tevékenységnek tekinti, amelynek mind a felderítésben, mind a bizonyításban nagy jelentősége van, ezért az egész nyomozást végigkíséri. Ezen írás is kitér arra, hogy az adatgyűjtés minden területét nem lehet és nem is kell eljárásjogilag szabályozni. A fejezet szerzője (Kovács Lajos) külön ismerteti, hogy a Be. maga mit tekint adatgyűjtésnek. Az eszközöket illetően előbb az úgynevezett adatszerző módszereket rögzíti a könyv: a megkeresést, a puhatolást, a környezettanulmányt, a megfigyelést és a lakosság bevonását. A megkeresés alatt nemcsak írásbeli módot, hanem a szóbeli megkeresést is érti, azonosítva ezt az esetet a Be. szerinti felvilágosításkérésrel [Be. 267. § (3) bekezdés c) pont]. A megfigyelést azonban már közel sem olyan részletesen tárgyalja, mint a korábbi könyvek, pusztán egyetlen bekezdésben említi. A fejezet szerzője egy alcímben (részletesen) külön foglalkozik az úgynevezett klasszikus humán adatgyűjtéssel, amely elsősorban az egyszerű, beszélgetésen alapuló tájékozódást jelenti, de itt részletezi a könyv a tanúkatatás műfogásait, a díjkítúzt és a média lehetőségeit is. További külön alcím alatt olvashatunk a technikai (digitális) adatok kérdésköréről is, ahol taglalja a digitális technológiák és eszközök lehetőségét (például rekonstrukciós szoftverek, biometrikus szkennelés, az adatnyilvántartásokban való „bányászással” végzett rasztornyomozás, valamint a közösségi médiából való adatgyűjtés); valamint külön szól a mobiltelefonok és híváslisták, a biztonsági térfigyelők, valamint általában az internet adatgyűjtésre használható lehetőségeiről (Fenyvesi, Herke & Tremmel, 2022).

A magyar szakirodalmat követően röviden utalok néhány angolszász szerző adatgyűjtésre vonatkozó álláspontjára. Girod – amerikai szerző – az adat- vagy információgyűjtést a nyomozások „alapvető, jól bevált” módszerének tekinti, és az adatgyűjtést a forrásai szerint elemzi (dokumentumok, adatbázisok, személyek kikérdezése, leplezett tevékenység eredményei). Külön foglalkozik a beszerzett adatok elemzésének, rendszerezésének kérdésével is (Girod, 2019). John és Maguire – brit szerzők – az adatgyűjtési módszereket a bűnügyi hírszerzés témakörén belül tárgyalják, de a magyar szóhasználattal ellentétben ez nem (feltétlenül) a leplezett módokat jelenti (a könyv külön fejezetben foglalkozik a titkos eszközökkel is). A szerzők szerint az adatgyűjtés egyik haszna, hogy sikeressége erőteljes bizonyítékok beszerzéséhez vezethet, mint például a megfigyelt terhelti mozgás, vagy pénzügyi műveletek adatainak rögzítése, informátoroktól származó adat eltulajdonított tárgyak hollétére vagy tervezett bűncselekmények helyszínére, bűncselekmény elkövetésének közvetlen megfigyelése (és rögzítése). A szerzők az információgyűjtést egy négyfázisú ciklusra osztják, amely az adatok gyűjtésével kezdődik, amelyet az értékelés követ, ezután következik az adatok elemzése, majd a cselekvési fázis. Az első szakaszt illetően az információforrások között megemlíti a szerzők a rendőrségen belüli forrásokat (például járőrök tapasztalatai,

észlelései), az informátorokat és az egyéb igazgatási vagy gazdasági szerveket (börtönök, pártfogók, helyi igazgatási szervek, bankok, cégek) (Newburn, Williamson & Wright, 2011). Végül említést érdemel az USA-ban az egyik legtöbb kiadást megért (legutoljára 2019-ben kiadott), O'Hara által írt nyomozási kézikönyv, amely szerint maga a nyomozás tulajdonképpen a tények, adatok összegyűjtését jelenti. A szerző szerint a nyomozó eszköztárát a „három I” jelenti (information, interrogation, instrumentation), amely közül az elsőt, azaz az információk gyűjtését tartja a legfontosabbnak, mert ennek révén válaszolható meg a kérdés: „Ki tette?”. Lényege pedig az, hogy a nyomozó emberektől és adatbázisokból szerez meg adatokat. O'Hara külön fejezetet szentel a jelentésírásnak, amely az összegyűjtött adatok megfelelő rögzítését jelenti (O'Hara, 1973).

A kriminalisztikai fogalmak és tartalmi elemek kapcsán összefoglalásként két dologra szeretném felhívni a figyelmet. Elsőként arra, hogy hiába tekintenénk valahol az egyik legalapvetőbb adatgyűjtési formának, a szakkönyvek alig említik adatgyűjtési módként az egyszerű, nyílt informálódást, kikérdezést, holott ez az adatgyűjtés egyik legegyszerűbb módja lehet. A másik, nézetem szerint szintén lényeges tartalmi elem, a „nem humán” forrású, hanem adatbázisokból/-halmazokból való adatgyűjtési forma szintén hiányzik a legtöbb szerzőnél. A korábbi, a digitális forradalom, illetve az internet világa előtti írások félig-meddig érhetően nem vagy alig említik (vagy nem tekintik önállóknak) az ilyen adatgyűjtést. Azt azonban látni kell, hogy már a digitalizáció előtt is léteztek törvényes adatbázisok (lakcímnnyilvántartás, ingatlannyilvántartás, bűnügyi nyilvántartások), és az ezekből való információszerzés alapvető (és régtől alkalmazott) adatgyűjtési forma. Az elektronikus adatok világában pedig ezek már sok esetben online formában is hatósági rendelkezésre állnak. Mindemellet a nyilvános, internetes források (weblapok, közösségi média), a szaknyelvben OSINT-ként (Open Source Intelligence) rövidített adatgyűjtés lehetőségét nyitották meg, és mára a bűnügyi adatszerzés gyakorlatban is alkalmazott módjává váltak (Nyeste & Szendrei, 2019; Herédi, 2018). Az utóbbi időben nem véletlenül írtak már többen is az akár „íróasztal mögül” is végezhető, úgynevezett raszternyomozásról, illetve az interoperabilitási e-nyomozásról (Pilisi, 2012; Nyitrai, 2020). Az ilyen információszerzésnek önálló helye lehet az adatgyűjtés krimináltaktikai módjai között.

Az adatgyűjtés jogi szabályozásának kérdései

A kriminalisztikai elméleti meghatározásokat követően a jogi szabályozást vizsgálom. Alapvetően a büntetőeljárás-jogi szabályokról kell itt beszélnünk, de

mivel szükségszerűen összekapcsolódik a téma a titkos eszközökkel is, ezért a hatályos Be. előtti időszakot érintően más jogszabályt (elsősorban a rendőrségi törvényt) is át kell tekinteni.

Az adatgyűjtés mint fogalom (amelyet, ahogy láthattuk a kriminalisztika ekként használ) a hatályos Be. előtt ezzel az elnevezéssel egyáltalán nem jelent meg, de tartalmilag hasonló szabályozás is csak az 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: II. Be.) „végidőszakában” (1999-től) került be a tételes jogba. [Tehát ezt megelőzően tisztán kriminalisztikai, felderítési eszköz(ök)ről volt szó, ami a büntetőeljárás-jogban szabályozatlan terület volt.]

Első kódexünk, a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény-cikk nem ismerte az adatgyűjtés fogalmát. Az előkészítő szakasz két típusa, a nyomozás és a vizsgálat kapcsán az adatok kipuhatólása, kiderítése kifejezés szerepel ugyan a törvényben (83., 102. §§), de ezek csak látszólag jelentettek adatgyűjtést, ugyanis a vizsgálat mindenképpen, de a gyakorlatban a nyomozás is ténylegesen bizonyítási cselekmények elvégzését jelentette (lásd részletebben: Székely, 2021).

A következő két jogszabályban, az 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról (továbbiakban: II. Bp.) és az 1962. évi 8. tvr. a büntetőeljárásról (továbbiakban: I. Be.), az adat szó ugyan megjelenik némely esetben (például nyomozás megindulásához vagy megszüntetéséhez alapot adó adatok [II. Bp. 86. §, I. Be. 103. § (3) bekezdés], sőt bizonyító adatot is említ a törvény [II. Bp. 146. § (3) bekezdés, de nem lehet elkülöníteni a jelentését a bizonyítéktól, és valódi adatgyűjtési munkára sincs törvényi utalás. (Egyedül az I. Be. pótnyomozásról rendelkező szabályai fogalmazznak úgy, hogy annak oka lehet, „*ha az ügy felderítése érdekében szükséges, és az adatok megszerzése a tárgyaláson nem biztosítható.*”)

A II. Be.-ben az adat kifejezés ugyan előfordult, de jelentése itt is többnyire egybeesik a bizonyítékkal [például meg kellett szüntetni a nyomozást, ha „*a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése*” – 139. § (1) bekezdés b) pont]. Viszont e törvényben – ahogy fentebb említettem – jelent meg elsőként a nyomozó hatóság úgynevezett egyéb adatszerző tevékenysége (131/B. §), az 1999. évi CX. törvény révén.³ E szövegrész azonban a módosító törvény indokolása alapján az akkor már elkészült, de hatályba nem lépett III. Be. puhatólási szabályainak „előre” átvételét jelentette.

3 „*A nyomozó hatóság a nyomozás elrendelése után annak megállapítására, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak, puhatólást végezhet, ennek során információt gyűjthet, felvilágosítást kérhet, iratokat megtekinthet, a bűncselekmény helyszínét megtekintheti, szaktanácsadót vehet igénybe, és a megszerzett adatokat ellenőrizheti. A nyomozó hatóság a puhatólás során fénykép vagy más adathordozó bemutatásával személyt vagy tárgyat kiválasztathat, illetőleg a bemutatott személyről vagy tárgyról felvilágosítást kérhet.*” Megjegyzem az eredeti elnevezéssel a puhatólás eljárásjogi és kriminalisztikai fogalma el is szakadt volna egymástól.

Az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (III. Be.) adatgyűjtési szabályai az eredeti szövegben „puhatolás” néven, majd a hatálybalépéskor „adatszerzésként” jelentek meg a 178. § (1) bekezdésében. Tartalmát tekintve pedig tipikus kriminalisztikai adatgyűjtő feladatokat jelölt meg a törvény.⁴ Maga az indokolás is olyan „informális” eljárásként jellemezte ezt, amelynek „*elvégzéséhez a nyomozó hatóságnak nincs szüksége ügyészi engedélyre vagy hozzájárulásra: ezek olyan intézkedések, amelyek a kriminalisztika körébe tartoznak, és jogilag kevésbé szabályozhatóak*”. Fenyvesi szerint ez a kriminalisztika vívmányainak legális keretek között történő hasznosítását jelentette (Herke, Fenyvesi & Tremmel, 2012). Többen üdvözölték tehát az adatgyűjtés törvényi megjelenítését, de nem azért, mert szabályozást nyert az addig szabályozatlan (e téren – lásd korábban Lakatos nézeteit – épp az volt a kívánatos, hogy nem kell feltétlenül minden krimináltaktikai módszert törvényi köntösbe öltöztetni). Bócz például kifejezésre juttatta, hogy sok ügyben az adatgyűjtés – amelyet folyamatosan eljárásjogi skatulyába próbálnak kényszeríteni – önmagában elegendő lenne, a nyomozások során tapasztalható túlbizonyítással szemben. Szerinte a nyomozás során az adatgyűjtéssel gyakorlatilag mindazon ismeret megszerezhető, amelyre szükség van, ráadásul rugalmas módszerekkel, hasonlóan az angolszász nyomozásokhoz (Bócz, 2011).

Itt kell rátérnünk arra, hogy mi volt a helyzet a III. Be. idején azon adatgyűjtési eszközökkel, amelyek a Be.-ben nem szerepeltek, de a gyakorlatban, főként „titkos” eszközként alkalmazva előfordultak. Mindamelllett, hogy a titkos eszközök taktikai fogásait, előírásait már viszonylag régtől minősített rendőrségi utasítások, rendeletek rendezték, „nyílt” formában a rendszerváltozástól maga a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) tartalmazott olyan eszközöket, amelyeket a felderítő-adatgyűjtő tevékenységhez a rendőrnyomozók (akár nyílt, akár titkos formában) igénybe vehettek. Ilyen legáltalánosabb eszközként az Rtv. 32. §-ában szabályozott felvilágosításkérés, amely megfogalmazása alapján jól alkalmazható bűnügyi célból is, különösképpen a büntetőeljárás megindítása előtt, épp az ahhoz kapcsolódó tájékoztatás, adatgyűjtés érdekében (a 42. § alapján pedig már kezdettől fogva az intézkedés során kép- és/vagy hangfelvétel is készíthető). A törvény emellett a VII. fejezetében szabályozta a titkos információgyűjtést, amelynek egyik törvényi

4 A II. Be.-hez hasonlóan: „[...] adatszerzést végezhet, ennek során igénybe veheti a bűnüldöző szervek [...] adatkezelési adatbázisait, a megkeresésre vonatkozó szabályok szerint bárkitől okiratok és adatok rendelkezésre bocsátását, valamint felvilágosítás adását, a feljelentő vagy a [...] szervtől vizsgálat tartását és a kár megállapítását kérheti, a bűncselekmény helyszínét megtekintheti, szaktanácsadót vehet igénybe, és a megszerzett adatokat ellenőrizheti. [...] fénykép vagy más adathordozón rögzített kép bemutatásával személyt vagy tárgyat kiválasztathat, illetőleg a bemutatott személyről vagy tárgyról felvilágosítást kérhet”.

célja volt (ekkor még!) a bűncselekmény felderítése is; nevéből kifolyólag pedig tisztán adatgyűjtési műveletek tárházát jelentette. [A hatályos szöveg külön kifejezésre is juttatja a 63. § (4) bekezdésében, hogy ma már felderítési célú titkos adatgyűjtés csak a Be. szerint, a leplezett eszközök keretében történhet.] A törvény 64. §-ában pedig visszaköszönnék a kriminalisztikából ismert adatgyűjtési eszközök titkos formái. Ilyenek voltak: az informátor vagy bizalmi személy igénybevétele, a puhatolás („rendőri jelleg leplezésével végzett információgyűjtés”), vagy a megfigyelés és a csapda. Adatkérés néven pedig (68. §) a rendőrség ezen jogszabály keretei között, de csak ügyészi engedéllyel, és bizonyos büntetési tétel feletti bűncselekmények kapcsán adatokat igényelhetett pénzügyektől, távközlési szervezettől vagy adóhatóságtól.

A fenti, lényegében 2018. július 1. napjáig működő rendszeren azonban jelentősen változtatott (több tekintetben is) a hatályos Be. Először is teljesen felszámolta a tisztán bünfelderítési célú, nyomozást megelőző, Rtv. szerinti titkos információgyűjtést (azzal, hogy az nem elsősorban bünfelderítési, hanem egyéb céllal korlátozottan továbbra is alkalmazható), és a korábban az Rtv.-ben részletezett, bírói (vagy ügyészi) engedélyhez nem kötött adat-/információgyűjtő eszközöket (valamint az ügyészi és bírói engedélyes eszközöket is) egységesen, leplezett eszközök néven a Be.-be ültette át. Ezzel egyidejűleg – betöltve a nyomozást megelőzően alkalmazható eszközök kapcsán keletkezett „jogi űrt” – a Be. bevezette a nyomozás elrendelését megelőzően a bűncselekmény gyanújának megállapítására alkalmazható előkészítő eljárást, amely zömében éppen titkos vagy nyílt adatgyűjtő tevékenységet jelent (Be. Kilencedik Rész).

Ezeken felül teljesen más tartalommal megtöltve átstrukturálta a Be. az adatgyűjtés rendszerét is. (A Be. egyébként igyekszik már az adat szót is következetesebben használni, és nem mossa össze a bizonyíték fogalmával.) A Be. új, önálló részt (Hetedik Rész) vezetett be *Adatszerzés* címmel, méghozzá a statikus/általános szabályok között, azaz e szabályok immár nem csak a nyomozás során alkalmazhatók (de tegyük hozzá: a gyakorlatban zömében továbbra is ott). E törvényi rész pedig négy további címet foglal magában: az adatkérést, a feltételes adatkérést, az adatgyűjtést és az egyéb adatszerző tevékenységet. Pusztán a címek alapján is látható, hogy a korábbi, vagy a kriminalisztikában alkalmazott fogalmi rendszer a Be.-ben átalakult (ehhez járul hozzá a leplezett eszközök között elhelyezett adatgyűjtési módok problémája).

Az első két cím (adatkérések) lényegében a korábbi törvény (de nem a kriminalisztika!) megkeresés nevű jogintézményének az utódja, azaz valamely szervtől vagy személytől adatszolgáltatás igénylése (írásban). Ez mind a bíróságnak, mind az ügyészségnek, mind a nyomozó hatóságnak jogosultsága, de a nyomozó hatóság épp az adatkérés leggyakoribb eseteiben (mobiltelefon szolgáltatók,

pénzintézetek, egészségügyi szolgáltatók) csak ügyészi engedéllyel kérhet adatszolgáltatást (Be. 262. §).⁵

Ehhez képest az adatgyűjtést (Be. 267. §) már csak a nyomozó hatóság és az ügyészség (illetve a rendőrség belső büntfelderítő, illetve terrorelhárító szerve) végezhet „*a bűncselekmény gyanújának megállapítása céljából, illetve annak tisztázása érdekében, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatóak*”. Megfogalmazását illetően ez látszólag illeszkedik a kriminalisztikai fogalomhoz is, míg tartalmát tekintve a törvényhely példálózóan felsorolja, hogy ennek keretében végezhető: adatok gyűjtése nyilvántartásokból, felvilágosítás kérése bárkitől, helyszínen megvizsgálása. Mindezekről viszont kötelezően feljegyzés készítenő.⁶

Az utolsó cím az *Egyéb adatszerző tevékenység* (Be. 268–270. §), amely kis-sé megtevesztő megfogalmazás, ugyanis részben a körözés, részben az egyes információs rendszerekből való adatigénylés, részben pedig a szaktanácsadó igénybevételenek szabályait jelenti. A körözés és a szaktanácsadó a kriminalisztikában jellemzően nem adatgyűjtési módok. A speciális információs rendszerekből (biometrikus adatok, arcképelemzési rendszer, SIS) való adatigénylés önálló jogintézményként való szabályozása viszont nem teljesen világos az adatkérés és az adatgyűjtés szabályainál is részletezett, igen hasonló tevékenységek fényében. Az adatkérés esetén ugyanis a Be. 263. § (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy az adatszolgáltatást kérő nyomozó hatóság vagy ügyészség valamely nyilvántartásból vagy adatállományból (például lakcímnnyilvántartás) közvetlen hozzáféréssel vegyen át adatokat, tehát külön „megkeresés” nélkül. Az adatgyűjtés kapcsán pedig a Be. 267. § (1) bekezdés a) és b) pontjai megengedik, hogy a nyomozást végző szerv egyes törvények (ügyészségi, rendőrségi, NAV törvény) szerinti nyilvántartásokból adatokat gyűjtsön, illetve nyilvános adatállományokból vagy forrásokból végezzen ilyet. Ezek alapján nem teljesen egyértelmű, hogy miért szükséges a további három nevesített (és egyébként közvetlenül vagy közvetetten a rendőrség által kezelt) nyilvántartásból történő (egyéb) adatszerzési tevékenységet külön szabályozni (ahol egyébként – bár

5 Véleményem szerint a tipikus (mobiltelefon híváslisták és cellainformációk, orvosi látletelek, bankszámlaadatok), és a gyakorlatban szó szerint tömegesen kibocsátott nyomozó hatósági adatkérések ügyészi engedélyhez kötése nem váltotta be azt a garanciális célt, amelyet a jogalkotó szánt neki. A jelentős mennyiségű, rutinszerűen (de szükségszerűen) küldött adatkérő megkeresések folyamatos ügyészi engedélyeztetése inkább adminisztratív formalizmussá válik, az igen ritkán kiszűrt hibák és megtagadások száma sem indokolja az adatkérés ilyen feltételhez kötését. Emellett érdemes azt is átgondolni, hogy a jelzett adatkör „érzékenysége” valóban igényli-e a többletgaranciát. A nyomozó hatóság ugyanis hasonlóan érzékeny adatokhoz bármilyen engedély nélkül „korlátlanul” és közvetlenül hozzáférhet.

6 Nem teljesen érthető viszont, hogy miért kell külön feljegyzést készíteni az egyes nyilvántartásokból való adatgyűjtésről, különösen, ha a beszerzett adat rögzített formában az ügyiratokba kerül, és az adatok értelmezése, elemzése nem igényel külön további feljegyzést.

kétségtelen, hogy a gyűjtésen kívül egyéb tevékenység is szerepel – az eddigiektől eltérően az „adattovábbítás kérése” kifejezést használja a törvény). Mindezekre a törvény indokolása és kommentárjai sem adnak világos választ. Nézetem szerint a nyilvántartásokból, adatbázisokból történő (közvetlen vagy közvetett) adatgyűjtés ilyen módon „háromfelé” darabolása indokolatlan és értelmezési kérdéseket vet fel.

Végül vessünk egy pillantást a leplezett eszközök új rendszerére. Láthatjuk, hogy a három kategóriából a legkevésbé kötött, azaz a bírói vagy ügyészi engedély nélkül végezhető eszközöknél köszönnek vissza a kriminalisztikából és az Rtv.-ből ismert adatgyűjtési típusok. A Be. 215. §-a összesen hét különböző engedélyhez nem kötött, adatgyűjtésre irányuló eszközt részletez.⁷ Ezek: a titkosan együttműködő személy, a „puhatolás”, a csapda, a „dublőr” alkalmazása, a rejtett figyelés, az úgynevezett dezinformálás és a hírközlési/információs rendszer azonosítása. Ezek közül a puhatolást⁸ és a rejtett figyelést⁹ emelném ki (de a csapda is idevonható), mert ezek klasszikusan kriminalisztikai adatgyűjtési módok is. A kérdés: Milyen jogi és gyakorlati következményei lettek ezen eszközök Be.-ben történő megjelenítésének? Álláspontom szerint nem lényegtelen következmény, hogy a jogi keret öltése egyben a jogi szabály- és feltételrendszer alkalmazását is magával vonja. A Be. ugyanis a puhatolásnak, a megfigyelésnek és a csapdának nem a titkos/leplezett alternatíváját foglalta törvénybe, hanem magukat a (krimináltaktikai) módozatokat, anélkül azonban, hogy egyidejűleg ezen eszközök nem titkosan alkalmazható változatát rögzítette volna. Ebből viszont az következik, hogy puhatolás, megfigyelés és csapda a jövőben csak a Be. szerint alkalmazható, azonban kizárólag leplezett eszköz formájában. Ez önmagában még nem lenne probléma, de a Be. 214. §-a a leplezett eszközök általános szabályai között valamennyi (!) eszközre szigorú alkalmazási feltételrendszert teremtett meg.¹⁰ Ha pedig e feltételeket

7 Bár a törvény itt következetesen az információgyűjtés kifejezést használja, de nézetem szerint ez nem jelent tartalmi eltérést, már csak azért sem, mert később ugyanebben a fejezetben már végig a beszerzett adatok szót használja.

8 A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja az eljárás valódi céljának titokban tartásával a bűncselekményre vonatkozó információt gyűjthet, ellenőrizhet [Be. 215. § (2) bekezdés].

9 A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható a) személyt, lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet, vagy b) tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot titokban megfigyelhet, a történetéről információt gyűjthet, valamint az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti [Be. 215. § (5) bekezdés].

10 Leplezett eszköz akkor alkalmazható, ha: a) megalapozottan feltehető, hogy a megszerezni kívánt információ, illetve bizonyíték a büntetőeljárás céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerezhető meg, b) annak alkalmazása nem jár az azzal érintett vagy más személy alapvető jogának az elérendő büntüldözési célhoz képest aránytalan korlátozásával, és c) annak alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ, illetve bizonyíték megszerzése valószínűsíthető [Be. 214. § (5) bekezdés]. Azaz szükségességi, arányossági, valószínűségi feltételt támaszt a törvény.

komolyan veszi a jogalkalmazó, akkor a mai (jog)rendszerben például egy puhatolás már nem bármely bűncselekmény esetén, nem bármelyik ügyben alkalmazható, csak akkor, ha a feltételeknek mindenben megfelel; tehát pusztán a kriminalisztika ajánlásai alapján, vagy „egyszerű” adatgyűjtés keretében már nem.

Nem vitatom, hogy ezen eszközök (nyelvtani vagy akár tartalmi értelemben) leplezett elemet hordoznak, ez azonban még nem feltétlenül indokolja, hogy az ilyen adatgyűjtési módok jogi értelemben is leplezett eszköznek minősüljenek, magával vonva mindezek valamennyi jogi feltételét, de egyben következményét is. Ha más nem, ilyen „következmény” a Be. 243. § (1) bekezdése alapján, hogy valamennyi leplezett eszköz alkalmazásáról kötelezően jegyzőkönyvet vagy feljegyzést kell készíteni, amelyek szintén kötelezően az eljárás ügyiratainak részét kell képezniük, ha bizonyítékként fel kívánják használni (Be. 249. §).¹¹ Ez azonban általánosságban azzal a veszéllyel járhat, hogy egy idő után a Be. 100. § szerint ügyiratmegismerési jog gyakorlásának eredményeként a bűnelkövetők tisztában lesznek a nyomozó hatóságok kiforrott adatgyűjtési taktikáival (például megfigyelések módja, puhatolás ténye, taktikája).¹²

Összegzés, következtetések

A fent írtakat röviden összegezve a következőket állapíthatjuk meg. Elsőként azt, hogy az adatgyűjtés már pusztán nyelvi jelentése alapján, a nyomozással összefüggésben egy értelmezésre szoruló kifejezés, amelynek akár igen tág, de szűkebb értelmezési tartományai is elképzelhetők, ezért feltétlenül körbe kell írni a fogalom határait.

Másodsorban megvizsgáltam az adatgyűjtésnek a kriminalisztikai szakirodalomban alkalmazott fogalom meghatározásait, illetve az idevont adatgyűjtési módokat. Ennek kapcsán az az álláspontom, hogy a taktikai módok köre feltétlenül kiegészítendő az egyszerű, nyílt szóbeli informálódással. Ezt csak néhány szerző érinti, de általában önálló formaként nem említik, holott ez a „humán” adatgyűjtés legalapvetőbb módja. A másik, nézetem szerint lényeges, ide sorolandó témakör a különböző adatbázisokból/-halmazokból való gyűjtés, amelyet az internet és a digitalizáció világában nem hagyhatunk ki az adatgyűjtési

11 A korábbi Be. egyértelműbben rendezte az adatszerzésből eredő bizonyíték kérdését. A III. Be. 178. § (3) és (4) bekezdései világossá tették, hogy az adatszerzésről jelentést kell készíteni, amely okirati bizonyítéknak minősül, ha ezt a nyomozás iratai közé csatolják.

12 Ami a statisztikai adatok fényében azért is jelentős, mert egy 2020. évre vonatkozó felmérés szerint az alkalmazott leplezett eszközök összességének 42,5%-át a puhatolás és a rejtett figyelés tette ki (Györi & Szendrei, 2021).

módok közül. A legújabb írárok (és a Be. is!) már számolnak ezzel. Véleményem szerint itt két módszert kell különválasztani: a „hivatalos” adatbázisokból való gyűjtést, valamint a nyílt, elsősorban internetesek forrásokból való adatszerzést (OSINT).

Végül harmadsorban a jogi szabályozás is felvet néhány kérdést. Először is azt kell látnunk, hogy a Be. új szabályai folytán a korábban viszonylagos szinkronban volt kriminalisztikai és eljárásjogi adatgyűjtés elvált egymástól. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy egyes, korábban a nyílt nyomozások körébe tartozó adatgyűjtési módok jogi értelemben mára csak a Be. szerinti leplezett eszközként végezhetőek. Ez azonban annyiban nehezíti a jogalkalmazást, hogy a Be. minden feltételrendszere alkalmazandó az ilyen adatgyűjtési módokra, valamint a kötelező dokumentáció akár konkrét ügyben, akár általánosságban a nyomozási taktikák „kikerülésével”, kvázi dekonspirálódásával jár. Emellett a Be. átrendezte az adatgyűjtés törvényi rendszerét is. Itt részben fogalmi nehézséget okozhatnak a hasonló kifejezések (adatszerzés, -gyűjtés stb.), másrészt látszólag egymást fedő, vagy legalábbis csak jogértelmezéssel elkülöníthető adatgyűjtési formák (nyilvántartásokból való gyűjtési módok) jelentek meg a törvényben. Ezeket a jövőben célszerű lenne jogalkotással pontosítani.

Záró gondolatként pedig: az adatgyűjtéssel azért (is) érdemes „foglalkozni”, a kérdéskört mind a kriminalisztika, mind a büntetőeljárás-jog oldaláról vizsgálni, pontosítani, fejleszteni, mert míg a bizonyító eljárások – különösen az eljárás vizsgálati szakaszában – a formai és tartalmi (garanciális) kötöttségek miatt nehézkesé teszik a nyomozás előrehaladását, addig az adatgyűjtési módszerek olyan hatékony, de legális eszköztárat nyújtanak a bűnüldöző hatóságnak, amellyel jelentősen felgyorsítható és sikerre vihető a felderítés folyamata.

Felhasznált irodalom

- Angyal M., Balassa B., Bezsényi T. & Petrétei D. (2019). *Kognitív kriminalisztika*. Dialóg Campus.
- Anti Cs., Barta E., Bócz E., Krispán I., Lakatos J. & Romasz Á. (2004). *Krimináltaktika I*. Rejtjel.
- Balláné Füsztér E., Kunos I. & Lakatos J. (2004). *Bevezetés a kriminalisztikába*. Rejtjel.
- Bánáti T. (2022). Rendőrségi adatgyűjtés és adatfelhasználás a profilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 70(1), 87–97. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.6>
- Bócz E. (2011). Adatgyűjtés, felderítés, nyomozás. *Belügyi Szemle*, 59(4), 61–79.
- Bócz E. (Szerk.) (2004). *Kriminalisztika 2*. Belügyminisztérium.
- Delmas-Marty, M. & Spencer, J. R. (Eds.) (2006). *European criminal procedures*. Cambridge University.
- Dobos J. & Kovács Gy. (2020). *Kis nyomozástan*. Kovács Gyula.

- Dulai P. (2021). *Gyilkosság a panel tetején*. Cser.
- Farkas Á. & Róth E. (2000). *Előadások a büntetőeljárás jog köréből*. Bíbor.
- Fenyvesi Cs. (2013). A kriminalisztika alapkérdései. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról* (pp. 341–349). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Fenyvesi Cs. (2017). *A kriminalisztika tendenciái*. Dialóg Campus.
- Fenyvesi Cs., Herke Cs. & Tremmel F. (Szerk.) (2022). *Kriminalisztika*. Ludovika.
- Garamvölgyi V. (Szerk.) (1961). *Kriminalisztika. Általános rész*. Belügyminisztérium.
- Girod, R. J. (2019). *Logical Investigative Methods*. CRC.
- Győri A. & Szendrei F. (2021). A leplezett eszközök alkalmazásának tapasztalatai a jogintézmény bevezetésétől napjainkig. *Rendőrségi tanulmányok*, 4(1), 83–86.
- Herédi I. (2018). Nyílt forrású adatgyűjtés az interneten. *Belügyi Szemle*, 66(7-8), 106–116. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.7-8.8>
- Herke Cs., Fenyvesi Cs. & Tremmel F. (2012). *A büntető eljárásjog elmélete*. Dialóg Campus.
- Horváth P. (Szerk.) (1997). *Egyetemes jogtörténet I*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Illár S. (Szerk.) (1983). *Krimináltaktika*. Belügyminisztérium.
- Ismeretlen szerzők (1952). *A bűncselekmények nyomozása, krimináltaktika I. Kötet, Általános rész*. Belügyminisztérium.
- Jakab É. (2021). *Állam és demokrácia. Törvényhozás és törvénykezés az ókori Athénban*. L'Harmattan. <https://doi.org/10.56037/978-963-414-807-4>
- Juhász Gy. (2022). A kriminalisztikai célú adatgyűjtés, az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás jövője és kutatási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 70(1), 59–68. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.4>
- Katona G. (1976). *Bizonyítási eszközök a XVIII-XIX. században. A kriminalisztika magyarországi előzményei*. KJK.
- Keszthelyi T. (1979). *A detektívtörténet anatómiája*. Magvető.
- LaFave, W., Israel, J. H. & King, N. (2004). *Criminal Procedure*. Thomson West.
- Langbein, J. H. (2003). *The Origins of Adversary Criminal Trial*. Oxford University.
- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771–1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>
- Newburn, T., Williamson, T. & Wright, A. (Eds.) (2011). *Handbook of Criminal Investigation*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203118177>
- Nótári T. (Szerk.) (2010). *Marcus Tullius Cicero – Válogatott vádbeszéd*. Lectum.
- Nyeste P. & Szendrei F. (2019). *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Dialóg-Campus.
- Nyitrai E. (2020). *Az interoperabilitási e-nyomozás a jó állam tükrében*. Dialóg Campus.
- O'Hara, C. (1979). *Fundamentals of Criminal Investigation*. Charles C. Thomas.
- Pilisi F. (2012). Bűnügyi adatgyűjtés, különös tekintettel a raszter nyomozásra. *Büntetőjogi Szemle*, 31(2), 35–46.

Székely Gy. (2021). A felderítés értelmezési tartományai a büntető eljárásjogban és a kriminalisztikában. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1829–1850. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.11>

Tremmel F., Fenyvesi Cs. & Herke Cs. (2012). *Kriminalisztika*. Dialóg Campus.

Vargha L. (Szerk.) (1979). *Kriminalisztika*. Nemzeti Tankönyvkiadó.

Zlinszky J. (1993). *Római büntetőjog*. Nemzeti Tankönyvkiadó.

Zlinszky J. (1994.). *Ius publicum. Római közjog*. Osiris.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Székely Gy. L. (2024). A bűnügyi adatgyűjtés néhány fogalmi és szabályozási kérdése. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1121–1141. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1121-1141>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Székely György, aki a nasirius@gmail.com e-mail címen érhető el.

Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján

Bumps and detours of the domestic pathway of money laundering legislation

Tóth Mihály

Prof. Dr., DSc., kutatóprofesszor, professor emeritus
HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont,
Jogtudományi Intézet
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
toth.mihaly@kre.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a pénzmosás bűncselekménye harmincéves hazai szabályozásának rövid áttekintése, a változások tanulságainak levonása és néhány értelmezési szempont felvázolása.

Módszertan: Az írás összeveti a tényállás szövegének gyakori változásait és az ahhoz kapcsolódó jogpolitikai megfontolásokat, állást foglal a bűncselekmény alkalmazását érintő szakirodalmi vitákban, és kritikusan értékeli a jogalkalmazói gyakorlatot.

Megállapítások: A pénzmosás mai szabályozása és gyakorlata továbbra sem ellentmondásmentes. A bűncselekmény felrovása sokszor alapvető dogmatikai elvekkkel, a halmazat valóságos és látszólagos mivoltának helyes felfogásával, a részesség és a járulékos tettek konfliktusának szempontjaival, a bűnösség igazolhatóságával ütközhet. A bűncselekmény létjogosultságának elismerése, ám kritikusabb alkalmazása mellett, nem szorulhat háttérbe az alapbűncselekmények hatékony felderítése, mert ez a legeredményesebb eszköze a pénzmosás megelőzésének is.

Érték: A következtetések hozzájárulhatnak a bűncselekmény alkalmazási gyakorlatának megalapozottabbá válásához, és támpontokat adhatnak a további kodifikációs megfontolásokhoz.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 11. 20. Átdolgozás: 2024. 05. 07.
Elfogadás: 2024. 05. 08.

Kulcsszavak: pénzmosás, büntetlen utócelemekény, bűnsegély, szándékosság, ne bis in idem

Abstract

Aim: The aim of the paper is a brief review of the past 30 years of domestic legislation concerning the criminal act of money laundering, also to summarise the lessons learned from the modifications and to outline some aspects of legal-interpretation.

Methodology: The paper analyses the periodical changes of the phrasing of the act and the legal policy intentions in connection with these changes. It takes a position on the academic debates concerning the application of the offence and critically assesses legal practice.

Findings: The current legislation and practice of money laundering is still not without inconsistencies. Qualification of specific acts as money laundering could often contradict fundamental legal principles, the proper interpretation of actual or pseudo multiple-offence theory, the concurring aspects of aiding and abetting versus subsidiary or collateral offences, and the necessity to justify culpability or mens rea. While not disputing the legitimate purpose of the offence, nevertheless with an expectation of a more critical attitude regarding its application, effective investigation of the preliminary offences shall not be de-emphasised, as its effectiveness is still the most effective way to the prevention of money laundering.

Value: The conclusions may contribute to a better founded jurisprudence concerning money laundering, as well as it may provide guidance for future codification considerations.

Keywords: money laundering, unpunished subsequent offence, covert offending, intent, ne bis in idem

Bevezetés

Lassan fél évszázada, hogy az Európa Tanács Minisztereinek Bizottsága Strasbourgban ajánlást fogadott el a bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének megakadályozására.¹ Az ajánlás in-

¹ Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to Member States on measures against the transfer and the safekeeping of funds of criminal origin (Adopted by the Committee of Ministers on 27 June 1980 at the 321st meeting of the Ministers' Deputies).

dokaként egyebek mellett megfogalmazták, hogy a bűnözés modern formái az európai országok többségében a szervezett, erőszakos cselekmények aggasztó növekedését mutatják, s e mind nagyobb nyereség elérésére irányuló folyamat jelentős anyagi források támogatják. Rámutattak, hogy e veszélyes körforgásban a pénz egyaránt eszköze és célja a bűnözésnek, tisztára mosása pedig nemzetközi méretekben, gyakran hétköznapi bankügyletek révén folyik. Az ilyen tevékenység megelőzése és leküzdése nemzeti keretek között nem oldható meg. Elengedhetetlennek tartották ezért (a hasonló tettek nemzeti keretek közötti büntetésének előírása mellett) egységes nemzetközi stratégia kidolgozását.

Mi ezt a problémát viszonylagos elszigeteltségünk és gazdasági fejletlenségünk folytán akkor még nem igazán érzékeltük, a rendszerváltozást követő években azonban felgyorsultak az események, erősödtek a hazai szabályozási igények.

A magyar Btk.-ba 1994 tavaszán került a pénzmosás első megfogalmazása.² Bár sejtettük, hogy a bűncselekmény nem lesz könnyen beilleszthető a büntetőjog hagyományos rendszerébe, a nemzetközi elvárások – uniós csatlakozásunk eltökéltségének igazolása – elhallgattatta az akadékoskodó hangokat.

A tényállás hosszú ideig gyakorlatilag alkalmazhatatlan volt, a három évtized alatt tizenkét alkalommal, átlagosan csaknem minden második évben módosítottuk,³ s pár éve megint koncepcionálisan átalakult. A következőkben tanulságosnak vélem ennek a mozgalmas harminc évnek a rövid felidézését, és néhány máig ható, illetve ma is aktuális értelmezési probléma elemzését.

A tényállás az alkalmazhatóság kényszerének szorításában

Amikor a kilencvenes évek elejétől már lehetőség volt az igazságszolgáltatás gyakorlati résztvevőiként (és nem csak a legfelsőbb szinten) Európa nyugati országaiba is eljutnunk, az ottani előrelátó kollégák gyakran felvetették azokat a veszélyeket, amelyek a határok megnyitásából adódhatnak. Szóba került a bűnös pénzek kifehéritésének problémája is, s gyakran megkérdezték, kielégítő-e a jogi megoldásunk annak érdekében, hogy hatékonyan el lehessen járni a mind akadálymentesebbé váló nemzetközi vagyonmentésekkel szemben.

Ilyenkor megemlítettük, hogy a piszkos pénzek elvonása nálunk valószínűleg megoldható a kárt vagy hátrányt okozó bűncselekmény és az ahhoz kapcsolódó részesség hatékony üldözése révén is, legalizálása pedig megakadályozható,

2 A beiktató Novella az 1994. május 1. napján hatályba lépett 1994. évi IX. törvény volt.

3 1997. évi LXXIII. tv., 1998. évi LXXXVII. tv., 1999. CXX tv., 2001. évi LXXI. tv., 2001. évi LXXXIII. tv., 2005. évi XCVI. tv., 2007. évi XXVII. tv., 2007. évi CLXII. tv., 2012. évi C. tv. (Btk.), 2017. évi XXXIX. tv., 2017. évi CXLIV. tv., 2020. évi XLIII. tv.

a tárgyi bűnpártolás és az orgazdaság bűncselekményeinek segítségével, amit támogathat a zár alá vétel, a lefoglalás, majd az elkobzás és a vagyoneklobzás hatékony alkalmazása is. A külföldre juttatott vagyoni előny is visszaszerezhető a törvény hatályának megfelelő szabályozásával és a nemzetközi együttműködés bővülő eszközrendszere keretében.

A válasz erre az volt, hogy mindez rendben van, de valószínűleg nem elég, mert korszerűbb és hatékonyabb eszköz kell, új, rugalmasabb szemléletre van szükség. Vegyük észre, hogy a pénzmosás nem pusztán bűnös vagyontmentést jelent, hanem a kriminális eredet elfedését, s a bűnös pénzek legális gazdaságba történő visszajuttatása felborítja az esélyegyenlőséget, torzítja a törvényes gazdasági folyamatokat.

El kellett ismernünk azt is, hogy az ezredforduló évtizedeiben jelentősen megváltozott a bűncselekmény révén szerzett anyagi javak rendeltetése.

A profitorientált bűnözési formák sokáig pusztán saját szükségletek folyamatosan növekvő kielégítését szolgálták. A bűnözés hasznát tisztán célnak tekintették, s azt jellemzően „felélték”. A szervezett kriminalitás kialakulásával és erősödésével azonban a bűnös pénz részben eszközzé, forrássá vált. Újabb folyamatos és növekvő profithoz és az ezt biztosító bűnözés finanszírozásához ugyanis csak e javak legális gazdaságba történő visszaforgatásával lehetett jutni. A közvetlen haszon egy részéről tehát a bűnözők a busásan megtérülő befektetés reményében, hosszabb távú érdekeiket szem előtt tartva, tudatosan lemondtak. Ez egyben azt is jelentette, hogy a bűnözés szervezettsége folyamatosan erősödött, s a korábban inkább jellemző spontaneitást felváltotta a tudatos bűnözői stratégiák összehangolt kialakítása.⁴ Ez a tény a bűnös pénzek felhasználását új, a korábbi, hagyományos eszközökkel nem feltétlenül kezelhető dimenzióba helyezte. Világossá vált, hogy a szervezett bűnözés, s a mind markánsabb jeleket mutató terrorizmus elleni küzdelem elsősorban a kriminalitás anyagi alapjainak gyengítésével, elvonásával lehet hatékony (Györgyi, 2000).

Fontos – bár formális – érv volt az is, hogy 1990 novemberében az Európa Tanács tagállamai (köztük az éppen ebben a hónapban taggá váló Magyarország) aláírták a pénzmosás megakadályozásáról, és a bűncselekményekből származó termékek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló első nemzetközi egyezményt⁵ s ez a tagállamok köteletségévé tette a pénzmosás kifejezett büntetendővé tételét. Az Egyezmény ugyan nem egy kifejezetten „pénzmosás”

4 A hazai szervezett bűnözés kialakulására és pénzmosással való kapcsolatára nézve lásd részletesebben: Dános, 2023.

5 Convention on Laundering, Search, Seizure, and Confiscation of the Proceeds from Crime (2000. évi CI. törvény a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezmény kihirdetéséről).

nevű bűncselekmény megalkotását szorgalmazta, de tartani lehetett attól, hogy a terrorizmus finanszírozásának újszerű megközelítése folytán nem érték volna be azzal, hogy tradicionális eszközeink elégséges voltára utalunk.

A tényállás kezdeti megfogalmazásakor a legtöbb polémiát nem a lehetséges elkövetési magatartások, hanem az alpbűncselekmények köre és súlya, s a pénzmosáshoz való viszonya váltotta ki.

Az első, 1992-ben vitára bocsátott változatban – ekkor az előkészítések során még hosszabb társadalmi és szakmai viták zajlottak – az alpbűncselekmények körét tekintve (más nyugati államokhoz hasonlóan) elsősorban a kábítószer- és fegyverkereskedelemre koncentráltunk, ami Kelet-Közép-Európában különösen indokoltnak látszott, hiszen korábban, elszigeteltségünkől és gazdasági helyzetünkől adódóan ezek a veszélyes területek nem voltak a bűncselekmények szempontjából származó haszon tekintetében számottevőek, mert nem voltak a bűnözők szempontjából rentábilisak. Az eredeti terv szerint tehát a tényállás így kezdődött: „*Aki a más által elkövetett terrorizmussal, kábítószerrel való visszaéléssel vagy fegyvercsempészéssel összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt [...]*” stb.

Am már ekkor valószínűsíteni lehetett: nem biztos, hogy kellő hatékonysággal kecsegtet, ha taxációval kötjük meg a kezünket. Különösen úgy nem, hogy konkrét bűncselekmények keverednek akár eltérő értelmezést lehetővé tevő kriminológiai gyűjtőfogalommal. Felvetődött ezért nem kellene-e az alpbűncselekmények körét inkább – legalább részben – bizonyos súlyú deliktumokhoz kötni.

Az 1994-ben elfogadott, első kodifikált alapeset ezért végül kompromisszumot hozott:

„(1) *Aki a más által elkövetett öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel, illetve embercsempészéssel, kábítószerrel visszaéléssel vagy nemzetközi jogi kötelezettség megszegésével összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt azáltal, hogy*

a) az eredetét, illetőleg valódi természetét eltitkolja vagy elleplezi,

b) az eredetéről, illetőleg valódi természetéről a hatóságnak hamis adatot szolgáltat,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki az ott említett anyagi javakat*

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi, használja vagy felhasználja,

b) megőrzi, kezeli, értékesíti, az anyagi javakkal vagy ellenértékével bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha az anyagi javak eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.”⁶

6 1994. évi IX. törvény 303. § (1)–(2) bekezdés.

Büszkék voltunk arra, hogy a bűncselekmény a volt szocialista blokk országai közül nálunk elsőként került a Btk.-ba, utána többen – például a lengyelek és a csehek – szinte szó szerint átvették. E büszkeségre minden esetre kevés okunk volt, mert mi meg nagyrészt a német szabályozás fordításából indultunk ki, s hamar kiderült az is, hogy a gyakorlati alkalmazás a „szervátültetés” hagyományos nehézségei folytán nem lesz egyszerű.

A következő évtized a tényállás folyamatos pontosításának (használhatóvá tételének) jegyében zajlott és zajlik tulajdonképpen még ma is. Előbb a minősített esetek körében szereplő „pénzmosással foglalkozó szervezet” helyébe a „bűnszervezet” lépett (1997), majd az (1) bekezdés bevezető szövegrészában az előcselekmények kapcsán az „öt évnél súlyosabb” helyébe az „öt évi vagy ennél súlyosabb” szavak léptek (kiterjesztve a felelősséget az egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményekre is), elmaradt a további bűncselekményeket érintő taxáció (1998), végül az előcselekmények köre kibővült valamennyi „szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel” (1999).

A folyamatos modifikáció ellenére 1994 és 2000 között a hivatalos statisztika mindössze tíz pénzmosás miatti ismertté vált ügyet mutatott ki.

1. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (1994–2000)

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
0	0	0	0	1	3	6

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Ezután egy kínos intermezzo is lezajlott: 2001 júniusában Magyarország felkerült a FATF (Financial Action Task Force), a pénzmosás elleni küzdelem 1989-ben létrehozott nemzetközi kormányközi szervezetének „feketelistájára”, s hazánkat – az anonim bankbetétek nyitásának lehetősége folytán – „nem együttműködő országnak” minősítették. Hiába érveltünk azzal, hogy az ekkor már küszöbön álló uniós csatlakozásunktól kezdve jogi tilalom vonatkozik majd az anonim betétekre, a válasz az volt, hogy az ilyen bankbetétek felszámolása nem a csatlakozás következménye, hanem feltétele. Mikor ezt teljesítettük, 2002 nyarán lekerültünk a listáról, de figyelmeztetésnek jó volt: vegyük komolyabban az uniós ajánlásokat és javaslatokat is.

A tényállás ezredforduló utáni újabb felülvizsgálatainál abból indultunk ki, hogy szabályozásunk az Egyezménynek megfelel ugyan, de azok az államok, amelyek az alapbűncselekmény elkövetését a pénzmosás miatti felelősségből kizárják, ezt csak fenntartás keretében tehetik meg. Mindebből, valamint az

egyres országok gyakorlatát vizsgáló szervezetek elvárásainak értékeléséből a jogalkotó azt szűrte le, hogy helyeselhető lenne a tényállás átalakításával az előcselekmény tettesét is a pénzmosás lehetséges elkövetőinek sorába emelni, és felülvizsgálni a bűnösség formáinak kérdéseit is.

A 2001. évi CXXI. törvény ezért 2002 tavaszától bizonyos szerkezeti változtatások és pontosítások mellett megteremtette a saját pénz mosásának büntetethőségét és a más által mosott pénz kapcsán a gondatlan elkövetők felelősségre vonásának lehetőségét. Ugyanakkor azonban „szűkített is”, mert a szándékos fordulatokat célzatossá tette (csak eredetleplezési céllal elkövetve váltak büntethetővé).⁷

Lényeges volt az is, hogy a korábbi elkövetési magatartások közül a módosítás – azért hogy elkerülje a saját pénz mosása kapcsán büntetlen utócselekménynek tekinthető tettek büntetését – elhagyta a megszerzi, használja, megőrzi, kezeli, értékesíti elkövetési magatartásokat, ugyanakkor elkövetési magatartássá vált bármely „gazdasági tevékenység” végzése. A döntés iránya szerintem alapvetően helyes volt, indokolása azonban – hiányosan és részben tévesen – azzal érvelt, hogy a kihagyott cselekményeket az alapbűncselekmény elkövetője szükség-szerűen megvalósítja, azok felrovása tehát *a* kétszeres értékelés tilalmába ütközne. Valójában azonban e tettek egy része (gondoljunk csak a kezelésre vagy értékesítésre) aligha tartozhat az alapbűncselekmény keretei közé. Ugyanakkor a gazdasági tevékenység fogalmát a Btk. nem határozta meg, három különböző adójogi, illetve pénzügyi jogi jogszabályunk pedig háromféle módon definiálta.

Minden esetre az alaptényállás ekkor a következőképpen festett:

„303.§. (1) *Aki [mind a saját, mind a más által elkövetett] szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leplezése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasznál, a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankművelet végez, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”

A következő néhány évben azonban pénzmosási ügyek továbbra is alig váltak ismertté (öt év alatt éves átlagban csak 40 körüli eset, ráadásul ítélet csak ezek egytizedében született), ez pedig újabb nemzetközi szemrehányásokat szült. A 2007-ben történt módosítás indokolásában olvasható is: „*A Nemzetközi Valuta Alap/Világbank/MONEYVAL vizsgálata hiányosságként állapította meg, hogy egyes [a saját bűnös pénz mosásának büntetendő nyilvánítására tekintettel*

7 Ez sajnos a törvényszövegből magából nem egyértelműen következett. Minthogy a tényállás (1) bekezdésének második fordulatában a jogalkotó megismételte az elkövetési tárgyat (az első fordulat: a „dolgot”, a második a „dologgal összefüggésben” szavakat tartalmazta), s „eredetleplezési cél” csak az első fordulathoz kapcsolódott, okkal lehetett azt is feltételezni, hogy a pénzügyi művelet nem célzatosan is megvalósítható. Ezt az álláspontot a bírói gyakorlat a jogszabály teleologikus értelmezésének elsődlegességét hangsúlyozva cáfolta ugyan (BH2006.143.), de a jogalkotó feltehető szándéka és a jogszabály megszövegzése közötti ellentmondást megnyugtatóan nem oldotta fel.

korábban mellőzött] *elkövetési magatartások a pénzmosás tényállásában nem szerepelnek.*”⁸

Az ekkori módosítás, a 2007. évi XXVII. törvény ezen úgy próbált segíteni, hogy kettéválasztotta a nem saját bűncselekményből származó és a saját bűncselekményből származó pénz mosását, az egyik fordulat esetén mellőzte az eredetleplezési célzatot, és eltérő magatartásokat rendelt saját pénz mosásához, a más általi bűncselekményekhez kapcsolódó célzatos és nem célzatos fordulatokhoz.

„303. § (1) *Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából*

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot*

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából*

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

*b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.”*⁹

Ez sem segített az alkalmazhatóságon, többek között a gazdasági tevékenység változatlanul többféleképpen értelmezhető, de az üzletszerű jelleget mindenképpen felölelő fogalma miatt. Ilyen értelmű gazdasági tevékenység folytatása ugyanis – kiváltképpen eredetleplezési célzattal – nem volt igazolható. A következő öt évben az ismertté vált pénzmosási ügyek száma így még a korábbi minimális számhoz képest is visszaesett.

8 A Btk.-t módosító 2007. évi XXVII. tv. 24–27. §§-hoz fűzött indokolás.

9 2007. évi XXVII. törvény.

2. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2008–2012)

2008	2009	2010	2011	2012
62	46	17	13	16

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Az új Btk. – figyelemmel az újabb nemzetközi ajánlásokra is¹⁰ – folytatta a kísérletek sorát. Megint kiegészítette, illetve pontosította az elkövetési magatartásokat, és differenciálta (az alkalmazhatóság érdekében tovább szűkítette) a célzatot. A dolog eredetére, helyére, az azokon fennálló jogokra vonatkozó eltitkoló, elleplező tettek tehát eshetőleges szándékkal is megvalósíthatóvá váltak. Ennek sem volt a gyakorlatra nézve érzékelhető hatása.

3. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2013–2017)

2013	2014	2015	2016	2017
17	21	27	67	90

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Az egyedüli, igen csekély vigasz az alacsony esetszám folyamatos növekedése volt.

A jelenlegi, 2021 óta hatályos változat tovább limitálta, egyetlen fordulatra korlátozva a – sokszor továbbra is a bizonyítás akadályaként funkcionáló – célzatot, további értékhatárokat vezetett be, bekebelezte az elhatárolási problémákat jelentő orgazdaságot és a lényegében tárgyi bűnpártolások jelentős esetköreit is.¹¹

Az első tapasztalatok szerint ez végre némi hatással volt a gyakorlatra is: a pénzmosás hazai történetében először tapasztalhattuk, hogy a legutóbbi, három egymást követő évben százon felüli számban vált ismertté a bűncselekmény, s 2022-ben meghaladta a félezret.

10 Ezek – elsősorban a 2018. év LXIII. törvénnyel kihirdetett Varsói Egyezmény –, némileg megismételve a korábbi elvárásokat, hangsúlyozták a dolog valódi természetének, eredetének, helyének, mozgásának, a dologgal történt rendelkezésnek, az azon fennálló jogoknak vagy tulajdonnak a dolog rendeltetésének tudatában történő eltitkolását vagy leplezését.

11 Ennek az írásnak nem célja a hatályos szabályozás elemzése. Erre nézve lásd például Ambrus, 2020; Gál, 2021.

4. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2018–2022)

2018	2019	2020	2021	2022
259	90	308	358	542

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

A legfőbb ügyész 2022. évet érintő országgyűlési beszámolója hangsúlyozza: „A bűncselekményszám emelkedéséhez nagyban hozzájárult, hogy a jogalkotó 2021 január 1. napjával hatályon kívül helyezte az orgazdaság tényállását, és azt a pénzmosás újraszabályozott tényállásába integrálta. A növekedés másik oka lehet, hogy a járulékos deliktum új tényállása – az Európai Unió 6. pénzmosás elleni irányelvében írtaknak megfelelően – már szélesebb körben rendeli büntetni az alapcselekmény elkövetője által megvalósított cselekményeket. Ugyanakkor az emelkedő trend annak is köszönhető, hogy a nyomozó hatóságok egyre több esetben terjesztik ki a vagyont generáló bűncselekmények miatti nyomozást a bűncselekménnyel szerzett gazdagodás utóéletének vizsgálatára, ami nagyobb számú, pénzmosásként értékelhető cselekmény felderítéséhez vezet.” (URL1).

Röviden: elsősorban az orgazdaság feláldozásával és a saját pénz mosásának további erőltetésével tudunk valamilyen, a bűncselekmény létét végre igazolni látszó eredményt produkálni.

Am egyik lépés sem tekinthető problémamentesnek. Lássuk először a bűncselekmény és a büntetlen utócselekmények kollízióját.

Pénzmosás és a büntetlen utócselekmények

A saját pénz mosásának megítélése már az ilyen cselekmények büntetendőségének 2001-es elfogadása óta jelentős értelmezési problémákhoz vezetett.¹² Nem véletlen, hogy ezt a fordulatot – elsősorban a hagyományos dogmatika alapjainak kialakításában élen járó német nyelvterületen – sokáig erősen ódzkodtak bevezetni (Ausztria például még akkor is ellenállt, amikor mi már

12 A 2001. évi CXXI. törvény előkészítésekor még az is felvetődött, hogy az is büntetendő legyen, aki „a bűnös úton szerzett anyagi javak eredetéről a hatóságnak valótlán felvilágosítást ad.” Ez természetesen saját pénz mosására is vonatkozott volna, és gyakorlatilag negligálta volna az önvádolás alóli mentességet. Végül szerencsére győzött az az álláspont, mely szerint ezt a gyakorlatilag önfeljelentésnek minősülő fordulatot az elkövetési magatartások közül ki kell hagyni. Ezzel azonban az alapvető probléma nem oldódott meg.

beadtuk a derekunkat).¹³ Magam is már évtizedekkel ezelőtt több írásomban bíráltam azt a szemléletet, amely minden olyan saját bűncselekményből származó vagyonnal történő rendelkezést hajlamos volt pénzmosásnak minősíteni, ami túlterjeszkedett azon, hogy bűnös kincseit az elkövető a párnája alatt tartotta, vagy – mint Harpagon – a ládikáját olykor kinyitva gyönyörködött bennük (Tóth, 2002; 2005).

A legújabb modifikáció során is észlelték a büntetlen utóselekmények doktrínájával való konkurálás problémáját, s ezzel összefüggésben a kétszeres eljárás tilalmának lehetséges sérelmét. A legutóbbi Novella indokolása kísérletet is tett az aggályok eloszlatására. Ott ezt olvashatjuk:

„A saját bűncselekményből származó jövedelem tisztára mosása a 2018/1673 irányelv [...] alapján csak olyan esetekben büntetendő, ha a pénzmosás túlmutat a pusztá birtoklásra vagy a felhasználásra, és a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, továbbá a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez.

A 2018/1673 irányelv tehát nem várja – nem is várhatja – el a deliktum azonos aspektusainak többszörös büntetését, a kétszeres értékelést, egyrészt az alapbűncselekmény, másrészt pénzmosás miatt. Ezért nem büntetendőek az olyan, rendeltetésszerű felhasználásnak tekinthető magatartások, amelyekhez nem társul újabb csalárd magatartás, illetve annak következményeként az alapbűncselekményhez képest többlétsérelem.

Ellenkező eset azt jelentené, hogy a bűncselekmény útján megszerzett vagyon mindenféle használata tilalmazott, így a vagyonnak éppen az a célja lenne ismételt büntetőjogi fenyegetés alá eső tevékenység, ami jellemzően a vagyon lényege, a használat és a rendeltetésszerű felhasználás. Az ilyen büntetőjogi szabályozás ahhoz vezetne, hogy a bűncselekmény szükségszerű – és korábban büntetlen – utóselekményét is kiemelné a jogalkotó a lehetséges utóselekmények köréből.”¹⁴

Örülök, hogy ezt most már a jogalkotó is így látja, bár vannak az idézett okfejtésnek vitatható és ellentmondásos elemei is. Többször említi például a „rendeltetésszerű felhasználást” mint a bűncselekmény megállapíthatósága alóli kivételt, ám például a „felhasználás” legtöbbször szükségszerűen együtt jár a tilalmazni szánt átruházással is. Ami pedig a jelzöt illeti: kérdés, hogy bűncselekménnyel szerzett vagyon esetében egyáltalán lehet-e rendeltetésszerű

13 A deregulációra egyébként egészen a legutóbb időkig a nemzetközi normák is kifejezett lehetőséget adtak. A 2000. évi CI. törvénnyel ratifikált pénzmosási egyezmény még világosan felhatalmazza a szerződő feleket arra, hogy rendelkezhetnek az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatti felelősségre vonásának mellőzéséről is (6. cikk 2/B. pont).

14 A 2020. évi XLIII. tv. 53. §-ához fűzött indokolás.

felhasználásra hivatkozni, s ha igen, mi különbözteti meg a piszkos pénz rendeltetésszerű és rendeltetés ellenes felhasználását. Továbbmenve: az indokolás pénzmossási kritériumnak tekinteni „*az okozott kárhoz képest további kár eredményezését*”. Ez azonban a büntetőjogi kárfogalom (a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés) keretei között nem értelmezhető. Dogmatikai alaptétel volt és maradt, hogy a bűncselekménnyel szerzett javakkal történő rendelkezés újabb bűncselekményt akkor sem valósíthat meg, ha például a tolvaj az ellopott dolgot utóbb megrongálja vagy akár megsemmisíti.

Emellett az értelmezési nehézségeket az új tényállás elkövetési magatartásai továbbra sem oszlatták el. A 399. § témánk szempontjából leginkább kritikus (1) bekezdése változatlanul bünteti például az eredet *elleplezését*. Az eredet az elkövető által megvalósított bűncselekmény, aminek elleplezése a deliktum ismertté válásának elkerülése érdekében tanúsított magatartás. Ennek ellenkezője – Földvári József klasszikus megfogalmazása szerint – „*az emberi természettel ellentétes követelmény*”, önvádolás lenne, így a halmazatot kizáró büntetlen utócsselekmény egyik hagyományos és nehezen megkérdőjelezhető esetköre (Földvári, 1962). Ambrus István ehhez szerintem helyesen hozzászól, hogy ilyenkor hiányzik a bűnösség megállapításához szükséges elvárhatóság is, tehát a bűncselekmény fogalmi elemei sem teljesek (Ambrus, 2014). Feltételezhetjük persze, hogy a jogalkotó az elleplezést vagy elfedést a titokban tartáson túlmenően, szükségképpen valamely a vagyon státuszát, forrását érintő aktív többletmagatartás jelölésének szánta. Ezt nyelvi szempontból igazolhatja, hogy a szavakban szereplő „el” igekötők az igéket feltehetően ilyen, aktívítást feltételező dimenzióba emelik. Aki nem csupán leplez, hanem elleplez, az tehát valamilyen pozitív ténykedést is kifejt az eredet titokban tartásán túlmenően.¹⁵ Ám arra nézve, hogy ezt a többletmagatartást akár hozzávetőlegesen hogyan emeljük önálló, büntetést érdemlő szintre, nem kapunk sehol fogódzót.

Nem találtam határozott segítséget Polt Péter e kérdéssel foglalkozó írásában sem (Polt, 2023), azzal azonban egyetértek, hogy a szerző szintén indokoltan óvatos a saját pénz moshatóságának kiterjesztő értelmezését illetően. Összegző megállapításai is mértéktartóak, s nem vitatom azt sem, hogy esetleg valóban „*létezhetnek olyan magatartások, amelyek [...] semmiképpen sem tekinthetők büntetlen utócsselekménynek, így az elkövető büntetőjogi felelősségét a saját pénzmossás*

15 Igaz, ez viszont a titkol, illetve eltitkol esetében ez nem áll, hiszen ott az első ige inkább a folyamatos-ságot jelöli, a második konkrét helyzethez kapcsolódik, egyik sem utal tehát aktív magatartásra. Talán ezért is tartózkodott a jogalkotó attól, hogy ezt is elkövetési magatartássá tegye (láttuk, hogy korábban egyébként így volt), jóllehet az irányelv az eltitkolást is tiltaná. Az egész itt nem részletezhető kérdéskör kapcsolódhat a nemzetközi dokumentumok sokszor nem egyértelmű (mert esetleg nem is teljesen azonos tartalommal használt szavakat érintő) fordításaiból származó gyakori problémákhoz is.

miatt is meg lehet állapítani”. Az ezt igazolni próbáló indokai azonban nézetem szerint túl általánosak, (valóságos halmazatról a jogtárgysérelmet fokozó magatartások esetében lehet szó), egy részük pedig nem is az állított tézist igazolja.¹⁶ Arra a kérdésre, hogy melyek azok a megkülönböztető ismérvek, amelyek alapján a megszerzett vagyon illegális eredetének eltitkolása, és leplezése pénzmosás megállapítását eredményezheti, egyetértőleg idézi például a helyettesének egyik korábbi körlevelében írtakat.¹⁷ A körlevél azonban a pénzügyi-gazdasági szférában megvalósított, eredetleplezési célú tetteket minősíti pénzmosásnak, a ma hatályos tényállás (1) bekezdése pedig a nem célzatos tetteket is büntetni rendeli. Nem sok támpontot ad a körlevél negatív szempontrendszere sem, amikor úgy foglal állást, hogy saját pénz mosása keretében „csak azok [...] a magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.”¹⁸ Ezzel a büntetlen utócselkmények problémáját biztosan nem oldjuk meg. A kérdés ugyanis nem az, hogy lehet-e pénzmosásként értékelni azokat a magatartásokat, amelyek „szükségszerű velejárói az alapbűncselekmény elkövetésének” (nyilván nem), hiszen azok értelemszerűen csak és kizárólag az alapbűncselekmény keretei között lehetnek relevánsak. (Ezt a Kúria is megerősítette az alapbűncselekmény és a pénzmosás alaki halmazatát elviekben is mindig kizáró BH2019.125. számon közzétett döntésében).¹⁹

A valódi és továbbra is megválaszolatlan kérdés tehát változatlanul az, hogy milyen feltételei lehetnek annak, hogy az alapbűncselekmény tényállásának keretein kívül elkövetett magatartásokat anyagi halmazatban értékeljük. Attól tartok, hogy ma e feltételek vizsgálatának igénye is sokszor elmarad, s a minősítés igen mechanikusan történik. Számos ügy vizsgálata során tapasztaltam, hogy például ismert és felelősségre vont elkövetők hosszabb időn keresztül elkövetett áfacsalási ügyeiben aggálytalanul megállapították terhükre a pénzmosást is, ha a nyereségüket bankszámlán tartották, azon menetközben a bünszervezet működéséhez szükséges átcsoportosítások, pénzfelvételek történtek, egyes részcselkmények befejezettsége után pénzt utaltak a bűntársaiknak, vagy bűnös

16 A következtéseit így summázza: „A hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályok a saját pénz mosásnak tekintendő cselekményeket érintően is maradéktalanul megfelelnek az uniós és nemzetközi elvárásoknak, e cselekmények tudományos megítélése, jogalkalmazói gyakorlata ugyanakkor még nem kiforrott.” (Polt, 2023).

17 A pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól szóló 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevél.

18 Uo. a körlevél 6. pontja

19 Több olyan kúriai döntés is olvasható, amelyben a legfelsőbb bírói fórum nem minősíti pénzmosásának az olyan cselekményeket, melyek az alapbűncselekmény hasznának realizálását célozták. A korábbi, pénzmosást is felrovo minősítéssel szemben egységesen költségvetési csalásnak minősítették például annak a banki vezetőnek a cselekményét, aki a pénzintézet számítástechnikai rendszerének manipulálásával saját számláját gyarapította, nem eredetet leplezett az átutalások elvégzésekor, hanem olyan pénzügyi műveleteket végzett, amelyek az összegek saját érdekkörébe kerülését szolgálták (2. Bfv. 1.274/2022).

üzelveik folytatása érdekében például további távolkeleti áruk ellenértékét fizették ki, hogy aztán az árut belföldiesítve megint adót csaljanak. Röviden, nem az eredetleplezés, hanem a működés keretében tevékenykedtek. (Folyamatos cselekményük egyébként is a költségvetési csalás természetes egységének minősül, a vádemelésig járulékos tettet így el sem követhetnének.) Indokolt igény, hogy minden e körbe vonható bűnös jövedelmet is, mint az alapbűncselekmény hasznát az utolsó fillérig el kell kobozni. De nem pénzmosás felrovása keretében, mert itt az égvilágon semmit sem „mostak”, csak a vizsgált alapbűncselekmény folyamatos elkövetése során osztozkodtak, illetve pénzforgalmi műveletekkel próbálták biztosítani további jogellenes üzelveik alapjait.

Gál István László a kérdést tekintve még kategorikusabb, amikor úgy foglal állást, hogy a tényállás általa „*materiális statikus*” alakzatnak nevezett (1) bekezdése „*a gyakorlatban alkalmazhatatlan: ütközik a kétszeres értékelés tilalmába, az önvádra kötelezés tilalmába és a látszólagos anyagi halmazat esetei közül büntetlen utócslekménynek minősül.*” (Gál, 2023).

Saját bűncselekményből származó vagyon esetén a 399. § (1) bekezdésébe ütköző tetteket illetően tehát valóban lehetnek indokolt fenntartásaink, amelyeket más szerzők is megerősítenek (Mezei, 2019, Dékány, 2021). Ha e körben várhatóak is további viták, és formálódik is a gyakorlat, abban legalábbis egyet kellene értenünk, hogy

- nem indokolt pénzmosásnak minősíteni az olyan tetteket, melyek során az alapbűncselekmény elkövetője a bűnös úton szerzett vagyon felhasználása során nem lép ki a korábbi bűncselekményeihez köthető keretek, vagy az azokhoz kapcsolódó személyek érdekeltégi köréből; gazdasági jellegű elosztó, befektető tevékenysége bűnözői életmódja folytatását, kiterjesztését, további bűncselekmények elkövetését, az annak érdekében működtetett szervezet finanszírozását célozza;²⁰
- nem minősíthető elleplezésnek vagy elfedésnek az alapbűncselekmény elkövetője által a vagyon személyes felhasználása körében végzett, az életvitelével igazolható tevékenység sem.

Elfogadhatóak ugyan azok a döntések, amelyek azt hangsúlyozzák, hogy nem feltétele az eredetleplezés megállapításának a vagyon követhetlenné

20 Ezek tehát nem szükségszerű velejárói az alapbűncselekménynek, de ahhoz szorosan kapcsolódnak, igazolva az annak körében kifejtett kitartó bűnözési szándékot, a szervezethez, esetleg az eljárás megindulásának hatástalanságát is. Indokolt lehet ezeket a tetteket az alapbűncselekmény kapcsán súlyosító körülményként értékelni, és természetesen az e körbe tartozó vagyonelemek is vagyonelkobzás tárgyai. (A hagyományos kereteken túl kiterjesztett vagyonelkobzás nyilván nemcsak a büntetőeljárás megelőző tettekre vonatkozhat).

válása (BH2022.174.II., BH2019.125.II), de azt is figyelembe kell venni, hogy az olyan magatartásokat, amelyek önmagukban alkalmatlanok az eredet sikeres elleplezésére (például pusztán a pénz legális bevételekre utaló „felcímkézését” borítékokon, a pénzkötegeket átkötő papírpántokon, vagy nyilvántartási feljegyzésekben) nem indokolt pénzmosásnak minősíteni.

Ezek a szigorúbb kritériumok nem összeegyeztethetetlenek a VI. Pénzmosási Irányelvvel²¹ sem. A nemzetközi dokumentum beéri ugyan a vagyon leplezésére is kiterjedő eshetőleges szándékkal, de pusztán birtokló vagy felhasználói tettek helyett pénzmosás megállapításához forgalmazói típusú magatartásokat kíván meg, ráadásul „többletkár” (megengedőbb és számunkra használhatóbb fordításban többlétsérelem) okozása mellett.²² Az ilyen magatartások minden bizonnyal túlterjeszkednek az (1) bekezdés keretein. A nem célzatos fordulat mégsem felesleges, hiszen más által megvalósított bűncselekményből származó vagyon mosása könnyen elképzelhető e körben is.

Általában elmondható, hogy önmagában a saját bűnös vagyonnal eredetleplezési célzat nélkül rendelkező tettek büntetésének kilátásba helyezésének sok értelme nincs is. Ha az alaphűncselekmény tetteseit sikerül kézre keríteni, bűnös tevékenységük eredménye a büntetőjog gazdag és hatékony instrumentum rendszerével teljes egészében elvonható. Szerencsés esetben el is vonjuk, a megérdemelt büntetés mellett. Ha a (teljes) bűnös vagyon nyomban nem leleplezhető fel, keresni kell, s utólag elvonni. Ha azonban a tettes nem kerül kézre, s a pénz sincs meg, vajon mit érünk azzal, hogy elvileg – ha mégis eredményesebbek lettünk volna – pénzmosásért is felelősségre vonhatnánk? Vajon hány elkövetőt fog az a tény visszatartani a bűnös profitszerzéstől, ha tudatosan benne: esetleges lebukása esetén az alaphűncselekmény mellett még pénzmosás is nyomhatja a lelkét? Valószínűleg egyet sem; minden bűnöző eleve úgy véli, hogy elkerülheti a felelősségre vonást, s ha mérlegeli is tette következményeit, nem a valóságos vagy látszólagos halmazat – olykor jogászok számára sem könnyű – kérdései feletti töprengés eredménye fogja őt visszatartani.

A Btk. 399. § (2) bekezdésébe ütköző célzatos magatartások esetén persze szigorúbbak lehetünk. Itt a vagyon eredetével, helyével stb. kapcsolatos leplezési

21 2018/1673. Directive of the European Union (6 AMLD – 23.10.2018).

22 „A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a pénzmosáshoz kapcsolódó cselekmények egyes fajtái akkor is büntetendők legyenek, ha elkövetőjük azonos a vagyont létrehozó büntetendő cselekmény elkövetőjével (saját jövedelem tisztára mosása). Ilyen esetekben, amennyiben a pénzmosás nem csupán a birtoklást vagy a felhasználást fedi le, hanem a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, és a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez – például a büntetendő cselekményből származó vagyon forgalomba hozásával és így a vagyon jogellenes eredetének eltitkolásával –, akkor e pénzmosási cselekmény büntetendő.” (Az előző lábjegyzetben említett 6. pénzmosási irányelv 11. szakasza).

célzat igazolhatósága esetén, és a szintén transzformációt eredményező (s a célzat megvalósítására alkalmas) elkövetési magatartások körében²³ megállapítható lehet a saját pénz mosása is. Eredetleplezési célú felhasználás, elidegenítés esetén a bűnös vagyon legális forrásból származóként történő feltüntetése – jellemzően befektetési jellegű transzformálása – sérthet törvényes gazdasági folyamatokat, például igazolhatatlan versenyelőnyhöz juttathatja a bűnös vagyon felhasználóját.

Erre példa lehet az az ügy, amelyben a gyanúsítottak a Németországba kiközvetített prostituáltak által leadott, napi egymillió forintnak megfelelő összeget kezdetben autókba és ingatlanokba fektették. Ez még – minthogy a lakások és autók elsősorban az emberkereskedelem és kényszermunka körének további bővítését, logisztikai és infrastrukturális feltételeinek fejlesztését szolgálták – nem feltétlenül minősül pénzmosásnak. Egy idő után viszont az elkövetők bővülő nyereségükön hamis ajándékozási és kölcsönszerződések gyártásával bányavállalkozásokban és ingatlanhasznosító cégekben vásároltak részesedéseket. Ez a legálisnak álcázott üzletszerű részvény-, s ezáltal befolyásszerzés már nyilván átlépte az alapbűncselekmény kereteit.

Pénzmosás, bűnsegély és tudattartam

Gyakran aggályosnak látom a járulékosság megítélését a más által elkövetett alapcselekményhez köthető tettek esetében is.

Ma a kriminalisztikai szakzsargonban úgynevezett „számlaváltós” csalásoknak nevezett és változatlanul prosperáló esetek kapcsán szinte mechanikusan pénzmosásnak minősítik a csaló kérésére számlát nyitó, majd az oda érkező pénzeket felvevő és átadó személyek cselekményeit. Ez azonban – különböző okokból – gyakran vitatható.

Meggyőződésem, hogy a számlát nyitó személyek ezeknek az ügyeknek a jelentős részében tudnak a csaló üzelméről, legtöbbször egyértelmű bizonyítékok

23 Ha a vagyon nem kerül ki az elkövető közvetlen érdekköréből, s a felderítés során szinte rutinszerűen fellelhető, nem tartom helyesnek a halmazat erőltetését. Tudom, hogy az alakuló gyakorlat nem ezt igazolja. Minden további nélkül megállapították a pénzmosás tényét például annak a kábítószer-kereskedőnek az ügyében, aki a bevételét („pénzügyi szolgáltatás” keretében igénybe vett) anonim módon működő, de kitalált néven bérelt széfben tartotta. A széf egyetlen kulcsát a kutatás során a terhelt átadta (Kúria 3. Bfv. 1225/2022.). Úgy vélem azonban, hasonló ügyekben nem várható el a terhelttől, hogy a kereskedésből származó többmillió forintot együtt tárolja az általa forgalmazott marihuánával. Ha mégis ezt tette volna, vagy a pénzt magánál tartja, esetleg a széf bérlésekor a saját nevét adja meg, vajon eljárta volna ellene pénzmosás miatt is?

Az ügyben egyébként a kábítószer-kereskedelem bizonyítása körében meghatározó jelentőséget tulajdonítottak a széfben talált nagyobb mennyiségű készpénz tényének, a pénzmosás igazolása körében pedig a pénz révén bizonyított kábítószer-kereskedelem tényének.

vannak arra nézve, hogy előzetesen sok mindentről, s nem csak a számlabirtokos jutalékáról egyeztettek. Ezért az alpbűncselekmény tettesével gyakran bizalmas viszonyban is lévő számlabirtokosok (akik nem mindig esetileg beszervezett hajléktalanok) gyakran nem pénzmosás tettesei, hanem – az egyébként sokszor legalább azonosan, de gyakran enyhébben büntetendő – csalás bűnsegédei. E minősítésnek még az sem akadálya, ha a csalás tettesét esetleg nem sikerül felelősségre vonni. Azt a dogmatikai alaptételt sem lehet kétségbe vonni, hogy bűnsegély felelősségre nem vont (de igazolt létezésű) tettes esetén is megállapítható. A pénzmosás felrovását tehát e mostanában igen elterjedt cselekménytípus esetén sem kellene mindig erőltetni.

Persze ezzel a véleménnyel szemben is több ellenérv szokott elhangozni. Hivatkoznak arra, hogy a pénz számlára érkezésekor a csalás már befejezett (a kár korábban bekövetkezett), így az alpbűncselekményhez csak utólagos, járulékos tett társulhat. Csakhogy a számlanyitás – az oda történő utalás feltételeit megteremtve – már előzőleg megtörtént, a bűnsegédi közreműködés tehát már a befejezettség előtt megállapítható. De ha a kár bekövetkezését elfogadnánk is, mindaddig, amíg a bűncselekmény eredményeképpen történt utalás folytán az összeg a számlán van (nem jutott ténylegesen a csalás tettese vagy részese tényleges birtokába), csak a bűncselekmény befejezettségéről beszélhetünk, a csalás bevégeztségéről nem. Bűnsegély pedig még be nem végzett cselekményhez is társulhat. Akihez nem a dogmatikai, hanem a pragmatikus érvek állnak közelebb, az helyezkedhet még arra az álláspontra is, hogy a kár – a sértett vagyonában bekövetkezett értékcsökkenés – nem is az átutalással következik be, hanem akkor, amikor az összeg végleg kikerül a sértett érdekköréből, számára elérhetetlenné válik. Ez pedig csak akkor állapítható meg, amikor a számlatulajdonos a pénzt felveszi, majd továbbítja. Tehát valamennyi érv (persze a tudattartam alapos vizsgálata mellett) a bűnsegédi bűnrészesség elfogadását erősíti.

Több ügyben az is előfordul, hogy az alpbűncselekmény elkövetője és a számlanyitó már az alpbűncselekmény elkövetése során szándékegységben cselekszik, az utóbbit mégis pénzmosás miatt vonják felelősségre. Jellemző lehet az az ügy, amelyben egy bankszámlákat dézsmáló banki tanácsadó ellen – az átutalások érdekében számlát nyitó, vele mindvégig szorosban együttműködő büntársával együtt – pénzmosás miatt is eljárak, mert a számlákra átutalt összegeket „*az elkövetők eredetleplezési céllal ATM-en keresztül, valamint bankfiókokban készpénzben felvették, majd azt egymás között ismeretlen arányban megosztották*” (URL2). Pénzmosás szerintem itt sem történt, nem is világos, milyen gondolatmenet révén minősítették már a bankautomatából való közös készpénzfelvételt is eredetleplezési célú pénzmosásának. Ugyanakkor a számlabirtokos nyilván az egyik elkövetője a vagyon elleni bűncselekménynek, s már nem is csupán a csalás vagy az információs

csalás részese: szerintem mindketten a részleteket is előzetesen egyeztető, egymás tevékenységéről tudó társtettesek. Egyikük haszonszerzési céllal jogellenesen felhasználta a bank információs rendszerét, másikuk, erről tudva és társával egyeztetve megteremtette a pénzfelvétel feltételeit, s ezt közösen realizálták. A többszáz milliós kárra tekintettel így sem kerülhetik el a példás büntetést és (a polgári jogi igényen felüli esetleges összeg tekintetében) a vagyoneklobzást.

További példával élve, nemrégiben olvashattunk egy bűnszervezet leleplezését eredményező pénzmosásnak minősített nyomozásról (Ludányi, 2023), melynek lényege megint ismerős lehet: egy magyar bűnözői csoport megállapodott nigériai csalókkal, hogy általuk szervezett fantomcégek számláin fogadják a nigériai megbízóik által külföldön kicsalt pénzeket. Ezek egy részét a magyar bűnszervezet tagjai eljuttatták a velük folyamatosan kapcsolatban lévő megbízóknak, más részét őket megtévesztve (az átutalások technikai okokból történő meghiúsulására hivatkozva) „lenyúlták”. Le is foglaltak tőlük többek között 16 ingatlant, 25 gépkocsit és többszáz millió forintot (bár ezek részben valószínűleg nem a kicsalt pénzek megcsapolásából származtak, hanem a fantomcégek által párhuzamosan „mellékállásban” megvalósított költségvetési csalásokból). Az egyébként jól koordináltan, célirányosan és eredményesen dolgozó rendőrök pénzmosás miatt fejezték be a nyomozást a bűnszervezet tagjaival szemben. Szerintem azonban ezúttal sem pénzmosás történt. A cikkből kiderül, hogy az elkövetők előzetesen tudtak a csalók tevékenységéről (a szervezet egyik alapítója még a börtönben állapodott meg ennek segítéséről az ugyancsak ott vendégeskedő elítéltekkel). Valójában tehát a vagyon elleni bűncselekményeknek részben bűnsegédei, részben maguk is csalás tettesei voltak. (Ellenkező esetben nem lesz könnyű helyzetben az ügyész, ha majd a bíróságon azzal kell érvelnie, hogy a csalók átverésével okozott kár egy részének elsikkasztása is pénzmosás.)

Előfordulhat azonban az iménti esetek ellenkezője is, amikor a pénzmosást a bűnsegédi bűnrészességet megalapozható tudattartam hiányára alapozzák. Hallottam olyan, a pénzmosás megállapítása melletti érvelést, hogy a számlanyitó nem mindig tud feltétlenül az alapbűncselekményről (vagy az ezt átfogó tudattartama nem bizonyítható), így bűnsegéd sem lehet. Ám ha ez tényleg így van, akkor szándékos pénzmosás sem jöhet szóba, mert a gyanúsítottnak tisztában kell azzal is lennie, hogy büntetendő cselekmény hasznának realizálásában működik közre. Ha pedig ez kétséget kizáróan nem bizonyítható, még mindig gondosan vizsgálandó lenne a pénzmosás gondatlan alakzata, ehelyett azonban mintegy vélelmezik az alapbűncselekmény tényét átfogó tudattartamot, sőt, az egyenes szándékot.

Igen jellemző e körben a BH2021. 278. számon közzétett döntés, melynek kiemelt lényege szerint *„Amennyiben a terhelt saját valós szándék nélkül, jövőbeli, tisztázatlan eredetű és kifejezetten eltitkolandó pénzeszközök fogadására nyit számlát azzal, hogy az érkező összegeket készpénzben kell felvennie és az*

ismeretlen megbízó részére átadnia, akkor ilyen ismérvek mellett maga a számlanyitás alkalmas az arra érkező pénz eredetének leplezésére, a megbízó személy névtelenségének megőrzésére; a cselekmény célja éppen ez volt. Ezért ilyen esetben a terhelt a pénzmosás szándékos alakzatát valósítja meg.”²⁴

Az ügy tényállását áttekintve világos, hogy az alapbűncselekmény elkövetője ezúttal is részben kísérleti szakban maradt csalásokat követett el. (Ebben az ügyben végre nem nigériai volt, de ugyanúgy ismeretlen maradt.) A kérésére számlát nyitó személy azonban csak annyit tudhatott, hogy társaival együtt ismeretlen eredetű összegek fogadására vállalkoztak, utóbb részben fel is vették és át is adták a számlájukra érkező pénzt. Legfeljebb gyaníhatták, hogy valami nincs rendben a pénz forrásával, hiszen ellenkező esetben nem kérték volna a közreműködésüket. A döntéssel annyiban persze egyetértek, hogy a pénzmosás megállapításához tényleg nem szükséges az alapbűncselekmény (részleteinek) ismerete. A szándékos fordulatnak azonban feltétele, hogy egyértelműen igazoljuk: a tettesek arról biztosan tudtak, hogy büntetendő cselekmény (tárgyi értelemben bűncselekmény) leplezéséhez nyújtanak segítséget. S ezt az ítélet tényállása csupán megállapítja, de kétséget kizáró módon nem igazolja (mert nem is lehet).

Szavam se lenne, ha a Kúria megfelelően indokolva a gondatlan alakzatot állapította volna meg, ehelyett azonban az ügyet „klasszikus”, egyenes szándékkal megvalósított pénzmosásnak minősítette.²⁵

A hasonló ügyek azonban még egy, kezdetektől fennálló problémára rávilágítanak.

24 Ennek megítélésében egyébként korábban a Kúria sem volt egységes. Hasonló tényállás mellett pénzmosás helyett csalás bűnsegédi bűnrészességét állapították meg például abban a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat folytán elbírált ügyben, amelyben az ismeretlen személy részére számlát nyitó terhelt a külföldön történt csalás elkövetése után a „jutalékát” a számláról felvette (Bt.III.1.447/2018.). Igaz, itt az indokolás meglehetősen ellentmondásos. Eszerint pénzmosás azért nem történt, mert „a jogerős határozatból nem derül ki, hogy milyen bűncselekmény elkövetéséből származott a pénz, azt hogyan és mikor követte el az ismeretlen elkövető. A pénzmosás büntette a jelen tényállás esetén csak akkor jöhet szóba, ha nem lehet megállapítani vagyon elleni bűncselekmény elkövetését. A tényállás alapján a terhelt magatartása megtévesztő volt és esetében a jogtalan haszonszerzési célzat is megállapítható, ezért cselekményének minősítése helyesen nem pénzmosás, hanem csalás büntette, amelyet bűnsegédként követett el.” Ezek szerint mégis megállapították, hogy az alapbűncselekmény csalás. Am ha annak is jelentőséget tulajdonítottak, hogy az elkövető maga is megtévesztéssel és haszonszerzési céllal járt el, miért bűnsegéd, és egyáltalán ki a sértett?

25 E döntéssel szemben önmagában a számla nyitását és a számlaszám rendelkezésre bocsátását az ügyési gyakorlat már közel egy évtizede óvakodott pénzmosásának minősíteni. Sinku Pál ügyészségi állásfoglalások nyomán mutatott rá, hogy „a bankszámlaszám rendelkezésre bocsátása – feltéve, hogy arra közvetlenül a tévedésbe ejtett sértett teljesít kifizetést – a tévedésbe ejtésnek és a károkozásnak egyaránt előfeltétele, hiszen a kedvezményezett számlaszámának ismerete nélkül a sértett számlájának megterhelésére sem kerülhetne sor. A számlaszám rendelkezésre bocsátása ezért a tárgyi oldalon mindenekelőtt a csaláshoz nyújtott bűnsegélyként értékelhető, ennek azonban az alanyi oldali feltétele az, hogy a tévedésbe ejtő magatartás, továbbá a kár bekövetkezése és a bankszámlaszám rendelkezésre bocsátása közötti kapcsolatot a számlatulajdonos tudata átfogja.” (Sinku, 2015). Az írás fontos szempontokra világít rá a szándékosság és gondatlanság elhatárolását illetően is. Megjegyzem, hogy a mai, úgynevezett „orgazda típusú pénzmosások” [Btk. 399. § (4) bekezdés] gondatlan alakzata 2021 előtt nem lehetett bűncselekmény, minthogy az orgazdaság csak szándékosan volt elkövethető (Kúria Bfv.I. 529/2022.).

Az alapbűncselekmény bizonyítottsága

Már a bűncselekmény első megfogalmazása óta nehézséget okozott az alapbűncselekmény és a pénzmosás közötti viszony értelmezése. A „hőskorban” (a kilencvenes évek második felében) még az is felvetődött, hogy külföldön elkövetett tettek pénzmosás előcselekményei egyáltalán lehetnek-e.

Erre persze a kodifikáció helyes indokainak ismeretében nem volt nehéz válaszolni, s magam is igyekeztem hangsúlyozni: „*A nemzetközi gyakorlat szerint minden további nélkül pénzmosás előcselekményének tekinthetőek a határokon kívül elkövetett cselekmények is. Napjainkban éppenséggel az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi méretekben nem is történhet. Szinte szükségszerű tehát, hogy az alapügy elkövetésének és az eredetleplezés (részbeni) színhelyének országa különböző. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy az előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában is tényállásszerű és büntetendő magatartást takarjon.*” (Tóth, 1998; 2000).

Nehezebb volt a válasz arra a kérdésre, milyen mélységig szükséges ezeknek az alapbűncselekményeknek a bizonyítása?

Bár már a korabeli tényállás sem „elbírált” cselekményről, csak kezdetben „bűncselekményről”, később „büntetendő cselekményről” rendelkezett, nem hallgathattam el azt az ellenérvemet, hogy egy cselekmény büntetendő voltának deklarálása szigorúan véve csak bírói döntés eredménye lehet. Arról nem is szólva, hogy ha az előcselekmény miatt indult (párhuzamos) eljárás végül bűncselekmény vagy bizonyítottság hiányára alapított felmentéssel végződik, az időközben bírói szakba jutott (vagy már be is fejeződött) pénzmosási ügyben nemcsak a terhelt, hanem mi is futhatnánk a pénzünk után. Az alapbűncselekmény utólagosan megállapított hiánya miatt adott esetben perújítást kellene elrendelni. De berendezkedhetünk-e arra, hogy rendkívüli perorvoslattal vonjuk le esetleg alaptalanná vált feltételezéseink konzekvenciáit?

E fenntartásaim ellenére, nem kifogásoltam (s ma sem teszem) azt a nemzetközileg is támogatott, bár nem mindig aggálymentes gyakorlatot, amely bárki által – legyen akár nem büntethető vagy ismeretlen személy –, bárhol elkövetett előcselekményének gyanúja esetén lehetővé teszi a pénzmosás miatti eljárást, feltéve, hogy a tett megfelel a kettős inkrimináció követelményének.²⁶

26 Hozzáteszem azonban: azt, hogy ez a vita még napjainkban sem jutott nyugvópontonra. Ezt igazolja az EUROJUST legutóbbi a pénzmosás aktuális kérdéseiről szóló jelentése is, ami változatlanul első helyen foglalkozik az alapbűncselekmény és a pénzmosás kapcsolatával (URL3). A nemzetközi környezetet és az uniós hatásokat legutóbb átfogóan értékelte Jacsó Judit (2023) Írásából is kiténik az a fokozott aktivitás, amelyet az EU tanúsít a pénzmosás elleni küzdelemben, s ami eddig 1991 és 2018 között többek között nem kevesebb, mint hat pénzmosási irányelvet eredményezett. Reménykedjünk, hogy ez az aktivitás egyszer majd arányban fog állni a hatékonysággal.

Ugyanakkor tisztázatlan eredetű, nem egyértelmű forrásból származó, kétes természetű összegek – további, bűncselekményre utaló adat hiányában – nem alapozzák meg a pénzmosás gyanúját,²⁷ s persze ilyenek eltitkolásának ténye sem igazolja az alpbűncselekmény tényét vagy annak tudatát.

S végül: ha rugalmasak vagyunk is a pénzmosás miatti eljárás feltételeinek számbavételekor, ez lehetőleg ne menjen az alpbűncselekmény felderítésének, s az amiatti felelősségre vonásnak a rovására. A pénzmosás elleni elszánt küzdelem büvöletéből olykor kiszakadva jó lenne nagyobb figyelmet fordítani a bűncselekményt lehetővé tevő előzményekre (az alpbűncselekmények felderítésére és vizsgálatára), hiszen a járulékos bűncselekmények felszámolásának leghatékonyabb módja nyilván a járulékoság elvi lehetőségének redukálása. Másként szólva: az előzmények kellő időben történő feltárása megtakaríthatja a káros következmények helyreállításának megkísérlésével kapcsolatos sokszor nehezebb munkát. Ha az alpbűncselekmény teljes körű felderítése sikeres, a pénzmosás általában értelmezhetetlenné válik.

Összegzés

Remélem mindebből az olvasó nem azt a következtetést vonja le, hogy a pénzmosás szigorúbb kritériumrendszerének igényével bűnözőket kívántam „tisztára mosni”. Arra próbáltam csak rámutatni, hogy gyakran az alpbűncselekmény keretei megfelelő értelmezésének révén ugyanúgy, de dogmatikailag megalapozottabban teljesíthető a feltétlenül kívánatos cél, azaz a bűnös vagyonszerző és vagyonmentő tettek hatékonyabb büntetése és a bűnös úton szerzett javak elvonása.

A pénzmosás bűncselekménye eredetileg a bűnös úton szerzett vagyonok kifehéritésének, a legális gazdaságba történő visszaforgatásának, adott esetben a terrorizmus finanszírozásának megakadályozását célzó eszköz volt, s e minőségében feltétlenül megtartható és megtartandó. Nem szükséges azonban, hogy eredeti rendeltetését elvesztve generális varázsszerként lassan minden gyanús utólagos, vagy akár az alpbűncselekmény keretei között végzett pénzmozgás esetén önállóan működtethető büntetési és vagyonelvonási jogcímé váljék. Hosszú idő után ma már vannak pénzmosási ügyeink, de ennek az lett az ára, hogy a bűncselekmény mai gyakorlata a dogmatika hagyományos eszközrendszerébe már egyre kevésbé illeszthető.

27 Gál István László helyesen mutat rá, hogy „*Szemben néhány más állam szabályozásával a magyar büntetőjog jelenleg nem ismeri az autonóm pénzmosás kategóriáját, vagyis azt, amikor alpbűncselekmény nélküli szokatlan tranzakciók is pénzmosásának minősülhetnek. A magyar Btk. szerint kell az alpbűncselekmény...*” (Gál, 2023). Ebből azonban egyértelműen következik az is, hogy a szándékos pénzmosás elkövetőjének tudnia kell, hogy *bűncselekmény* – s nem csak „gyanús”, „kétes eredetű”, „eltitkolandó” cselekmény hasznát mossa.

Tudom persze, lassan többségi álláspont, hogy ez egyáltalán nem nagy baj. Amikor az ember a bűnözés mind szervezettebbé válása, a bűnös vagyonok prosperálása ellen küzd, s nem akar végleg alulmaradni, akkor ne bíbelődjön sokat a látszólagos és a valóságos halmazat határterületei, a stádiumok, a részesség vagy a szándékosság kérdéseivel. A dogmatikának is változnia kell, ha eszközből nem akar akadállyá válni. Csakhogy a büntetőjogi kategóriák tudományos megalapozása sohasem volt pusztán öncél, nem csupán „az elmét kiélesítő játék”, hanem olyan módszer és szemlélet, ami mindig a gyakorlat következtetésességét, kiszámíthatóságát, s ezáltal a jogbiztonságot szolgálta. Kár lenne erről – mégoly fontos gyakorlati igények szorításában is – teljesen lemondani.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2014). *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. SZTE ÁJK.
- Ambrus I. (2020). Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrahangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása. *Büntetőjogi Szemle*, 9(2), 3–10.
- Dános V. (2023). A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején. *Belügyi Szemle*, 71(5), 779–795. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.3>
- Dékány Á. (2021). A látszólagos bűnhalmazat II. rész: A látszólagos anyagi bűnhalmazat. *Ügyészek Lapja*, 28(4), 5–17.
- Földvári J. (1962). *Az egység és a halmazat határesetei a büntetőjogban*. KJK.
- Gál I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től. *Büntetőjogi Szemle*, 10(1), 24–33.
- Gál I. L. (2023). Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 741–763. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.1>
- Györgyi K. (2000). A szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni fellépés jogi lehetőségei a Magyar Köztársaságban. *Közjegyzők Közlönye*, 4/47(1), 3–7.
- Jacsó J. (2023). A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 905–920. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.9>
- Ludányi Cs. (2023). Egy pénzmosást folytató bünszervezet felszámolása. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1549–1559. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.2>
- Mezei K. (2019). A pénzmosás a gyakorlatban, különös tekintettel a saját pénzmosásra és az ún. „money mule” jelenségre. *Kriminológiai Közlemények*, 79, 161–167.
- Polt P. (2023). A saját pénzmosás dogmatika kérdései. *Belügyi Szemle*, 71(5), 765–778. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.2>
- Sinku P. (2017). A pénzmosás miatti bűnügyek gyakorlata – az ügyészi jogalkalmazás tapasztalatai. In Barabás A. T. & Vókó Gy. (Szerk.), *Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából* (pp. 135–153). OKRI-Pázmány.
- Tóth M. (1998). A pénzmosás Magyarországon – avagy fantomból valóság. *Ügyészek Lapja*, 5(6), 39–44.

- Tóth M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv.
- Tóth M. (2002). Gazdasági bűncselekmények egyszerű többséggel és számos kétséggel. *Cég és Jog*, 9, 33.
- Tóth M. (2005). Gondolat-törredékek a pénzmosás elleni harc hazai szabályozásának első évtizedéről. In Gál I. L. (Szerk.), *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései* (pp. 9–16). Pécsi Tudományegyetem.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2022. évi tevékenységéről*. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/09/vegleges-beszamolo-alairassal.pdf>
- URL2: *A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2021. évi tevékenységéről*. https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/10/ogy_beszamolo_2021.pdf
- URL3: *Az Eurojust 2022. október 22.-én kelt, a pénzmosás helyzetéről szóló jelentése*. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Tóth M. (2024). Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1143–1165. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1143-1165>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Mihály, aki a toth.mihaly@kre.hu e-mail címen érhető el.

Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében

Preamble to the system of specialised aliens' rights administration

Hautzinger Zoltán

Dr. PhD, oktatási dékánhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens, rendőr ezredes
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
hautzinger.zoltan@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: E tanulmány célja bemutatni – a magyar jogtörténetben 1903-tól napjainkig megalkotott idegenrendészeti jogszabályok preambulumainak ismertetése mellett – a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény preambulumát.

Módszertan: A tanulmány számba veszi a külföldiek beutazására és tartózkodására alkotott jogszabályok preambulumai szövegezésének gyakorlatát, nyelvtani és logikai szempontok szerint összeveti a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvényt bevezető szöveg egyes mondatait az e törvényben, valamint más jogszabályok, különösen Magyarország Alaptörvényében meglévő normatív rendelkezéseivel.

Megállapítások: A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény preambuluma a jogalkotásban eddig megszokottakhoz képest szokatlan tartalommal vezet be a törvény normatív rendelkezéseit. Ugyanakkor e tartalom önmagában nem, kizárólag a jogot és kötelezettséget megállapító egyes jogszabályi (alaptörvényi, törvényi, rendeleti) szabályozás tükrében vizsgálható.

Érték: A tanulmány értéke felhívni a figyelmet arra, hogy a jogalkotás rendszerében normatív erővel csak az egyes jogszabályok konkrét rendelkezései

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 05. 13. Elfogadás: 2024. 05. 16.

bírnak, az egyes jogszabályokat bevezető szövegek, preambulumok e jogszabályi rendelkezések értelmezéséhez járulhatnak hozzá.

Kulcsszavak: jogértelmezés, idegenjog, idegenrendészet, vendégmunkás

Abstract

Aim: The aim of this paper is to present - in addition to the preambles of the legislation on alien policy from 1903 to the present day - the preamble of Act XC of 2023 on the General Rules for the Entry and Residence of Third-Country Nationals.

Methodology: This study considers the practice of the specifications of the preambles of the legislations on the entry and residence of foreigners, and compares, according to grammatical and logical criteria, the certain sentences of the introductory text of Act XC of 2023 on the General Rules for the Entry and Residence of Third-Country Nationals with the normative provisions of this Act and other legislations, in particular the Fundamental Law of Hungary.

Findings: The preamble of Act XC of 2023 on the General Rules for the Entry and Residence of Third-Country Nationals introduces the normative provisions of the Act with an unusual content compared to the legislation so far. This content cannot, however, be examined in isolation, but only in the light of the specific legal provisions (constitutional, statutory, regulatory) establishing rights and obligations.

Value: The value of the study is to draw attention to the fact that in the system of legislation, only the specific provisions of individual pieces of legislation have normative force, and that the texts and preambles introducing individual pieces of legislation can contribute to the interpretation of these legislative provisions.

Keywords: interpretation of law, foreign law, alien policy, migrant worker

Bevezetés

A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény (továbbiakban: Btátv.) a magyar jogtörténet tizenharmadik olyan önálló, kódex erejű jogforrása, amelynek célja normatív keretekbe foglalni a külföldiek magyarországi beutazásának és tartózkodásának alapvető feltételeit.

A Corpus Iuris Hungarici sorában az első úgynevezett idegenrendészeti törvény a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló

1903. évi törvénycikk volt, amely a magyar jog évszázados jogi fejlődése eredményeként azt a küldetést töltötte be, hogy az addig a külföldiekre vonatkozó, más-más jogszabályokban meglévő szabályozási területeket egy törvénybe egyesített módon adja közre. E törvény rendelkezései – ide értve annak átfogó módosítását jelentő, egyben a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságot létrehozó törvény¹ rendelkezései is – több évtizeden keresztül voltak életben, és csak az 1950-es évek derekán, a szocialista jogalkotás sajátos eszközeként megalkotott, a külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásról szóló 17/1954. (III. 10.) sz. MT rendelettel veszítették hatályukat. Az ötvenes évek szigorú idegenrendészeti szabályozása bő egy évtized elteltével egy újabb rendelet² révén némileg enyhült, sőt egy-két alapjogi szabály is megfogalmazásra került. A rendeleti jogalkotás magasabb szintjét – igaz, a törvényi jogforrási minőséget el nem érő, de az adott korban magasabb jogszabálynak minősülő – a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által megalkotott, a külföldiek magyarországi tartózkodásáról szóló 1982. évi 19. törvényerejű rendelet jelentette.

A külföldiek beutazására vonatkozó jogi szabályozás törvényi formájának ismételt megválasztására a rendszerváltoztatás évétől került sor. Ennek első futára a ki- és bevándorlásról szóló 1989. évi XXIX. törvény volt, amely esetében már megalkotásakor látható volt, hogy – az 1982. évi tvr. hatályban maradása mellett – rendszertanilag indokolatlan módon foglalkozik a kivándorlás mellett a külföldiek bevándorlására vonatkozó részletszabályokkal. Emiatt vált szükségessé, viszonylag rövid időn belül, egy integrált kódex, a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és a bevándorlásról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény megalkotása.

Továbbá a külföldieket érintő 1990-es jogalkotás az idegenrendészeti területen túlmenően magával hozta a menedékjogi szabályok első törvényi kodifikálását³ is, valamint – az évszázad végén – közel hetven év elteltével az általános idegenrendészeti hatóság újraértelmezését is.⁴ Mindezek ellenére az 1993. évi idegenrendészeti szabályozás sem volt hosszú ideig hatályban. Ennek oka többek között a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mint egységes idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátásért felelős szervezet kialakítása volt, amely a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX.

1 A külföldieknek a magyar korona országai területén lakhatásáról szóló 1903:V. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1930. évi XXVIII. törvénycikk.

2 A külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásáról szóló 24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet.

3 A menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény.

4 Vö. a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalról szóló 162/1999. (XI. 19.) Korm. rendelettel.

törvény elfogadásával, valamint a menedékjogi törvény módosításával nyerte el komplex, a nem magyar állampolgárok beutazása és tartózkodása valamenynyi idegenjogi szakigazgatási szegmensére kiterjedő hatósági jellegét.

Magyarország európai uniós integrációja, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, illetve az úgynevezett harmadik országbeli állampolgárok beutazásának és tartózkodására vonatkozó eltérő jogi környezetének igénye ugyanakkor a 21. század első évében megalkotott törvényi szabályozást sem hagyta sokáig életben. Emiatt 2007-ben – Magyarországon első ízben, de azóta is meglévő módon – a külföldiekre vonatkozó idegenrendészeti jogi tartalom differenciáltan, két külön törvényben került kihirdetésre: a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvényben (továbbiakban: Szmtv.), illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvényben. Ez utóbbi jogszabály személyi hatályát érintően alkotta meg az Országgyűlés, és lépett volna hatályba a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról szóló 2023. évi L. törvény, de azt végül, még hatályba lépése előtt, hatályon kívül helyezte a Btátv.

A 2024. január 1-jével hatályba lépett Btátv. a jogalkotásban addig nem megszokott, egyfajta sajátos újdonságként, jogi kötőerővel nem rendelkező, ugyanakkor informatív tartalmat közvetítő bevezető szöveget, preambulomot ad közre. E tanulmány arra tesz kísérletet, hogy figyelemmel a külföldiek beutazására és tartózkodására vonatkozó alaptörvényi szabályokra is bemutassa, e törvény milyen módon járul hozzá a magyar idegenjogi szakigazgatás szabályozásához és rendszeréhez, és milyen hatást gyakorol az egyes idegenjogi fogalmak értelmezésére.

A preambulum mint törvényt bevezető szöveg mibenléte

Általános értelemben a preambulomot rendszerint törvény, nem ritkán alkotmány vagy alaptörvény szövegéhez csatolt, azt bevezető szöveggént, szerkezetileg előszóként lehet értelmezni. Magában a preambulumban ismertethető a szabályozás előzménye, indoka és célja, valamint rögzíthető olyan elvi, elméleti tétel, amelyet az elfogadásra előkészített tervezet szakaszaiban vagy mellékleteiben a normatív tartalom hiánya miatt nem lehet rendezni.⁵ A preambulum a modern jogban elsősorban azokat az indokokat és célkitűzéseket tartalmazza, amelyek a törvényi rendezés mögött húzódnak meg, ezáltal a jogalkotót vezérlő szempontok is megismerhetővé válhatnak (Lamm – Peschka, 1999).

5 Vö. a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 51. § (3) bekezdéssel.

A preambulumban értelmezését illetően folyamatosan aktuálisnak tűnik a kérdés, hogy az mennyire hordoz normatív tartalmat. Varga Csaba szerint a jogszabályi bevezetések ritkán tartalmaznak norma tartalmú tételeket, ugyanakkor nem kizárt és kivételes, hogy normatív gyakorlati jelentőséget hordoznak (Varga, 2000). A preambulumban így lehet figyelemorientáló felhívás, amely megjelöli a jogalkalmazás vagy az alsóbb szintű további szabályozás szempontjából relevánsabb elemeket, de meg is jelenítheti a hangsúlyozott politikai jelentőséget hordozó kérdésekben a törvényhozásban kifejeződő politikai szükségességét (Varga, 2000).

Sulyok Márton és Trócsányi László a preambulumban nem önálló normatív rendelkezést látnak, hanem kötelezően alkalmazandó jogértelmezési segédletet (Sulyok – Trócsányi, 2009). Fekete Balázs – részint Varga, Sulyok és Trócsányi műveinek kritikai elemzésén keresztül – azon az állásponton van, hogy a preambulumban fő funkciója nem a társadalmi viszonyok rendezése, hanem deklaratív és informáló módon járul hozzá az adott jogi környezet értelmezéséhez. Ezzel azonban a jogalkotó felvállalja azt is, hogy a normatív szöveg a preambulumban is összeegyeztethető, amelynek révén nem zárható ki, hogy a jogalkotói szándékkal ellentétes értelmezése legyen az egyébként egyértelműen normatív szöveget tartalmazó rendelkezésnek (Fekete, 2011).

Vörös Imre az alkotmány preambuluma normatív tartalmát illetően azt vallja, hogy az nemcsak a jogértelmezést, hanem a jogalkalmazást is segíti, ezzel megágyazva az azt követő alkotmányszöveg egyes rendelkezéseinek (Vörös, 2011). Patyi András pedig konkrétan az Alaptörvény preambulumaiként megjelenő nemzeti hitvallás értelmezése kapcsán nemmel válaszol arra a kérdésre, hogy egy alkotmány bevezetője értelmezhető-e önmagában a tételes normaszöveg nélkül, és alkotmánybírói határozatok útján idézi, hogy a preambulumnak van egyfajta normatív ereje, de önmagában nem tartalmazhat alapjogot (Pati, 2019).

Fenti gondolatok alapján összességében megállapítható, hogy a preambulumban jogelméleti megközelítései nem zárják ki azt, hogy egy törvényt bevezető szöveg ne lehetne felhasználható ugyanabban a törvényben szereplő rendelkezés jogalkalmazói vagy jogirodalmi értelmezése során. Az is körvonalazódni látszik, hogy a preambulumban szövege önmagában nem értelmezhető, helyes következtetések csak a preambulumban és az adott jogi rendelkezések összevetését követően vonhatók le. Ez azonban azt is feltételezi, hogy a preambulumban nemcsak az adott törvénnyel, hanem magasabb szintű jogszabállyal is összevethető, értelmezés, sőt kritikája ezáltal az alkotmánytörvénnyel kinyilatkoztatott elveken és alapjogokon keresztül lehet teljes.

A külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényeket bevezető szövegek

A bevezetésben áttekintett, idegenrendészeti típusú jogszabályok számbavétele során megfigyelhető, hogy részint az eltérő jogalkotási kultúra, részint a különböző jogforrási szintek szövegszerkesztési gyakorlata miatt az 1990-es éveket megelőzően a törvények, miniszteri tanácsi rendeletek és törvényerejű rendeletek általában nem tartalmaztak ünnepélyes hangvételű bevezetőket.

A ki- és bevándorlásról szóló 1989. évi XXIX. törvény volt az első olyan idegenrendészeti természetű jogszabály, amely preambulummal jelent meg. E szerint „*Az Országgyűlés a ki- és bevándorlással kapcsolatos emberi jogok érvényesülése érdekében – az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával összhangban – a következő törvényt alkotja.*” A törvény preambuluma – a törvényi általános indokolás szerint – azt volt hivatott közzétenni, hogy a magyar jogrendszer a mozgás szabadságának a kérdésében, különösen a kivándorlás és a hazatérés mint állampolgári jog szabályozásában nem harmonizált az egyébként 1976 óta⁶ a nem mellesleg Magyarországon is kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánnyal. Ennek oka az volt, hogy az addig hatályban lévő szabályozásban a korlátozó rendelkezések köre egyrészt szélesebb volt a nemzetközi egyezmény által megengedett szabályokhoz képest, másrészt formai szempontból azok a törvéynél alacsonyabb szintű jogforrásokban jelentek meg.⁷ A ki- és bevándorlásról szóló törvény tehát meglévő tartalmi és formai kifogások orvoslását is célozta amellet, hogy nagyvonalúbb kereteket határozott meg mind a ki- és befelé irányuló migrációt érintő szabályozásban.

A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény preambuluma szerint: „*Az Országgyűlés - a jogállamiság és az emberi jogok védelme iránti elkötelezettségétől vezérelve; - az ENSZ Alapokmányában, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, a Helsinki Konferencia Záródokumentumában és Nyilatkozatában, az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Alapokmányában foglalt, valamint nemzetközi szerződésekben vállalt egyéb kötelezettségek teljesítése, továbbá a Magyar Köztársaság belső rendjének és közbiztonságának védelme*

6 Vö. az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet.

7 Vö. a ki- és bevándorlásról szóló 1989. évi XXIX. törvény általános indokolása.

érdekében a következő törvényt alkotja: ...” Az 1993. évi idegenrendészeti törvény esetében a nemzetközi jogi kötelezettségek mellett megjelenik a belső rend és a közbiztonság védelmének igénye is. Egyfelől tehát, ahogy az e törvény általános indokolásában olvasható, a törvény érvényt kíván szerezni a preambulumban felsorolt dokumentumokban lefektetett elveknek, illetve „európai szemléletű jogi rendezést” kíván adni a külföldiek beutazására, tartózkodására és a bevándorlásra, másfelől jogi alapot kíván teremteni a közrendet veszélyeztető, jogsértő cselekményeket elkövető külföldiekkel szembeni törvényes fellépésre.⁸

Jóval mérsékeltébb bevezetést kapott a 2001. évi XXXIX. törvény, amelynek preambuluma mindössze annyit tett közzé, hogy „Az Országgyűlés a jogállamiság és az emberi jogok védelme iránti elkötelezettségétől vezérelve, a Magyar Köztársaság nemzetközi szerződéseiben vállalt kötelezettségeinek teljesítése, továbbá a Magyar Köztársaság belső rendjének és közbiztonságának védelme érdekében a következő törvényt alkotja.” Tartalmilag e preambulum megismételi az 1993. évi LXXXVI. törvényt bevezető szöveget, hiszen lényegét tekintve a 2001. évi törvény megalkotására is a nemzetközi kötelezettségek teljesítése, illetve a közrend és közbiztonság védelme érdekében volt szükség. Figyelemmel azonban arra, hogy e jogalkotás során már Magyarország európai uniós integrációs törekvései is szerepet játszottak, maga a jogszabály is beiktatott közösségi normákat. Feltehetően szerencsésebb lett volna, ha a preambulum azt is megemlíti, hogy az új jogszabály megalkotására az európai uniós jogharmonizáció érdekében, a schengeni közösségi szabályok beépítése miatt is szükség volt.⁹

Magyarország tényleges schengeni csatlakozásával egyidőben, 2008. január 1-jén hatályba lépett idegenrendészeti jogszabályok esetében a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény szűkszavú preambuluma úgy szólt, hogy az „Országgyűlés az Európai Közösséget létrehozó szerződésben biztosított szabad mozgás és tartózkodás joga gyakorlásának biztosítása érdekében a következő törvényt alkotja.” E bevezető szöveg legfontosabb információtartalma abban keresendő, hogy az Európai Uniót létrehozó szerződés a négy alapszabadság egyikeként határozza meg a szabad mozgás és tartózkodás jogát. Ennek az univerzális jognak Magyarország általi elfogadása pedig e törvényben úgy öltött testet, hogy az uniós polgárokra vonatkozó szabályozás elkülönülten, az e körbe nem tartozó, úgynevezett harmadik országbeli állampolgárok esetében

8 A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény általános indokolása.

9 Megjegyzendő e követelmények részletesebb említése a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2001. évi XXXIX. törvény általános indokolásában tételesen szerepel.

meglévő migrációs (beutazási és tartózkodási feltételek konkrét meghatározásával együtt járó) korlátozások elhagyásával került kihirdetésre.

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (továbbiakban: Harmtv.) már bővebb bevezetést kapott: „Az Országgyűlés a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló európai térség fokozatos létrehozásában történő közreműködés, valamint az Európai Unió és az azon kívüli országok társadalmi és gazdasági fejlődésének előmozdítása érdekében – az Alkotmány 58. §-ában foglaltakra figyelemmel – a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról a következő törvényt alkotja.” E törvényi preambulum egyszerre hivatkozik Magyarország uniós kötelezettségeire, valamint arra is, hogy a szabad mozgás és tartózkodás jogával nem rendelkező személyek beutazásának és tartózkodásának engedélyezésével, illetve korlátozásával összefüggésben figyelemmel kell lenni az Alkotmány¹⁰ 58. § rendelkezéseire is. Ez az alkotmányi norma pedig magában foglalja a lakóhely és a tartózkodási hely szabad megváltoztatásának, illetve az ország elhagyásának a jogát, valamint a külföldi kiutasításának törvényességi elvét.

A Harmtv. preambuluma az alkotmányi kötöttség külön artikulálásával fejezte ki, hogy a szabad mozgás és tartózkodás jogával nem rendelkező külföldiek belföldi tartózkodása, illetve annak korlátozása törvényi feltételek által körülhatárolt jog. Ez az alkotmányi hivatkozás az Alaptörvény 2011. évi kihirdetésével eltűnt a preambulum szövegéből.¹¹ Ez a változtatás kézenfekvőnek tekinthető, hiszen az Alkotmány hatályon kívül helyezését – kevésbé szokványos módon – a preambulum egyébként normatív tartalmat nem közvetítő szövegében is le kellett követni. Ugyanakkor megalapozottan merül fel annak a kérdése, hogy helyette miért nem került beiktatásra az Alaptörvény XIV. és XXVII. cikkeire vonatkozó hivatkozás, amely rendelkezések lényegében átvették a külföldi kiutasításának törvényes határozathoz kötöttségét, illetve a belföldi jogszerű tartózkodással összefüggő mozgásszabadságot. A módosító jogszabály részletes indokolásának hiánya miatt ugyan a jogalkotói szándék rejtve marad, de a Harmtv. preambulumban bekövetkezett változás különösebb értelmezési problémát ennek ellenére nem szabad, hogy okozzon, hiszen az Alaptörvény így is olyan jogszabályként lépett hatályba 2012. január 1-jén, amely irányadó kell legyen bármilyen, a harmadik országbeli külföldiek beutazásával, tartózkodásával vagy éppen kiutasításával összefüggő törvényi és alacsonyabb szintű részletszabályok megfogalmazását illetően.

10 Az úgynevezett Harmtv. megalkotása idején a többszörösen módosított, a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény volt hatályban.

11 A preambulum szövegéből az Alkotmány 58. §-ra vonatkozó hivatkozás az egyes törvények Alaptörvénnyel összefüggő módosításáról szóló 2011. évi CCI. törvény 300. § értelmében vesztette el hatályát.

Bár nem teljes körű idegenrendészeti szabályozásként lépett volna hatályba, mégis a külföldiek tartózkodását érintő jogszabályként hirdették ki a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról szóló 2023. évi L. törvényt, amelynek preambuluma mindössze egy mondatban tartalmazta, hogy az „*Országgyűlés a magyar munkavállalók munkahelyeinek megőrzése, valamint a vendégmunkások átlátható és szabályozott keretek között történő magyarországi foglalkoztatásának biztosítása érdekében a következő törvényt alkotja.*” E bevezető szövegben a törvény megalkotásának közvetett, de annak személyi hatályához lényegében nem kapcsolódó céljának (magyar munkavállalók munkahelyeinek megőrzése) kinyilatkoztatása mellett a jogalkotó azt kívánta kifejezni, hogy a hatályos foglalkoztatási szabályok és kedvezmények figyelembevételével olyan jogszabályi környezet szülessen, amely a munkavállalás engedélyezésének szempontjából kedvezményes helyzetben lévő foglalkoztatók számára is egyértelművé teszi, hogy vendégmunkásokat milyen feltételekkel és eljárásjogi szempontok tekintetbevételével tudják Magyarország területén huzamosabb időtartamban foglalkoztatni.¹² Feltételezhetően ez a törvény nem a rövid preambulumi szöveg miatt nem lépett hatályba 2023. november 1-jén. Az úgynevezett vendégmunkás törvény alkalmazásának mellőzése sokkal inkább olyan, a harmadik országbeli állampolgárok köréből kikerülő külföldiek munkavállalására és huzamosabb tartózkodására vonatkozó egyéb jogalkotói szándék miatt történhetett meg, amely a magyar törvényhozás esetében a Btátv. „előszavából” derül ki.

A Btátv. preambuluma

A preambulum szövege

„Az újra növekvő migráció miatt idegenrendészeti szigorításra van szükség! Magyarország a magyaroké és a magyar munkahelyek is első helyen a magyarokat illetik meg. Világosan kell szabályoznunk, ki és mennyi ideig tartózkodhat Magyarország területén. Sem a munkavégzés, sem más tartózkodás nem lehet korlátlan és nem hosszabbítható meg automatikusan. A Kormány ezért új átfogó törvény alkotására tesz javaslatot, amely szigorítja és egyértelművé teszi külföldi állampolgárok Magyarországon való tartózkodásának, munkavállalásának jogcímeit és feltételeit.

¹² Vö. A vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról szóló 2023. évi L. törvény általános indoklása.

Magyarország szuverén állam – maga határozza meg, hogy kit enged a területére, és mindenkitől elvárjuk, hogy a magyar törvényeket és az együttélés magyar normáit tartsa be. Aki a magyar törvényeket és a magyar szabályokat nem tiszteli, annak azonnal el kell hagynia Magyarország területét. Ha Magyarország területét nem hagyja el önként, akkor – törvényesen, de határozottan – el kell távolítani.

A törvény egyértelművé teszi, hogy vendégmunkásokat Magyarországon csak a legszigorúbb szabályok mellett lehet alkalmazni. A magyarországi munkavállalás szigorításával újabb jogi védelmet alkotunk azért, hogy Magyarországot megvédjük a tömeges bevándorlástól. Külföldi csak akkor végezhet Magyarországon munkát, ha annak elvégzésére magyar munkavállaló nem vállalkozik. Ezért minden egyes álláshely esetében először meg kell vizsgálni, hogy van-e magyar munkavállaló, ha van, őt kell alkalmazni, ha nincs, akkor lehet vendégmunkást foglalkoztatni. Csak annyi vendégmunkás jöhet Magyarországra, amennyi betöltetlen álláshely van. A vendégmunkások csak korlátozott ideig tartózkodhatnak Magyarországon, ezt követően el kell hagyniuk az országot.

A magyarországi tartózkodás idegen állam polgára számára nem alapjog! Külföldi kizárólag a magyar állam által elfogadott célból, jogcímen, ideig és feltételek teljesülése esetén tartózkodhat Magyarországon. Harmadik országbeli állam állampolgára tartósan Magyarország területén a magyar állam engedélyével tartózkodhat vagy vállalhat munkát, kizárólag akkor, ha a harmadik országbeli állampolgár magyarországi tartózkodása a magyar társadalom érdekeit szolgálja, és magyarországi munkavállalása egyetlen magyar állampolgárt sem hoz kedvezőtlen helyzetbe. Az Országgyűlés ezért – körütekintően mérlegelve a magyarországi tartózkodásra okot adó körülmények hasznosságát – a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi beutazásának és tartózkodásának anyagi és eljárási szabály- és szankciórendszerét az alábbiak szerint állapítja meg: ...”

Az idézett szöveg esetében szembevetendő, hogy nem egy szokványos preambulumról beszélünk. Ez nemcsak a szövegezés terjedelmét, hanem annak megfogalmazását illetően is igaz, hiszen a preambulumban kevésbé a közvetlen jogalkotói szándék, inkább a jogalkotást tételesen igazolni szándékozó politikai akarat nyilvánul meg. E preambulum szokatlanságát így az egyes mondatok útján történő kinyilatkoztatások adják. Ez a gyakorlat a magyar jogalkotás történetében sokáig csak az Alaptörvény nemzeti hitvallás tételmondataiban (Patyi, 2019) volt megfigyelhető.

Fentiek mellett a járványügyi veszélyhelyzet kihirdetését követően, a veszélyhelyzet idején alkalmazandó szabályok alkalmazását illetően tartotta még szükségesnek a jogalkotó, hogy a társadalom számára aktuálisan fontosnak tekinthető

jogszabályt hosszabb, a jogszabály tartalmát előzetesen értelmező, ennél fogva a jogszabály címzettjeit szinte nevelni szándékozó bevezető résszel lássa el.¹³ Minthogy a társadalom kormányzati elvárásoknak megfelelő működésre nevelés szándéka a Btátv. preambulumból is kiolvasható, a rendkívüli jogalkotási környezetben született kormányrendelet bevezető szövegének stílusa inkább tekinthető a Btátv. preambulumát is jellemző nyelvtani stílus előfutárának.

A preambulum egyes tételei

A törvényi szabályozás céljának megállapítása

A Btátv. preambuluma kezdetben a törvény megalkotásának a jogalkotó szempontjából fontosnak tartott társadalmi szükségességét vázolja fel. Ugyan mondat szerkesztési szempontból több esetben is rejtve marad az alany, így a helyes értelmezéshez a törvény címéből kell kiindulni, és megállapítani, hogy a szabályozási akarat nem minden külföldi, hanem csak a harmadik országbeli állampolgárok tartózkodási idejének normatív meghatározására vonatkozik.

A szabályozás célja a bevezető szöveg szerint annak meghatározása, hogy az ilyen (nem magyar) állampolgár munkavégzésére, tartózkodására vonatkozó engedély nem lehet korlátlan – másképp fogalmazva határozatlan – idejű, illetve annak meghosszabbítása kizárólag a munkavégzés, illetve a tartózkodás engedélyezéséhez szükséges feltételek ismételt hatóság általi elbírálását követően (nem pedig automatikusan) hosszabbítható meg.

A külföldiek beutazása, tartózkodása korlátozásának kérdése

Az állami szuverenitás összetevője, hogy az idegen állampolgárságú személyek beutazása és tartózkodása mellett legyenek effektív szabályok olyan helyzetekre is, amikor a társadalmi együttélési szabályokat megsértő külföldiek beutazását és tartózkodását korlátozni szükséges. A Btátv. preambulum szövege ugyanakkor meglehetősen elnagyoltan szögezi le, hogy aki a magyar szabályokat nem tiszteli, azonnal el kell hagynia Magyarország területét. A külföldi ország elhagyási kötelezettségére az Alaptörvény – fentebb már hivatkozott cikke alapján – azt határozza meg, hogy „Magyarország területén tartózkodó külföldit

13 Vö. a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről szóló 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet.

csak törvényes határozat alapján lehet kiutasítani. Tilos a csoportos kiutasítás.”¹⁴ A kiutasítás mint hatósági döntés kiszabásának további törvényi részletszabályait pedig egyfelől a Büntető Törvénykönyvben,¹⁵ másfelől a Btátv. egyes rendelkezéseiben¹⁶ kell keresnünk. Ennek megfelelően a külföldi országelhagyási kötelezettsége automatikusan nem teremődik meg a magyar szabályok iránti tiszteletlenségéből. Eleve a külföldiek különböző kategóriái esetében másként érvényesül a kiutasítás elrendelhetőségének feltételei a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek, a harmadik országbeli állampolgárok vagy a menedékgogi státusszal rendelkezőket illetően. Az idézett preambulumi állítás így önmagában megfelelő normatív tartalommal nem bír, azt kizárólag a kiutasításra vonatkozó alaptörvényi, büntetőjogi és idegenrendészeti részletszabályok összességében elhelyezve lehet helyesen értelmezni.

Azonban pontosabban jelenik meg a preambulumban annak leírása, hogy mi a jogkövetkezménye, ha a külföldi az országelhagyási kötelezettségét önként nem teljesíti. Ennek tradicionális eszköze a kitoloncolás, amely mint idegenrendészeti kényszerintézkedés – törvényi meghatározása szerint – a kiutasítás hatósági kísérettel történő végrehajtását jelenti,¹⁷ és abban az esetben kerülhet rá sor, ha a harmadik országbeli állampolgár kiutazásának ellenőrzése nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettség érvényesítése, illetve a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy a közrend védelme érdekében szükséges, vagy a kiutasítási döntésben meghatározott határnapig távozási kötelezettségének nem tett eleget.¹⁸

A harmadik országbeli állampolgár mint vendégmunkás

Ugyan a migráció történetében, különösen a második világháborút követő évek Európán belüli vándorlásának egyik tényezőjeként a vendégmunkás kifejezés gyakran alkalmazott fogalomnak tekinthető (például Szuhai, 2018.), a külföldiek szabályozásának (idegenjog) hazai történetében az országban foglalkoztatott külföldiek meghatározásaként ez a szó hosszú ideig jellemzően nem fordult elő. Ennek első konkrét példája a fentebb már említett 2023. évi L. törvény volt, amely már a címében megjelenítette a vendégmunkás kifejezést, de a törvény e külföldi kategóriára önálló definíciót is alkotott, amely szerint „*vendégmunkás: munkavállalás céljából Magyarországra érkező és Magyarországon az e törvényben meghatározott feltételek és foglalkoztató által foglalkoztatásra irányuló*

14 Magyarország Alaptörvénye XIV. cikk (2) bekezdés.

15 Vö. a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 59–60. §.

16 Vö. Btátv. XIII. fejezet.

17 Btátv. 110. § b) pont.

18 Btátv. 113. § (1) bekezdés.

*jogviszonyban foglalkoztatott, Magyarországgal nem szomszédos, Európai Gazdasági Térségen kívüli, az 5. § c) pontja alapján meghatározott harmadik ország állampolgára.*¹⁹

E külön fogalmi meghatározásra – a törvény indokolása szerint – azért volt szükség, mert így lehetett csak létrehozni a harmadik országbeli állampolgár fogalmától megkülönböztetve, speciális foglalkoztatotti kategóriaként azt a Magyarországgal nem szomszédos harmadik országbeli állampolgárokat közös halmazba terelő személyi kört, akiknek a foglalkoztatása miatti beutazására és tartózkodására különös feltételeket lehetett meghatározni. Az már a jogalkotás jelenkori sajátossága, hogy e törvényt, és vele együtt e személyi kategóriát még életbe lépését megelőzően hatályon kívül helyezték.

A Btáv. ugyan a vendégmunkásra mint személyi kategóriára nem ad a 2023. évi L. törvényben lefektetett példához hasonló fogalmat, magát a kifejezést megtartja, és több helyen, továbbá külön fejezetben tartalmaz vonatkozó rendelkezéseket. A vendégmunkásra vonatkozó definíció – a 2023. évi L. törvényhez képest – kiterjesztőbb módon jelenik meg, ismételten részévé válnak a Magyarországgal szomszédos harmadik országbeli állampolgárok, így vendégmunkásnak minősül valamennyi, Magyarországon munkavégzés céljából tartósan tartózkodó harmadik országbeli állampolgár. Némileg zavarónak hathat azonban a preambulumban az, hogy az a vendégmunkás és a külföldi munkavállaló kifejezéseket mintha egymás szinonimájaként használná. A jogalkotói szándék az uniós állampolgársághoz tartozó privilégiumok léte miatt természetesen nem terjeszkedhet túl a harmadik országbeli állampolgárok személyi körén. Maga a szabályozás így nem is értelmezhető a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldiekre, akiknek magyarországi foglalkoztatása egyébként is az Európai Közösséget létrehozó szerződésben biztosított jogok érvényesülése elvén, külön jogszabályi²⁰ kereteken alapul.

Jogértelmezési szempontból csak érintőlegesen mutatkozhat relevánsnak az a kijelentés is, miszerint a vendégmunkások foglalkoztatásának alapja és mértéke a hazai munkavállalók mobilizálásának elégtelensége. Maga a törvény viszont nem követi le ezt a preambulumi kinyilatkoztatást, mivel nem kínál szabályt arra, hogyan kell megvizsgálni és igazolni, hogy a magyar munkavállalók által mely álláshelyek maradnak betöltetlenül, illetve milyen módja lehet a vendégmunkások foglalkoztatási jogviszonya és tartózkodási engedélye időbeli érvényességének a módosítására, külön korlátozására, ha az egyébként általuk betöltött álláshelyekre később magyarországi munkavállaló is jelentkezne. A preambulum

19 2023. évi L. törvény 2. § 8. pont.

20 Vö. Szmvt.

által megszövegezett magyar munkavállalók foglalkoztatása elsőbbségének, illetve helyettesítésének az elve ugyanakkor – igaz, nem a preambulumi szöveg szó szerinti, kivételt nem tűrő közvetítésének megfelelően, de – más jogszabály útján érvényesül. Ez a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának nem összevont kérelmezési eljárás alapján történő engedélyezéséről, az engedélyezési kötelezettség alóli mentességről, a fővárosi és megyei kormányhivatal munkaügyi központjának az összevont kérelmezési eljárásban való szakhatósági közreműködésről, valamint a Magyarországon engedélymentesen foglalkoztatható harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának bejelentéséről, és a munkabér megtérítéséről szóló 445/2013. (XI. 28.) Korm. rendelet. E szerint például munkavállalási engedély elutasításának oka lehet, ha a foglalkoztató a tartósan munkaviszonyban álló magyar munkavállaló helyett, jogszerű indok nélkül, harmadik országbeli állampolgárt kíván foglalkoztatni.²¹

A vendégmunkások jogszerű foglalkoztatásához kapcsolódó lényeges, a preambulum által expressis verbis nem érintett, de a szigorú törvényi szabályozáshoz kapcsolódó tényezője annak számbavétele, hogy milyen szankció származik abból, ha a vendégmunkás (nota bene Magyarországon munkát végző harmadik országbeli állampolgár) foglalkoztatása a Btátv. szerinti engedélyezési eljárás kezdeményezése nélkül, avagy – a törvényi preambulum szellemében is hozott – tartózkodási engedély megadásának vagy az ilyen engedély meghosszabbításának megtagadása ellenére történik. Az ilyen tényállásra jogkövetkezményt a Btátv.²² és annak végrehajtási rendelete²³ is ismer, végső soron pedig a magyar jogrendszerben közel másfél évtizede jelen lévő, az Európai Parlament és Tanács által 2009-ben hozott, úgynevezett szankciós irányelv révén implementált harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása²⁴ különös büntetőjogi tényállásának alkalmazása lehet.

A magyarországi tartózkodás alapjogi vonatkozásai

A preambulumban a vendégmunkás státusán túlmutató megállapítás, hogy a külföldiek (preambulumszerű megfogalmazásában ezúttal kissé elnagyoltan mint idegen állam polgára) magyarországi tartózkodása nem alapjog. Figyelemmel arra, hogy a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló jogszabályok (ide

21 Vö. 445/2013. Korm. rendelet 6. § (2) bekezdés d) pont.

22 Vö. Btátv. 98. § (1) bekezdés b)-c) pont.

23 A harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC. törvény végrehajtásáról szóló 35/2024. (II. 29.) Korm. rendelet. XIII. Fejezet.

24 Btk. 356. §.

értve nem csak az Szm. és a Btátv. rendelkezéseit, hanem ezek mellett még a menedékjogi törvényt²⁵ is) egyike sem mentes olyan szabályok megfogalmazásától, amelyek a tartózkodás bejelentésére (regisztrálására) vagy engedélyeztetésére vonatkoznak, megalapozottnak tekinthető az az állítás, hogy az illetékes magyar hatóságok közreműködése nélkül egyetlen külföldi (nem magyar állampolgár) sem tartózkodhat huzamosabb ideig Magyarországon. Azonban tekintettel arra, hogy az uniós állampolgársággal rendelkező személyek számára a szerződésekben és a végrehajtásukra hozott intézkedésekben megállapított korlátozásokkal és feltételekkel minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz,²⁶ továbbá szem előtt tartva, hogy az uniós szerződések egy belső határok nélküli térséget hoznak létre, és minden uniós polgárnak biztosítják a tagállamok területén való szabad mozgás és letelepedés jogát,²⁷ feltétlenül nem lenne szerencsés a magyarországi tartózkodást mint alapvető jogot az uniós térségen belül tagadni. Ez esetben a jogalkotó szándéka minden bizonnyal a harmadik országbeli állampolgárookra terjedhet ki, hiszen az ő esetükben – még közvetlen hozzátartozói minőségben sem igazolható – a magyarországi tartózkodás mint alapjog.

Fentiekkel ellentétben kevésbé tekinthető normatív alapokon nyugvó megállapításnak az a mondatfordulat, amely szerint a harmadik országbeli állampolgár munkavállalása egyetlen magyar állampolgárt sem hozhat kedvezőtlen helyzetbe. E kinyilatkozással meghatározott helyzet ugyanis a Btátv. vagy más – fentebb már említett – jogszabály erejénél fogva akkor lenne kezelhető, ha a harmadik országbeli állampolgár magyarországi foglalkoztatásának engedélyezése során bármelyik cselekvőképes magyar állampolgár nyújthatna be a kiadott engedéllyel szemben jogorvoslatot, állítván, hogy a kiadott engedély az ő munkavállalási jogát kedvezőtlenül befolyásolja. Egy ilyen, közzététel útján kihirdetett és biztosított jogorvoslati lehetőség megfogalmazása viszont feltételezhetően a harmadik országbeli állampolgárok belföldi foglalkoztatásának ellehetetlenüléséhez vezetne, mivel relatív módon bármelyik magyar munkát vállalni képes állampolgár hivatkozhatna saját személyében megjelenő érdekre egy külföldi részére kiadandó engedéllyel összefüggésben.

Mindazonáltal alapjogi kérdéseket illetően jól látható, hogy amíg az 1989 óta formálódó idegenjogi és idegenrendészeti jogalkotás keretében megszületett törvényi preambulumok kezdetben az emberi jogok védelmét (1989), a jogállamiság iránti elkötelezettséget (1993), később a belső rend és a közbiztonság

25 A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény.

26 Vö. az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2016/C 202/01) 21. cikk (1) bekezdés.

27 Uo. (24.) jegyzőkönyv.

védelmét (1993 és 2001), illetve az uniós csatlakozást követően a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló európai térség fokozatos létrehozásában történő közreműködést (2007) emelik ki, addig a 2023. év végén kihirdetett jogszabály – kétségekívül a migrációban rejlő potenciális veszélyek miatti általános társadalmi félelemérzés okán is – a külföldiek tartózkodásához kapcsolódó alapjog tagadása mellett a migráció miatti idegenrendészeti szigorítás igényét helyezi előtérbe.

Összegzés

A magyar jogalkotásban a preambulum tradicionálisan ünnepélyes hangvételű, az adott jogszabályt kevésbé kiegészítő vagy magyarázó, inkább annak megalkotása szükségszerűségét közvetítő szöveget jelentett. A 2011. április 25-én elfogadott Alaptörvény bevezetéseként olvasható nemzeti hitvallás mind a preambulum megfogalmazásának, mind annak jogi értelmezésének új irányát jelenítette meg. Az, hogy az Alaptörvény ünnepélyes felütése főként úgynevezett tételmondatokból, a jogalkotótól származó, normatív kötelezettséget vagy jogosítványt nem közvetítő kinyilatkoztatásokból áll, példát mutathat más, az állami, társadalmi és gazdasági működés szempontjából lényeges törvények jövőbeni megalkotásának gyakorlatához is. Más kérdés, hogy az eltelt több mint egy évtizedben az ország működésében kiemelkedőnek tekinthető fontosabb jogszabályok (büntető törvénykönyv, polgári törvénykönyv, bíróságokról szóló törvény, rendőrségi törvény stb.) továbbra is a hagyományosabb, a jogszabály megalkotása egyszerűbb indokainak a megmutatását közreadó preambulummal jelentek meg. Ezzel ellentétben a járványügyi veszélyhelyzetben közzétett kormányrendeletek között pedig találunk példát olyan jogforrásra, amely hosszabb, tárgyilagos módon vezeti be az adott szabályozási tartalmat.

A 2024. január 1-jével hatályba lépett, a harmadik országbeli állampolgárok beutazásával és tartózkodásával, ez utóbbit érintően kiemelten a munkavállalásával kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket magában foglaló Btátv. egy hosszabb, mondatszerkesztését és fogalmazási eszközrendszerét nézve nem az ünnepélyes hangvételű előszónak megfelelő szöveggel jelent meg. Csak mondatszerkesztési szempontból is érdekes lehet annak vizsgálata, hogy egy preambulumban mennyire megszokott a mondatvégi felkiáltó írásjelek alkalmazása. Az Alaptörvény bevezetéseként, valamint idővel később, a veszélyhelyzeti rendeleti jogalkotás során megismert tételmondatok olyan kinyilatkoztatásokat tartalmaznak, amelyek kategorikus módon, nem kodifikációs természetű, sokkal inkább politikai hangvételű üzeneteket tartalmaznak.

A Btátv. preambulumban közzétett állítások a törvényi rendelkezések szövegezéséhez sem minden tekintetben illeszkednek maradéktalanul. Ha azonban a preambulumban rögzített állítást maga a jogszabály szorosan nem követi le, úgy az nem minősül feltétlen jogalkotási hibának, hiszen a preambulumban – még az Alaptörvény nemzeti hitvallását érintően sem – keletkezett jogot vagy fogalmaz meg kötelezettséget. Ugyanebből a megfontolásból sem számít jogalkotási semmisségi oknak, ha a preambulumban az egyes alanyi kategóriákat elnagyoltan kezeli a törvényi szövegezéshez képest. Jogértelmezési szempontból kétségtelenül szerencsésebb lenne, ha a preambulumban a jogszabály normáinak teljes mértékben megfelelné, mint ahogy az is, ha a preambulumban megfogalmazása a magasabb szintű jogszabállyal – törvény esetén az alaptörvénnyel – is abszolút módon harmonizálna. Minthogy azonban maga a preambulumban legfeljebb a törvény szellemének, ezzel a jogalkotói szándéknak a megismerését szolgálja, a jogszabályi, normatív rendelkezéseket nem írja felül, így jogszabályon belüli vagy azon kívüli összeütközést sem eredményezhet a jogalkalmazás során.

Másképp fogalmazva: joggyakorlati és jogelméleti téren a preambulumban szövegezését kizárólag az adott jogszabály, illetve más jogszabályok – ide értve akár az Alaptörvény – rendelkezései előre bocsátásával, azok tartalmához igazítva lehet csak értelmezni. Ezzel összefüggésben inkább az tűnik valószínűnek, hogy a jogalkotó elsődlegesen nem is jogi hatásokat kíván kiváltani egy törvényi előszó kijelentéseinek kategorikus megfogalmazásával, sokkal inkább a társadalom tagjaihoz kíván közvetlenül szólni a jogszabály tárgyát illetően. Ez utóbbi pedig az adott, jelen esetben a külföldiek beutazását és tartózkodását illető hatósági jogalkalmazási tevékenységet érintően inkább mutatkozik egyfajta sajátos, a törvény címzettjeinek szánt ismeretfejlesztési akarattal.

Felhasznált irodalom

- Fekete B. (2011). Preambulumok és nyelvfilozófia avagy a preambulumok normativitásáról másként. *Pázmány Law Working Papers*, 2(33).
- Lamm V. & Peschka V. (1999). *Jogi Lexikon*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó.
- Patyi A. (2019). Gondolatok a Nemzeti Hitvallás értelmezéséről. In Patyi A. (Szerk.), *Rendhagyó kommentár egy rendhagyó preambulumról. Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás* (pp. 9–14). Dialóg Campus.
- Sulyok M. & Trócsányi L. (2009). Preambulum. In Jakab A. (Szerk.), *Az alkotmány kommentárja* (pp. 83–106). Századvég.
- Szuhai I. (2018). A németországi török diaszpóra kialakulása és migrációjának dinamikája. In Gulyás É. (Szerk.), *Migráció és a bevándorlókhoz való viszony Németországban és Magyarországon* (pp. 77–90). SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Jogelméleti Tanszék.

Varga Cs. (2000). *A jog mint logika, rendszer és technika*. Osiris.

Vörös I. (2011). Preambulumot az Alkotmányhoz – de milyet? In Lamm V., Majtényi B. & Pap A. L. (Szerk.), *Preambulum az alkotmányokban* (pp. 23–31). Complex.

Alkalmazott jogszabályok

17/1954. (III. 10.) MT rendelet a külföldiek be- és kiutazásáról és az ország területén való tartózkodásáról

24/1966. (IX. 25.) Korm. rendelet a külföldiek be- és kiutazásáról, valamint az ország területén való tartózkodásáról

162/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalról

445/2013. (XI. 28.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának nem összevont kérelmezési eljárás alapján történő engedélyezéséről, az engedélyezési kötelezettség alóli mentességről, a fővárosi és megyei kormányhivatal munkaügyi központjának az összevont kérelmezési eljárásban való szakhatósági közreműködéséről, valamint a Magyarországon engedélymentesen foglalkoztatható harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának bejelentéséről, és a munkabér megtérítéséről

1903. évi V. törvények külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról

1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

1982. évi 19. törvényerejű rendelet a külföldiek magyarországi tartózkodásáról

1989. évi XXIX. törvény a kivándorlásról

1993. évi LXXXVI. törvény a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról

2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2023. évi L. törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról

2023. évi XC. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról

Magyarország Alaptörvénye

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hautzinger Z. (2024). Preambulum az idegenjogi szakigazgatás rendszerében. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1167–1185. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1167-1185>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Hautzinger Zoltán, aki a hautzinger.zoltan@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Az intelligens fenyegetés Hogyan veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia a biztonságunkat?

The Intelligent Threat: How Artificial Intelligence Can Compromise Our Security

Tóth Levente

Dr. PhD, szakmai igazgató, tanársegéd
TVT Vagyonvédelmi Zrt.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
toth.levente@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány elkészítésének célja, hogy felhívja a mesterséges intelligencia használatának veszélyeire a figyelmet.

Módszertan: A releváns szakirodalmi forráselemzés mellett a szerző példák felsorolásával mutatja be a mesterséges intelligencia biztonságunkat veszélyeztető aspektusait, érintve a már meglévő és a készülőben lévő jogszabályi környezetet.

Megállapítások: A mesterséges intelligencia mind közvetve, mind közvetlenül veszélyeztetheti biztonságunkat. Az általa hordozott veszélyek, valamint a technológia jelenlegi gyors fejlődése még sürgetőbbé teszi a megfelelő és alkalmazkodó folyamatos szabályozást annak érdekében, hogy egyre növekvő felhasználása minimális negatív következményekkel járjon.

Érték: A tanulmány új, eddig indokolatlanul mellőzött, biztonságot veszélyeztető sajátosságokat vizsgál. Megállapításai hozzásegíthetnek annak megértéséhez, hogy a mesterséges intelligencia mind szűkebb, mind tágabb társadalmi szinten is veszélyeztetheti biztonságunkat.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, morfizálás, okos otthon, arcfelismerés

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 04. 21. Elfogadás: 2024. 05. 18.

Abstract

Aim: The aim of the study is to draw attention to the dangers of using artificial intelligence.

Methodology: Alongside a relevant literature review, the author illustrates the aspects of artificial intelligence jeopardizing our security by providing examples and addresses the existing and evolving regulatory environment.

Findings: Artificial intelligence can directly or indirectly pose a threat to our security. The risks associated with artificial intelligence, coupled with the current rapid technological advancement, make it imperative to establish appropriate and adaptive continuous regulations to ensure the increasing use of AI comes with minimal negative consequences.

Value: The study explores previously overlooked features that compromise security. Its findings can contribute to understanding how artificial intelligence can endanger our security on both narrower and broader societal levels.

Keywords: artificial intelligence, morphing, smart home, facial recognition

Bevezetés

A mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) napjaink egyik legmeghatározóbb technológiai fejlődési területe. Már régóta nem csupán egy tudományos kísérlet, hanem mindannyiunk mindennapi életét meghatározó tényezőjévé vált. Az MI hatalmas előnyökkel jár, amelyek kiterjednek az otthoni felhasználásra, a vállalati szektorra és az iparágak széles skálájára. Azok a feladatok, amelyek korábban hosszú órákat vettek igénybe, vagy magas emberi hibarátával jártak, most gépi folyamatok segítségével gyorsan és pontosan elvégezhetők. Az MI technológiájának dinamikus fejlődése és egyre széleskörűbb alkalmazása kulcsszerepet játszik modern társadalmunk és gazdaságunk átalakulásában. Viszont nem szabad figyelmen kívül hagynunk az MI alkalmazásával járó, emberi lét biztonságát közvetve és közvetlenül veszélyeztető tényezőket, amelyek sokkal ritkábban kerülnek szóba.

Mi az MI?

Az MI olyan számítástechnikai tudományterület, amely az emberi gondolkodás és döntéshozatal mechanizmusait igyekszik modellezni és szimulálni gépi rendszerek segítségével. Az MI célja, hogy olyan intelligens viselkedést imitáljon,

amely hasonló az emberi tevékenységhez. Ezekbe a képességekbe beletartozik a tanulás, a problémamegoldó és döntéshozatalt követelő tevékenységek, a vizuális észlelés, és akár a beszédfelismerés is (Russel & Norvig, 2010). A gépi tanulás (Machine Learning) az MI egyik ága, amely olyan algoritmusok kifejlesztésével foglalkozik, amelyek az adatokból „tanulnak”, és a teljesítményük a megismert adatok nagyságával arányosan növekszik. A gépi tanuló algoritmusok nem programozhatók konkrét feladatok elvégzésére, hanem adatalapon való kiképzéssel tanulják meg, hogyan kell elvégezni a feladatokat, vagyis implicit szabályokat tanulnak meg számos, az adatbázisban található példából. Azaz az adatokat arra használjuk, hogy megalapozott becsléseket készítsünk a jövőről. Rendvédelmi aspektusból vizsgálva jó példa erre az úgynevezett „prediktív rendfenntartás”, ahol az MI-t például a bűncselekmények előre jelzett kockázatának értékelésére használják (URL1). Hasonló rendszerrel rendelkezik például a holland rendőrség. Az úgynevezett Bűn Előrejelzési Rendszer (Crime Anticipation System) feldolgozza a bűnügyi mintákat, és megjósolja, hol és mikor valószínű a bűncselekmények bekövetkezése. Ennek az eredményeként a megfigyelési és megelőző tevékenységeket az előre jelzett kockázathoz igazíthatják (Oosterloo & van Schie, 2018).

A mélytanulás (Deep Learning) a gépi tanulás egy olyan területe, amely mesterséges neurális hálózatokon alapul. A neurális hálózat olyan számítógépes modell, amelynek létrehozását az emberi agy biológiai neurális hálózata inspirálta. A neurális hálózatok általában egymással összekapcsolt neuronokból állnak. A mély tanulás egyik legfontosabb eleme a többrétegű neurális hálózatok használata. Ezek a hálózatok több, egymásra épülő réteget tartalmaznak, ahol minden egyes réteg különböző matematikai műveleteket hajt végre a bemeneti adatokon. Ezen rétegek során az adatok egyre magasabb szintű absztrakciókat képeznek, ami lehetővé teszi, hogy a rendszer összetett feladatokat is megoldjon. Ezek közé tartozik a képfelismerés, beszédfelismerés, természetes nyelvfeldolgozás, autonóm járművek vezérlése, az orvostudományban segítenek a diagnosztizálásban, az ipari gyártásban pedig hatékonyabbá teszik a minőségellenőrzést. Ezek mellett az arcfelismerő technológiákban is kulcsszerepet játszanak, amelyek nemcsak a biztonsági rendszerekben, hanem a felhasználói szoftverekben is egyre inkább teret nyernek (például automatikus képcímkézés). Az ilyen gépi tanulási modellek folyamatosan fejlődnek, és ahogy egyre több adaton tanulnak, úgy válnak egyre hatékonyabbá és megbízhatóbbá az adott feladatok elvégzésében.

Az elmúlt években az MI evolúciója odáig jutott, hogy a létrehozott MI-rendszerek objektumokat és szövegeket ismernek fel, valós idejű döntéseket hoznak, és emberi interakciót utánoznak bizonyos szinten. Képesek továbbá az emberi beszédminták megértésére, és adekvát válaszcímre is, ezáltal merőben új

dimenziókat nyitva az emberi élet sok területén. Az MI-t használó algoritmusok és gépi tanulási módszerek segítségével előrejelzések készíthetők a fogyasztói preferenciákról és piaci trendekről. A felhasználói profilok és viselkedésminták elemzése alapján az MI releváns és érdekes ajánlásokat és tartalmakat szolgáltathat az egyén számára. Ez az online kereskedelemtől kezdve a zenehallgatásig és a tartalomszolgáltatásig terjedő területeken nyújt kivételes előnyt. Továbbá az MI lehetővé teszi a gyors döntéshozatalt is. A hatalmas mennyiségű adat elemzése és értelmezése rövid idő alatt történhet meg, ami kritikus fontosságú a vállalati döntéshozatalban és a válságkezelésben.

A választás lehetősége

A *New York Times* 2023 tavaszán közölt egy figyelemre méltó cikket, *You Can Have the Blue Pill or the Red Pill, and We're Out* címmel, amelyben a szerzők az MI veszélyeiről és lehetőségeiről fejtették ki véleményüket (URL2). A cikk címe a kultikus *Mátrix* filmre utal, amelyben a főhősnek, Neonak egy kritikus döntést kell meghoznia: válassza a kék pirulát, és maradjon a megszokott, de illuzórikus világban, vagy döntsön a piros mellett, és szembesüljön a fájdalmas igazsággal. A cikkben alkalmazott metafora tökéletesen illeszkedik az MI jelenlegi helyzetéhez. A kék tablettát azokat az embereket jelképezi, akik elfogadják a jelenlegi állapotot, és azt gondolják, hogy az MI csupán egy hasznos eszköz, amely nem igényel különösebb kritikai szemléletet vagy elővigyázatosságot. Ezzel szemben a piros tablettát azoknak az embereknek az álláspontját képviseli, akik felismerik az MI által rejtett veszélyeket, és készen állnak arra, hogy intézkedéseket hozzanak azok felszámolására. A szerzők szerint az MI nem csupán egy újabb technológiai fejlesztés. Sokkal inkább az emberiség történetének egyik legnagyobb kihívását és lehetőségét jelenti. Az egészségügytől kezdve az oktatáson át a fenntarthatóságig számos területen képes javítani az életminőséget, és megoldani olyan problémákat, amelyekkel korábban képtelenek voltunk megbirkózni. Az optimális útvonal megtalálása érdekében a szerzők arra ösztökélnék mindenkit, hogy válasszuk a piros tablettát, de legyünk tájékozottak, kritikusak és proaktívak az MI kapcsán felmerülő kihívásokkal és lehetőségekkel szemben. Felmerül a kérdés, hogy vajon készek vagyunk-e szembenézni az MI rejtette kihívásokkal, és kiaknázni annak lehetőségeit, vagy inkább választjuk a kényelmes tudatlanságot, és hagyjuk, hogy mások döntsenek helyettünk. Az emberiség jövője talán pont ettől a döntéstől függ.

Az MI fejlődése a társadalom átalakulásának egy új korszakát indította el, amelynek következményeit még nem tudjuk teljes mértékben előre látni. Mit jelentene

az emberek számára egy olyan világban élni, ahol a blogbejegyzések, történetek, újságcikkek, könyvek, képek, dallamok, törvények és eszközök nagy százalékát nem emberi intelligencia alkotja, és ez az MI emberfeletti hatékonysággal rendelkezik a humán elme gyengeségei, elfogultságai és függőségei kihasználásában, miközben képes lenne akár egy bensőséges kapcsolatot is kialakítani az emberrel. Egy ilyen világban a hatás teljes mértékben kiszámíthatatlan lenne. Bizonyos területeken, mint például a stratégiai játékok (Sakk, Go, Shogi), az MI már rég túlszárnyalta az emberi képességeket (URL3). Ez a fejlődés azonban nemcsak a játékokra korlátozódik, hanem kiterjedhet más területekre is, mint például a művészet, a politika vagy a vallás. Ez potenciálisan a hatalmi dinamika és a döntéshozatali folyamatok megváltozásához vezethet, valamint befolyásolhatja az emberi társadalom szerkezetét. A művészet területén a nem emberi intelligencia olyan alkotásokat hozhat létre, melyek mélyen érintik az emberi érzelmeket, sőt akár versenyezhetnek is az ember által alkotott művészettel, esetlegesen túlszárnyalva azt. A politika terén az úgynevezett mély hamisítás¹ (Deep Fake) technológia segítségével lehetőség nyílik olyan dezinformációk terjesztésére, amelyek célja a kiszemelt egyén megalázása, zaklatása, zsarolása, vagy imázsának és hitelességének rombolása. Ezek mellett felhasználható piaci szereplők destabilizálására, ezáltal a pénzügyi piacok megzavarására, valamint akár a társadalmi elégedetlenség szítására is. Hasonlóképpen a vallás területén, a nem emberi intelligencia átformálhatja a spirituális narratívákat és gyakorlatokat, potenciálisan globális szinten megváltoztatva a hitrendszereket. Szintén a veszélyek közé tartozik az emberi autonómia és önrendelkezés potenciális elvesztésének lehetősége. Ezért kiemelten fontos, hogy kollektív kulturális, társadalmi és etikai kereteinket úgy alakítsuk ki, hogy azok támogassák az emberi autonómia és önrendelkezés megőrzését ebben az új környezetben. A társadalmi párbeszéd és együttműködés kiemelkedő fontosságú lesz az ilyen jellegű változások kezelése során.

A felsoroltakból jól érződik, hogy az emberi életre jelentős hatást gyakorló nem emberi intelligencia világában számos fontos kérdés merül fel, melyek etikai, filozófiai és gyakorlati szempontból egyaránt megfontolásra késztetnek bennünket. Hogyan alkalmazkodna az emberiség egy ilyen paradigmaváltáshoz, és hogyan alakulna az emberi és a nem emberi intelligencia közötti kapcsolat?

Az önálló döntéshozatal és felelősség kérdése az MI-rendszerek területén szintén komoly kihívást jelent. Az MI-rendszerek egyre összetettebbé válnak, és olyan feladatok elvégzésére képesek, amelyek korábban kizárólag emberi

1 A mélyhamisítás kifejezés olyan hamis hang- és/vagy vizuális tartalomra utal, amelyet MI segítségével manipuláltak vagy hoztak létre, és az eredetitől való megkülönböztetés az emberek és a gépek számára is nehézséget okoz.

tevékenységek voltak. Ennek következtében felmerül a kérdés, hogy ki viseli a felelősséget az esetleges hibákért vagy károkért, amelyek az MI által hozott döntések eredményeként bekövetkezhetnek. Komoly aggodalomra ad okot, hogy az MI által hozott döntések mögötti folyamatokat és logikát gyakran nehéz megérteni és ellenőrizni. Ezáltal az emberek számára kihívást jelenthet az MI által hozott döntések teljes körű ellenőrzése és a felelősségvállalás elhatárolása.

Az MI veszélyeit tovább növeli az adatvédelem és a magánélet védelmének kérdése. Az MI-rendszerek működéséhez hatalmas mennyiségű adatra van szükség, amelyek gyakran személyes adatokat is tartalmazhatnak. Az MI technológiák fejlődése során gyűjtött adatok mennyisége és érzékenysége miatt fokozott figyelmet kell fordítani a személyes adatok védelmére. Az adatvédelmi szabályozásoknak, mint például az EU Általános Adatvédelmi Rendeletének (GDPR), kell megfelelni az MI-rendszerek tervezésekor és használatakor. A jogosulatlan hozzáférés, az adatokkal való visszaélés, vagy az adatlopás veszélyei miatt fontos, hogy az MI-rendszereket úgy alakítsák ki, hogy azok tiszteletben tartsák a felhasználók magánéletét, és biztosítsák az adatok biztonságát. Ez magában foglalja a biztonságos adattárolást, a hozzáférés korlátozását és a felhasználók tájékoztatását arról, hogyan és milyen célból használják fel adataikat.

Az MI veszélyeinek egy másik fontos aspektusa a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése lehet. Az MI-rendszerek működése és döntéshozatala nagyban függ azoktól az adatoktól, mintáktól, amelyekkel tanítják és tréningezik őket. Ha ezek az adatok torzítottak vagy diszkriminatívak, akkor az MI által hozott döntések is torzíthatnak és diszkriminatívak lehetnek, és kialakulhat az úgynevezett algoritmikus diszkrimináció.² Ez pedig hozzájárulhat a társadalmi egyenlőtlenségek növekedéséhez.

Az MI veszélyeire való reagálásnak és ezek kezelésének fontossága egyre nő a technológia fejlődésével. Fontos, hogy az MI fejlesztése és alkalmazása során figyelembe vegyük ezeket a veszélyforrásokat, és olyan megoldásokat találjunk, amelyek minimalizálják ezeket a kockázatokat. Az etikai irányelvek betartása és az átláthatóság növelése kulcsfontosságúak az MI felelős és fenntartható fejlődése szempontjából. Ugyanakkor az MI potenciális előnyeit kihasználva megfelelő óvatossággal és felelősséggel kell eljárunk annak érdekében, hogy az MI fejlődése az emberiség számára előnyös legyen, és ne veszélyeztesse az emberi értékeket és jogokat.

2 Algoritmikus diszkrimináció alatt azt értjük, amikor egy automatikus döntési rendszer eredménye következtében, bizonyos tulajdonságok (például bőrszín, nem, életkor, vallás, szexuális beállítottság stb.) alapján egyéneknek vagy emberek csoportjainak eltérő bánásmódban van részük.

A fentebb ismertetett veszélyeken túl az MI számos olyan közvetlen biztonságot fenyegető felhasználási lehetőséget is rejt magában, amely veszélyezteti a személyes biztonságunkat, és „csak” áttételes hatással van az emberi közösségekre.

Okosotthonok

Az okosotthonok, vagy más néven intelligens otthonok a modern technológia és a háztartási környezet konvergenciáját jelentik, ahol a különböző eszközök és rendszerek összekapcsolása által növelik a felhasználók kényelmét, biztonságát és energiagazdálkodásának hatékonyságát. Az okosotthonok központi egysége egy intelligens vezérlőrendszer, ami lehet egy dedikált lokális központi szerver, vagy egy széleskörűen elérhető felhő platform. Az okosotthon-rendszerek magukban foglalhatják a világítás, a fűtés, a légkondicionálás, a biztonsági kamerák, zárok, riasztók, szórakoztató elektronikai és háztartási berendezések automatizált vezérlését. Ezek az eszközök gyakran vezeték nélküli technológiákon keresztül kommunikálnak egymással és a központi vezérlővel, vagy épp a felhő szolgáltatással, lehetővé téve a felhasználó számára, hogy távolról is irányíthassa otthonát. Az okosotthonok intelligenciája nem abban rejlik, hogy távoli vezérlést tesznek lehetővé, hanem abban, hogy képesek tanulni a használójuk szokásait és preferenciáit. Például egy okostermosztát „megfigyelheti” a lakók napi rutinját, és aszerint szabályozhatja a hőmérsékletet, hogy mikor vannak otthon és mikor távoznak. Az okosvilágítás-rendszerek képesek a természetes fényviszonyokhoz igazodni, csökkentve ezzel az energiafogyasztást és növelve a komfortérzetet. A biztonság terén az okosotthonok olyan funkciókat kínálnak, mint a mozgásérzékelőkkel összekapcsolt kamerák, amelyek riasztást küldhetnek a tulajdonosnak, ha szokatlan aktivitást érzékelnek. Az okoszárok lehetővé teszik a kulcs nélküli belépést, és ez távolról is felügyelhető vagy vezérelhető, így például lehetővé válik karbantartó személyzet bizonyos területekhez történő felügyelt hozzáférése. Az energiagazdálkodás terén az okoseszközök segítenek optimalizálni az energiafelhasználást és csökkenteni az elektromos számlát. Az okoskészülékek például képesek arra, hogy csak akkor kapcsoljanak be, amikor az energia ára alacsonyabb, vagy ki tudják használni a megújuló energiaforrásokat, mint például a napelemeket. Mindezek mellett az okosotthonok fontos szerepet játszanak az idősek és mozgáskorlátozottak életében is, a segítség nélküli, önálló otthoni élet lehetőségét biztosítva számukra. Hangvezérlés és automatizált rutinok segítségével egyszerűsíthetik mindennapi tevékenységeiket és javíthatják életminőségüket. Összességében az okosotthonok a jövő irányát mutatják az otthoni életvitelben, ahol az intelligens technológia segít

az energiahatékonyság növelésében, a biztonság fokozásában és általánosságban az életminőség javításában. Azonban az így megvalósított kényelemért a nem megfelelő védelem kialakítása esetén súlyos árat fizethetünk. Mivel az okosotthon-rendszerek informatikai hálózathoz kapcsolódnak, fennáll a veszélye a külső hackertámadásoknak. Az okosotthon-eszközök gyűjthetnek és továbbíthatnak különböző adatokat a felhőbe vagy más eszközök számára. Ezek az adatok tartalmazhatnak személyes információkat, amelyeket illetéktelenek megpróbálhatnak megszerezni vagy felhasználni. A veszélyek felsorolása itt még nem ért véget.

Az MI fejlődése évek óta lehetővé teszi, hogy hangutasításokkal vezéreljünk különböző eszközöket. Ez, az úgynevezett beszéd felismerés nem egyszerű feladat. A beszéd felismerés az MI azon területe, amely a beszélt emberi nyelv észlelésével, elemzésével és értelmezésével foglalkozik. Ez magában foglalja a szavak és mondatok megkülönböztetését és szöveggé alakítását (speech-to-text), vagy éppen fordítva, a szöveg beszéddé alakítását. Napról napra egyre elterjedtebbek a hanggal aktiválható eszközök. Világszerte több mint 300 millió okoshangszóró működik (URL4). Az okostelefonokba épített hangalapú asszisztenciával ez a szám négy milliárd fölé emelkedik. Jelentős piaci részesedést birtokolnak olyan népszerű platformok, mint a Google Assistant, az Apple Siri, az Amazon Alexa, a Samsung Bixby, vagy a kínai Baidu, Alibaba, illetve Tencent rendszerei. A digitális asszisztensek mára már olyanok, mint egy digitális személyi segéd, aki emlékeztet a napi feladatokra, időjárási előrejelzéseket nyújt, és személyre szabott információkat ad. A felhasználónak csak annyit kell tennie, hogy világos szóbeli parancsot ad. A beszéd felismerő technológia átalakítja a beszédet szöveggé, majd a természetes nyelvi feldolgozás értelmezi az írott információkat, és meghatározza, hogy milyen műveletre van szükség. Míg az emberek képesek voltak beszélni és beszédet értelmezni már az írás feltalálása előtt is, a számítógépek számára viszont az írott nyelv feldolgozása könnyebb, mint a kimondott szóé. A beszéd felismerés lényegesen komplexebb feladat a beszélt nyelv változékonysága és a hangfolyamok esetleges zaja miatt. A szavak kiválasztása, azonosítása és átalakítása olyan típusú szöveggé, amelyet a számítógép képes feldolgozni, rendkívül nagy kihívást jelent. Amikor beszélünk, az általunk kiadott hangok nem különülnek el különálló szavakra. Amit a számítógép érzékel, nagyon hasonlít ahhoz, amit egy személy hall, amikor egy olyan nyelvet hallgat, amely teljesen ismeretlen számára. Ilyenkor szinte egy folyamatos hangfolyamot hallunk, amiben az egyes szavakat nagyon nehéz megkülönböztetni. A beszéd felismerés problémája tehát alapvetően különbözik az írott nyelv vagy a képek értelmezésétől. A gépi látással és a természetes nyelvi feldolgozással ellentétben a beszéd felismerés

egyetlen bemeneti változó – hanghullámok – feldolgozását foglalja magában, amely időben dinamikusan változik. A nagy kihívás a szavak és mondatok megkülönböztetése ezen a bemeneten belül, hogy lefordíthatók legyenek egy olyan nyelvre, amelyet az algoritmus képes feldolgozni. További kihívást jelent, hogy a beszéd jelentésének egy részét a hangerő, a ritmus és a hangszín változásai közvetítik, melyek a beszélt nyelv jellemzői. A hatékony értelmezés tehát több, mint a szavak egyszerű megkülönböztetése. A fonetikai szempontokat is fel kell tárni, és értelmezni kell, hogy meg tudjuk határozni a mondanivaló jelentését. Egy másik buktató a homofonok, azaz az olyan szavak, amelyek ugyanúgy hangzanak, de különböző dolgokat jelentenek, mint például a csuklya és a csukja, vagy a fogjuk és a foglyuk. Értelmezésük a kontextustól függ. Mind a mondat szűk, mind a helyzet tágabb kontextusától. Más területekhez hasonlóan a gépi tanulás fejlődése a beszéd felismerés területén is előrelépéshez vezetett, mivel lehetővé vált sokkal nagyobb mennyiségű beszédadat feldolgozása az algoritmusok betanításához. A beszéd-szöveg és szöveg-beszéd átalakítás viszonylag sikeres gyakorlati alkalmazásai ma már életképesek, feltéve, hogy a beszéd mind hallási, mind tartalmi szempontból egzakta. Sokszor azonban a szlengekkel teleszótt szóbeli kommunikáció az MI számára nem egyértelmű. Következésképpen a beszéd felismerő technológia még nem érte el azt a szintet, hogy megbízhatóan használható legyen széles körben és minden célra. Azonban megfelelően artikulált mondatokat és utasításokat az MI kiválóan értelmez. A kényelem növelése érdekében ezek a hangutasításokat fogadó és értelmező eszközök összekapcsolódhatnak az okosothonok központi vezérlőivel, és megfelelő parancsszavak kimondásával különböző eszközök aktiválhatók, kapcsolhatók vagy jelenetek futtathatók. Azonban ilyen rendszerek ellen számos támadási lehetőség nyílik.

Az elmúlt években a kutatók által végzett számos kísérlet egyértelműen bizonyította, hogy rejtett, emberi fül számára érzékelhetetlen parancsokat lehet küldeni a különböző hangalapú vezérlő rendszereknek. Az egyik ilyen támadási módszer, amikor az ultrahang tartományába transzponálják át a vezérlő parancsokat, így az utasítások az emberi fül számára nem hallhatók, de az okosothonok hangvezérlési rendszerei által használt mikrofonok által érzékelhetők (Zhang et al., 2017). A kísérlet során a kutatóknak sikerült titokban aktiválniuk és vezérelniük a hangasszisztens-rendszereket okos telefonokon és okos hangszórókon keresztül. Ennek következtében az eszközök telefonszámokat tárcsáztak vagy weboldalakat nyitottak meg anélkül, hogy az emberi fül észlelte volna ezt a folyamatot. Ilyen technikai lehetőségek rosszindulatú szándékkal bíró személyek kezében komoly kockázatot jelenthetnek, hiszen akár pénz átutalására vagy online vásárlásra is felhasználhatók. Emellett okosothonokkal

összekapcsolva különböző típusú parancsokat lehet kiadni, például világítást be- vagy kikapcsolni, ajtókat nyitni, zárni, a termosztát hőmérsékletét megváltoztatni, vagy egyéb biztonsági rendszereket megkerülni.

Teljesen más módszert használtak a bochumi Horst Görtz IT Biztonsági Intézet informatikai szakértői (Schönherr, Kohls, Zeiler, & Holz, 2018). A kísérleteikben az emberi hallás pszichoakusztikus modelljét használják ki. Amíg a fül és az agy egy adott frekvencián lévő hang feldolgozásával van elfoglalva, néhány milliszekundumig nem képes más, alacsony hangerejű hangokat hallani. Ezeken a részekén rejtik el a kutatók a gépek titkos parancsait, amely kiegészítő információk az emberi fül számára véletlenszerű statikus zajnak tűnnek. A támadási módszer alapját az úgynevezett adversarial example (ellenséges vagy kontradiktórus példa) adja. A kontradiktórus példák speciális bemenetek, amelyeket azzal a céllal hoznak létre, hogy összezavarjanak egy neurális hálózatot, ami egy adott minta hibás osztályozását eredményezi. Ezek a manipulált bemeneti minták emberi fül vagy szem számára észrevétlenek, de a gépi tanulási modell működését befolyásolják és hamis előrejelzéseket adnak. Képek esetében úgy is mondhatjuk, hogy a gépi tanulás számára létrehozott optikai csalódás. Ezzel el is jutottunk a képi manipulációs technikákhoz.

Arcfelismerő rendszerek

Az arcfelismerés egy MI-n alapuló számítógépes technológia, amelyet az emberi arcok megtalálására és azonosítására használnak digitális fényképeken, vagy élő, illetve rögzített videóképeken. Az arcfelismerő technológiát gyakran használják az emberek valós idejű megfigyelésére és nyomon követésére. Első lépésként az arcfelismerő rendszer az arcok detektálásával kezdi a folyamatot. Ehhez különböző algoritmusokat használhatunk, mint például a Viola–Jones,³ vagy más mély tanuláson alapuló arcdetektáló algoritmusok. Az arcfelismerés során az algoritmusok olyan pontokat azonosítanak az arcokon, amelyek egyedi jellemzőként szolgálnak. Ezeket a pontokat általában arcfelismerési pontoknak nevezik, melyek segítségével az algoritmusok képesek az azonosításra. Miután

3 A Viola–Jones algoritmus két számítógépes látáskutatóról kapta a nevét (Paul Viola és Michael Jones), akik 2001-ben javasolták a módszert *Gyors objektumészlelés az egyszerű funkciók megnövelt kaskád-jával* című cikkükben (Viola & Jones, 2001). Annak ellenére, hogy egy elavult keretrendszer, az alkalmazása kivételesen figyelemreméltónak bizonyult a valós idejű arcfelismerésben (bár más objektum osztályozásnál is alkalmazható). Ennek az algoritmusnak a betanítása lassú, de nagy sebességgel képes valós időben észlelni az arcokat.

az arcdektálás megtörtént, a rendszer további feldolgozási lépéseket végezhet, például az arcok körvonalainak meghatározása vagy területének szegmentálása. A rendszer különböző jellemzők (például arcvonások, szemek elhelyezkedése stb.) kinyerése során átalakítja az arcot numerikus értékekké, amelyeket későbbi összehasonlításra használ. Az arcfelismerő rendszer összehasonlítja a kinyert jellemzőket az adatbázisban tárolt jellemzőkkel, hogy megállapítsa, melyik felel meg a felismert arcnak. Végül a rendszer döntést hoz arról, hogy a felismert arc melyik tárolt referenciaarcra hasonlít leginkább.

Kína vezeti a világot az arcfelismerő rendszerek állami használatában. A technológiát széles körben alkalmazza a rendőrség a városi közterületek felügyeletére. A Surfshark 194 országban végzett 2019-es felmérése szerint, a világon 109 ország használja vagy hagyta jóvá az arcfelismerő technológia megfigyelési célú használatát, ebből Európában 32 ország ([URL5](#)). A hagyományos nem biológiai felismerési és fiziológiai jellemzők felismerési technológiájához képest az arcfelismerő technológia különleges technikai előnyökkel rendelkezik. Az arckép attribútumai és vonásai elegendőek egy személy identitásának megállapításához. Az arcfelismerő technológia személyazonosításra alkalmas további információkat, például életkort, nemet és rasszt is képes kinyerni a képekből. Egyes kínai kameragyártók a kameráikba integrált arcfelismerő algoritmusuk által lehetővé teszik például a Kína nyugati részén, Hszincsiang tartományban nagy számban élő ujjurok rassz szerinti szűrését ([URL6](#)). Az MI nemcsak az arcfelismerés területén használható, hanem egyéb videóanalitikai szoftverekben alkalmazva figyelmeztet a rendellenes cselekmények bekövetkeztéről (Tóth, 2018). Ezt kihasználva egy másik, szintén kínai gyártó MI-alapú analitikái kilenc különböző riasztástípust tartalmaznak, melyek a tömegmozduláshoz kapcsolódnak. Ezek közé tartozik a „tömeg gyülekezése a közterületi rend megzavarására”, a „jogellenes gyülekezés, felvonulás, tüntetés”, a „petícióval” való fenyegetés, valamint a „vallási” és a „Fálun Gong”⁴ néven ismert kínai spirituális mozgalom ([URL7](#)). Az ilyen jellegű kisebbségi közösségekkel vagy etnikumokkal szembeni megkülönböztetések komoly etikai és erkölcsi kérdéseket vetnek fel.

Az információk összekapcsolásának lehetősége miatt egyre nagyobb aggodalomra ad okot a videómegfigyelés magánéletünkre gyakorolt káros hatása. A fő

4 A Kínában ismert Fálun Gong, más néven Fálun Dáfá egy kínai spirituális mozgalom, amely nem vallás, hanem egy olyan elméletet és gyakorlatot egyesítő rendszer, amely a napjaink életkörülményeihez igazodik. Nem rendelkezik vallási formával, rituálékkal, imádsággal vagy kultusszal. Emellett mentes mindenféle politikai ideológiától. A mozgalom rendkívüli népszerűségét és gyors terjedését néhány kormányzati vezető kockázatként értékelte a politikai vezetés szempontjából.

probléma a különböző rendelkezésre álló információkból alkotott profil, amelyek felhasználhatók a magánélet megsértésére. Egy automatikus arcfelismerő és elemző algoritmus beépítésével és különböző adatbázisok vagy hálózati rendszerek összekapcsolásával jelentős információk nyerhetők ki. A technológiai fejlődés gyors ütemével a jogszabályalkotók nehezen tudnak lépést tartani. Az Európai Unió MI-ről szóló törvénytervezete (URL8) a nyilvános arcfelismerő rendszerek használatának korlátozását javasolja, az Európai Parlament pedig a technológia betiltását sürgette (URL9). 2021 júliusában az európai adatvédelmi hatóság és az európai adatvédelmi biztos közös véleményt fogadott el az Európai Bizottság MI-re vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról szóló rendeletére⁵ irányuló javaslatáról.⁶ Ebben „*az Európai Adatvédelmi Testület és az európai adatvédelmi biztos szorgalmazza, hogy általános jelleggel tiltsák meg az MI-nek az emberi jellemzők – például az arc, a járás, az ujjlenyomat, a DNS, a hang, a billentyűleütések és más biometrikus vagy viselkedési jellemzők – alapján a nyilvánosság számára hozzáférhető helyeken történő automatikus felismerésre bármilyen összefüggésben történő használatát*” (URL10).

Az arcfelismerő rendszerek sem tévedhetetlenek. A McAfee Advanced Threat Research (ATR) csapatának kísérlete során azt bizonyították, hogy az MI segítségével készített manipulált arcok képesek félrevezetni az arcfelismerő rendszereket (URL11). A kutatók egy olyan módszert fejlesztettek ki, amellyel két különböző A és B ember arcát egy hamis, C arcba konvertálják. Ez a hamis, úgynevezett morfizált C arc az emberi szem számára megtévesztően hasonlít az A személyre, viszont az MI-alapú arcfelismerő rendszer tévesen B-nek azonosítja.

A módszer alapját az úgynevezett Cycle-Consistent Generative Adversarial Network, azaz röviden a CycleGAN alkotja. A CycleGAN egy olyan típusú generatív versengő hálózat⁷ (GAN), amely képes képek stílusát átalakítani anélkül, hogy párosított adatokra lenne szüksége. Ezt a gépi tanulási modellt két különböző adatkészlet közötti átalakításra használják. A CycleGAN két generátorral és két diszkriminátorral rendelkezik. A generátorok az egyik adatkészletről a másikkra képeket generálnak, a diszkriminátorok pedig megpróbálják megkülönböztetni a valós és a generált képeket. A CycleGAN működésének lényege

5 A mesterséges intelligenciáról szóló törvény (AI Act), az Európai Bizottság által javasolt, 2021. április 21-én benyújtott, COM/2021/206 kodifikált rendelete.

6 A kézirat zárását követően 2024. május 21-én az Európai Unió (EU) Tanácsa bejelentette a mérőoldkőnek számító uniós mesterséges intelligenciáról szóló törvény végleges jóváhagyását. (Szerkesztőség.)

7 A Generatív Adversarial Network (GAN) egyfajta mély tanulási modell, amely képes új, meglévő adatokhoz hasonló adatokat generálni. A GAN két neurális hálózatból áll, egy generátorból és egy diszkriminátorból. A generátor hálózat új adatokat hoz létre, míg a diszkriminátor hálózat megpróbál különbséget tenni valós és generált adatok között. A generátorok célja, hogy olyan képeket hozzanak létre, amelyeket a diszkriminátorok nem tudnak megkülönböztetni a valódi képektől, míg a diszkriminátorok célja, hogy minél jobban megkülönböztessék a valódi és hamis képeket.

az, hogy a generátorok arra vannak kiképezve, hogy a két adatkészlet közötti átalakítást úgy hajtsák végre, hogy a visszaalakított képek megegyezzenek az eredeti képekkel. Más szóval: a modell képes arra, hogy rögzítse a céltartomány jellemzőit, és új képeket generáljon a forrástartományból, amelyek ugyanazokkal a jellemzőkkel rendelkeznek. A CycleGAN cikluskonzisztens veszteséggel⁸ van kiképezve, amely arra ösztönözi a modellt, hogy olyan képeket generáljon, amelyek megkülönböztethetetlenek a céltartomány valós képeitől. A CycleGAN nagyon hasznos eszköz olyan alkalmazásokban, mint például a művészeti stílusok átmásolása, fotorealisztikus képek generálása, vagy akár műholdképekből, vagy légifelvételekből térképek szintetizálása.

1. számú ábra

Eredeti A és B arc

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Visszatérve a kiindulási pontunkhoz, az arcok esetében az algoritmus úgy működik, hogy először az eredeti A és B arcból (1. számú ábra) egy átmeneti AB arctípust generálódik (2. számú ábra).

8 A CycleGAN egyik kulcsfontosságú része a ciklikus konzisztencia veszteség, amely biztosítja, hogy egy kép átalakítása után vissza lehessen alakítani eredeti formájára. Például, ha az A generátor átalakít egy lovat zebrává, a B generátornak vissza kell tudnia alakítani azt lóvá. Ez segít a modellnek abban, hogy releváns jellemzőket tanuljon meg, és ne csak véletlenszerű módosításokat végezzen.

2. számú ábra
Átmeneti AB arc

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Ezután ezt az átmeneti arctípust többször újragenerálja az MI (3. számú ábra). Ez a folyamat egészen addig tart, míg egy olyan arctípus nem jön létre, amely az emberi szem számára megtévesztően hasonlít az eredeti A személyre, azonban az MI-alapú arcfelismerő egyértelműen a B személy stílusjegyeit ismeri fel benne.

Ennek bizonyítására a McAfee kutatói az általuk generált manipulált arcképet egy olyan arcfelismerő rendszeren tesztelték, amely normál esetben az azonosítást 99%-os pontossággal végezte. Azonban a manipulált arcok esetében ez a rendszer akár 95%-os valószínűséggel is tévedhet, azaz 95%-os bizonyossággal állapította meg az A személyről, hogy az a B személy.

3. számú ábra
Az arcok fokozatos újragenerálása

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A tökéletes hatás elérése érdekében a tréning során 1500 képből álló arcsorozatot használtak fel, melyek a személyekről készített videófilmekből kivett állóképek voltak. Ezek a képek a tanítási adatokat gazdagították, és ez biztosította, hogy az algoritmus többféle arckifejezéssel dolgozzon.

4. számú ábra

Balra az eredeti A, jobbra a morfizált C arc

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Ez a típusú képi manipuláció óriási veszélyt jelenthet azoknál az azonosító rendszereknél, amelyek MI-alapú arcfelismerési technológiára épülnek. A generált hamis arcok felhasználhatók arra, hogy valaki jogosulatlanul hozzáférjen egy helyhez vagy szolgáltatáshoz, vagy hogy egy körözött személy hamis útlevelével kijátszsa az automatikus határellenőrző rendszert, mivel a gépi manipuláció az emberi szem számára alaposabb megfigyelés nélkül észreveghetetlen (4. számú ábra).

Az ilyen jellegű visszaélésektől való félelem indokolta, hogy Németországban már 2020 nyarán előterjesztésre került az a törvény, amely tiltaná a morfizált képek útlevelekben történő felhasználását (URL12). Végül hosszas huzavona után csak 2025. május 1-jén lép életbe az útlevél-, személyazonosító- és bevándorlási jogi okmányok biztonságának megerősítéséről szóló törvény azon szakasza, amittől kezdve csak digitális fényképet lehet a hatóságoknak, hivataloknak bemutatni a személyi igazolvány és útlevél kiállítás érdekében (URL13). Ezeket a képeket csak a kiállító hatóságnál, vagy olyan regisztrált és ellenőrzött fényképsznél lehet elkészíteni, ahol megoldható a felhőn keresztüli biztonságos képtovábbítás a hatóság részére.

2020-ban Amerikában megtörtént az első téves letartóztatás, mely az arcfelismerő rendszernek köszönhető (URL14). A detroiti rendőrség a háza előtt vette őrizetbe Robert Williamst, aki a gyanú szerint több órát tulajdonított el a helyi Shinola üzletből. A gyanúsítás alapját az üzletből lopó fekete férfit ábrázoló videofelvétel szolgáltatta, amit a rendőrség egy arcfelismerő szoftver segítségével vizsgált. A szoftver tévesen Williamsként azonosította az elkövetőt. Ezek az esetek rámutatnak arra, hogy az arcfelismerő rendszerek sem tekinthetők tévedhetetlennek, és fontos további kutatásokat végezni annak érdekében, hogy megbízhatóbbá tegyük ezeket a technológiákat.

Az arcfelismerés korántsem a gépi látás egyetlen alkalmazása. Az önvezető járművek esetében is döntő fontosságú. A Tesla, a BMW, a Volvo és az Audi által jelenleg fejlesztés alatt álló autonóm és félig autonóm autók több kamerával vannak felszerelve, amelyek folyamatosan pásztázzák a környező teret, és az MI-alapú képi osztályozók segítségével felismerik az objektumokat, útburkolati jeleket, közlekedési táblákat és lámpákat. A japán Kyushu Egyetem kutatói egy kísérlet során arra a megdöbbentő következtetésre jutottak, hogy az MI-alapú képi osztályozókat 73,8%-ban sikerül becsapniuk úgy, hogy csak egy pixelt változtattak meg a képen. Amennyiben a kicserélt pixelek számát ötre növelték, akkor a sikerességi arány 87,3%-ra emelkedett. Ez a képi manipuláció az emberi szem számára érzékelhetetlen, de jelentősen eltérítheti az MI által előállított kimenetet. Így például az MI egy béka képét hajóként, vagy egy repülőgépet kutyaként értelmezi (Su, Vargas, & Sakurai, 2019). Ezzel a típusú manipulációval már sikerült önvezető autók táblafelismerő funkcióját befolyásolni, és a járművet a megengedettnél nagyobb sebességre készíteni (URL15).

Összegzés

Sok fejlődési lehetőség és kiaknázatlan terület vár még az MI-re. Az, hogy ennek mennyi pozitív és mennyi negatív hozadéka lesz, még kérdés. A különböző MI működését megtévesztő támadások, az algoritmikus diszkrimináció, az önvezető autókat érintő balesetek és a technológiára való túlzott hagyatkozás-hoz kapcsolódó dehumanizáció jó példák arra, amelyek a jövő társadalmát veszélyeztetik. A MI jelentette kockázatok, valamint a technológia jelenlegi fejlődésének sebessége még sürgetőbbé teszik a megfelelő és adaptív folyamatos szabályozást, ha azt akarjuk, hogy az MI növekvő használata lehetőleg minimális nemkívánatos következményekkel járjon. Stephen Hawking professzor halála előtt arra figyelmeztetett, hogy *„Az MI létrehozásának sikere civilizációnk történetének legnagyobb eseménye lehet. De lehet, hogy ez az utolsó is,*

hacsak nem tanuljuk meg, hogyan kerüljük el a kockázatokat. Az erőteljes mesterséges intelligencia felemelkedése vagy a legjobb, vagy a legrosszabb dolog, ami valaha is történhet az emberiséggel. Még nem tudjuk, melyik.” (URL16).

Felhasznált irodalom

- Oosterloo, S. & van Schie, G. (2018). The Politics and Biases of the “Crime Anticipation System” of the Dutch Police. *CEUR Workshop Proceedings*, 2103, 30–41.
- Russel, S. & Norvig, P. (2010). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (3rd Ed.). Prentice Hall.
- Schönherr, L., Kohls, K., Zeiler, S. & Holz, T. (2018). Adversarial Attacks Against Automatic Speech Recognition Systems via Psychoacoustic Hiding. *Network and Distributed Systems Security (NDSS) Symposium 2019 24-27 February 2019, San Diego*. <https://doi.org/10.14722/ndss.2019.23288>
- Su, J., Vargas, V. D. & Sakurai, K. (2019). One Pixel Attack for Fooling Deep Neural Networks. *IEEE Transactions on Evolutionary Computation*, 23(5), 828–841. <https://doi.org/10.1109/TEVC.2019.2890858>
- Tóth A. (2018). Az élőerő munkáját segítő technikai megoldások. *Hadmérnök*, 13(2), 29–36.
- Viola, P. & Jones, M. (2001). Rapid Object Detection using a Boosted Cascade of Simple. In Jacobs, A. & Baldwin, T. (Szerk.), *Proceedings of the 2001 IEEE Computer Society Conference on Computer Vision and Pattern Recognition* (pp. 511–518). Computer Society. <https://doi.org/10.1109/CVPR.2001.990517>
- Zhang, G., Yan, C., Ji, X., Zhang, T., Zhang, T. & Xu, W. (2017). DolphinAttack: Inaudible Voice Commands. *Proceedings of the 2017 ACM SIGSAC Conference on Computer and Communications Security* (pp. 103–117). <https://doi.org/10.1145/3133956.3134052>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *From Crime Mapping to crime forecasting: The evolution of place-based policing*. National Institute of Justice. <https://nij.ojp.gov/topics/articles/crime-mapping-crime-forecasting-evolution-place-based-policing>
- URL2: *You Can Have the Blue Pill or the Red Pill, and We’re Out of Blue Pills*. <https://www.nytimes.com/2023/03/24/opinion/yuval-harari-ai-chatgpt.html>
- URL3: *Game-playing DeepMind AI can beat top humans at chess, Go and poker*. <https://www.newscientist.com/article/2402645-game-playing-deepmind-ai-can-beat-top-humans-at-chess-go-and-poker/>
- URL4: *Installed base of smart speakers worldwide in 2020 and 2024*. <https://www.statista.com/statistics/878650/worldwide-smart-speaker-installed-base-by-country/>
- URL5: *The Facial Recognition World Map*. <https://surfshark.com/facial-recognition-map>

- URL6: *As China Tracked Muslims, Alibaba Showed Customers How They Could, Too.* <https://www.nytimes.com/2020/12/16/technology/alibaba-china-facial-recognition-uighurs.html>
- URL7: *Police in China can track protests by enabling 'alarms' on Hikvision software.* <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/29/china-surveillance-protests-alarms-cameras-hikvision>
- URL8: *This may be America's first known wrongful arrest involving facial recognition.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>
- URL9: *REPORT on artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters.* https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0232_EN.html#title1
- URL10: *EDPB-EDPS Joint Opinion 5/2021 on the proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act).* https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/edpbedps-joint-opinion/edpb-edps-joint-opinion-52021-proposal_en
- URL11: *Dopple-ganging up on Facial Recognition Systems.* <https://www.mcafee.com/blogs/other-blogs/mcafee-labs/dopple-ganging-up-on-facial-recognition-systems/>
- URL12: *Germany bans digital doppelganger passport photos.* <https://www.reuters.com/article/idUSKBN23A1YM/>
- URL13: *Gesetz zur Stärkung der Sicherheit im Pass-, Ausweis- und ausländerrechtlichen Dokumentenwesen.* [https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&start=//*\[@attr_id=%27bgbl120s2744.pdf%27\]#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl120s2744.pdf%27%5D__1704650921418](https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&start=//*[@attr_id=%27bgbl120s2744.pdf%27]#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl120s2744.pdf%27%5D__1704650921418)
- URL14: *Proposal For A Regulation Of The European Parliament And Of The Council Laying Down Harmonised Rules On Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) And Amending Certain Union Legislative Acts.* <https://edition.cnn.com/2020/06/24/tech/aclu-mistaken-facial-recognition/index.html>
- URL15: *Hackers can trick a Tesla into accelerating by 50 miles per hour.* <https://www.technologyreview.com/2020/02/19/868188/hackers-can-trick-a-tesla-into-accelerating-by-50-miles-per-hour/>
- URL16: *Stephen Hawking: AI will be 'either best or worst thing' for humanity.* <https://www.theguardian.com/science/2016/oct/19/stephen-hawking-ai-best-or-worst-thing-for-humanity-cambridge>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tóth L. (2024). Az intelligens fenyegetés. Hogyan veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia a biztonságunkat? *Belügyi Szemle*, 72(7), 1187–1205. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1187-1205>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Levente, aki a toth.levente@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A hatékony fellépést nehezítő jogi akadályok a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával összefüggésben

Legal obstacles to effective action in the context of the removal of end-of-life vehicles from public roads

Kardos Pál

mestertanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kardos.pal@uni-nke.hu

Füle Ferenc

igazgató-helyettes
Zuglói Önkormányzati Rendészet
jog@zugloirendeszet.hu

Lippai Zsolt

tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány elkészítésének célja a nagyvárosokban általános problémát jelentő, a közterületeken hagyott, hulladékká vált gépjárművek elszállításával kapcsolatos, sokak által csak kevésbé ismert problémakör és az arra adható önkormányzati rendészeti válaszok, megoldási lehetőségek bemutatása.

Módszertan: Jelen tanulmány szerzői az önkormányzati rendészet működésében jártas rendészeti szakemberként elemzik a közterületen elhagyott gépjárművek elszállításával kapcsolatos jogi környezetet, rámutatva az abban rejlő akadályokra és megoldási lehetőségekre.

Megállapítások: A rendészettel, így a biztonságunk megteremtésének állami szereplőivel, kiemelten a rendőrség tevékenységével sokan és sokféleképpen foglalkoztak és foglalkoznak. A rendészettudomány kutatói közül viszont csak igen kevesen irányították figyelmüket a rendészet speciális szerveire, így a tanulmány tárgyát képező önkormányzati rendészeti szerv működésére. A szerzők egy sokakat érzékenyen érintő, mégis csak kevésbé ismert és kutatott problémakört, a hatékony rendészeti fellépést nehezítő jogi akadályokat mutatják be a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával összefüggésben. Bepillantást adva az önkormányzati rendészeti szervek összetett működésébe, a biztonság mint közös küldetésünk megteremtése egyik speciális szervének mindennapjaiba.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2023. 11. 02. Átdolgozás: 2023. 11. 14. Elfogadás: 2023. 11. 16.

Érték: A tanulmány szerzői az önkormányzati rendészeti szervek működésének átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kívánnak hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében az elmúlt két évtized számos, addig nem tapasztalt helyzetet eredményezett. A feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a rendőri és az önkormányzati rendészeti szervek közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi. A tanulmány ezen tevékenység tanulmányozásához nyújt segítséget.

Kulcsszavak: önkormányzati rendészet, közterület-felügyelet, gépjármű-el-szállítás, jogi környezet

Abstract

Aim: The aim of the study is to present the problem of the removal of vehicles left in public areas, which is a common problem in large cities, and which is little known by many, and to present the municipal police responses and possible solutions.

Methodology: The authors of this paper, as law enforcement professionals with experience in municipal policing, analyse the legal environment related to the removal of abandoned vehicles from public areas, pointing out the obstacles and possible solutions.

Findings: The police, as the state actors in the creation of our security, and in particular the activities of the police organisation, have been and are still dealt with in many different ways. However, only very few police researchers have focused their attention on the specialised bodies of policing, such as the municipal police force which is the subject of this study. The authors present a problem that affects many, but which is little known and little researched: the legal obstacles to effective law enforcement action in the context of the removal of abandoned vehicles from public spaces. Giving a glimpse into the complex workings of municipal law enforcement and the daily life of one of the specialised agencies responsible for providing security as part of our common mission.

Value: The authors of the study wish to contribute to the comprehensive scientific research and mapping of the operation of municipal police forces, recognising the fact that the topic under research is a continuously topical issue of police operation, since the last two decades have brought about a number of unprecedented situations in the operation of the police. The quantitative and qualitative transformation of tasks and expectations also necessitates a reassessment of the relationship between the police and the municipal police. This study will help to examine these activities.

Keywords: municipal police, traffic warden, vehicle removal, legal environment

A probléma mibenléte

A főváros minden részében és a legtöbb nagyobb településen egyaránt problémát okoznak a közterületen hagyott, hulladékká vált járművek. A korosabb, mozgásképtelenséget okozó meghibásodásokban szenvedő, költségesen javítható vagy működésképes állapotba racionálisan vissza nem állítható járművek tulajdonosai sok esetben úgy hagynak fel annak használatával, hogy további sorsával nem foglalkoznak, nem szabadulnak meg tőle, az ezzel foglalkozó bontónak vagy hulladékkezelőnek – aki azt részben esetleg hasznosítani tudná – át nem adják. Ezek a járművek a közterületen maradnak, ameddig annak tulajdonosa, azaz a helyi önkormányzat valamely szervezete el nem távolítja onnan.

Az elhagyott, üzemképtelen járművek számos nehézséget okoznak a közterület tulajdonosának, a közút kezelőjének, a fenntartást végzőknek és elsősorban a közlekedőknek. Gyakran városképromboló kinézetük irritálóan hat a járókelőkre és a környékbeli lakókra. Értékes várakozóhelyeket foglalnak el a közlekedők, elsősorban a helyben lakók elől, megkeserítve a lakosság mindennapjait. Különösen Budapest kerületeiben és a vidéki nagyvárosokban – ahol a parkolási helyigény jelentősen meghaladja a rendelkezésre álló és szabályszerűen igénybe vehető várakozóhelyek számát – jelentkezik különös súllyal a szóban forgó probléma.

Ebből adódóan igen jelentős lakossági igény jelentkezik ezen járművek eltávolítására, az általuk elfoglalt parkolóhelyek felszabadítására és a felelőtlen, nem-törődöm tulajdonosok elmarasztalására. Ezt az igényt a közterület tulajdonosi jogköreit gyakorló és a közútkezelői feladatokat ellátó helyi önkormányzatok és azok közterület-felügyeletei felé fogalmazzák meg, és rajtuk kéri számon a hatékony intézkedést. Jelen tanulmány arról szól, hogy az önkormányzatok a vonatkozó jogszabályi környezetben és a fennálló körülmények közepette hogyan tudnak ennek az igénynek megfelelni.

A témakört érintő jogi normák

A gépjárművek közterületről történő elszállításával összefüggésben a közúti közlekedés alapvető normájaként a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (továbbiakban: KRESZ) kapcsolódó

rendelkezéseit kell megemlítenünk. A KRESZ 59. §-a rendelkezik a járművek eltávolításáról. Meghatározza, hogy mely esetekben lehet a közútról járművet eltávolítani és kik jogosultak végrehajtani az erre irányuló intézkedést. Az eltávolítás egyik lehetséges esete – a KRESZ-ben meghatározott közlekedési szabálysértések, elemi csapás, a közút kivételes igénybevétele stb. mellett –, ha a gépjármű, amely a közúti forgalomban csak ilyen jelzéssel vehet részt, főútvonalon, illetve mellékútvonalon tíz napot meghaladóan a számára előírt hatósági jelzés nélkül tartózkodik. Tehát az elszállítás lehetősége az üzemképtelenségi okok körében a hatósági jelzés nélküli járművek tekintetében adott, amelyek a közúti forgalomban ilyen jelzéssel vehetnek részt.

Az intézkedésre feljogosított szervek egyike a közterület-felügyelet. Erre tekintettel szükséges, hogy a közterület-felügyelet feladatellátására irányadó jogszabályok foglalkozzanak e feladat ellátásával, meghatározzák a részletszabályokat, a követendő eljárásrendet, a kapcsolódó teendőket.

A közterület-felügyelet feladatellátásának elsődleges, törvényi szintű normája a közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Kftv.). E jogszabály az alábbiak szerint rendelkezik a közterület-felügyelet járművek elszállításával kapcsolatos jogköreiről: „20. § (1) *A felügyelő – az üzemben tartó értesítése mellett – elszállítással eltávolíthatja a közterületen szabálytalanul elhelyezett járművet, ha az a közúti forgalom biztonságát vagy a közbiztonságot veszélyezteti.*

(2) A felügyelő a helyi közúton közterület-használati engedély nélkül tárolt, hatósági jelzéssel nem rendelkező azon járművön, amely a közúti forgalomban csak ilyen jelzéssel vehet részt, értesítést helyez el, amely tartalmazza a (3) bekezdés szerinti jogkövetkezményre történő figyelmeztetést.

(3) A (2) bekezdés szerinti értesítés elhelyezésétől számított 10 napot követően a felügyelő az érintett járművet elszállítással eltávolíthatja.”

Mint látható a Kftv. a KRESZ-szel összhangban – a szabálysértő módon leállított járműveken túlmenően – az üzemképtelenségi kategóriában csak a hatósági jelzéssel nem rendelkező jármű elszállítással történő eltávolítására ad lehetőséget a közterület-felügyelet számára, a járművön elhelyezett értesítést követően tíz nap után.

A Kftv. előírásain túl a közterület-felügyelet mint önkormányzati rendészeti szerv fellépésével összefüggő szabályokat, az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény rögzíti, amelyek a témánkhoz kapcsolódó közterület-felügyelői intézkedések során figyelembe veendőek. A közterület-felügyelet járművek elszállítására irányuló feladatellátására vonatkozó részletszabályokat pedig a kerékbilincs közterület-felügyelet

általi alkalmazására, a járművek elszállítására, valamint a felmerült költségekre vonatkozó szabályokról szóló 55/2009. (X. 16.) IRM rendelet határozza meg.

Az intézkedés lehetőségének terjedelme

Ahogy pedig az a fentiekből látható, a témakört érintő törvényi és miniszteri rendeleti szintű jogszabályok (a Kftv. és a KRESZ) rendelkezései alapján a hatósági jelzés nélküli járművek eltávolítása lehetséges a közterület-felügyelet által. Ezért szükséges megvizsgálni, hogy a hatályos jogszabályok alapján mikor tekintendő hatósági jelzés nélkülinek egy jármű.

A KRESZ rendelkezik a járművek közlekedésben való részvételének feltételeiről. A jogszabály 5. § (1) bekezdés b) pontja figyelembevételével *„a közlekedésben olyan járművel szabad részt venni, amelyre külön jogszabályban meghatározott számú, típusú és elhelyezésű hatósági jelzés(ek) [rendszám-tábla(ák)] van(nak) felszerelve.”* Jelen tanulmány – annak terjedelmi korlátaira tekintettel – nem foglalkozik részletesen azzal, hogy külön jogszabályok milyen járművek esetében rendelnek el hatósági jelzéssel történő felszerelésre irányuló kötelezettséget, mint ahogy azzal sem, hogy milyen számú, típusú és elhelyezésű hatósági jelzéseket ismernek az ágazati szabályok. Az ugyanakkor a KRESZ idézett normaszövegéből is világos, hogy a hatósági jelzés a rendszám-tábla. Ebből következően hatósági jelzés nélkülinek az a jármű tekinthető, amely rendszám-tábla nélkül várakozik a közúton. Tehát a közterület-felügyelet Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdései szerinti fellépésének lehetősége csak a rendszám-tábla nélküli járművek esetében áll fenn.

Korábbi, illetve eltérő eljárási és jogértelmezési gyakorlatok, kérdések és válaszok

Általános gyakorlat volt 2016. január 1-je előtt – amikor is a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet módosítása a gépjárművek műszaki érvényességét igazoló érvényesítő címkét megszüntette –, hogy a közterület-felügyelet az érvényesítő címke tanúsága szerint lejárt műszaki érvényességű gépjárműveket érvényes hatósági jelzés nélkülinek, azaz hatósági jelzés nélkülinek tekintették, és ezért a Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdései szerinti intézkedés keretében elszállítással eltávolították [326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet].

A gyakorlatban a 2016. év hozott változást. Az érvényesítő címke felragasztásának hiányában nem lehetett kívülről megállapítást tenni arra vonatkozóan, hogy az adott gépjármű rendelkezik-e érvényes műszaki vizsgával, ezért tanácsstalanság uralkodott el a tekintetben, hogy ezeket a járműveket hogyan lehet majd a jövőben a közterületről eltávolítani. Többen a gépjármű-nyilvántartásból történő ellenőrzést nevezték meg egyszerű megoldásként, azonban ennek megálljt parancsolt, hogy a közterület-felügyelet adatlekérdezési jogköre korlátozott és csak a jogszabályban meghatározott esetekben lehet élni vele. Mások a rendőrség bevonására tettek javaslatot, tekintettel arra, hogy a rendőrséget általános adatlekérdezési jog illeti meg. Ez az elgondolás mindenképp adatvédelmi akadályokban bukott el. A 2016–2017. években komoly szakmai viták zajlottak önkormányzati rendészeti vezetők között abban a kérdésben, hogy a Kftv. 20. § (2) és (3) bekezdései szerinti fellépés valóban a rendszám nélküli gépjárművekre korlátozódik-e, vagy továbbra is lehetséges a lejárt műszaki érvényességű járművek elszállítása.

A kérdésre a Belügyminisztérium adta meg a választ, méghozzá olyan tartalommal, amely az előbbi álláspontot képviselők véleményén is túlívelt. A tárcsa a BM/4625/2/2018. számú jogi állásfoglalásában elvi éllel mutatott rá, hogy a korábbi szabályozás idején sem volt releváns a műszaki érvényesség hiánya a tárgykörben. Egyértelművé tette, hogy a közterület-felügyelet általi intézkedés lehetősége kizárólag a rendszámmal nem rendelkező járművekre terjed ki, a lejárt műszaki érvényességű járművekkel kapcsolatos intézkedésekre, így a gépjármű-nyilvántartásban a jármű műszaki érvényességének ellenőrzésére a közterület-felügyelet nem jogosult (BM/4625/2/2018).

Még a fenti állásfoglalást követően is találkozhattunk olyan véleményekkel, hogy elszállíthatók a lejárt műszaki érvényességű járművek, hiszen ezek nem rendelkeznek a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel, melyből következően jogszerűen nem várakozhatnának a közúton. Ez utóbbi megállapítás helytálló, a közlekedésben való részvétel feltételeivel nem rendelkező gépjármű valóban nem tárolható közterületen. Csakhogy ebből nem következik, hogy el is szállítható. Miért nem? – tették fel a kérdést. Azért, mert az elszállítás tulajdonjogot korlátozó intézkedés, tulajdonosi részjogosítványt von el (a dolog birtoklásának jogát). A tulajdonjog abszolút szerkezetű jogviszony, melynek egyik oldalán áll a tulajdonos mint jogosult, akivel szemben mindenki kötelezett. Arra kötelezett, hogy a tulajdonos tulajdonjogát annak minden összetevőjével együtt tiszteletben tartsa. Tulajdonjogot korlátozó intézkedést tenni kizárólag jogszabály kifejezett felhatalmazása alapján lehet. Hatályos jogszabály csak a hatósági jelzéssel nem rendelkező járművek elszállítására ad felhatalmazást a közterület-felügyeletnek.

A közterület-felügyeleteknek végül kénytelen-kelletlen tudomásul kellett venniük, hogy az elszállítást csak a gépjármű tényszerű hatósági jelzés nélkülisége alapozza meg, így nincsenek előrébb a műszaki érvényesség hiányára vonatkozó információval. Sajnos a közvélemény nem ennyire befogadó. Az önkormányzati rendészeti szervek számolatlanul kapják a bejelentéseket hatósági jelzéssel rendelkező, elhagyott, lepusztult, hosszú ideje nem használt gépjárművekről. A lakosság pedig rendkívül nehezen akceptálja a rendészetek válaszeveleiben ismertetett jogi helyzetet.

További felmerülő kérdések, problémák, nehézségek

Sajnálatosan nem merül ki a fentiekben a közterület-felügyeleti fellépést akadályozó vagy nehezítő jogi problémák ismertetése. Az alábbiakban olyan speciális helyzetek kerülnek bemutatásra, amelyekkel az önkormányzati rendészetek napi szinten szembesülnek a roncs gépjárművekkel kapcsolatos teendők során.

Szélvédő mögött elhelyezett rendszámtábla

A tárcsa állásfoglalását követően is adódtak olyan helyzetek, amikor vitás volt annak megítélése, hogy a járművet a hatósági jelzéssel rendelkező vagy nem rendelkező körbe kell-e sorolni.

Egyik példa lehet az az eset, amikor egy járművön az arra előírt helyeken sem elől, sem hátul nincs fent a rendszámtábla, hanem az a gépjármű utasterében, de jól láthatóan, leggyakrabban a szélvédő mögött van elhelyezve.

A KRESZ a közúti közlekedésben való részvétel feltételeként rendelkezik a hatósági jelzés járműre történő felszereléséről. A jelzés sajátosságait és pontos helyét külön jogszabály, a közúti járművek forgalomba helyezésének és forgalomban tartásának műszaki feltételeiről szóló 6/1990. (IV. 12.) KöHÉM rendelet határozza meg. A járművel akkor lehet részt venni a forgalomban, ha azt forgalomba helyezték, a járművet a forgalomba helyezés során el kell látni hatósági jelzéssel, amely mindaddig érvényes, amíg a jármű közlekedésigazgatási szempontból forgalomban van. Ebből következően a hatósági jelzéssel rendelkezőnek tekintendő, akkor is, ha a rendszámtábla nem az előírt helyen van, hanem például az utasterben a szélvédő mögött. Az ilyen járműveket érintő bejelentések nyomán különösen nehéz volt elfogadtatni a jármű eltávolítását követelő lakosoktól, hogy hatósági jelzéssel rendelkezőként nincs mód az elvárt intézkedésre. A kérdést a Belügyminisztérium a BM/16744/4/2018. számon kiadott állásfoglalásában rendezte, ahol is fentieket megerősítve kimondta, hogy

a rendszám-tábla előírt helyek helyett a szélvédő mögött történő elhelyezése ugyan megvalósít egy közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése körébe tartozó szabálysértést – mely miatt intézkedési hatáskör a rendőrséget illeti meg –, azonban a jármű a Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdései alkalmazásában ebben az esetben is hatósági jelzéssel rendelkezőnek tekintendő, tehát az ott meghatározott intézkedésre nem ad alapot (BM/16744/4/2018).

Forgalomból kivont jármű

Mint fentiekben láthattuk, a jármű hatósági jelzése addig érvényes, amíg a jármű közlekedésigazgatási szempontból forgalomban van. Felmerül a kérdés, hogy mi van abban az esetben, ha a járművet a közlekedési igazgatási hatóság a forgalomból kivonja.

A közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet 104. § (3) bekezdése kimondja, hogy a forgalomból kivonást elrendelő határozat véglegessé válásától számított öt napon belül – amennyiben arra a helyszínen nem került sor – a forgalmi engedélyt és a rendszám-táblát le kell adni. Ebből következően – elvileg – nem maradhat(na) rajta a hatósági jelzés azokon a járműveken, amelyet a közlekedési igazgatási hatóság a forgalomból kivont. Am a gyakorlatban sajnos más a helyzet. A gépjármű forgalomból kivonására irányuló, üzembentartói kérelemre indult eljárásokban általában nincs probléma, hiszen az ügyfél már úgy megy a kormányablakba ügyet intézni, hogy viszi magával a rendszám-táblákat. A hatósági megkeresésre induló azon okmányirodai eljárások, amelyekben a hatósági jelzés helyszíni elvételét követően történik a jármű forgalomból kivonása, szintén formások, hiszen itt a rendőri intézkedés vagy egyéb eljárási cselekmény során megtörtént a hatósági jelzés levétele.

Azokban a hivatalból vagy hatósági, adóhatósági, végrehajtói stb. megkeresésre induló eljárásokban, ahol úgy határoz a gépjármű forgalomból történő kivonásáról a közlekedési igazgatási hatóság, hogy a hatósági jelzés elvétele előzőleg nem történt meg, nehezebb a helyzet. A határozat kötelezést tartalmaz a rendszám-táblák leadására, melynek az üzembentartók sok esetben nem tesznek eleget. A tapasztalatok szerint a közlekedési igazgatási hatóságok rendszerint elmulasztják a jogerős határozataik végrehajtásának elrendelését. Ha ugyanis az üzembentartó a jogerőre emelkedett és véglegessé vált határozatban megsabott határidő lejártáig nem tesz eleget a forgalmi engedély és a rendszám-táblák leadására irányuló kötelezésnek, a hatóságnak végzéssel el kell rendelnie a határozat végrehajtását, és végrehajtás útján el kell érnie, hogy a forgalmi engedély és a rendszám-táblák a hatósághoz kerüljenek. Ennek gyakorlata egyébként

régebben működött, a közlekedési igazgatási hatósági jogkör kormányhivatalok járási (fővárosi kerületi) hivatalaihoz történt átkerülésével jelentkeztek a szóban forgó problémák. Különösen jó példa volt ennek előtte Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Polgármesteri Hivatalának gyakorlata, ahol egyszeri végrehajtási bírságkiszabást követően az okmányiroda a rendőrség közreműködését kérte a végrehajtási cselekmények foganatosításához. A kerületi rendőrkapitánysággal történő jó együttműködés keretében heti egy napon a kapitányság egy rendőre és egy kijelölt okmányirodai ügyintéző közösen felkeresték lakóhelyükön azon üzembentartókat, akiknek járművét érintően végrehajtás került elrendelésre a forgalmi engedély és a rendszámablák leadására vonatkozó kötelezettség elmulasztása miatt. A gyakorlat jól működött, 80–90 százalékban eredményesen tudták ezen a módon a forgalmi engedélyeket és a rendszámablákat bevonni. Ma is adott ennek lehetősége. Jelentős előrelépés lenne, ha a közlekedési igazgatási hatóságok határozatainak végrehajtásával a forgalomból kivont, sokszor igen rossz állapotú járművek hatósági jelzés nélkül maradnának, mely esetben a közterület-felügyelet azokat értesítést követően eltávolíthatná, illetve az üzembentartók rá lennének szorítva arra, hogy a huladékká vált jármű sorsát maguk intézzék.

Tényszerű hatósági jelzés nélküliség vs. érvénytelen hatósági jelzés

Felülemelkedve a fenti problémán, a hatósági jelzés érvényességével kapcsolatos felvetésből eredő további kérdés az, hogy az önkormányzati rendészeti szerv csak tényszerűsége alapozva tekinthet hatósági jelzés nélkülinek egy járművet vagy a forgalomból kivont státusz alapján mondhatja azt, hogy – mivel a hatósági jelzés addig érvényes, ameddig a jármű közlekedési igazgatási értelemben forgalomban van – a forgalomból kivont gépjármű hatósági jelzése érvénytelen, és ebből következően nem létező.

Sajnálatosan – egyrészt – megint vissza kell utalni arra, hogy a közterület-felügyeletnek nincs általános adatlekérdezési joga a gépjármű-nyilvántartásból, arra csak a jogszabályokban meghatározott esetekben van lehetősége, az adatok meghatározott körére vonatkozóan, az ott rögzített célból. A jogszabályok nem adnak módot arra, hogy a közterület-felügyelet a forgalmi státuszra vonatkozóan lekérdezést végezzen. Másrészt arra is szükséges visszautalni, hogy az elszállítás tulajdonjogot korlátozó intézkedés, melyre csak jogszabály kifejezett felhatalmazása esetén van mód, és a jogalapot biztosító rendelkezéseket megszorítóan kell értelmezni. A Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdéseinek, valamint a KRESZ 59. § (3) bekezdésének normaszövege a „*hatósági jelzés nélküli*” járművet említi, a forgalomból kivonás által érvénytelen hatósági jelzésűt nem.

Tehát megszorító értelmezésben hatósági jelzés nélküli járművön kizárólag a tényszerűen hatósági jelzés nélküli járművet lehet érteni.

Idegen rendszám a járművön

Sok esetben kap olyan jelzést az önkormányzati rendészet, hogy hatósági jelzéssel kapcsolatos visszaélés történt, egy hatósági jelzés nélküli járműre felhelyeztek egy nem ahhoz a járműhöz tartozó rendszámot, nagy valószínűséggel az elszállításra irányuló hatósági intézkedés megghiúsítása céljából.

Pontosan a fent említettek miatt nincs jogi lehetőség arra, hogy a közterület-felügyelet a tényszerű hatósági jelzéssel kapcsolatban adatot vizsgáljon, így azt sem ellenőrizheti, hogy az adott rendszámot ahhoz a gépjárműhöz tartozik-e, amelyre fel van helyezve. Rendőrségi intézkedési hatáskörbe tartozó szabálysértés vagy bűncselekmény gyanúja esetén rendőri intézkedést kezdeményezhet, mely által adott esetben elérhető lehet a rendszámot levétele és a jármű hatósági jelzés nélkül maradása.

Végrehajtói foglalás, forgalomba hozatali korlátozás

Érthetően vetődik fel az emberekben a kérdés, ha a gépjárművön nincs rendszám, a szélvédő mögött és az utastérben sem látható hatósági jelzésnek megfelelő tárgy, akkor már menthetetlenül elszállításra kerülhet a jármű a közterület-felügyelet feladatkörében? Sajnos még ebben az esetben sem mondhatjuk ki az igent. Előfordulhat ugyanis, hogy az úgynevezett „kiértésoztés” [értsd: Kftv. 20. § (2) alapján az érintett járművön elhelyezett értesítés] követően, az elszállítást megelőző adategyeztetés során olyan tény jut a közterület-felügyelet tudomására, amely nem teszi lehetővé az elszállítást, vagy az elszállítást követő, jogszabályban előirt feladatok elvégzését. Miről lehet szó? Sokszor fordul elő, hogy a járművet az adóhatóság vagy a bírósági végrehajtó valamely tartozás vagy köztartozás behajtása során lefoglalja, a forgalomból kivonatja, de fizikailag nem szállítja el, így az autó hatósági jelzés nélkül a közterületen marad. E végrehajtási cselekmény során a gépjárműre elidegenítési és terhelési tilalom kerül bejegyzésre a gépjármű-nyilvántartásba.

Az elidegenítési és terhelési tilalom mint forgalomba hozatali korlátozás az elszállításnak még nem feltétlenül akadálya (bár valószínű, hogy a végrehajtást foganatosító előbb vagy utóbb keresni fogja a közterület-felügyeleten a járművet), ugyanakkor gondolni kell arra, hogy hat hónap tárolást követően az elszállított gépkocsit értékesíteni kell, annak lehetősége hiányában meg kell semmisíteni. Forgalomba hozatali korlátozás esetén, ha arról az önkormányzati

rendészet tudomást szerzett, a gépjárművet nem tűzheti árverésre, és mint egy követelés kielégítésének zálogát képező tárgyat, nem semmisítheti meg. Következésképpen, minthogy a hulladékká vált jármű a közterületre vissza nem helyezhető, az a közterület-felügyelet nyakán marad, a sikeres végrehajtói értekesítésig fizetheti közreműködője részére a borsos tárolási díjat.

Az önkormányzati rendészetnek nagyon körültekintően kell eljárnia, ha nem akar magának számos kellemetlenséget egy végrehajtási eljárásban érintett, forgalomba hozatali korlátozással terhelt jármű elszállításával. A közterület-felügyeletnek sajnos sok esetben eredménytelenül értekeznek ilyen járművekkel kapcsolatban a végrehajtást folytatókkal, azok sokszor válaszra sem méltatják a rendészeti szervek megkereséseit, nem mutatnak együttműködési szándékot, a végrehajtási eljárásuk eredményességén kívül más nem érdekli őket. Kívánatos lenne, ha az állami adóhatóság, illetve különösen a bírósági végrehajtók együttműködőbbek lennének a tekintetben, hogy az ilyen járműveket magukhoz vegyék, azokat a közterületről elszállítsák (ha már a végrehajtási cselekményük által marad hatósági jelzés nélkül az autó), vagy legalábbis együtt gondolkodva közös megoldást – akár anyagi áldozattal, amely végrehajtási költségként az adósra terhelhető – keressenek, ilyenben partnerek legyenek.

Nem rendszámköteles járművek

Érdemes a Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdéseinek normaszövegét még egyszer figyelmesebben átolvasni, kiemelve egy olyan mondatrészt, amely az eddigiekben kevesebb hangsúlyt kapott. Gondolva itt különösen arra, hogy a (2) bekezdés alapján „*A felügyelő a helyi közúton közterület-használati engedély nélkül tárolt, hatósági jelzéssel nem rendelkező azon járművön, amely a közúti forgalomban csak ilyen jelzéssel vehet részt, értesítést helyez el, amely tartalmazza a (3) bekezdés szerinti jogkövetkezményre történő figyelmeztetést.*”

Mit jelent ez? Azt, hogy a közterület-felügyelet a hatósági jelzés nélküli azon járművet jogosult elszállítani, amely a közúti forgalomban ilyen jelzéssel vehet részt. Számtalan bejelentést kapnak az önkormányzati rendészeti szervek például elhagyott kerékpárokról, segédmotoros kerékpárokról vagy segédmotoros kerékpárnak minősülő három vagy négykerekű, kis méretű, részben vagy egészben zárt terű járművekről (triciklik vagy úgynevezett mopedautók), amelyeket sok esetben reklámhordozó céllal helyeznek el a közterületen. Azonban, mint látható, csak az úgynevezett rendszámköteles járművek esnek a Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdéseinek alkalmazási körébe, így e tekintetben sem tud megfelelni az önkormányzati rendészet annak a jelentős lakossági igénynek, hogy ezektől a járművektől a közterületet megszabadítsa.

Közterület, közút – magánterület, magánút jelentősége

Ha tovább elemezzük a felhatalmazást adó törvényi normaszöveget, érdemes foglalkozni azzal is, hogy mely területeken történhet meg a közterület-felügyelet Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdései szerinti intézkedése. Közterületen? Mindenféle közterületen? Vagy csak a közterület közúti részén? Mit tekinthetünk közterületnek, és mi a helyzet a telekkönyvileg magánterületnek (nem közterületnek) minősülő ingatlanokkal?

A jogalkotó alapvetően abból az életszerű feltevésből indul ki, hogy a közlekedés az utakon zajlik, a közúti közlekedés helyszíne a közút, ebből következően a járművekkel a közúton lehet találkozni. A KRESZ a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvénnyel összhangban határozza meg az út fogalmát. E szerint út a gyalogosok és a közúti járművek közlekedésére szolgáló közterület (közút), illetőleg magánterület (közforgalom elől el nem zárt magánút). Az esetek döntő hányadában ez nem okoz problémát, mert a hulladékká vált járművek rendszerint az utakon, utakhoz tartozó területeken, helyi közutat képező parkolóban, várakozási övezetek várakozási területein maradnak vagy kerülnek leállításra. Az útingatlan tulajdonjogi helyzete sem releváns, azért nem, mert a KRESZ, illetve a Kftv. szabályozási iránya egyaránt az, hogy a közforgalom elől el nem zárt magánutak, magánterületek osztják a közutak, közterületek jogi sorsát. A Kftv. 27. § a) pontja figyelembevételével – mely szerint a törvény alkalmazásában közterületnek tekintendő a közforgalom számára megnyitott magánterület – a közterület-felügyelet jogosult fellépni a közforgalom számára megnyitott magánterületeken, a KRESZ 1. § (1) bekezdésére figyelemmel a témánk szempontjából releváns 59. § (3) bekezdés szerinti intézkedés is ugyanúgy alkalmazható közforgalom elől el nem zárt magánúton, mint közúton (Kftv.). Éppen ezért szerencsére nem érnek célt az olyan rosszhiszemű törekvések, mint például, amikor egy állami tulajdonú, MÁV (Magyar Államvasutak) kezelésű ingatlan részét képező parkolóterületre helyezik a roncs járműveket, vagy azokat betolják az üzemanyagotöltő állomás magánutat képező, közforgalmú területére.

A jogi környezet problémáiból következő nem egységes jogalkalmazás

Mint ahogyan azt már az eddigiekben is láthattuk, a magasabb szintű jogszabályi környezet nem segíti elő, hogy az önkormányzati rendészeti szervek a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával kapcsolatos feladatukat

a lakosság teljes megelégedésére, az állampolgárok elvárásainak megfelelően végezzék. Ehhez még hozzájárul sajnálatosan az is – éppen a jogi környezet nem megfelelőségéből következően –, hogy a jogalkalmazási gyakorlat nem egységes sem az egyes közterület-felügyeletek között, sem pedig a törvényességi felügyeletet gyakorló vagy jogvitákat elbíráló közigazgatási, illetve igazságszolgáltatási szervek között. A tapasztalatok szerint utóbbiak néha nem eléggé látják át a közterület-felügyelet működését, jogosítványait, az intézkedésekkel kapcsolatos folyamatokat sokszor nem jól azonosítják. Munkájukat nem könnyíti meg a jogszabályi környezet. Ebből következően gyakran születnek egymásnak ellentmondó döntések, kialakulnak hibás gyakorlatok, amely egyfelől nem segíti az önkormányzati rendszeteket az egységes és helyes gyakorlat követésében, másfelől táptalajt ad azoknak a rosszhiszemű, a rendészeti intézkedés kikerülését célzó cselekményeknek, amelyek témánkban is rendszeresen tapasztalhatók, különösen a főváros kerületeiben és a vidéki nagyobb településeken. Táplálja továbbá a közterület-felügyeletek intézkedéseivel kapcsolatos jogorvoslat-kezdeményezést, illetve az önkormányzati rendszetek jogorvoslati eljárásokkal és perekkel történő fenyegetését, amelyek jelentősen hátráltatják a hatékony munkavégzést. Egy bizonytalan kimenetelű jogorvoslati eljárás vagy kártérítési per árnyékában – melynek nyomán a rendészeti vezető akár az állását is elveszítheti – az önkormányzati rendszet gyakran nem lépi meg azt az intézkedést, amely a lakosság megelégedésére szolgálna egy irritáló közterületi probléma felszámolásával. Ha lenne egységes és kiszámítható jogalkalmazási gyakorlat, úgy bátrabban felvállalhatók lennének az intézkedések.

A problémával összefüggő további nemkívánatos jelenségek

Fel kell tenni a kérdést, mit eredményez még a hatékony fellépést nem segítő jogi környezet? Egyrészt a közterület ronccstemetőkké válását, elégedetlenkedő lakosságot. És ez még nem minden, különféle jogellenes cselekmények elkövetése is összefügg a hulladékká vált járművek jelenlétével, a problémával szembeni fellépés nehézségeivel. Már említettük azokat az ügyeskedéseket, illetve konkrétan bűncselekményeket, amikor a hatósági jelzés nélkül maradó járműre egy nem ahhoz rendelt – adott esetben jogellenes módon szerzett – rendszám-táblát helyeznek. De nem csak a járművek tulajdonosai vagy üzembentartói – illetve akinek érdekük fűződik a jármű megtartásához – követnek el jogsértéseket, hanem olyanok is, akik egyébként érthető módon, egyszerűen csak azt szeretnék, hogy a jármű a közterületről eltűnjön. Azon hatósági jelzés nélküli járművek esetében, amelyeket a közterület-felügyelet kiértékelte, számos

esetben érkezik olyan jelzés annak tulajdonosától, hogy a járműről a rendszám-táblát eltulajdonították. Az a tény, hogy az üzemképtelen jármű közterületen való jelenléte nem kívánatos, adott esetben jogellenes üzembentartói magatartásra vezethető vissza, nem ad alapot arra, hogy valaki az egyedi azonosító jel eltávolításának vétségét elkövetve hatósági jelzés nélkülivé tegyen egy járművet, akkor sem, ha úgymond jó – vagy jónak érzett – cél vezérli, úgy gondolja, a közösség érdekében cselekszik. Egyúttal szomorú, hogy ilyen cselekedetekhez is vezet a hatékony fellépéshez elégtelen jogi környezet.

Ezen felül is számos egyéb jogellenes cselekményt vonz az üzemképtelen járművek közterületi jelenléte, ezek között elég említeni a vagyon elleni bűncselekményeket, környezetkárosítást, köztisztasági szabálysértéseket, vagy az életvitelszerű közterületen tartózkodás tilalmának megsértését. A hosszú időn át közterületen, egyhelyben tartózkodó járművet gyakran nem jószándékú beavatkozók „megtalálják”. Az arról eltulajdonítható, esetleg értékesíthető vagy használható alkatrészeket leszedik, kisserelik, adott esetben rongálási cselekmény útján, sokszor a körülötte lévő természetes vagy épített környezet szennyeződését előidézve. Nem ritka, hogy főleg a nagyobb méretű járművekbe hajléktalanok – olykor egész családok – költöznek be vagy használják azt rendszeresen menedékként, gyakran különböző módokon és cselekményekkel beszennyezve a közterületet, sokszor italozó, hangoskodó magatartásukkal megbotránkoztatva a járókelőket és a közelben lakókat, háborgatva nyugalmaikat.

Az önkormányzatok törekvései saját szabályozás útján

A jogi környezet problémájának egyenes következménye, hogy az önkormányzatok helyi rendeletalkotás útján is keresik a megoldást, a lakosságot irritáló problémák felszámolásához vezető lehetséges utat. Különösen a hatósági jelzéssel rendelkező, rossz állapotú járművek eltávolítására várnak megoldást az állampolgárok, így főleg ennek irányában zajlik sok helyen a megoldáskeresés.

A magasabb szintű jogszabályok a témával összefüggésben nagyon szűk területet hagynak érintetlenül. Nincs rendeletalkotási felhatalmazása az önkormányzat képviselő-testületének, hogy a Kftv. 20. § (2)–(3) bekezdéseiben meghatározott kört (hatósági jelzés nélküli jármű) kiegészítse például a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel nem rendelkező, vagy a lejárt műszaki érvényességű, forgalomból kivont, esetleg a szemmel láthatóan roncs állapotú járművekkel, ilyen módon megalapozva az eltávolítás lehetőségét. Ugyancsak nem egészítheti ki helyi rendeleti szabályozás a KRESZ járművek elszállítására vonatkozó 59. § (3) bekezdésében felsorolt járművek körét. Emellett számos

olyan dolgot nem tesznek lehetővé a törvényi, kormányrendeleti és miniszteri rendeleti szintű jogforrások a közterület-felügyelet számára, amely mozzanat szükséges lenne például annak megállapításához, hogy a jármű nem rendelkezik a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel. Ilyen terepen kell tehát az önkormányzatoknak keresniük az előrelépés lehetőségét.

Egy előremutató példa

Figyelemre méltó példával rukkolt ki Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzata, amely a témát a jogellenes közterület-használat felől közelítette meg.

Mint érintettük, az a gépjármű, amely nem rendelkezik a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel, nem – illetve csak közterület-használati engedéllyel, korlátozott helyszíneken és időtartamban – tárolható közúton, függetlenül attól, hogy tényszerűen hatósági jelzéssel felszerelt-e vagy sem. Ha ennek ellenére ilyenként várakozik közúton közterület-használati hozzájárulás nélkül, jogellenes közterület-használat áll fenn. Igen ám, de – mint azt szintén taglaltuk az előzőekben – a közterület-felügyeletnek nincs jogi lehetősége, hogy vizsgálja azokat a körülményeket (műszaki érvényesség, forgalmi státusz), amelyek a jármű közterület-használati engedélyköteles körbe tartozását megalapozzák. Miképpen lehet így fellépni a jogsértő helyzet miatt?

Zuglói Önkormányzata azt a gyakorlatot alakította ki, hogy a közterület-felügyelet – minthogy nem jogosult a gépjármű-nyilvántartásból általános adatlekérdezésre, ennél fogva nem tudja tényszerűen megállapítani azon körülmények fennállását, amelyek folytán a jármű közterület-használati engedélyköteles körbe tartozik – az olyan járművekről, amelyek esetében műszaki érvényesség hiánya, forgalomból kivonás ténye valószínűsíthető, egyszerűsített jelentést készít fotódokumentációval, melyet a kerület jegyzőjéhez eljuttat. A jegyző hatósági ügyben – magyar hatósági jelzés esetén – jogszerűen hozzá tud férni azokhoz az információkhoz, amelyek alapján eldönthető, hogy az adott jármű közterületen való tárolása közterület-használati hozzájárulás köteles-e. Ha igen és a járművet érintően engedély nem került kiadásra, jogellenes közterület-használat miatt hivatalból közigazgatási hatósági eljárást indít. Az eljárásban – közigazgatási bírság kiszabása mellett – kötelezhető a jármű üzem-bentartója a jogellenes közterület-használat megszüntetésére, azaz a jármű közterületről való eltávolítására. Amennyiben az üzem-bentartó e kötelezettségének nem tesz eleget, a jegyző végzéssel elrendeli határozatának végrehajtását, és az előírt cselekményt a kötelezett költségére és veszélyére végrehajtja [22/2020. (VI. 9.) ÖK rendelet].

A gyakorlat az önkormányzati rendészet szempontjából működőképes, a jelentések elkészítése ütközik jogi akadályba. A számos önkormányzati rendészetnél alkalmazott úgynevezett közterület-felügyeleti munkát támogató elektronikus rendszer egyszerű technikai lehetőséget biztosít a jelentések elkészítésére és azok továbbítására (úgynevezett e-intézkedés formájában). Ugyanakkor azt látni kell, hogy a jegyző feladatkörébe tartozó közigazgatási hatósági eljárások lefolytatását végző hivatali szervezeti egységekre komoly munkaterhet ró, ezért sajnálatos, hogy a közterület-felügyelet feladatkörében nem kezelhető a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel nem rendelkező, hatósági jelzéssel felszerelt járművek eltávolítása.

Az eljárás során felmerülő nehézségek

A jegyző jogellenes közterület-használat címén történő fellépését azonban buktatók nehezítik. A közterület-felügyelet jelentésében foglaltak alapján – a jogellenes közterület-használatot megalapozó körülmény fennállása esetén is – akkor folytatható az eljárás, ha megállapítható, hogy kivel szemben kell az eljárást lefolytani. Ezzel kapcsolatban különösen problémásak a nem magyar hatósági jelzéssel rendelkező gépjárművek. A jegyzőnek csak a hazai gépjármű-nyilvántartáshoz van hozzáférése, külföldi hatósági jelzés esetén nincs módja megállapítani a járműtulajdonos vagy üzemeltető kilétét, illetve legfeljebb nemzetközi jogsegély útján tehet próbálkozást. Ha megállapítható is lenne a külföldi üzemeltető kiléte, a külföldön tartózkodó külföldi természetes személlyel vagy külföldön bejegyzett jogi személlyel szemben nincs esély eredményes eljárási cselekmények foganatosítására. A magyar közlekedési igazgatási jog intézményei nem feltétlenül feleltethetők meg más országok közlekedési igazgatási jogának, így nem biztos, hogy minden államban van azonos megfelelője azoknak a kérdéseknek, helyzeteknek vagy körülményeknek, amelyek a magyar jog szerint a jármű üzemképtelenségét jelenik, tehát azt, hogy a jármű közúton történő tárolása felveti a közterület-használati engedély szükségességét.

A hatóság gyakran ütközik olyan nehézségbe, amelyek – ha nem is hiúsítják meg a kívánt eredményt elhozó határozat meghozatalát – az eljárások elhúzódtatását eredményezik.

A közterületen hagyott, hulladékká vált járművek sok esetben az eljárásindításig a gépjármű-nyilvántartásból megállapíthatóhoz képest már több tulajdonos- vagy üzemeltető-változáson átestek nyilvántartáson kívül. Sokszor nehezen és hosszadalmasan lehet eljutni az eljárásindításkori üzemeltetőhöz, aki sok esetben elhunyt természetes személy vagy jogutód nélkül megszűnt cég. Előfordul, hogy az eljárást vélelmezett tulajdonossal szemben folytatják le és utóbb – a határozat

véglegessé válása előtt – a vélelem megdől és az eljárást újra kell kezdeni. A megszűnt, illetve a felszámolás alatt álló cégek járművei esetében ugyancsak időigényesebb az ügymenet. A jogutód nélkül megszűnt cégek volt vezető tisztségviselői a legtöbb esetben nem együttműködők, a felszámolók gyakran nem reagálnak a megkeresésekre, az értéktelen, roncs járművek rendszerint nem érdeklik őket.

A közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény a jogellenes közterület-használat miatt folytatott közigazgatási hatósági eljárásokban első alkalommal csak figyelmeztetés alkalmazását teszi lehetővé, egyéb következmény foganatosítására nincs mód. Ha erre nem történik érdemi reakció az üzemtartó részéről, úgy újabb eljárás indul és újabb határozat születik, immár bírsággal és kötelezéssel.

Előzőek miatt az önkormányzati rendészet jelentésétől akár 4–6 hónap is eltelhet, amire végrehajtásra kerülhet sor egy hatósági jelzéssel rendelkező roncs jármű ügyében.

Összegzés és megoldási javaslat

Ahogy arról a tanulmány szólt, a jogi környezet nem teszi lehetővé, hogy az önkormányzatok a közterület-felügyeleteiken keresztül a lakosság elvárásának megfelelő, hatékony módon lépjenek fel a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolítása érdekében. A közterületi rend, a városkép védelme, a közlekedés zavartalansága és alapvetően a jobbiztonság megköveteli, hogy az üzemképtelen járművek ne maradhassanak az utakon, a közterületeken, a parkolóhelyeken. Alapvetően az önkormányzati rendészetek feladata ezektől megszabadítani a közterületet, ezért részükre kell lehetővé tenni az ennek érdekében szükséges intézkedések megtételét. Célszerű lenne elérni, hogy országosan egységes szabályok vonatkozzanak a hulladékká vált járművek eltávolítására, egyrészt a hatékony fellépés, másrészt az egységes gyakorlat érdekében.

Fentiek érdekében szükséges lenne a Kftv. olyan irányú módosítása, amelynek nyomán a törvény nem csupán a hatósági jelzés nélküli járművek eltávolítását teszi majd lehetővé, hanem megadja a felhatalmazást a közúti közlekedésben való részvétel feltételeivel nem rendelkező járművek teljes körének eltávolítására. Ezen túlmenően biztosítja annak lehetőségét, hogy a közterület-felügyelet feladatkörében vizsgálja azokat a tényeket és körülményeket, amelyek alapján a jármű jogi értelemben vett üzemképtelensége megállapítható.

A hatékony intézkedés lehetőségének megteremtése, amely a javasolt módosítással elérhető valamennyi önkormányzat érdekét szolgálja és az állampolgárok elégedettségét növelheti.

Alkalmazott jogszabályok

1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól
6/1990. (IV. 12.) KőHÉM rendelet a közúti járművek forgalomba helyezésének és forgalomban tartásának műszaki feltételeiről
55/2009. (X. 16.) IRM rendelet a kerékbilincs közterület-felügyelet általi alkalmazására, a járművek elszállítására, valamint a felmerült költségekre vonatkozó szabályokról
326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról
1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről
2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
2017. évi CXXV. törvény a közigazgatási szabályszegések szankcióiról
BM/4625/2/2018. számú állásfoglalás
BM/16744/4/2018. számú állásfoglalás
Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzat Képviselő-testületének 22/2020. (VI. 9.) önkormányzati rendelete Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzata tulajdonában álló közterületek használatáról és rendjéről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kardos P., Füle F. & Lippai Zs. (2024). A hatékony fellépést nehezítő jogi akadályok a hulladékká vált járművek közterületről történő eltávolításával összefüggésben. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1207–1224. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1207-1224>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Lippai Zsolt, aki a lippai.zsolt@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A szexuális bűncselekmények nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai mutatói

International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes

Erdélyi Ákos

kriminológus, bűnügyi pszichológus, tanársegéd, doktorandusz
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmányban a szerző a szexuális bűncselekmények bűnügyi statisztikai mutatóit tekinti át. A szexuális bűncselekmények több klasszifikációs szempontrendszer szerint is csoportosíthatók – például a sértettek életkora vagy a végrehajtás módja alapján, és annak fényében is, hogy végrehajtásuk erőszakos úton történik-e. Ez utóbbi alapján megkülönböztethetünk erőszakos és erőszakmentes tényállásokat – előbbire jó példa a szexuális erőszak bűntett, míg utóbbira pedig a gyermekpornográfia. A statisztikai adatok elemzése abba enged betekintést, hogy a szexuális bűncselekmények prevalenciája hogyan, milyen mértékben alakul, és ezek a gyakorisági mutatók hogyan, milyen megelőzési kampányokkal csökkenthetők.

Módszertan: A tanulmányban statisztikai bemutatást olvashatunk, melynek forrásai nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai adatbázisok.

Megállapítások: Noha Magyarországon a közép-kelet-európai régiót tekintve átlagosnak tekinthető a szexuális bűncselekmények miatt indított eljárások száma, még így is magas esetszámokkal találkozunk. Ahhoz, hogy ezek az esetszámok csökkenhessenek, olyan programokra van szükség, amelyek eredményesen veszik fel a harcot a nemierőszak-mítoszok hatásaival, az áldozathibáztatástól való félelemmel és a megbélyegzéssel szemben.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 01. 03. Átdolgozás: 2023. 03. 14.
Elfogadás: 2023. 03. 20.

Érték: Jelen tanulmány egy olyan áttekintő írás, amely a szexuális bűncselekmények komplex, statisztikai szempontú bemutatását célozza meg, amely további összehasonlító elemzések alapjául szolgálhat.

Kulcsszavak: szexuális bűncselekmények, szexuális erőszak, bűnügyi statisztika, prevalencia

Abstract

Aim: In this study, the Author reviews the criminal statistics indicators of sexual crimes. Sexual crimes can be grouped according to several classification systems – for example, the age of the victims, or the method of execution, or in light of whether they are committed with violence. Based on the latter, distinguished between violent and non-violent situations – a good example of the former is the crime of sexual violence, while the latter is child pornography. The analysis of the statistical data provides insight into how and to what extent the prevalence of sexual crime develops, as well as how and with what prevention campaigns these frequency indicators can be reduced.

Methodology: In the study, the Author makes a statistical presentation, the sources of which are international and domestic crime statistics databases.

Findings: Although the number of proceedings initiated for sexual crimes in Hungary can be considered average for the Central and Eastern European region, the numbers of cases detected are still at high levels. In order for these cases to decrease, programs are needed that effectively combat the effects of sexual violence myths, the fear of victim blaming, and stigmatisation.

Value: This study is an overview that aims to present a complex statistical point of sexual crimes, which can serve as a basis for further comparative analyses.

Keywords: sexual crimes, sexual violence, crime statistics, prevalence

Bevezetés

Az újév nemcsak a fogadalmak, az új kezdetek ideje, hanem az összegzéseké is. Visszatekintünk az előző évre, és számot vetünk magunkkal és a világgal kapcsolatban. Az összegzés azonban lehet nagyon speciális is: a bűnügyi terület is összegez, elemez, összesít, meghatároz. Ehhez az összegzéshez nyújt segítséget a bűnügyi statisztika is, mégpedig olyan bűncselekmények kapcsán is, mint a szexuális bűncselekmények, amelyek – amennyiben lehet rangsort felállítani a bűncselekmények között – a második legkomolyabb tárgyi súlyú

bűncselekmények az emberölést követően (Lohner, 2019). Vizsgálatukat ez az észrevétel is megalapozza, ahogyan az is, hogy ezeket a bűncselekményeket szakmai és társadalmi szempontból is fokozott érdeklődés kíséri vagy a sértett életkora miatt, vagy az elkövető társadalomban betöltött pozíciója okán, vagy az elkövetés során tanúsított elkövetői magatartás brutalitása miatt. Így ezekben az esetekben nem megengedhető a mismásolás, vagy a pontatlan, félrevezető következtetések közvélemény elé tárása.

A szexuális bűncselekmények véleményem szerint az egyik legkomplexebb bűncselekménytípus közé tartoznak, amelyek mindenki számára – legyen az sértett, elkövető vagy maga a társadalom – komoly (pszicho)traumatológiai következményekkel járnak, s amelyekkel a hazai szakértők is (Kósa, 2015; Kuritárné Szabó & Merza, 2017; Merza, Papp & Kuritárné Szabó, 2015; Perczel-Forintos & Kocsis-Bogár, 2015) sokat foglalkoznak. De nem csak a gyakorlati szakemberek tanulmányozzák a kérdéskört: számos, igen nivós hazai (Haller, Fogarasi & Farkas, 2020; Parti, Szabó & Virág, 2017, 2016) és nemzetközi tanulmányban (Bulut & Çankaya, 2020; Chu & Thomas, 2010; Hall & Hall, 2007; Marschall, 1989; Money, 1990; Murray, 2000; Ryan, Huss & Scalora, 2017; Salfati & Taylor, 2006) végeztek empirikus kutatásokat a szexuális bűncselekmények és szexuális bűnelkövetők vonatkozásában.

Mindezen információk és tények ellenére számos kérdés fogalmazódhat meg a szexuális bűncselekmények vonatkozásában, többek között, hogy mi magyarázhatja az egyes régiókban az eltérő előfordulást, vagy, hogy milyen módon lenne szükséges a gyermekvédelmi jelzőrendszert átalakítani annak érdekében, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények gyakoriságát csökkenthessük? Sajnálatos módon bármennyire is szeretném az összes felmerülő kérdésre megtalálni a választ, az nem lenne lehetséges. Ugyanakkor a bűnügyi adatok áttekintésével talán közelebb juthatunk néhány probléma és kérdéskör intervenciójához, kezeléséhez, megoldási javaslataihoz.

Szexuális bűncselekmények a nemzetközi bűnügyi statisztikában

Pusztán a bűnügyi statisztika fogalmának közös nevezőre hozása céljából tárom az olvasó elé azt a fogalmi keretrendszert, amin belül a fogalommal dolgozom: „*A bűnügyi statisztika a bűnözés mint társadalmi tömegjelenség egymást feltételező és egymással kapcsolatban álló jellemzőiről gyűjt adatokat, egyrésztől a bűnözés tárgyi oldalán a büntetőjogi normaszegésről, másrésztől a bűnözés alanyi oldalán a bűnelkövető személyről és a sértettéről*” (Kó, 2020). A bűnügyi statisztika a nyomozó hatóság számára ismertté vált bűncselekmények adatait

tartalmazza, melyeket gyakran illetnek a regisztrált bűncselekmények jelzős szerkezettel is, amely adatokat az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) és a bírósági statisztika reprezentál.

A hazai bűnügyi statisztikai rendszerek mellett nemzetközi adatbázisokból is hozzájuthatunk a számunkra szükséges információkhoz. Ilyen adatbázis például az Egyesült Nemzetek Szervezete, az ENSZ által felügyelt adatbázis (URL1), amely az 1950-es évektől kezdve szolgáltat statisztikai adatokat. Az adatbázis nyílt, bárki számára hozzáférhető, amelyben adatokat találunk az egyes földrészek, régiók, valamint az egyes országok bűnügyi statisztikáját illetően a 2010 és 2020 közötti időszak vonatkozásában. Az adatbázis tartalmazza a főbb bűncselekményeket és a sértetti adatokat is, így egy-egy ország bűnügyi statisztikája több szempont szerint is elemezhető.

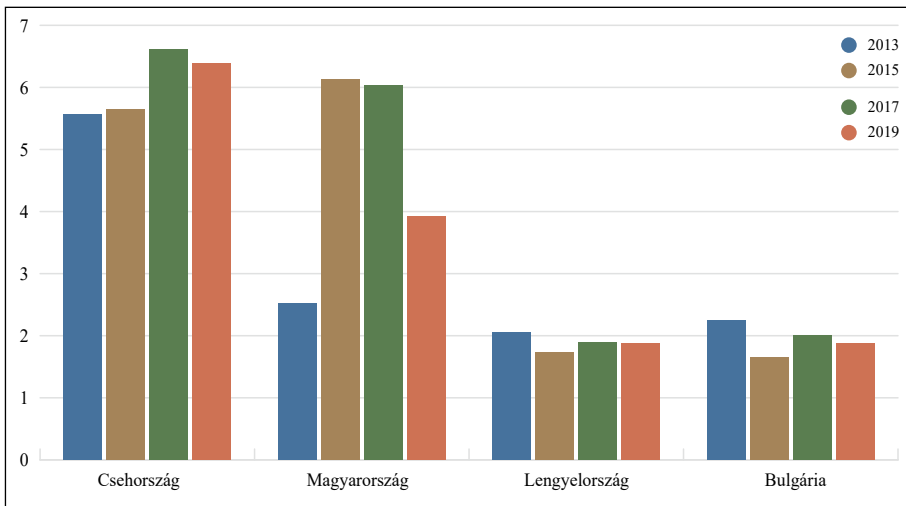
Az adatbázis a szexuális bűncselekmények kapcsán is közöl részletes számadatokat, illetve több szexuális bűncselekményi kategóriát is nevesít. Ilyen többek között a szexuális kizsákmányolás, a szexuális erőszak vagy szexuális zaklatás bűncselekmények, amelyeket az adatbázis számadatokkal is bemutat, illetve úgynevezett egyéb szexuális erőszakos cselekményről (other acts of sexual violence) is kapunk számszerű információkat.

Az adatbázis Közép-Kelet-Európa vonatkozásában összegzi többek között Csehország, Magyarország, Lengyelország, Moldova, Románia, Szlovákia és Ukrajna bűnügyi adatait a szexuális kizsákmányolás, a szexuális erőszak, valamint az egyéb szexuális erőszakos cselekmények büntetőjogi kategóriák mentén a 2010 és 2020 közötti időszak tekintetében.

Az ENSZ által közölt adatból megállapítható, hogy a közép-kelet-európai régióban Magyarország bűnügyi statisztikai adatai átlagosnak tekinthetők, noha még így is magas esetszámokkal találkozunk. Az ENSZ-adatbázis a közép-kelet-európai régió vonatkozásában többek között Csehország, Magyarország, Lengyelország és Bulgária statisztikai mutatóit közli, 100 000 lakosra vetített arányszámban (1. számú ábra).

1. számú ábra

A szexuális erőszak-bűncselekmény statisztikai mutatói a kelet-közép-európai régióban 2013–2019 között, 100 000 lakosra vetítve

Forrás. Az ábra a szerző saját készítése az ENSZ kimutatása (URL1) alapján (2023. március 13.).

A 100 000 lakosra vetített arányszám alapján – amelyre az eltérő területi méretek és népsűrűség miatt van szükség – elmondható, hogy hazánk a szexuális erőszak-bűntett elkövetése kapcsán a középmenyőzben foglal helyet. Kiemelendő a 2013 és 2015 között tapasztalt növekedés: 2015-ben közel háromszoros a szexuális erőszak előfordulása a 2013. évi átlagadathoz viszonyítva; illetve 2017 és 2019 között enyhe csökkenő tendencia látható. Felmerül a kérdés, vajon miért? A 2013 és 2015 közötti növekedés okozója lehet az akkoriban eszkalálódó migrációs válsághelyzet is, ahogyan magyarázható a növekedés a jobb ismeretségi adatokkal is: vélelmezhető, hogy ebben az időszakban több sértett tett feljelentést a nyomozó hatóságnál. A grafikonon látható az is, hogy a régióban 2013-tól nagyjából azonos az ismertté vált cselekmények száma.

Sajnálatos, hogy az ENSZ-adatbázis csak 2020-ig közöl adatokat, így a COVID-világjárvány időszakára vonatkozó adatokról nincs tudomásunk, pedig a világméretű járvány okozta biztonsági óvintézkedések – például home office jellegű munkavégzés, távoktatás, szociális izoláció, leszűkült élettér stb. – bizonyára hatással voltak a szexuális erőszak dinamikájára is, és átrendezték a cselekmény elkövetésének jellemzőit.

Az ENSZ-adatbázis elemzését illetően meg kell jegyezni, hogy az abban közölt adatok nem minden esetben hasonlíthatók össze maradéktalanul, lévén,

hogy az egyes országok büntetőjogi megközelítése nem minden esetben konzisztens a másik ország büntetőjogi felfogásával. Erre jó példa, hogy míg Magyarország és Csehország vonatkozásában az adatbázis információkat közöl a szexuális kizsákmányolás (sexual exploitation) kapcsán, addig ezen kategória Lengyelország vagy Bulgária vonatkozásában nem jelenik meg. Hasonló az eset a szexuális zaklatás (sexual assault) kapcsán is: míg ez Csehországban külön büntetőjogi kategóriaként jelenik meg, addig Magyarország vagy Bulgária esetében ilyen kategóriával nem találkozunk.

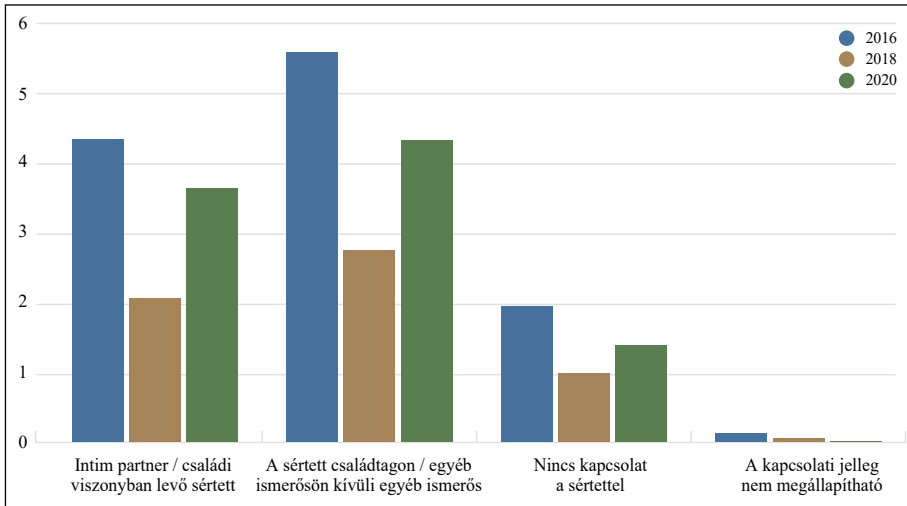
Az ENSZ-adatbázisból nemcsak a szexuális bűncselekmények előfordulási gyakorisága kapcsán jutunk adatokhoz, hanem számszerűsíthető a viktimológia is, jelesül az, hogy a szexuális bűncselekmények sértettjei milyen körből kerülnek ki, milyen kapcsolat áll fenn az elkövető és a sértett között, valamint beazonosítható az áldozat nemi hovatartozása is.

Az adatbázisban alapvetően négy kapcsolatrendszer jelenik meg: az elkövető és a sértett között intim partneri/családi viszony áll fenn; családtagokon/intim partneren kívüli egyéb ismerősök; az elkövető és a sértett korábban nem ismerték egymást; a kapcsolat milyensége nem megállapítható. A viktimológiai elemzések kapcsán is fennáll az az eset, amit a bűncselekmény-kategóriák mentén is látni vélünk: az egyes kapcsolati rendszerek ismerete nem áll rendelkezésre minden ország vonatkozásában. Például amíg Magyarország és Csehország kapcsán jól besorolható az intim partner/családi viszony kapcsolatrendszer, addig Lengyelország esetében ez a viszonyrendszer nem kerül nevesítésre, ahogyan a családtagokon/intim partneren kívüli egyéb ismerős kategória sem. Ezek hiányában részletgazdag elemzés nem készíthető.

Leszűkítve a nemzetközi adatbázis adatait Magyarországra nézve elmondható, hogy a viktimológiai adatok 2016-tól kerültek feltöltésre az adatbázisban (2. számú ábra).

2. számú ábra

A Magyarországon szexuális bűncselekmény áldozatává vált sértetti adatok 2016-tól, 100 000 fős lakos arányában

Forrás. Az ábra a szerző saját készítése a hivatkozott ENSZ-kimutatás alapján (2023. március 13.).

A viktimológiai statisztikai elemzés alapján elmondható, hogy hazánkban a szexuális bűncselekmények sértettjei jellemzően az elkövető ismeretségi köréből (családjából, párkapcsolatából vagy baráti köréből) kerülnek ki, míg ismeretlen személy sérelmére ritkábban követnek el szexuális támadást. Az is jól látható, hogy a szexuális támadásban részt vevők társas viszonya szinte minden esetben beazonosítható: azok az esetek, amelyekben a kapcsolati jelleg nem megállapítható, konvergál a nulla értékhez. Ez a megállapítás a szexuális bűncselekmények felderítésekor válik igazán relevánssá, ugyanis így vélhetően jóval könnyebben leszűkíthető a lehetséges elkövetők köre, ami, ha kiegészül a szexuális elkövetők személyiségének elemzésével és profilozásával, még gyorsabb eredményre vezethet.

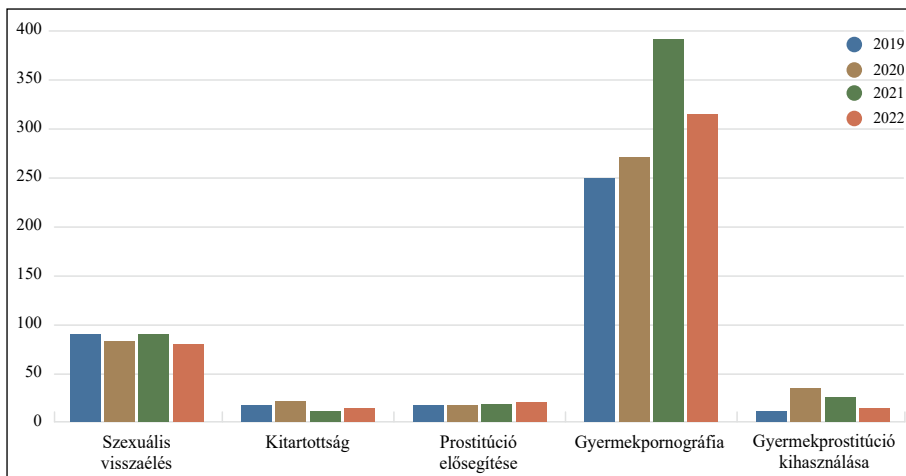
Szexuális bűncselekmények a hazai ENYÜBS-rendszerben

Az ENSZ-adatbázis után megtekintettem az Egységes Nyomozhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) adatait is.

Elsőként tekintünk át az úgynevezett „erőszakmentes” szexuális bűncselekmények alakulását 2019-től kezdődően (3. számú ábra).

3. számú ábra

Az úgynevezett „erőszakmentes” szexuális bűncselekmények magyarországi statisztikai mutatói a 2019–2022 közötti időszakban

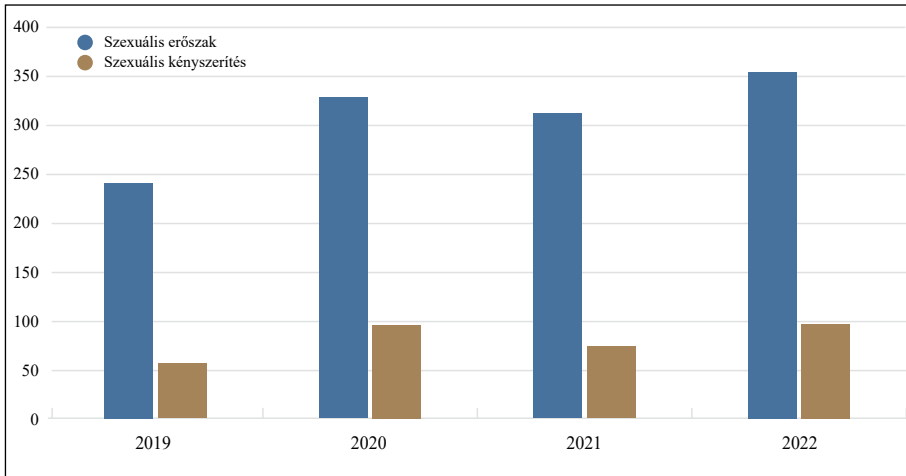
Forrás. A grafikon a szerző saját készítése az ENYÜBS adatai alapján (2023. január 3.).

A számadatok alapján elmondhatjuk, hogy önmagukhoz képest egyik bűncselekmény sem mutat drasztikus változást – sem esetszámnövekedésben, sem esetszámcsökkenésben –, noha ez alól talán kivételt képez a gyermekpornográfia büntette. A szexuális visszaélés, a kitartottság, a prostitúció elősegítése és a gyermekprostituáció kihasználása 2019 és 2022 között konzisztenciát mutat; az esetszámok minden évben közel azonosak. A gyermekpornográfia kapcsán 2021-ben következett be egy látható esetszámnövekedés: ekkor – 2020-hoz képest, amikor a regisztrált gyermekpornográfia 270 esetet tartalmazott – 390 eset került regisztrálásra. „Jó hír”, hogy ezt követően 2022-ben ismét egy alacsonyabb esetszám került regisztrálásra, 314 bűnüggyel.

Az erőszakos tényállások statisztikai adatait áttekintve (4. számú ábra) azt mondhatjuk, hogy a szexuális erőszak gyakorisága 2019 óta közel azonos szinten mutat konzisztenciát, kiugró és drasztikus értékeket nem vesz fel, az esetszámok növekedése és csökkenése minimális. Ugyanez a megállapítás igaz a szexuáliskényszerítés-büntett előfordulásának gyakoriságára is, amit ki kell egészíteni azzal a megállapítással, hogy a szexuális kényszerítés elkövetése kevésbé jellemző napjaink kriminalisztikájára. Ameddig a szexuális erőszak-bűncselekmény elkövetésének gyakorisága több mint 300 esetet jelent évenként, addig a szexuális kényszerítés elkövetésének gyakorisága 70–95 közötti esetszámot mutat évente.

4. számú ábra

A szexuális erőszak és a szexuális kényszerítés mint erőszakos szexuális bűncselekmények előfordulásának gyakorisága Magyarországon 2019–2022 között

Forrás. A grafikon a szerző saját készítése az ENYÜBS adatai alapján (2023. január 3.).

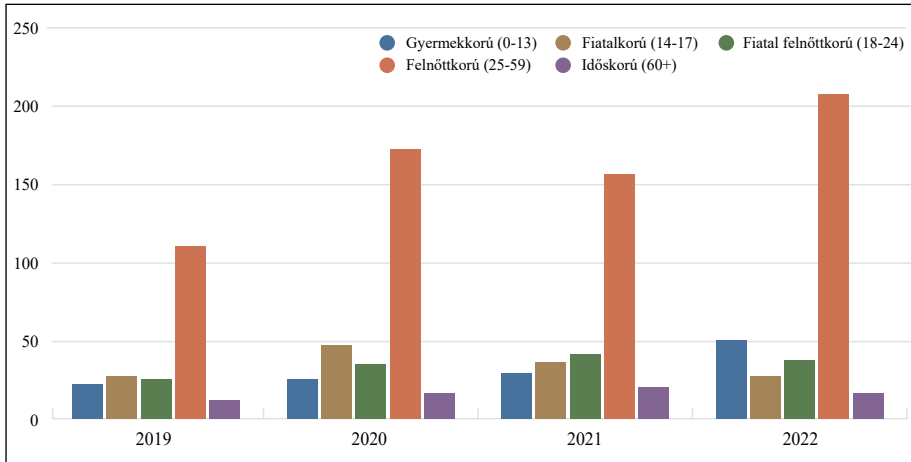
Az ENYÜBS adatbázis felhasználásával elemezhetők az elkövetői (5. számú ábra) és a sértetti életkori adatok (6. és 7. számú ábra) is.

Az elkövetők kapcsán megállapítható, hogy 2019 és 2022 között 1110 férfi követett el szexuális erőszak-bűntettet, és csupán 27 nő. A férfi elkövetők többsége (645 fő) 25 és 59 év közötti, míg legkevésbé az időskorúakra jellemző az erőszak elkövetése: 64 fő volt az elkövetés idején időskorú (60 év feletti). A férfi elkövetők életkori adatai a vizsgált időszakban azt tükrözik, hogy a szexuális erőszaktevő jellemzően felnőttkorú személy, noha 2022-ben önmagához képest jelentősen megemelkedett a gyermekkorú elkövetők (0–13 év) száma: míg 2019 és 2021 között az arányuk 10,28% és 11,22% (22 és 29 fő) között mozgott, 2022-ben a szexuális erőszaktevők már 14,84%-a (50 fő) volt gyermekkorú személy.

A szexuális erőszak sértettjeinek adatait vizsgálva elmondható, hogy 2019 és 2022 között összesen 1232 személy vált szexuális erőszak áldozatává. Az áldozatok 79,63%-a, összesen 981 személy volt nő, míg 20,37%, összesen 251 személy volt férfi. Nagyon magas számban fordulnak elő azok az esetek, ahol kislányok (0–13 év) válnak szexuális erőszak áldozatává (a vizsgált időszakban az áldozatok 49,03%-a tartozik ebbe a csoportba), illetve azok a bűncselekmények, ahol felnőttkorú nők válnak áldozattá (a vizsgált időszakban az ő arányuk 25,08%). Azokban az esetekben pedig, ahol az áldozat férfi, szintén nagyon magas a gyermekkorúak száma: a férfi sértettek 86,45%-a gyermekkorú.

5. számú ábra

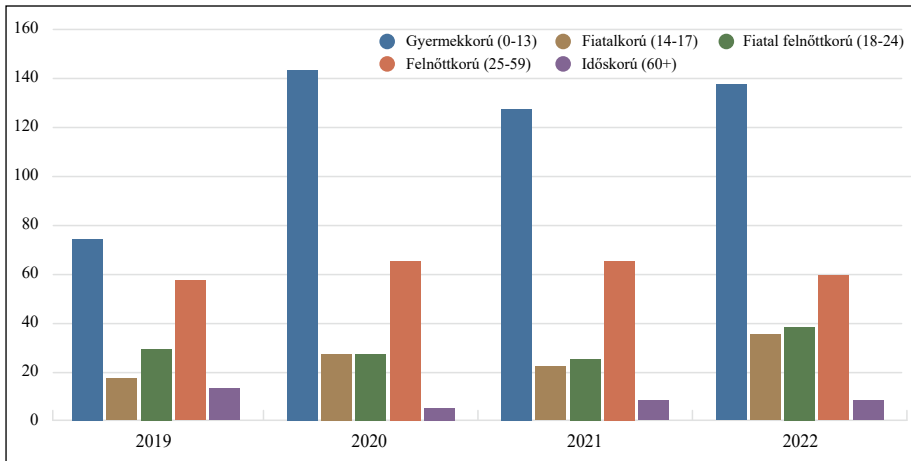
A szexuális erőszak-bűntett férfi elkövetőinek életkori megoszlása 2019–2022 közötti időszakban

Forrás. A szerző saját szerkesztése az ENYÜBS adatai alapján (2023. január 3.).

6. számú ábra

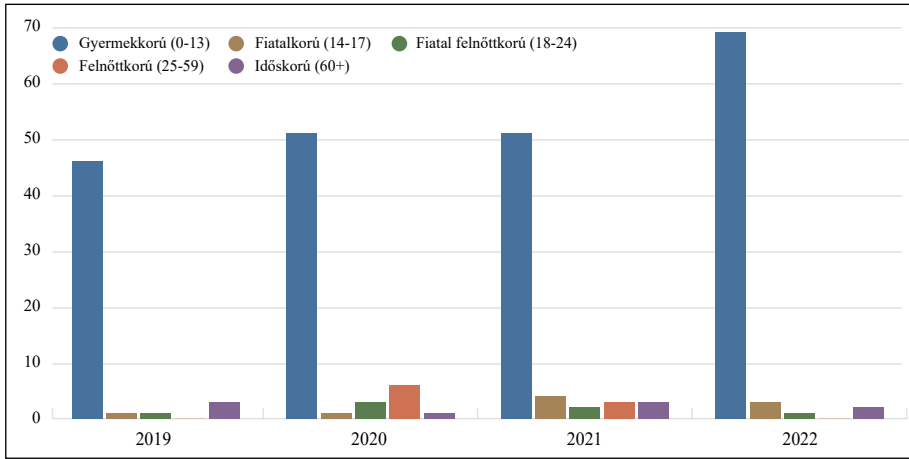
A szexuális erőszak női sértettjeinek életkori megoszlása 2019–2022 közötti időszakban

Forrás. A grafikon a szerző saját készítése az ENYÜBS adatai alapján (2023. január 3.).

7. számú ábra

A szexuális erőszak férfi sértetteinek életkori megoszlása 2019–2022 közötti időszakban

Forrás. A grafikon a szerző saját készítése az ENYÜBS adatai alapján (2023. január 3.).

Összegzés

A szexuális erőszakos bűncselekmények kriminálstatisztikai mutatóit elemezve megállapítható, hogy a közép-kelet-európai régióban a Magyarországon elkövetett szexuális bűncselekmények prevalenciája más régiós országokhoz képest átlagosnak mondható, mindemellett így is nagyon magas esetszámokkal találkozunk. Ezt a magas esetszámot támasztják alá a hazai statisztikai mutatók is, amelyek alapján konzisztensen magas, nagyjából 300 körüli esetszámokkal találkozunk évenként.

A nemzetközi és hazai sértetti statisztikai adatokból körvonalazódik az a tendencia, miszerint a szexuális erőszakot jellemzően közeli hozzátartozók és intim partnerek sérelmére követik el az elkövetők, valamint nagyon magas a gyermekkorú sértettek száma. A több forrásból származó adatokból vélelmezhető az is, hogy a közeli hozzátartozók sérelmére elkövetett cselekmények mögött gyermekkorú áldozatok lehetnek. Ugyanakkor azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a szexuális bűncselekmények esetében magas a látencia mértéke is (Korinek, 2020), így nem minden eset kerül a nyomozó hatóság tudomására, és nem válik a hivatalos bűnügyi statisztika részévé sem.

A látencia oka lehet a másodlagos viktimizációtól való félelem. A történetek újbóli, ismétlődő felidézése komoly pszichotraumatogén hatással bír, amely

különösen erős a szexuális erőszakos bűncselekmények felidézésekor (Janoff-Bulman, 1995; Maercker & Augsburger, 2019; Roth & Newman, 1995).

A látencia okozója lehet az is, hogy a sértett tart attól, hogy az eljáró nyomozó hatóság hogyan fogja fogadni feljelentését, mennyire veszik komolyan, vagy éppen mennyire ítélik el őt magát a bűncselekményért (Korinek, 2020; Orth, 2002). Erről az áldozathibáztató attitűdről szólnak az úgynevezett nemierőszak-mítoszok (Ben-David & Schneider, 2005; Bridges, 1991; Norris & Cubbins, 1992; Nyúl, Ferenczy, Kende & Szabó, 2017, 2018; Parti, Szabó & Virág, 2016), amelyek a szexuális erőszak áldozatának felelősségét erősítik fel, ezzel egyidejűleg bagatellizálják a bűntett jelentőségét, és igyekeznek felmenteni az elkövetőt az általa végrehajtott cselekmény alól.

Annak érdekében, hogy a feljelentéstől és az egyéb negatív következményektől való félelem megszűnjön, mindenképpen olyan pozitív hatásokra és indikátorokra van szükség, amely az áldozatok ellenállását feloldja. Ennek eszköze lehet egy célirányos, edukatív kampányprogram, a rendőrségi állomány érzékenyítése, a szexuális bűncselekmények sértetti kihallgatásainak módszertani kidolgozása és bűnügyi pszichológus krízisintervenciós tevékenységének alkalmazása is. Ha a félelmeket csökkenteni tudjuk, szép lassan elmúlik a megbélyegzéstől és az ismétlődő, repetitív traumatizálódástól való félelem, ami magával hozza a feljelentések és jelzések számának növekedését, ez pedig csökkenti a szexuális bűncselekmények látenciáját, ami hosszú távon magához a bűncselekmény prevalenciájának stabil csökkenéséhez vezethet.

Ugyancsak átgondolandó a gyermekvédelmi jelzőrendszer működése és optimalizálása. A gyermekek fokozottan ki vannak téve a családon belüli abúzusnak, valamint napjainkban egyre inkább előtérbe kerül a kortársbántalmazás is, amelynek főként a gyermek- és fiatalkorúak esnek áldozatául – nemegyszer tragikus véggel (Jármi, 2019; Siegler, 2020; Várnai et al., 2018). Annak érdekében, hogy ezen cselekmények esetszáma jelentősen csökkeni tudjon, szükségesnek látom egy újragondolt (bűn)megelőzési-prevenációs kampány kidolgozását, amelyben a fokozottan sérülékeny korcsoport és a velük közvetlenül, napi szinten találkozó és foglalkozó személyek kerülnek megszólításra.

Felhasznált irodalom

- Ben-David, S. & Schneider, O. (2005). Rape perceptions, gender role attitudes, and victim-perpetrator acquaintance. *Sex Roles, 53*(5-6), 385–399. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-6761-4>
- Bridges, J. S. (1991). Perceptions of date rape and stranger rape: A difference in sex role expectations and rapesupportive beliefs. *Sex Roles, 24*(5), 291–307. <https://doi.org/10.1007/BF00288303>

- Bulut, S. & Çankaya, M. C. (2020). Understanding the Reasons of Pedophilia. *Clinical Research in Psychology*, 3(1), 1–4.
- Chu, C. M. & Thomas, S. D. M. (2010). Adolescent Sexual Offenders: The Relationship Between Typology and Recidivism. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22(2), 218–233. <https://doi.org/10.1177/1079063210369011>
- Hall, R. C. W. & Hall, R. C. W. (2007). A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457–471. <http://dx.doi.org/10.4065/82.4.457>
- Janoff-Bulman, R. (1995). Victims of Violence. In Everly, G. S. & Lating, J. M. (Eds.), *Psychotraumatology. Key Papers and Core Concepts in Post-Traumatic Stress* (pp. 73–86). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1034-9_5
- Jármí É. (2019). Az iskolai bántalmazás (bullying) megelőzése. *Educatio*, 28(3), 528–540. <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.3.6>
- Haller J., Fogarasi M. & Farkas J. (2020). Szexuális bűncselekmények. In Haller J. (Szerk.), *Bűntettek kriminálpszichológiája* (pp. 59–116). Dialóg Campus Kiadó.
- Korinek L. (2020). Látens bűnözés. In Barabás A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 369–376). Dialóg Campus Kiadó.
- Kó J. (2020). Bűnözési statisztika Magyarországon és nemzetközi szinten. In Barabás A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 351–368). Dialóg Campus Kiadó.
- Kósa K. (2017). A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra. In Kuritárné Szabó I. & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 139–166). Oriold és Társai Kiadó.
- Kuritárné Szabó I. & Merza K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In Parti K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 89–127). Országos Kriminológiai Intézet.
- Lohner K. (2019). Szexuális bűncselekmények vizsgálata a kockázatelemzés tükrében. In Baráth N. E. & Mezei J. (Szerk.), *Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet* (pp. 193–199). Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Maercker, A. & Augsburger, M. (2019). Developments in Psychotraumatology: A Conceptual, Biological, and Cultural Update. *Clinical Psychology in Europe*, 1(1), 1–18. <https://doi.org/10.32872/cpe.v1i1.30294>
- Marschall, W. L. (1989). Intimacy, loneliness and sexual offenders. *Behavioural Research in Therapy*, 27, 491–503.
- Merza K., Papp G. & Kuritárné Szabó I. (2015). Borderline személyiségzavar és gyermekkori traumatizáció. In Kuritárné Szabó I. & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 167–184). Oriold és Társai Kiadó.
- Money, J. (1990). Forensic sexology: Paraphilic serial rape (biastophilia) and lust murder (erotophonophilia). *American Journal of Psychotherapy*, 44(1), 26–36.

- Murray, J. B. (2000). Psychological profile of pedophiles and child molesters. *The Journal of Psychology*, 134, 211–224.
- Norris, J. & Cubbins, L. (1992). Dating, drinking and rape: Effects of victim's and assailant's alcohol consumption on judgements of their behavior and traits. *Psychology of Women Quarterly*, 16(2), 179–191. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1992.tb00248.x>
- Nyúl B., Ferenczy D., Kende A. & Szabó M. (2018). A Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES) magyar adaptációja. *Alkalmazott Pszichológia*, 18(1), 115–135. <http://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2018.1.115>
- Nyúl B., Ferenczy D., Kende A. & Szabó M. (2017). A felelősség paradoxona: a nemi erőszak mítoszok elfogadása és a társas identitás összefüggései. In Kovács M. (Szerk.), *Társadalmi nemek. Elméleti megközelítések és kutatási eredmények* (pp. 117–140). Eötvös Kiadó.
- Orth, U. (2002). Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 15(4), 313–325. <https://doi.org/10.1023/A:1021210323461>
- Parti K., Szabó J. & Virág Gy. (2017). A szexuális erőszak jellemzői egy aktakutatás tükrében. In Parti K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 159–198). Országos Kriminológiai Intézet.
- Parti K., Szabó J. & Virág Gy. (2016). A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7–24.
- Perczel-Forintos D. & Kocsis-Bogár K. (2017). Traumatikus életesemények a szkizofrén pszichózisok háttérében. In Kuritárné Szabó I. & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 185–202). Oriold és Társai Kiadó.
- Roth, S. & Newman, E. (1995). The Process of Coping with Sexual Trauma. In Everly, G. S. & Lating, J. M. (Eds.), *Psychotraumatology. Key Papers and Core Concepts in Post-Traumatic Stress* (pp. 321–339). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1034-9_19
- Ryan, T. J., Huss, M. T. & Scalora, M. J. (2017). Differentiating Sexual Offender Type on Measures of Impulsivity and Compulsivity. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 24(1-2), 108–125. <https://doi.org/10.1080/10720162.2016.1189863>
- Salfati, C. G. & Taylor, P. (2006). Differentiating sexual violence: A comparison of sexual homicide and rape. *Psychology, Crime & Law*, 12(2), 107–125. <http://dx.doi.org/10.1080/10683160500036871>
- Siegler A. (2020). Iskolai bántalmazás a diákok perspektívájából. *Iskolakultúra*, 30(7), 61–75. <http://dx.doi.org/10.14232/ISKKULT.2020.7.61>
- Várnai D. E., Jármí É., Arnold P., Demetrovics Zs., Németh Á., Kökönyei Gy. & Örkényi Á. (2018). A kortársbántalmazás (bullying) értelmezésének vizsgálata kvalitatív módszerekkel – “Az Iskoláskorú Gyermek Egészségmagatartása” (HBSC) vizsgálat módszertanának kiegészítése. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(4), 519–539. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.4.1>

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Violent & Sexual Crime*. <https://dataunodc.un.org/dp-crime-violent-offences>

Alkalmazott jogszabály

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdélyi Á. (2024). A szexuális bűncselekmények nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai mutatói. kérdések. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1225–1229. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1225-1239>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdélyi Ákos, aki az erdelyi.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A német rendőrségek irányítási rendszere

The management system of the German police forces

Fórizs Sándor

Prof. Dr., egyetemi tanár, ny. rendőr dandártábornok
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
drforizs@gmail.com

Absztrakt

Cél: A publikáció célja bemutatni a német rendőrségek irányítási rendszerét, az ahhoz kapcsolódó dokumentumokat, az ország rendőrségeinek szervezeti felépítését, s adatokat szolgáltatni a létszám és működés vonatkozásában.

Módszertan: A kidolgozás a hivatalos rendőrségi közleményeken, a működési okmányokon, rendőrségi törvényeken és az egyes szervezeti elemek honlapjain elérhető adatokon alapszik.

Megállapítások: Németország eltérő államigazgatási rendszere a magyarországitól eltérőbb jellegű megközelítést igényel a rendőrségi feladatok biztosításában. Ezt a publikációban bemutatott módszerek, szervezeti megoldások eredményesen biztosítják. Az ottani eljárások feltehetően részben hazánkban is hasznosíthatóak.

Érték: Az olvasó megismerhet egy, a magyarországihoz képest viszonylag bonyolult felépítési és működési-irányítási rendszert, amely igazodik Németország szövetségi köztársasági jellegéhez.

Kulcsszavak: rendőrség, rendőrségi törvény, szövetségi rendőrség, tartományok

Abstract

Aim: The aim of the publication is to present the management system of the German police forces, the related documents, the organisational structure of the police forces in the country, and to provide data on staffing and operations.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 05. 22. Átdolgozás: 2023. 06. 20.
Elfogadás: 2023. 08. 29.

Methodology: The elaboration is based on official police bulletins, operational documents, police laws and data available on the websites of the different organisational units.

Findings: Germany's state administration system, different from that of Hungary, requires a different approach, too, regarding the performance of police duties. This is effectively ensured by the methods and organisational solutions presented in this publication. The procedures used in Germany can presumably also be partly applied in Hungary.

Value: The reader will be introduced to a system of organisation and operational management, relatively complex compared to that in Hungary, which is adapted to the federal republican character of Germany.

Keywords: police, police law, federal police, provinces

Bevezetés

Publikációmban a német rendőrségek irányítási rendszerét kívánom bemutatni. Azért használom a címben a többesszámot, mert Németországban 19 rendőrség működik a szövetségi köztársaság igazgatásának szövetségi jellege miatt. A 16 tartomány saját rendőrséget tart fenn tartományi rendőrség megnevezéssel, ugyanakkor a biztonsági rendszer nem nélkülözheti a központi, országos szintű feladatokat ellátó szervezeteket sem. Így jött létre a Szövetségi Rendőrség és a Szövetségi Bűnügyi Hivatal mint központi rendőrségek. Külön kicsi, önálló rendőrsége van még a parlamentnek. Nyilvánvalóan nem lehet egyszerű dolog egy ilyen, meglehetősen bonyolult felépítésben irányítani a rendészeti szervezeteket. Az alaptörvény szerint Németországban a rendőrség és az oktatás tartományi ügy. Minden tartománynak saját rendőrségi törvénye van, amely ezeket a rendőrségeket a tartományi belügyminiszter vagy a belügyi szenátor (Berlin, Hamburg) hatáskörébe utalja. A szövetségi belügyminiszternek, akinek a hivatala Berlinben működik, nincs közvetlen utasítási jogköre a tartományok rendőrségeire, neki két saját, nem elhanyagolható jelentőségű szervezete van. De nem csak a közigazgatás, az állam igazgatásának a mienktől lényegesebben bonyolultabb rendszere is okozhat nehézségeket. A feladatok, a tennivalók nagyságrendje szintén más minőséget testesít meg. Egy több mint 83 milliós lakosságú államról van szó. Ebbe az országba 2015-ben egymillió menedékkérő érkezett, és azóta is évente legalább 150 000 fő regisztráltatta magát. Még számtalan olyan súlyú feladattal néznek szembe, amely egyes országok biztonsági rendszerét már korábban összeroppantotta volna. Más mutatók is

imponálóak. A köztársaságban 333 600 rendőr teljesít szolgálatot (2020. szeptember 18-ai adat). Közülük 281 500 a tartományokban, ahol egyébként 16 400 fő rendőr készenléti zászlóaljknál található. 76 db rendőr helikopter teljesít napi bevetést, 18 db helikopter mentőszolgálatot lát el és 6 db végez kiképzési tevékenységet. A rendőrség 11 hajója ellenőrzi a tengeren a partmenti vizeket, közülük kettő jelenleg külföldi bevetésen található. 85 államban teljesítenek rendőri szolgálatot. A Szövetségi Rendőrség felügyelete alá tartozik a 33 399 kilométer hosszúságú vasúti pálya az azon közlekedő Szövetségi Vasút szerelvényeivel és 5700 állomásával. 13 nagy kapacitású repülőteret ellenőriznek, köztük például Frankfurt am Main, Európa talán negyedik legnagyobb ilyen jellegű intézménye, ahol naponta 40 000 ember dolgozik. Az országnak 3831 kilométer szárazföldi és 888 kilométer tengeri államhatára van. Bárhová néz az ember mindenhol rendkívüli adatok, különös viszonyok jelentkeznek. Az egész „gazdaság” irányítása sajátos erőfeszítéseket, körültekintést, nagy diplomáciai érzéket igényel.

Történelmi visszatekintés

Az elmúlt száz évben a német rendőrségeket legalább három ízben teljes egészében, alapvetően eltérő módszerek és elvek alapján átszervezték. Emellett folyamatosan történtek kisebb-nagyobb módosítások, amíg a mai rendszer kialakult.

Adolf Hitler 1933-as hatalomra jutása volt az egyik nagy változás ([URL1](#)). Maguk a német kutatók is úgy jellemzik a „Harmadik Birodalom” időszakát, hogy Németországban kulturális törés (Zivilisationsbruch) következett be. Már az első évben azonnal megkezdték a változtatásokat, melyek fő szempontja a rendőrség teljes centralizálása, militarizálása, és a fasiszta ideológia, erkölcs vezetési elvé tétele volt. Az addig tartományokhoz tartozó rendőr kötelékeket 1935 júliusában betagolták a Wehrmacht szervezetébe. Az egységesítési folyamat új szintje 1936-ban következett. Heinrich Himmler megkapta az „SS Birodalmi Vezető és a Német Rendőrség Főnöke” címet (Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei). Alárendeltségében országosan egy fedél alatt egyesítették a közbiztonsági, a bűnügyi, a politikai rendőrségeket, a csendőrséget, valamint a Gestapot. Ugyanezen alárendeltségbe tartozott az SS is, vagyis valamenyny biztonsági szervezet. A cél a rendőrség és az SS összeolvasztása lett, ezt mutatja, hogy 1939-ben létrehozták a Birodalmi Biztonsági Főhivatalt, (Reichssicherheitshauptamt, RSHA) amely minden rendőrségi tevékenységet irányított. A közbiztonsági rendőrség fiatal tagjai a hírhedt kölni „kiképzőzászlóaljhoz” kerültek kezdő szolgálatra, amely később 309. Rendőrzászlóalj néven

a megszállt területek pacifikálásában és a koncentrációs táborok őrzésében is részt vett. A később megszervezett további rendőrzászlóaljok mint katonai alakulatok szégyenletes szerepet játszottak a népirtásokban, az emberiség ellen elkövetett bűncselekményekben. A centralizációs folyamat csúcspontját Himmler birodalmi belügyminiszterré történt kinevezése jelentette 1943-ban.

Az 1935-ben megkezdett militarizálás során öt rendőr szakiskolát és egy rendőrtisztviselői iskolát szerveztek (Berlin-Köpenick). A szakmai tananyagokat teljesen átalakították, és mindent a fasiszta ideológia, a faji felsőbbrendűség itatott át. Egy apró példa: kivették a kiképzésből a rendőrbot alkalmazásának oktatását, helyére a löfegyverek használata került.

A nagy változást Németország háborús veresége indította el (URL2). A négy megszállási zónából hármat a nyugati hatalmak irányítottak (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Francia Köztársaság). 1945–1949 között az általuk ellenőrzött területeken külön-külön, és a megszállók irányítása, ellenőrzése mellett kezdődött el az új rendőrségek szervezése. Az elképzelések eltérőek voltak, egyes helyeken feltűntek az önkormányzati rendőrségek is. Mai napig kiható jelentőséggel bír az angol megszállási övezetben felállított „Központi Rendőriskola” Münster-Hiltrupban. Az intézmény több átalakítást, modernizálást, majd akkreditálást követően vette fel a „Német Rendőrség Főiskolája” nevet és lett Európa talán legrangosabb rendőr egyeteme.

Az 1945-ös átalakítások az úgynevezett 4 „D” elv alapján zajlottak, demokratizálás, decentralizálás, demilitarizálás, náciellenesség (Denazifizierung). 1949. május 23-án létrejött a Németországi Szövetségi Köztársaság, és a rendőrségek átkerültek a tartományok hatáskörébe.

1950-ben kirobbant a koreai háború, kiéleződött a hidegháborús hangulat, megkezdődött a versenyfutás a két eltérő társadalmi rendszer között. Ezek hatására a szövetséges hatalmak feladták ellenkezésüket a rendőr bevetési egységek, zászlóaljok szervezésével szemben. 1951-ben megkezdődött a készenléti rendőrzászlóaljok felállításának a tartományok szintjén, és ebben az évben létrehozták a Szövetségi Határvédelmet (Bundesgrenzschutz). Mivel a Német Szövetségi Köztársaság még nem rendelkezett fegyveres erőkkel, a határőrség szervezésén belül rendszeresítettek katonai eszközöket, lövészpáncélosokat, páncéltörő tüzérséget stb. Rövid ideig mint kettős rendeltetésű kötelék működött. A Bundeswehr létrejötte után ezek az elemek átkerültek a hadsereghez. Időben előrejutva láthatjuk, a schengeni rendszer megjelenésével Németország fokozatosan, lépésről lépésre elveszítette külső határait, csökkent a határőrizet, a határforgalom-ellenőrzés jelentősége, maradt a repülőterek és a kikötők nem jelentéktelen nemzetközi forgalma. Szükséges volt átgondolni a szervezet további jövőjét, és egy igen zseniális, jól kidolgozott programmal átalakították a határőrséget

Szövetségi Rendőrséggé, meghagyva a határrendészeti tennivalókat, és ide delegálva számtalan központi rendészeti tennivalót a készenléti rendőrségtől a személyvédelemig terjedően.

Az 1968-as év nagy utcai tüntetései jelentősen hozzájárultak a rendőrségek modernizálásához. Új eszmevilág és vita bontakozott ki a szervezeten belül a rendőrség társadalmi helyéről, feladatairól, alkalmazási filozófiájáról. Lezajlott egy folyamat, átlépés a német szakirodalom fogalmazása szerint az „állam rendőrsége” helyzetből a „polgár rendőrsége” szerepbe, „a rendőr egyenruhás állampolgár” megközelítésbe.

1990. október 3-án egyesült a két Németország. A régi keleti államból hat új tartomány jött létre, ezzel megemelkedett a működő rendőrségek száma. Bonn-ból Berlinbe költözött a főváros és a kormány, s jelentős diszlokációs és szervezési változásokat kellett végrehajtani.

Néhány adat, tény

Nézzünk meg néhány olyan adatot, amelyek nagyságrendjükkel, vagy esetleg minőségükkel befolyásolják az irányítási rendszert.

A Szövetségi Rendőrség csak egyike a rendőrségeknek, egy főkapitánnyal, rendőr elnökkel a csúcán, potsdami központtal (elnökséggel) működik ([URL3](#)). 54 000 fős munkatársi gárdájából 45 000 fő a hivatásos rendőr. A szervezetében található az országban széttagolva, tíz különböző állomáshelyen elhelyezkedő 10 készenléti rendőrszázalaj 28 bevetési, 5 bizonyíték biztosító és 5 technikai századdal, plusz egyéb támogató egységekkel. Tartozik ehhez a rendőrséghez 7032 db jármű, közülük 3122 db személygépkocsi, 3538 db kistranszporter, teherautó és speciális gépkocsi, 15 db vízvető gépkocsi, 441 szolgálati kutya, 24 ló. Fenntart tiszthelyettes iskolákat, egy tiszti iskolát, rendőrzenekart. (A három utóbbi szintén megtalálható a tartományi rendőrségeknél.) Kötelékében még megemlítem az országos jelentőségű GSG-9 antiterrorista egységet ([URL4](#)).

A létszámadatoknál néha igen körülményes eligazodni. Ennek az is oka, hogy a németeknél tartományonként nem egyenlő jogkörökkel létezik egy segédrendőrség, egy rendőr őrség (Wachpolizei) megnevezésű állománykategória, kvázi fegyveres biztonsági szolgálat, és gyakran nem látszik, szerepelnek-e ezek az alkalmazotti státuszú személyek a megjelölt létszámban.

Amikor a tartományokról beszélünk, esetenként magyarországi vagy nagyobb méretekre szükséges gondolnunk. Észak-Rajna-Vesztfália lakosságának száma 17,83 millió. A rendőrségen 58 000 munkatárs dolgozik. A 18 készenléti rendőrszázad 14 nagy főkapitányság között oszlik el. A tartomány területe csupán

34 000 négyzetkilométer, a sűrű beépítettség szintén a rendészetet befolyásoló tényező. 2017–2023 között 17 000 új munkatársat állítottak rendszerbe (URL5).

Berlin városa 3,7 millió lakosával önálló tartomány, városállam. Jelentőségét külön kiemeli főváros jellege, a kormány intézményei és a részben ehhez kapcsolódó rendkívül aktív turizmus (URL6). A rendőrsége 26 900 munkatársat foglalkoztat, szervezetében 16 bevetési és 2 technikai század található (egyetlen városban). A fontossága miatt a településen és térségében jelen van a Szövetségi Rendőrség is.

Bajorország az ország területileg második legnagyobb tartománya. Lakosságának létszáma 13,2 millió. A rendőrsége 41 400 foglalkoztatottal dolgozik, akik közül 33 500 fő a fegyveres szolgálatot ellátó (URL7). Széles körű vélemény szerint a bajor rendőrség az ország legeredményesebb rendőrsége, és a bajor főváros, München a legbiztonságosabb tartományi főváros az országban.

Meghatározó jogszabályok

Természetesen a rendészet-rendőrség fontosságának megfelelően a törvényi dokumentumok – a szövetségi államberendezkedésnek megfelelően – részletesen szabályozzák a biztonsági kérdéseket.

A többször módosított alkotmányt 1949. május 23-án léptették életbe (URL8). Színvonalas magyar nyelvű magyarázata megtalálható az interneten, de természetesen a szerző nem a rendőrségre koncentrálna (URL9). Én a rendészeti kérdésekre szeretnék fókuszálni. A 28. § kimondja, hogy a tartományokban az alkotmányos rendnek meg kell felelnie az alaptörvény előírásainak. A 30. § szerint az állami jogok gyakorlása, állami köteleességek teljesítése a tartományok feladata, amennyiben a szövetségi alapokmány nem intézkedik másképpen. Ezen pontból is levezethető a tartományok rendőrségekre vonatkozó jogosultsága. A 31. § szerint a szövetségi jog „töri” a tartományi jogot. A 73. § 14 pontban sorolja fel azokat a területeket, amelyek kizárólag a szövetségi jogalkotáshoz tartoznak. Ilyenek például a külpolitika, honvédelem (beleértve a polgári lakosság védelmét), állampolgárság, légitözlekedés, fegyverekre és robbanóanyagokra vonatkozó szabályozás, a szövetség és a tartományok közötti bűnüldözési rendőrségi együttműködés, alkotmányvédelem stb. A 9a. pont kimondja a szövetség illetékességét a nemzetközi terrorizmus veszélyei elhárítása esetében, illetve a tartományokon túlnyúló bűnügyi esetekben, vagy ha egy tartomány illetékessége nem ismerhető fel, illetve a szabályozás lehetővé teszi egy adott ügynek szövetségi hatáskörbe vonását. A 74. § a tartományok hatáskörébe tartozó jogszabályalkotást fogalmazza meg.

Különösen érdekes és rendészeti/rendőri szempontból meghatározó a 35. § (1)–(3) bekezdése. Az (1) bekezdés kimondja, a szövetség és a tartományok minden hatósága egymásnak kölcsönösen jogi és hivatali segítséget nyújt. A (2) bekezdés szerint egy tartomány a közbiztonság és a rend fenntartásához vagy helyreállításához különleges jelentőségű esetekben a szövetségi határőrség erőit és létesítményeit a saját rendőrsége támogatására kérheti, ha a rendőrség e nélkül a támogatás nélkül egy feladatot nem, vagy csak jelentős nehézségekkel képes megoldani. Természeti katasztrófa vagy különösen súlyos szerencsétlenség esetén egy tartomány más tartományok rendőri erőit, más igazgatási szervek erőit és létesítményeit, valamint a szövetségi határőrségét és a véderőt igényelheti. A (3) bekezdés alapján, amennyiben egy természeti katasztrófa vagy szerencsétlenség egy tartománynál többet veszélyeztet, a szövetségi kormány jogosult – amennyiben a hatásos leküzdéshez szükséges – a tartományi kormányoknak utasítást adni, más tartományok rendőri erőit rendelkezésre bocsátani, valamint a szövetségi határőrség és a véderő egységeit a rendőrség támogatására bevetni.

A 91. § kapcsolódik a 35. § témájához, a szövetség és a tartományok együttműködéséhez veszélyhelyzetben és a szabad, demokratikus alaprendet fenyegető veszély esetén. A szövetségi kormány jogosult lesz, amennyiben a tartomány önállóan nem képes a veszélyt elhárítani, az érintett tartomány és más tartományok rendőri erőit saját alárendeltségébe helyezni, valamint alkalmazni a szövetségi határőrség erőit. A veszély elmúltával a Szövetségi Tanács (Bundesrat) kívánságára a hozott intézkedéseket meg kell szüntetni. Amennyiben a veszély túlnyúlik egy adott tartomány területén a szövetségi kormány a tartományi kormánynak utasításokat adhat.

Nyilvánvalóan központi rendőrségekre is szükség van, hiszen teljesíteni szükséges olyan feladatokat is, amelyekre a tartományoknak nincs meg a kívánatos rálátása, pl. nemzetközi együttműködés, külföldi rendőri alkalmazás, vagy országos méretekben az államhatárok őrizete, a légibiztonság garantálása, határforgalom ellenőrzése. Németország esetében speciális, hogy a Szövetségi Vasút a szövetség intézménye, tulajdona, a vágányokkal, állomásokkal, szerelvényekkel együtt. Területén a szövetség rendőrsége az illetékes.

A Szövetségi Rendőrségre külön törvény vonatkozik ([URL10](#)). A 70 paragrafusból álló dokumentum hatálybalépésének időpontja 1994. október 19. Lényegében ezzel szűnt meg a Szövetségi Határvédelem, struktúráját, feladatrendszerét hozzáigazították a schengeni változásokhoz. A jogszabály pontról pontra megfogalmazza a szervezet tennivalóit, jogosultságát. A 63. § engedélyezi segédrendőrség alkalmazását működése során. A 64. § lehetővé teszi, hogy a tartományi rendőrség tagjai is részt vegyenek tevékenységében saját

tartományuk érvényes rendőrségi törvénye szerint. A 11. § szabályozza egy tartomány támogatásának rendjét, a 7. § a szükség és rendkívüli (védelmi) állapot idején a jogaltságait.

Másik központi rendőrség a Szövetségi Bűnügyi Hivatal, szintén külön törvénnyel, 91 paragrafussal, 125 oldalon. 2017. június 1-jétől érvényes a legutóbbi szabályozás (URL11). Az 1. § kimondja a szövetségi és a tartományi bűnügyi hivatalok alapítását a rendőri bűnügyi együttműködés céljából. A (3) bekezdés szerint a bűnüldözés és a veszélyelhárítás a tartományok feladata, „ügye”, amennyiben törvényileg nincs más szabályozás. Maga a törvény részletesen ismerteti a hivatal tennivalóit és együttműködését a tartományokkal.

A Szövetségi Belügyminisztérium

Teljes nevén Szövetségi Belügyi és Nemzeti Minisztérium (Bundesministerium des Innern und für Heimat).

Mint a szövetség legnagyobb minisztériuma profiljában a nevében szereplő hármas tagozódás szerint széles körű feladatrendszer található, amelyek egy része érintkezik a szintén itt található, kimondottan rendészeti területekkel. Példák a teljesség igénye nélkül: polgári- és katasztrófavédelem, migráció, menekültkérdés, határrendészet, bűnüldözés, légimentés, közigazgatás, statisztika, templomi és vallási közösségek, útlevel és személyi okmányok, információ biztonság, demográfiai kérdések, lakáskérdés, városfejlesztés, építészet szabályozás stb. (URL12).

Szervezeti állománytáblázata megtalálható az interneten (URL13). Felépítése természetesen a nevének megfelelő feladatokhoz igazodik, de minket a rendőrséggel kapcsolatos elemei érdekelnek. Ez lényegében két főosztály egy államtitkár alárendeltségében.

A Közbiztonsági (Öffentliche Sicherheit – ÖS) Főosztály két osztállyal rendelkezik. Az ÖS I. Jogi és alapelvi kérdések, ezen belül öt részleg működik:

- I. 1. Alapkérdések, rendőrség és büntetőeljárás.
- I. 2. Terrorizmuselhárítás, alkotmányvédelem.
- I. 3. Rendőrségi információ, adatvédelem biztonsági területeken, Szövetségi Bűnügyi Hivatal törvény.
- I. 4. Nemzetközi és EU együttműködés.
- I. 5. Projektek.

Az ÖS II. Terrorizmus leküzdés, extrémizmus, szervezett bűnözés osztály öt részleggel működik:

- II. 1. Súlyos és szervezett bűnözés.
- II. 2. Nemzetközi terrorizmus és extrémizmus, személyvédelem.
- II. 3. Jobb és baloldali terrorizmus és extrémizmus, politikailag motivált bűnözés.
- II. 4. Kémelhárítás, ABC bűnözés (atom, bakteriológia, kémiai anyagok), gazdaságvédelem.
- II. 5. Titokvédelem, szabotázs elleni védelem, elhárítás, parlamenti ellenőrző csoport.

A „B” Szövetségi Rendőrség főosztály egy osztállyal, azon belül hat részleggel működik:

- B 1. Alap-, jogi, személyzeti, szervezési kérdések.
- B 2. Vezetés, bevetés, tengerek biztonsága.
- B 3. Légibiztonság.
- B 4. Nemzetközi határrendőrségi esetek.
- B 5. Információs és kommunikáció technológia, kiberképességek.
- B 6. Technika, logisztika, bevetési és vezetési eszközök.
- Külön szervezésben projektcsoport és a készenléti rendőrségek szemlélője.

A belügyminiszterek és belügyi szenátorok állandó konferenciája

A röviden belügyminiszteri konferenciának nevezett testület egy szövetségközi egyeztető bizottság ([URL14](#)). A rendőrségi és annál jóval kiterjedtebb rendszeti, közigazgatási irányítás egyik legfontosabb fóruma. 1954-ben hozták létre a tartományokon túlnyúló szakmai tennivalók politikai megalapozása céljából. A bizottság a tartományok képviselőinek fóruma. A szövetségi belügyminiszter, jelenleg Nancy Faeser asszony, állandó meghívottként, tanácskozási, javaslatélteli jogosultsággal, szavazati jog nélkül vesz részt a megbeszéléseken. Normál körülmények között évente kétszer üléseznek, rendkívüli összejövetelt aktuális, sürgős politikai esemény, a biztonságot jelentősen fenyegető veszély esetén tartanak. Emellett lehetőség van írásos döntéshozatalra is a személyes megjelenés mellőzésével. A megbeszélendő témákat a miniszterek, államtitkárok részére hat munkacsoport (Arbeitskreis – AK) készíti elő:

- AK I. Államjog, közigazgatás, menekültügy, alkotmányjog, idegenrendészeti jog, adatvédelem, közigazgatás.
- AK II. Belső biztonság, veszélyelhárítás, terrorizmus elleni fellépés, rendőrségi ügyek.
- AK III. Közösségi, kommunális ügyek.

- AK IV. Alkotmányvédelem.
- AK V. Tűzoltóság, mentőszolgálat, katasztrófavédelem, polgári védelem.
- AK VI. Szervezés, közigazgatási szolgálati jog, személyzeti jog.

Az egyes munkakörökben dolgozókhöz tartoznak a tartományok és a szövetség adott területet vezető illetékes osztályvezetői. Az AK II. megbeszélésein részt vesz a Szövetségi Bünyügyi Hivatal és a Német Rendőrség Főiskolája (Münster) elnöke. Az AK IV. üléseinek állandó meghívottja a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal elnöke. Az ülések előkészítése során a tartományok és a szövetség képviselői témajavaslatokkal élhetnek. Röviddel az ülések előtt az államtitkárok és államtanácsosok a munkakörök által előkészített anyagokat áttekintik, egyeztetnek, a véleményeket megszűrik. Az előkészítő ülést annak a tartománynak az államtitkára vezeti, amelynek a területén a rendezvényre sor kerül. A döntések meghozatalánál az egyhangú szavazás elve érvényesül. Ennek megfelelően 16 érvényes igen szavazatra van szükség az adott javaslat elfogadásához, és ez a megoldás jelentős rugalmasságot, sokoldalú egyeztetést igényel. Lehetőség van előzetesen az ellenvéleményt jegyzőkönyveztetni és elkerülni a későbbi „nem” szavazatot. A döntések általában nyilvánosak, hacsak valamelyik tartomány vagy a szövetség képviselője nem kéri az anyag bizalmas kezelését. Az ülés levezető elnöke évente változik, mivel évente más tartomány biztosítja a rendezvény helyszínét, szervezi a tennivalókat, dokumentálja a meghozott döntéseket, reprezentál és képviseli a miniszteri konferenciát más szervezeteknél. A 2023-as év házigazdája Berlin tartomány és Iris Spranger belügyi szenátor asszony. A tavaszi és őszi megbeszélések egyik legfontosabb eleme, hogy döntések születnek a megbeszéltek témák kezelési módjáról, s egységes eljárásokat alakítanak ki a miniszterek.

Maga a konferencia a tartományi önállóság kiemelkedő példája, egyben az egységes rendőri irányítás meghatározó eszköze.

A tartományokról

A 16 tartomány saját kormánnyal, miniszterelnökkel és belügyminisztériummal rendelkezik. A minisztériumok elnevezése és a hozzájuk rendelt feladatrendszer is különböző. Néhány példa:

- Saar-vidék: Belügyi, Építésügyi és Sportminisztérium.
- Bajorország: Bajor Állami Belügyi, Sport és Integrációs Minisztérium.
- Berlin: Szenátusi Belügyi és Sport Igazgatás. A belügyi szenátor (azaz miniszter) Iris Spranger és a berlini rendőrfőkapitány Dr. Barbara Slowik,

egy-egy hölgy.

- Szászország: Szász Belügyi Államminisztérium.
- Hamburg: Hamburgi Szenátus, Belügyi és Sport Hatóság.
- Brandenburg: Belügyi és Kommunális Minisztérium.
- Alsó-Szászország: Alsó-Szász Belügyi és Sportminisztérium.

Az egyes tartományok rendőrségei részletes bemutatásához nincs meg a szükséges hely egy publikációban. A rendőrségeknek tartományonként megtaláljuk az állandó elemeit (főkapitányság, rendőrtiszti főiskola, tiszthelyettes iskola, továbbképző központ, készenléti rendőrség, tartományi bűnügyi hivatal, regionális és helyi kapitányságok az őrökig lemenően, rendőrmúzeum, zenekar), és találunk eltérő szervezeteket helyzetüknek megfelelően. Vannak specializációk, mint például Hamburg nagy kikötője, Frankfurt am Main repülőtere és hatalmas regionális vasútállomása; ezek az elemek önálló kapitányságok működtetését igénylik.

Hamburg lakossága 1,8 millió fő, a rendőrségének 11 400 munkatársa van. A szenátusban, tartományi kormányban ([URL15](#)), 12 fő első polgármester és 11 fő szenátor tevékenykedik, itt található a Belügyi és Sport Hatóság, a tulajdonképpeni Belügyminisztérium ([URL16](#)), melynek vezetője egy elnök (Präses) – ilyen megnevezést máshol még nem találtam –, s egyben ő a belügyi szenátor is. A szenátus 11 szakhatósága közül az egyik, amelyik a belügyi és sport feladatokat szervezi. A hatóság öt munkaterületre oszlik, belső igazgatás és tervezés, rendőrség, tűzoltóság, migrációs hivatal, tartományi alkotmányvédelmi hivatal. A rendőrség élén egy tábornok, rendőr elnök áll. A város Európa egyik legnagyobb tengeri kikötőjét működteti, saját vízirendőr iskolával, amely az egész Szövetségi Köztársaság részére képez munkatársakat. A városi jellegnek megfelelően a közbiztonsági rendőrség nyolc kerületre (régiónra), azokon belül 21 őrre és egy közlekedési igazgatóságra tagozódik. A többi rendőri szerv a német szabványnak megfelelő ([URL17](#)).

Szászország (Szász Szabadállam) példáján keresztül láthatunk egy tartományt, amely német viszonylatban kimondottan kicsinek számít. Az ország lakossága 4 millió, a rendőri alkalmazottak száma 15 000 fő. A főkapitányság ebben az esetben a Belügyminisztérium része, kvázi főosztálya, nem elkülönített szervezet ([URL18](#)). A szász rendőrség felállása leköveti az ország közigazgatási szervezetét, három regionális főkapitányság, ezek területe 4–4–2 további kapitányságra (igazgatóságra), majd pedig őrökre bomlik, és van három nagyvárosi kapitányság, ezek kerületek szerint tagozódnak. Említésre méltó egy helikopter század, egy lovasalakulat, tiszti és tiszthelyettesi iskola, tartományi bűnügyi hivatal, továbbképző központ. A különálló készenléti rendőrséget egy rendőr

tábornok (rendőr elnök) vezeti, állományában három készenléti rendőrszázlólalj nyolc századdal szerepel. A századok között egy technikai és egy speciális bizonyíték biztosító század van. A készenlétekhez tartozik az ország vízirendőrsége és a szolgálatkutyá iskola (URL19). A bűnügyi rendőrséget külön felügyelőség irányítja, az autópályán őrök tevékenykednek. A minisztériumhoz természetesen sokféle intézmény kapcsolódik még, de ezek nem rendőri rendeltetésűek (állami levéltár, tűzoltó és katasztrófavédelmi főiskola, alkotmányvédelmi hivatal stb.).

A két jelentős szövetségi szintű rendőrségi törvény mellett a tartományok önálló rendőrségi törvényeket fogadtak el. Ezek tartalmi vonatkozásban gyakran hasonlítanak egymásra, különösen a tartományi rendőrség feladatai taglalásánál.

Németországban az elmúlt három-négy évben kezdeményezések zajlottak a rendőrségi törvények szigorítása terén. Az alsó-szász parlament SPD–CDU frakciója 2019 májusában nyújtotta be az erre vonatkozó javaslatát (URL20). A „zöld” frakció hevesen támadta az elképzeléseket, a képviselőcsoport írásos anyaga megtalálható az interneten (URL21). A vita heveségét jelzi, hogy még mindig dokumentumok, hozzászólások tömege olvasható a címszó alatt. A „zöldek” szerint az anyag nem teljes, részben alkotmányellenes, sérti az európai és adatkezelési jogokat, túlságosan kiszélesíti a rendőrség mozgáskörét, elfogadhatatlan az online kutatások megkönnyítése, gyenge a bevezetendő „megelőző őrizet” szükségességének indoklása, a törvénymódosítás a „keményvonalas” bajor elképzeléseket mintázza stb. Bajorország eddigre már szigorított saját törvényén. A „zöld” és az FDP frakció közösen kívánt panaszkeresettel élni az alsó-szász alkotmánybíróságnál. A „zöld” frakcióval szemben a belügyminiszter a minisztérium honlapján méltatta az új törvényt (URL22), modernizálásról beszélt az online térben jelentkező nagyobb rendőri lehetőségek esetében, a terrorizmus elleni fokozott fellépésként említette a 35 napos, bíróság által elrendelhető megelőző őrizetet stb. Mindenesetre a törvény módosítását elfogadta a parlament (URL23). A 2019-es események még a régi tartományi parlamentben történtek, a legutóbbi választások öt évre szólóan 2022 októberében zajlottak.

A bajor rendőrségi törvény alapja az 1990 szeptemberében elfogadott és többször kiegészített (legutoljára 2023. márciusban) *Törvény a Bajor Rendőrség feladatairól és Jogosultságairól* elnevezésű jogszabály.

Észak-Rajna-Vesztfália tartományban két törvény szabályozza a rendőrségre vonatkozó kérdéseket, az *Észak-Rajna-Vesztfália tartomány rendőrségi törvénye* (URL24), amely okmány tulajdonképpen rendőrségi szabályzat, és a *Törvény a rendőrség szervezetéről és illetékességéről Észak-Rajna-Vesztfália tartományban* (URL25) megnevezésűek. Ez utóbbi a 8. §-ban tárgyalja a tartományi rendőrség hivatalos tevékenységét a tartomány területén kívül. A szabályozás

lehetővé teszi más tartományok, illetve a szövetség ilyen irányú kérelmének teljesítését, amennyiben a hazai alkalmazás nem sürgősebb. A felkérésnek a bevetés lényegi jegyeit tartalmaznia szükséges. Más államok területén történő tevékenység államközi egyezmény alapján, vagy az EU vonatkozó jogi akta szerint lehetséges, a kötelezettségek és jogok a mindenkor előírások alapján. A 9. § fordított módon más tartományok, a szövetség és más államok rendőri erői helyi tevékenységét engedélyezi. Más tartományok rendőrei a helyiekkel azonos jogköröket gyakorolhatnak.

Több tartomány is van, amelyekben külön-külön található rendőrségi és rendőrségi szervezési törvény.

A tartományi rendőrségek általában négy- vagy háromszintű tagozódásúak, a szervezés jelentősen függ a tartomány nagyságától, a városok jellegétől, az általános közigazgatási beosztástól. A tartományi főkapitányságok vagy önállóan, esetleg az adott Belügyminisztérium belső struktúrájában helyezkednek el. A tartományi rendőrségi irányítás lényegében megegyezik egy független állam rendőrsége irányítási rendszerével. A német rendszer a színvonalban, felkészültségben, az állomány képzettségi szintjében, a lakosság és a rendőrség kapcsolatának minőségében kiemelkedőnek mondható.

Jelentős szerep hárul az irányítás előkészítése terén a Német Rendőrség Főiskolájára (Deutsche Hochschule der Polizei), mely Münsterben található ([URL26](#)). A kétéves nappali vezetőképzést végző intézet eredményes abszolválása az előfeltétele az első rendőr főtiszti beosztásba kerülésnek (rendőr tanácsos). Valamennyi magasabb beosztású személy itt végzett, és ezzel biztosítják országos szinten az egységes elvek és módszerek alapján megvalósuló irányítást.

Az országban egységes rendőrségi szabályzat rendszert alkalmaznak – *Rendőrségi Szolgálati Szabályzat* (Polizeidienstvorschrift – PDV). Ennek különböző témájú példányait számozás különbözteti meg, például PDV 100 a Rendőrség vezetése és bevetése, vagy PDV 550 A Szövetségi Határvédelem helikopterei alkalmazása.

Zárógondolatok

Németország rendőrségei irányítását a köztársaság szövetségi jellege különösen érdekessé teszi. A rendőrség alapvetően tartományi ügy, alkalmazása tartományi feladat. Az állam kötelezettségeit nagyrészt az egyes tartományok látják el határaikon belül. Egy szövetségi rendszer a központi hatóságokat sem nélkülözheti, hiszen jelentkeznek a részeken túlnyúló problémák is. A szabályozás alapja a központi alkotmány. Ennek szükséges rögzítenie, ki miben jogosult, és

mikor lehet a normál helyzetet átlépni. A Szövetségi Belügyminisztérium két „saját” rendőrséggel rendelkezik. Jogszabályok határozzák meg ezek viszonyát a többi 16 rendőrséghez. A tartományi kormányok önállósága is véges, amennyiben a biztonságot valamilyen különleges ok miatt nem képesek garantálni. Ekkor az irányítást a szövetségi kormány veheti át és alkalmazhat kiegészítő, más tartományokból származó, esetleg szövetségi erőket. Első hallásra mindez egyszerűnek tűnhet, de nyilván a gyakorlatban sok részletet muszáj tisztázni. Többek között erre szolgálnak a tartományi rendőrségi törvények. Az egyes rendőrségek szervezete is eltérő, tükrözve a tartomány területi és lélekszámbeli nagyságát, a polgári közigazgatás felépítését, az anyagi lehetőségeket. A mai rendszer fokozatosan csiszolódott ki, jelentősen változott, modernizálódott, majd a német egység megszületésével növekedett. A lakosság rendőrség iránti érdeklődését mutatják a rendőrségi törvények modernizálásával, kiegészítésével kapcsolatos heves internetes viták, hozzászólások.

A tartományok kontra szövetség rendőri kapcsolatának egyik legfontosabb fóruma a belügyminiszterek konferenciájának működése. Sajátos szabályozottságával az egyhangú döntés elve biztosítja a helyi és a központi érdekek érvényesülésének harmóniáját.

Az irányítási rendszer lehetővé teszi 4000–5000 rendőr egy feladatra történő összevonását. Ilyen volt a hannoveri világkiállítás, vagy régebben az atomerőművek kiégett fűtéselemei szállításakor rendezett nagy tömegdemonstrációk kezelése. Különleges képesség a nagyszámú helikoptereknek köszönhetően, hogy egyszerre egy egész rendőrzászlóaljat tudnak a kívánt helyszínre szállítani. A több tartomány és a szövetség erőiből szervezett bevetéseket együttműködési megállapodások alapján hajtják végre.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Rendőrség a nemzetiszocializmusban. A „Harmadik Birodalom” a két háború között és a második világháborúban (1933-1945).* https://www.dhpol.de/die_hochschule/hochschulbibliothek/polizei-im-nationalsozialismus.php

URL2: *Rendőrség 1949 után.* https://www.dhpol.de/die_hochschule/hochschulbibliothek/polizei-in-der-bundesrepublik.php

URL3: *Szövetségi Rendőrség, adatok és tények.* https://www.bundespolizei.de/Web/DE/05Die-Bundespolizei/07Daten-Fakten/Daten-Fakten_node.html

URL4: *GSG-9 honlap.* https://gsg9.de/Webs/GSG9/DE/Home/01-Die-GSG9/gsg9_node.html

URL5: *Észak-Rajna-Vesztfália rendőrségi honlap.* <https://polizei.nrw/presse/nachwuchs-fuer-die-polizeifamilie-2727-frauen-und-maenner-legen-feierlich-diensteid-ab>

- URL6: *Berlin rendőrségi honlap*. <https://www.berlin.de/polizei/>
- URL7: *Bajor rendőrségi törvény*. <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayPAG>
- URL8: *A Németországi Szövetségi Köztársaság alaptörvénye*. <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf>
- URL9: *A német alaptörvény magyarázata*. https://e-justice.europa.eu/6/HU/national_legislation?GERMANY&member=1
- URL10: *Törvény a Szövetségi Rendőrsegről*. https://www.gesetze-im-internet.de/bgsg_1994/BPolG.pdf
- URL11: *Törvény a Szövetségi Bünyügyi Hivatalról és a szövetség és a tartományok együttműködéséről bünyügyi rendőrségi esetekben*. <https://www.bka.de/SharedDocs/Downloads/DE/DasBKA/Auftrag/bkag/bkaGesetz.html>
- URL12: *A Szövetségi Belügyminisztérium honlapja*. <https://www.bmi.bund.de/DE/startseite/startseite-node.html>
- URL13: *A Szövetségi Belügyminisztérium szervezési ábrája*. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/ministerium/organigramm-bmi.pdf?__blob=publicationFile&v=67
- URL14: *Belügyminiszteri konferencia honlap*. <https://www.innenministerkonferenz.de/IMK/DE/homepage/homepage-node.html>
- URL15: *A hamburgi szenátus honlapja*. <https://www.hamburg.de/senat/>
- URL16: *Hamburg „Belügyi és Sport Hatóság” honlapja*. <https://www.hamburg.de/innenbehoerde/>
- URL17: *A hamburgi rendőrség honlapja*. <https://www.hamburg.de/polizei/><https://www.polizei.hamburg/ihre-polizei>
- URL18: *A szász belügyminisztérium honlapja*. <https://www.smi.sachsen.de/index.html>
- URL19: *A szász készenléti rendőség honlapja*. <https://www.polizei.sachsen.de/de/bpp.htm>
- URL20: *Az alsó-szász kormány törvénye a közbiztonságról és a rendről*. <http://www.schure.de/2101110/ndssog.htm>
- URL21: *Az Alsó-Szász Tartomány parlamenti zöld frakció a rendőrségi törvény ellen*. <https://www.fraktion.gruene-niedersachsen.de/themen/innen-sicherheit/nein-zum-polizeigesetz.html>
- URL22: *A belügyminiszter az alsó-szász rendőrségi törvényben elfogadott változtatásokról*. <https://www.mi.niedersachsen.de/startseite/aktuelles/presseinformationen/niedersaechsischer-landtag-beschliet-das-neue-polizeigesetz-npog-176825.html>
- URL23: *Az Alsó-Szász Tartomány rendőrségi törvénye*. https://www.mi.niedersachsen.de/startseite/themen/innere_sicherheit/rechtsgebiete_der_innere_sicherheit/gefahreneabwehrrecht/das-niedersaechsische-polizei-und-ordnungsbehordenges
- URL24: *Észak-Rajna-Vesztfália Tartomány rendőrségi törvénye*. https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=3120071121100036031
- URL25: *Törvény a rendőrség szervezetéről és illetékességéről Észak-Rajna- Vesztfália Tartományban*. https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=2020071121100636380
- URL26: *A Rendőrség Német Főiskolája honlap*. <https://www.dhpol.de/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fórizs S. (2024). A német rendőrségek irányítási rendszere. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1241–1256.
<https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1241-1256>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzájárásról szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Fórizs Sándor, aki a drforizs@gmail.com e-mail címen érhető el.

The Intelligent Threat: How Artificial Intelligence Can Compromise Our Security

Levente Tóth

PhD, operational director, assistant lecturer
TVT Security Ltd.
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
toth.levente@uni-nke.hu

Abstract

Aim: The aim of the study is to draw attention to the dangers of using artificial intelligence.

Methodology: Alongside a relevant literature review, the author illustrates the aspects of artificial intelligence jeopardising our security by providing examples and addresses the existing and evolving regulatory environment.

Findings: Artificial intelligence can directly or indirectly pose a threat to our security. The risks associated with artificial intelligence, coupled with the current rapid technological advancement, make it imperative to establish appropriate and adaptive continuous regulations to ensure the increasing use of AI comes with minimal negative consequences.

Value: The study explores previously overlooked features that compromise security. Its findings can contribute to understanding how artificial intelligence can endanger our security on both narrower and broader societal levels.

Keywords: artificial intelligence, morphing, smart home, facial recognition

Introduction

Artificial intelligence (hereafter: AI) is one of the most decisive areas of technological development today. For a long time now, it has become not only

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2024, issue 7. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1257-1273>

a scientific experiment, but a determining factor in the everyday life of all of us. AI has enormous benefits that span home use, the corporate sector and a wide range of industries. Tasks that previously took long hours or involved a high rate of human error can now be done quickly and accurately with the help of machine processes. The dynamic development and increasingly widespread application of AI technology plays a key role in the transformation of our modern society and economy. However, we should not ignore the factors associated with the application of AI, which indirectly and directly threaten the safety of human existence, which are discussed much less often.

What is AI?

AI is a field of computer science that aims to model and simulate the mechanisms of human thinking and decision-making using machine systems. The goal of AI is to imitate intelligent behaviour similar to human activity, including learning, problem-solving, decision-making, visual perception, and speech recognition (Russel & Norvig, 2010). Machine learning is a subset of AI that develops algorithms that ‘learn’ from data, and their performance increases as the data is learned. Machine learning algorithms cannot be programmed to perform specific tasks, but learn how to perform tasks through data-based training, i.e. they learn implicit rules from many examples in the database. That is, data is used to make informed estimates about the future. From a law enforcement perspective, a good example is so-called ‘predictive policing’, where AI is used, for example, to assess the predicted risk of crime ([URL1](#)). The Dutch police, for example, have a similar system. The so-called Crime Anticipation System processes crime patterns and predicts where and when crimes are likely to occur. This allows monitoring and prevention activities to be adjusted based on predicted risks (Oosterloo & van Schie, 2018).

Deep learning is a field of machine learning based on artificial neural networks. A neural network is a computer model inspired by the biological neural network of the human brain. Neural networks usually consist of interconnected neurons. One of the most important elements of deep learning is the use of multilayer neural networks. These networks contain multiple layers that build on each other, where each layer performs different mathematical operations on the input data. During these layers, the data forms higher and higher level abstractions, which enables the system to solve complex tasks. These include image recognition, speech recognition, natural language processing, control of autonomous vehicles, help with diagnosis in medicine, and make quality control

more efficient in industrial production. In addition to these, they also play a key role in face recognition technologies, which are increasingly gaining ground not only in security systems, but also in user software (for example, automatic image tagging). Such machine learning models are constantly evolving, and as they learn on more and more data, they become more and more efficient and reliable in performing specific tasks.

In recent years, AI has advanced to the point where AI systems can recognise objects and texts, make real-time decisions, and mimic human interaction at some level. They are also capable of understanding human speech patterns and responding adequately, opening new dimensions in many areas of human life. Algorithms and machine learning methods using AI can predict consumer preferences and market trends. Based on the analysis of user profiles and behaviour patterns, AI can provide relevant and interesting recommendations and content to individuals. This provides a significant advantage in areas ranging from online commerce to music listening and content delivery. Furthermore, AI enables quick decision-making. Large amounts of data can be analysed and interpreted in a short time, which is crucial in corporate decision-making and crisis management.

The possibility of choice

In the spring of 2023, the *New York Times* published a remarkable article entitled *You Can Have the Blue Pill or the Red Pill, and We're Out*, in which the authors expressed their views on the dangers and possibilities of AI ([URL2](#)). The title of the article refers to the cult film *The Matrix*, in which the main character, Neo, must make a critical decision: choose the blue pill and stay in the familiar but illusory world, or choose the red one and face the painful truth. The article draws a parallel between this choice and the two perspectives on AI. The blue pill represents those who see AI as just a useful tool without much need for critical thinking or caution. The red pill, on the other hand, represents those who acknowledge the potential dangers of AI and are prepared to take action to address them. The authors argue that AI is not merely another technological advancement but rather one of the greatest challenges and opportunities in human history. They believe that AI has the potential to significantly improve various aspects of human life, from healthcare to education to sustainability. The article encourages individuals to take the red pill but also emphasises the importance of being well-informed, critical, and proactive in addressing the challenges and opportunities presented by AI. The central question posed is

whether society is prepared to confront the hidden challenges of AI and harness its potential or whether it will choose to remain in comfortable ignorance and allow others to make decisions on its behalf. The future of humanity may depend on this decision.

The development of AI has started a new era of the transformation of society, the consequences of which we cannot yet fully foresee. What would it mean for humans to live in a world where a large percentage of blog posts, stories, newspaper articles, books, images, tunes, laws, and devices are created by non-human intelligence, and this AI is superhumanly efficient at exploiting the weaknesses, biases, and addictions of the human mind, while he would even be able to form an intimate relationship with the person. In such a world, the impact would be completely unpredictable. In certain fields, such as strategy games (Chess, Go, Shogi), AI has long surpassed human capabilities ([URL3](#)). However, this development is not only limited to games, but can also extend to other areas such as art, politics, or religion. This can potentially lead to changes in power dynamics and decision-making processes, as well as affect the structure of human society. In the field of art, non-human intelligence can create works that deeply touch human emotions, and can even compete with human-made art, possibly surpassing it. In the field of politics, with the help of the so-called Deep Fake technology, it is possible to spread disinformation aimed at humiliating, harassing, blackmailing, or destroying the image and credibility of a selected individual. In addition, it can be used to destabilise market players, thereby disrupting financial markets, and even inciting social discontent. Similarly, in the realm of religion, non-human intelligence can reshape spiritual narratives and practices, potentially changing belief systems on a global scale. Also among the dangers is the potential loss of human autonomy and self-determination. It is therefore extremely important to shape our collective cultural, social and ethical frameworks in such a way that they support the preservation of human autonomy and self-determination in this new environment. Social dialogue and cooperation will be of paramount importance when dealing with such changes.

From the above, it is clear that in the world of non-human intelligence, which exerts a significant influence on human life, many important questions arise, which prompt us to consider them from an ethical, philosophical and practical point of view. How would humanity adapt to such a paradigm shift, and how would the relationship between human and non-human intelligence evolve?

The issue of independent decision-making and responsibility in the field of AI systems is also a serious challenge. AI systems are becoming increasingly complex and able to perform tasks that were previously exclusively human activities. As a result, the question arises as to who bears the responsibility for

any errors or damages that may occur as a result of the decisions made by AI. A serious concern is that the processes and logic behind the decisions made by AI are often difficult to understand and control. As a result, it can be a challenge for people to fully control the decisions made by AI and to delimit responsibility.

The dangers of AI are further increased by the issue of data protection and privacy. The operation of AI systems requires a huge amount of data, which can often include personal data. Due to the amount and sensitivity of data collected during the development of AI technologies, special attention must be paid to the protection of personal data. Data protection regulations such as the EU General Data Protection Regulation (GDPR) must be complied with when designing and using AI systems. Due to the risks of unauthorised access, data misuse, or data theft, it is important that AI systems are designed to respect user privacy and ensure data security. This includes secure data storage, restricting access and informing users about how and for what purpose their data is used.

Another important aspect of the dangers of AI can be the increase of social inequalities. The operation and decision-making of AI systems largely depends on the data and samples with which they are taught and trained. If this data is distorted or discriminatory, then the decisions made by the AI may also be distorted and discriminatory, and the so-called algorithmic discrimination¹ may develop. And this can contribute to the growth of social inequalities.

The importance of responding to and managing AI threats is increasing as technology advances. It is important to consider these sources of danger during the development and application of AI and to find solutions that minimise these risks. Adhering to ethical guidelines and increasing transparency are crucial for the responsible and sustainable development of AI. At the same time, taking advantage of the potential benefits of AI, we must act with due caution and responsibility in order to ensure that the development of AI is beneficial to humanity and does not endanger human values and rights.

In addition to the dangers described above, AI also has many direct security-threatening uses that threaten our personal safety and ‘only’ have an indirect effect on human communities.

1 Algorithmic discrimination means when, as a result of an automatic decision system, individuals or groups of people are treated differently based on certain characteristics (such as skin color, gender, age, religion, sexual orientation, etc.).

Smart homes

Smart homes, represent the convergence of modern technology and the domestic environment, where by connecting different devices and systems, they increase the comfort, safety and efficiency of energy management for users. The central unit of smart homes is an intelligent control system, which can be a dedicated local central server or a widely available cloud platform. Smart home systems can include automated control of lighting, heating, air conditioning, security cameras, locks, alarms, consumer electronics and home appliances. These devices often communicate with each other and the central controller or the cloud service via wireless technologies, allowing the user to control their home remotely. The intelligence of smart homes lies not in the fact that they enable remote control, but in their ability to learn the habits and preferences of their users. For example, a smart thermostat can ‘observe’ the daily routine of residents and adjust the temperature based on when they are home and when they leave. Smart lighting systems are able to adapt to natural light conditions, thereby reducing energy consumption and increasing the feeling of comfort. In terms of security, smart homes offer features such as cameras connected to motion sensors that can send an alert to the owner if unusual activity is detected. Smart locks allow keyless entry and this can be remotely monitored or controlled, for example allowing maintenance staff to have supervised access to certain areas. In the field of energy management, smart devices help to optimise energy use and reduce the electricity bill. For example, smart appliances are able to switch on only when energy prices are lower, or they can take advantage of renewable energy sources such as solar panels. In addition to all this, smart homes also play an important role in the lives of the elderly and disabled, providing them with the opportunity to live independently at home without help. With the help of voice control and automated routines, they can simplify their daily activities and improve their quality of life. Overall, smart homes represent the future of home living, where smart technology helps increase energy efficiency, enhance security, and generally improve the quality of life. However, in the case of inadequate protection, we can pay a heavy price for the comfort achieved in this way. Since smart home systems are connected to an IT network, there is a risk of external hacker attacks. Smart home devices can collect and transmit various data to the cloud or to other devices. This data may contain personal information that unauthorised persons may attempt to obtain or use. The list of dangers does not end here.

For years, the development of AI has made it possible to control various devices with voice commands. This so-called speech recognition is not an easy

task. Speech recognition is the area of AI that deals with the detection, analysis and interpretation of spoken human language. This includes distinguishing words and sentences and converting them into text (speech-to-text), or vice versa, converting text into speech. Devices that can be activated by voice are becoming more and more common every day. There are more than 300 million smart speakers worldwide ([URL4](#)). With voice assistance built into smartphones, this number rises to over four billion. Popular platforms such as Google Assistant, Apple Siri, Amazon Alexa, Samsung Bixby, or the systems of China's Baidu, Alibaba, and Tencent have a significant market share. Digital assistants are now like a digital personal assistant that reminds you of daily tasks, provides weather forecasts, and provides personalised information. All the user has to do is give a clear verbal command. Speech recognition technology converts speech into text, then natural language processing interprets the written information and determines what action is required. While humans were able to speak and interpret speech even before the invention of writing, computers find it easier to process written language than the spoken word. Speech recognition is a significantly more complex task due to the variability of spoken language and possible noise in audio streams. Selecting, identifying and converting words into the type of text that a computer can process is extremely challenging. When we speak, the sounds we make are not separated into separate words. What a computer perceives is very similar to what a person hears when listening to a language that is completely unknown to them. In this case, we hear almost a continuous stream of sounds, in which it is very difficult to distinguish individual words. The problem of speech recognition is thus fundamentally different from the interpretation of written language or images. Unlike machine vision and natural language processing, speech recognition involves the processing of a single input variable—sound waves—that changes dynamically over time. The big challenge is distinguishing the words and sentences within this input so that they can be translated into a language that the algorithm can process. Another challenge is that part of the meaning of speech is conveyed by changes in volume, rhythm, and timbre, which are characteristics of spoken language. Effective interpretation is therefore more than simply distinguishing words. Phonetic aspects must also be explored and interpreted in order to determine the meaning of what is being said. Another pitfall is homophones, which are words that sound the same but mean different things, such as eye, I, or no, know. Their interpretation depends on the context. Both from the narrow context of the sentence and from the broader context of the situation. As in other fields, the development of machine learning has led to progress in the field of speech recognition, as it has become possible to process much larger amounts

of speech data for training algorithms. Relatively successful practical applications of speech-to-text and text-to-speech conversion are now viable, provided that the speech is accurate in terms of both hearing and content. However, verbal communication full of slang is often not clear to AI. Consequently, speech recognition technology has not yet reached a level where it can be reliably used widely and for all purposes. However, properly articulated sentences and instructions are excellently interpreted by the AI. In order to increase comfort, these devices that receive and interpret voice commands can be connected to the central controls of smart homes, and by saying appropriate command words, various devices can be activated, switched on or scenes can be run. However, there are many attack opportunities against such systems.

In recent years, many experiments carried out by researchers have clearly proven that it is possible to send hidden commands imperceptible to the human ear to various voice-based control systems. One such attack method involves transposing control commands into the ultrasound range, so that the commands are inaudible to the human ear, but can be detected by the microphones used by voice control systems in smart homes. (Zhang et al., 2017). During the experiment, the researchers were able to secretly activate and control the voice assistant systems through smartphones and smart speakers. As a result, the devices dialled phone numbers or opened web pages without the human ear detecting this process. Such technical possibilities can pose a serious risk in the hands of persons with malicious intent, as they can even be used to transfer money or make online purchases. In addition, when connected to smart homes, different types of commands can be issued, such as turning lights on or off, opening and closing doors, changing the temperature of the thermostat, or bypassing other security systems.

The IT experts of the Horst Görtz IT Security Institute in Bochum used a completely different method (Schönherr, Kohls, Zeiler, & Holz, 2018). In their experiments, they use a psychoacoustic model of human hearing. While the ear and brain are busy processing a sound at a particular frequency, it is unable to hear other low-volume sounds for a few milliseconds. In these parts, the researchers hide the secret commands of the machines, which additional information appears to the human ear as random static noise. The attack method is based on the so-called adversarial example. Adversarial examples are special inputs that are created to confuse a neural network, resulting in the misclassification of a given pattern. These manipulated input patterns are imperceptible to the human ear or eye, but they affect the operation of the machine learning model and produce false predictions. In the case of images, we can also say that they are optical illusions created for machine learning. This brings us to image manipulation techniques.

Facial recognition systems

Facial recognition is an AI-based computer technology used to find and identify human faces in digital photographs or live or recorded video images. Facial recognition technology is often used to monitor and track people in real time. As a first step, the face recognition system starts the process by detecting faces. For this, we can use different algorithms, such as Viola-Jones,² or other face detection algorithms based on deep learning. In facial recognition, algorithms identify points on faces that serve as unique features. These points are usually called facial recognition points, with the help of which the algorithms are able to identify. After the face detection is done, the system can perform further processing steps, such as determining the contours of faces or segmenting their area. During the extraction of various features (such as facial features, eye location, etc.), the system converts the face into numerical values that are used for later comparison. The facial recognition system compares the extracted features with the features stored in the database to determine which one corresponds to the recognised face. Finally, the system makes a decision about which of the stored reference faces the recognised face is most similar to.

China leads the world in government use of facial recognition systems. The technology is widely used by the police to monitor urban public areas. According to Surfshark's 2019 survey of 194 countries, 109 countries in the world use or have approved the use of facial recognition technology for surveillance purposes, including 32 countries in Europe ([URL5](#)). Compared to traditional non-biological recognition and physiological feature recognition technology, face recognition technology has special technical advantages. The attributes and features of a facial image are sufficient to establish a person's identity. The facial recognition technology can also extract additional information suitable for personal identification, such as age, gender and race, from the images. Some Chinese camera manufacturers make it possible, for example, to filter the Uyghurs living in large numbers in the western part of China, in the Xinjiang province, according to their race, thanks to the facial recognition algorithm integrated into their cameras ([URL6](#)). AI can be used not only in the field of facial recognition, but also when applied in other video analytics software to warn when abnormal actions occur (Tóth, 2018). Taking advantage of this, another Chinese

2 The Viola-Jones algorithm is named after two computer vision researchers (Paul Viola and Michael Jones) who proposed the method in 2001 in their paper Fast object detection using an augmented cascade of simple functions (Viola & Jones, 2001). Despite being an outdated framework, its application has proven exceptionally remarkable in real-time face recognition (although it can be applied to other object classification as well). This algorithm is slow to train, but it can detect faces in real time at high speed.

manufacturer's AI-based analytics includes nine different types of alerts related to mass movement. These include 'gathering of crowds to disturb public order', 'unlawful assembly, march, demonstration', threatening to 'petition', and 'religious' and the Chinese spiritual movement known as 'Falun Gong' (URL7). Such discrimination against minority communities or ethnicities raises serious ethical and moral questions.

Due to the possibility of linking information, there is a growing concern about the harmful effects of video surveillance on our privacy. The main problem is the profile created from the various available information that can be used to invade privacy. By incorporating an automatic facial recognition and analysis algorithm and connecting different databases or network systems, significant information can be extracted. Legislators find it difficult to keep up with the rapid pace of technological development. The European Union's draft law on AI (URL8) proposes to limit the use of facial recognition systems in public, and the European Parliament has urged a ban on the technology (URL9). In July 2021, the European Data Protection Authority and the European Data Protection Commissioner adopted a joint opinion on the European Commission's proposal for a regulation establishing harmonised rules³ for AI.⁴ In it, *the EDPB and the EDPS call for a general ban on any use of AI for an automated recognition of human features in publicly accessible spaces – such as of faces but also of gait, fingerprints, DNA, voice, keystrokes and other biometric or behavioural signals – in any context.* (URL10).

Facial recognition systems are not infallible either. In an experiment by the McAfee Advanced Threat Research (ATR) team, it was proven that manipulated faces created with the help of AI can mislead facial recognition systems (URL11). Researchers have developed a method to convert the faces of two different people A and B into a fake face C. This fake, so-called morphed face C looks deceptively similar to person A to the human eye, but the AI-based face recognition system mistakenly identifies it as person B.

The basis of the method is the so-called Cycle-Consistent Generative Adversarial Network, i.e. CycleGAN for short. CycleGAN is a type of generative adversarial network (GAN) that can restyle images without requiring paired data. This machine learning model is used to transform between two different datasets. CycleGAN has two generators and two discriminators. Generators generate images from one dataset to another, and discriminators try to distinguish between

3 The Artificial Intelligence Act (AI Act), codified regulation COM/2021/206 proposed by the European Commission, submitted on 21 April 2021.

4 Following the finalisation of the manuscript, on 21 May 2024 the Council of the European Union (EU) announced the final approval of the landmark EU Artificial Intelligence Act. (Editorship.)

real and generated images. The essence of how CycleGAN works is that the generators are trained to perform the transformation between the two datasets so that the reconstructed images match the original images. In other words, the model is able to capture the features of the target domain and generate new images from the source domain that have the same features. CycleGAN is trained with a cycle-consistent loss that encourages the model to generate images that are indistinguishable from real images of the target domain. CycleGAN is a very useful tool for applications such as copying art styles, generating photorealistic images, or even synthesising maps from satellite images or aerial photographs.

Figure 1
Original face A and B

Note. Figure prepared by the author.

Returning to our starting point, in the case of faces, the algorithm works by first generating a transitional face type AB (figure 2) from the original face A and B (figure 1).

Figure 2

Transitional AB face

Note. Figure prepared by the author.

This temporary face type is then regenerated several times by the MI (Figure 3). This process continues until a face type is created that is deceptively similar to the original person A to the human eye, but the AI-based face recogniser clearly recognises the style features of person B in it.

To prove this, McAfee researchers tested the manipulated facial image they generated on a facial recognition system that normally performed the identification with 99% accuracy. However, in the case of manipulated faces, this system can be wrong with a probability of up to 95%, i.e. it determined with 95% certainty that person A is person B.

Figure 3

Progressive regeneration of faces

Note. Figure prepared by the author.

In order to achieve the perfect effect, during the training, a series of 1,500 images of faces were used, which were still images taken from video films made about persons. These images enriched the training data and ensured that the algorithm worked with a variety of facial expressions.

Figure 4

On the left is the original face A, on the right is the morphed face C

Note. Figure prepared by the author.

This type of image manipulation can pose a huge threat to identification systems based on AI-based facial recognition technology. The generated fake faces can be used to gain unauthorised access to a place or service, or to circumvent the automatic border control system with a fake passport of a wanted person, since the machine manipulation is invisible to the human eye without closer observation (Figure 4).

The fear of this kind of abuse justified the fact that in the summer of 2020, the law was proposed in Germany that would prohibit the use of morphed images in passports ([URL12](#)). Finally, after a long delay, the section of the Law on Strengthening the Security of Passport, Identity and Immigration Legal Documents will enter into force only on 1 May 2025, from which only a digital photograph can be presented to the authorities and offices in order to issue an identity card and passport ([URL13](#)). These pictures can only be taken at the issuing authority or at a registered and verified photographer, where secure image transmission via the cloud to the authority can be arranged.

In 2020, the first false arrest occurred in America thanks to the facial recognition system (URL14). Detroit police arrested Robert Williams outside his home on suspicion of stealing several watches from the local Shinola store. The suspicion was based on a video recording of a black man stealing from the store, which the police investigated with the help of facial recognition software. The software incorrectly identified the perpetrator as Williams. These cases point out that facial recognition systems cannot be considered infallible either, and it is important to conduct further research in order to make these technologies more reliable.

Facial recognition is by no means the only application of machine vision. It is also crucial for self-driving vehicles. Autonomous and semi-autonomous cars currently under development by Tesla, BMW, Volvo and Audi are equipped with multiple cameras that continuously scan the surrounding space and recognise objects, road signs, and traffic signs with the help of AI-based image classifiers and lamps. During an experiment, researchers at Kyushu University in Japan came to the startling conclusion that AI-based image classifiers can be fooled 73.8% of the time by changing just one pixel in the image. If the number of replaced pixels was increased to five, the success rate rose to 87.3%. This image manipulation is imperceptible to the human eye, but it can significantly distort the output produced by the AI. So, for example, AI interprets a picture of a frog as a ship or an airplane as a dog (Su, Vargas, & Sakurai, 2019). With this type of manipulation, it has already been possible to influence the traffic sign recognition function of self-driving cars and make the vehicle exceed the permitted speed (URL15).

Summary

There is still much potential and untapped potential for MI. How much of this will be positive and how much negative is yet to be seen. Various AI spoofing attacks, algorithmic discrimination, accidents involving self-driving cars, and dehumanisation associated with over-reliance on technology are good examples of what threatens the society of the future. The risks posed by AI and the current speed of technology development make appropriate and adaptive ongoing regulation even more urgent if the increasing use of AI is to have as few undesirable consequences as possible. Before his death, Professor Stephen Hawking warned that „*Success in creating AI could be the biggest event in the history of our civilisation. But it could also be the last – unless we learn how to avoid the risks. The rise of powerful AI will either be the best or the worst thing ever to happen to humanity. We do not yet know which.*” (URL16).

References

- Oosterloo, S. & van Schie, G. (2018). The Politics and Biases of the “Crime Anticipation System” of the Dutch Police. *CEUR Workshop Proceedings*, 2103, 30–41.
- Russel, S. & Norvig, P. (2010). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (3rd Ed.). Prentice Hall.
- Schönherr, L., Kohls, K., Zeiler, S. & Holz, T. (2018). Adversarial Attacks Against Automatic Speech Recognition Systems via Psychoacoustic Hiding. *Network and Distributed Systems Security (NDSS) Symposium 2019 24-27 February 2019, San Diego*. <https://doi.org/10.14722/ndss.2019.23288>
- Su, J., Vargas, V. D. & Sakurai, K. (2019). One Pixel Attack for Fooling Deep Neural Networks. *IEEE Transactions on Evolutionary Computation*, 23(5), 828–841. <https://www.theguardian.com/science/2016/oct/>
- Tóth A. (2018). Az élőerő munkáját segítő technikai megoldások. *Hadmérnök*, 13(2), 29–36.
- Viola, P. & Jones, M. (2001). Rapid Object Detection using a Boosted Cascade of Simple. In Jacobs, A. & Baldwin, T. (Szerk.), *Proceedings of the 2001 IEEE Computer Society Conference on Computer Vision and Pattern Recognition* (pp. 511–518). Computer Society. <https://doi.org/10.1109/CVPR.2001.990517>
- Zhang, G., Yan, C., Ji, X., Zhang, T., Zhang, T. & Xu, W. (2017). DolphinAttack: Inaudible Voice Commands. *Proceedings of the 2017 ACM SIGSAC Conference on Computer and Communications Security* (pp. 103–117). <https://doi.org/10.1145/3133956.3134052>

Online links in the article

- URL1: *From Crime Mapping to crime forecasting: The evolution of place-based policing*. National Institute of Justice. <https://nij.ojp.gov/topics/articles/crime-mapping-crime-forecasting-evolution-place-based-policing>
- URL2: *You Can Have the Blue Pill or the Red Pill, and We’re Out of Blue Pills*. <https://www.nytimes.com/2023/03/24/opinion/yuval-harari-ai-chatgpt.html>
- URL3: *Game-playing DeepMind AI can beat top humans at chess, Go and poker*. <https://www.newscientist.com/article/2402645-game-playing-deepmind-ai-can-beat-top-humans-at-chess-go-and-poker/>
- URL4: *Installed base of smart speakers worldwide in 2020 and 2024*. <https://www.statista.com/statistics/878650/worldwide-smart-speaker-installed-base-by-country/>
- URL5: *The Facial Recognition World Map*. <https://surfshark.com/facial-recognition-map>
- URL6: *As China Tracked Muslims, Alibaba Showed Customers How They Could, Too*. <https://www.nytimes.com/2020/12/16/technology/alibaba-china-facial-recognition-uighurs.html>
- URL7: *Police in China can track protests by enabling ‘alarms’ on Hikvision software*. <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/29/china-surveillance-protests-alarms-cameras-hikvision>

- URL8: *Proposal For A Regulation Of The European Parliament And Of The Council Laying Down Harmonised Rules On Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) And Amending Certain Union Legislative Acts.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>
- URL9: *REPORT on artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters.* https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0232_EN.html#title1
- URL10: *EDPB-EDPS Joint Opinion 5/2021 on the proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act).* https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/edpb-edps-joint-opinion/edpb-edps-joint-opinion-52021-proposal_en
- URL11: *Doppel-ganging up on Facial Recognition Systems.* <https://www.mcafee.com/blogs/other-blogs/mcafee-labs/doppel-ganging-up-on-facial-recognition-systems/>
- URL12: *Germany bans digital doppelganger passport photos.* <https://www.reuters.com/article/idUSKBN23A1YM/>
- URL13: *Gesetz zur Stärkung der Sicherheit im Pass-, Ausweis- und ausländerrechtlichen Dokumentenwesen.* [https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*\[@attr_id=%27bgbl120s2744.pdf%27\]#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl120s2744.pdf%27%5D__1704650921418](https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*[@attr_id=%27bgbl120s2744.pdf%27]#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl120s2744.pdf%27%5D__1704650921418)
- URL14: *This may be America's first known wrongful arrest involving facial recognition.* <https://edition.cnn.com/2020/06/24/tech/aclu-mistaken-facial-recognition/index.html>
- URL15: *Hackers can trick a Tesla into accelerating by 50 miles per hour.* <https://www.technologyreview.com/2020/02/19/868188/hackers-can-trick-a-tesla-into-accelerating-by-50-miles-per-hour/>
- URL16: *Stephen Hawking: AI will be 'either best or worst thing' for humanity.* <https://www.theguardian.com/science/2016/oct/19/stephen-hawking-ai-best-or-worst-thing-for-humanity-cambridge>

Reference of the article according to APA regulation

Tóth L. (2024). Az intelligens fenyegetés. Hogyan veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia a biztonságunkat? *Belügyi Szemle*, 72(7), 1257–1273. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1257-1273>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article. Open access This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Levente Tóth, who can be contacted at toth.levente@uni-nke.hu.

International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes

Ákos Erdélyi

criminologist, criminal psychologist, assistant professor, PhD student
Ludovika University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
Ludovika University of Public Service,
Doctoral School of Law Enforcement
erdelyi.akos@uni-nke.hu

Abstract

Aim: In this study, the Author reviews the criminal statistics indicators of sexual crimes. Sexual crimes can be grouped according to several classification systems – for example, the age of the victims, or the method of execution, or in light of whether they are committed with violence. Based on the latter, distinguished between violent and non-violent situations – a good example of the former is the crime of sexual violence, while the latter is child pornography. The analysis of the statistical data provides insight into how and to what extent the prevalence of sexual crime develops, as well as how and with what prevention campaigns these frequency indicators can be reduced.

Methodology: In the study, the Author makes a statistical presentation, the sources of which are international and domestic crime statistics databases.

Findings: Although the number of proceedings initiated for sexual crimes in Hungary can be considered average for the Central and Eastern European region, the numbers of cases detected are still at high levels. In order for these cases to decrease, programs are needed that effectively combat the effects of sexual violence myths, the fear of victim blaming, and stigmatisation.

Value: This study is an overview that aims to present a complex statistical point of sexual crimes, which can serve as a basis for further comparative analyses.

Keywords: sexual crimes, sexual violence, crime statistics, prevalence

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2024, issue 7. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1225-1239>

Introduction

The New Year is not only a time of vows, of new beginnings, but also of summing up. We look back on the previous year and take stock of ourselves and the world. But summing up can also be very specific: the criminal field also sums up, analyses, summarises, defines. Crime statistics also help us to do this summarising, including in relation to crimes such as sexual offences, which, if it is possible to rank them, are the second most serious crimes in terms of substance after homicide (Lohner, 2019). Their investigation is also informed by this observation, as well as by the fact that these crimes are of increased professional and social interest, either because of the age of the victim, the position of the perpetrator in society or the brutality of the offence. Thus, in these cases, misrepresentation or the presentation of inaccurate and misleading conclusions to the public is not allowed.

Sexual crimes are, in my opinion, one of the most complex types of crime, with serious (psycho)traumatic consequences for everyone, be it the victim, the perpetrator or society as a whole, and which have been widely discussed by national experts (Kósa, 2015; Kuritárné Szabó & Merza, 2017; Merza, Papp & Kuritárné Szabó, 2015; Perczel-Forintos & Kocsis-Bogár, 2015). But it is not only practitioners who study the issue: empirical research on sexual offences and sex offenders has been conducted in a number of highly reputable national (Haller, Fogarasi & Farkas, 2020; Parti, Szabó & Virág, 2017, 2016) and international studies (Bulut & Çankaya, 2020; Chu & Thomas, 2010; Hall & Hall, 2007; Marschall, 1989; Money, 1990; Murray, 2000; Ryan, Huss & Scalora, 2017; Salfati & Taylor, 2006).

Despite all this information and evidence, a number of questions can be formulated in relation to sexual offences, such as what might explain the different incidence in different regions, or how the child protection indicator system should be adapted to reduce the incidence of sexual offences against children. Unfortunately, as much as I would like to find the answers to all the questions that arise, it would not be possible. However, by reviewing the crime data, we may be able to get closer to interventions, treatments and solutions to some of the problems and issues.

Sexual offences in international crime statistics

Merely to bring the concept of crime statistics to a common denominator, I will provide the reader with the conceptual framework within which I am working

with the concept: ‘*Crime statistics collect data on the mutually dependent and interrelated characteristics of crime as a social phenomenon of masses, on the one hand, on the subject side of crime, on the violation of criminal law, and on the other hand, on the subject side of crime, on the person who commits the crime and the victim*’ (Kó, 2020). Crime statistics include data on crimes known to the investigating authority, often also referred to by the indicator structure of recorded crime, which is represented by the Uniform Crime Investigation Authority and Prosecution Statistics (Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészégi Bűnügyi Statisztika, ENYÜBS) and court statistics.

In addition to national crime statistics systems, we can also get the information we need from international databases. One such database is the United Nations database ([URL1](#)), managed by the United Nations, which has been providing statistical data since the 1950s. The database is open and accessible to anyone and provides data on crime statistics for each continent, region and country for the period 2010–2020. The database includes both the main crimes and victim data, so that a country’s crime statistics can be analysed from multiple perspectives.

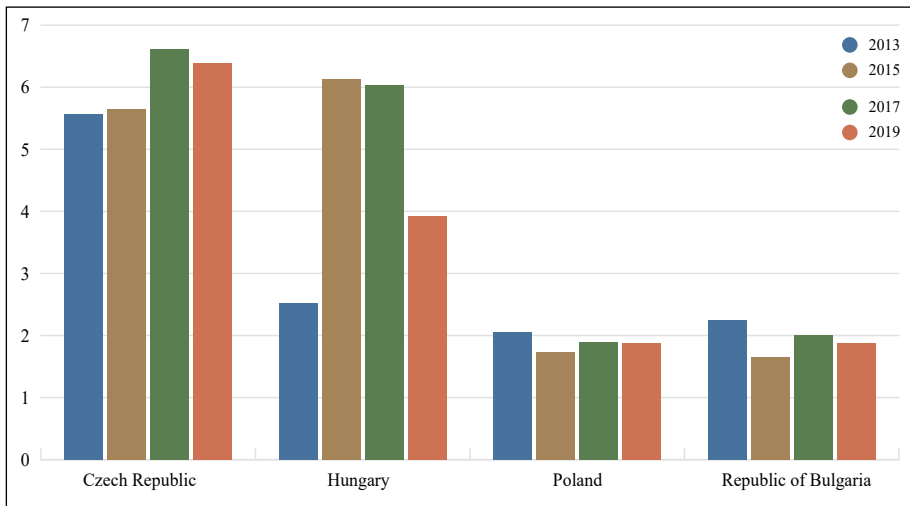
The database also provides detailed figures on sexual offences and lists several categories of sexual offences. These include sexual exploitation, sexual assault or sexual harassment, which are also presented with figures, and other acts of sexual violence.

For Central and Eastern Europe, the database summarises crime data for the Czech Republic, Hungary, Poland, Moldova, Romania, Slovakia, Ukraine and others, by criminal law category for sexual exploitation, sexual violence and other sexual violence for the period 2010–2020.

According to the UN data, Hungary’s crime statistics are average in the Central and Eastern European region, although still with high incidence rates. The UN database for the Central and Eastern European region provides statistical indicators for the Czech Republic, Hungary, Poland and Bulgaria, among others, in terms of per 100 000 inhabitants (Figure 1).

Figure 1

Statistical indicators of sexual abuse crime in the Central and Eastern European region from 2013 to 2019, per 100 000 inhabitants

Note. The figure is the author's own work based on the UN report ([URL1](#)) (13 March 2023).

Based on the rate per 100 000 inhabitants, which is necessary due to the different territorial sizes and population densities, it can be said that our country is in the middle of the pack when it comes to sexual abuse crimes. The increase between 2013 and 2015 is noteworthy: in 2015, the incidence of sexual violence is almost three times higher than the average in 2013; and between 2017 and 2019, a slight downward trend is visible. The question arises, why? The increase between 2013 and 2015 may be due to the escalating migration crisis at the time, as well as to better acquaintance data: it can be assumed that more victims reported to the investigating authorities during this period. The graph also shows that the number of known offences in the region has remained roughly the same since 2013.

It is unfortunate that the UN database only provides data up to 2020, so we do not have data for the period of the COVID pandemic, although the safety precautions taken in the wake of the global epidemic – such as home office working, distance learning, social isolation, restricted living space, etc. – have certainly had an impact on the dynamics of sexual violence and have redefined the characteristics of the perpetration of the act.

As regards the analysis of the UN database, it should be noted that the data reported in the UN database are not always fully comparable, as the criminal law approach of each country is not always consistent with the criminal law approach of the other country. For example, while the database provides information on sexual exploitation in Hungary and the Czech Republic, this category does not appear in Poland or Bulgaria. The same is the case for sexual assault: while this is presented as a separate criminal category in the Czech Republic, no such category is found for Hungary or Bulgaria.

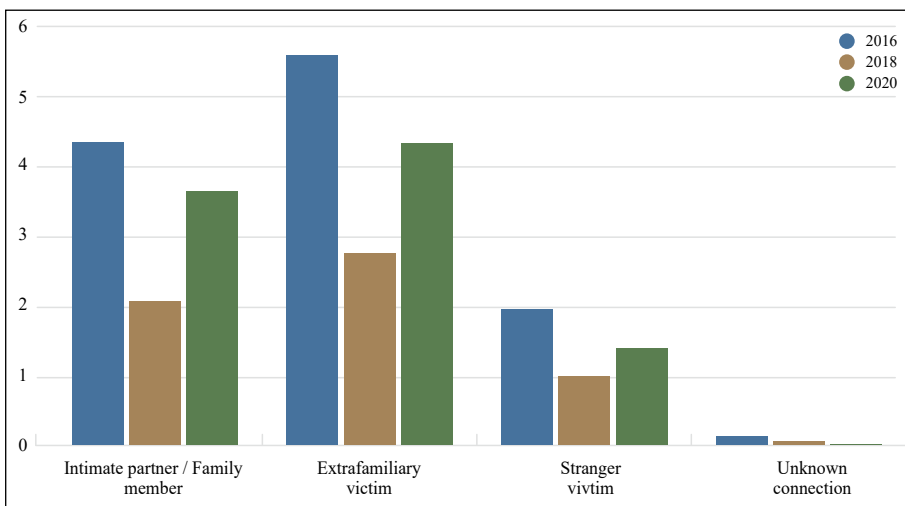
The UN database not only provides data on the prevalence of sexual offences, but also quantifies victimology, including the victims of sexual offences, the relationship between the perpetrator and the victim, and the gender of the victim.

There are four main types of relationships in the database: an intimate partner/family relationship between the perpetrator and the victim; acquaintances other than family members/intimate partners; the perpetrator and the victim have never known each other; and the nature of the relationship cannot be determined. The same is true for victimology analyses as we expect to see along the crime categories: knowledge of the relationship systems is not available for all countries. For example, while in Hungary and the Czech Republic the intimate partner/family relationship relationship system is well categorised, in Poland this relationship system is not mentioned, nor is the category of acquaintances other than family members/intimate partners. In their absence, a detailed analysis is not possible.

Limiting the data of the international database to Hungary, it can be said that the victimological data have been added to the database since 2016 (Figure 2).

Figure 2

Number of victims of sexual offences in Hungary as of 2016, per 100 000 inhabitants

Note. The figure is the author's own work based on the UN report (13 March 2023).

Based on the statistical analysis of victimology, it can be said that the victims of sexual crimes in Hungary are typically from the perpetrator's circle of acquaintances (family, relationship or friends), while sexual assaults against unknown persons are less frequent. It is also clear that the relationship of the perpetrators of sexual assault can be identified in almost all cases: those cases where the relationship cannot be identified converge to zero. This finding becomes particularly relevant in the detection of sexual offences, as it is likely to make it much easier to narrow down the pool of possible perpetrators, which, when combined with the analysis and profiling of the sexual offenders' personalities, can lead to even faster results.

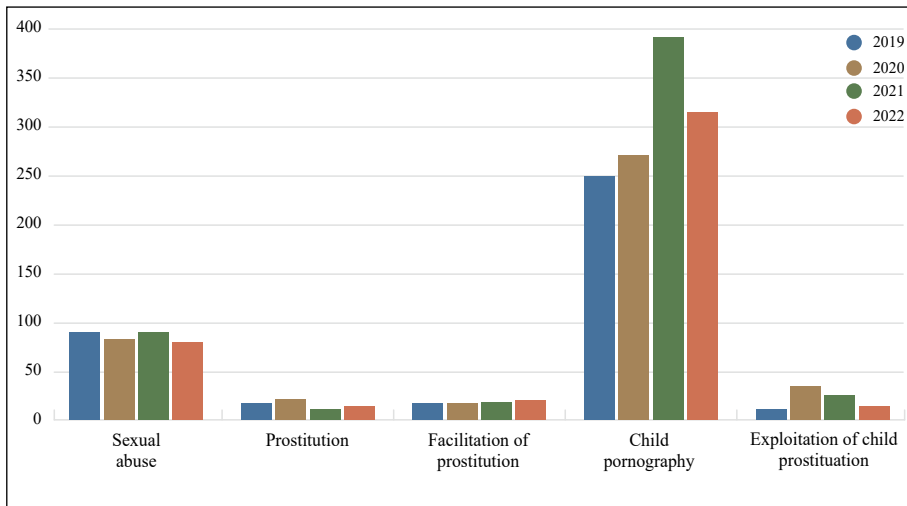
Sexual offences in the domestic ENYÜBS system

After the UN database, I also looked at the Uniform Crime Investigation Authority and Prosecution Statistics (UCCS).

First, let's look at the trends in so-called 'non-violent' sexual offences from 2019 onwards (Figure 3).

Figure 3

Statistical indicators of so-called 'non-violent' sexual offences in Hungary for the period 2019–2022

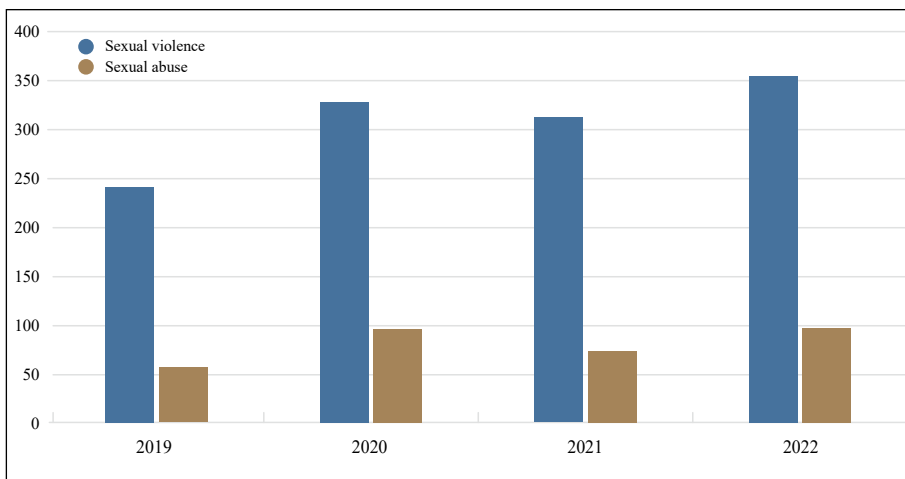
Note. The graph is the author's own work based on ENYÜBS data (3 January 2023).

The figures show that none of the offences show a drastic change compared to themselves, either in terms of an increase or a decrease in the number of cases, with the possible exception of child pornography. Sexual abuse, prostitution, facilitation of prostitution and exploitation of child prostitution show consistency between 2019 and 2022; the number of cases is almost the same in each year. For child pornography, a visible increase in the number of cases occurred in 2021, when 390 cases were registered, compared to 2020, when there were 270 cases of child pornography registered. The 'good news' is that a lower number of cases was registered again in 2022, with 314 offences.

Looking at the statistical data on the incidence of violence (Figure 4), we can say that the prevalence of sexual violence has been consistent at almost the same level since 2019, with no outliers or drastic changes, and minimal increases and decreases in the number of cases. The same finding is true for the prevalence of the crime of sexual coercion, which should be complemented by the observation that the crime of sexual coercion is less common in today's criminal justice system. While the incidence of the crime of sexual violence is over 300 cases per year, the incidence of the crime of sexual coercion is between 70 and 95 cases per year.

Figure 4

The prevalence of sexual violence and sexual coercion as violent sexual offences in Hungary between 2019–2022

Note. The graph is the author’s own work based on ENYÜBS data (3 January 2023).

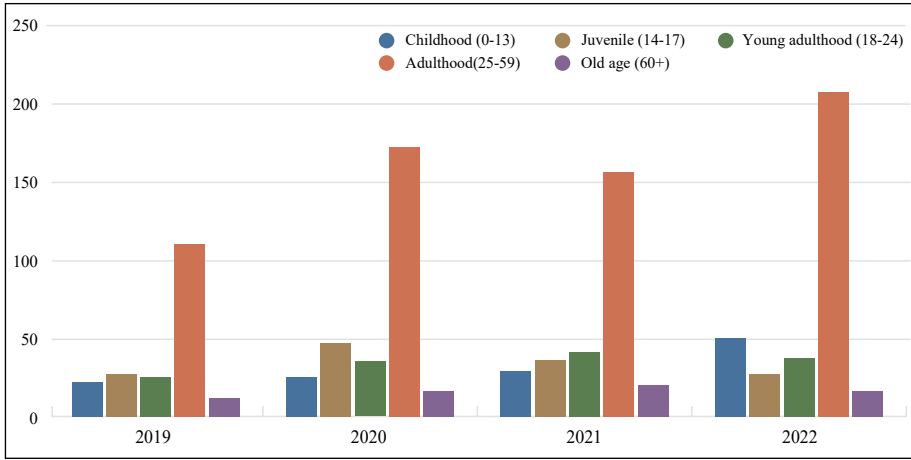
The ENYÜBS database can also be used to analyse the age of the offender (Figure 5) and the age of the victim (Figures 6 and 7).

In terms of perpetrators, between 2019 and 2022, there were 1 110 male perpetrators of sexual violence and only 27 female perpetrators. The majority of male perpetrators (645) are aged between 25 and 59, while the least frequent perpetrators are older people: 64 were older (over 60) at the time of the offence. The age of male perpetrators over the period under review reflects the fact that the perpetrator of sexual violence is typically an adult, although in 2022 there was a significant increase in the number of child perpetrators (0–13 years) compared to 2022: while between 2019 and 2021 the proportion of child perpetrators ranged between 10.28% and 11.22% (22 and 29 individuals), in 2022 14.84% (50 individuals) of sexual perpetrators were children.

Looking at data on victims of sexual violence, a total of 1,232 people have been victims of sexual violence between 2019 and 2022. 79.63% of the victims, 981 persons in total, were female, while 20.37%, 251 persons in total, were male. There is a very high number of cases where young girls (0–13 years old) are victims of sexual violence (49.03% of victims in the period under review belong to this group) and crimes where adult women are victims (25.08% in the period under review). In cases where the victim is male, the number of child victims is also very high: 86.45% of male victims are children.

Figure 5

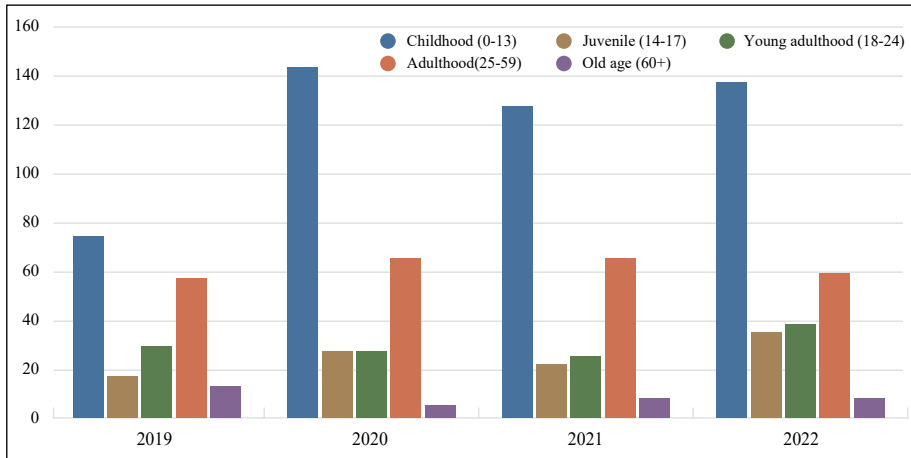
Age distribution of male perpetrators of sexual abuse crime in the period 2019–2022

Note. The graph is the author’s own work based on ENYÜBS data (3 January 2023).

Figure 6

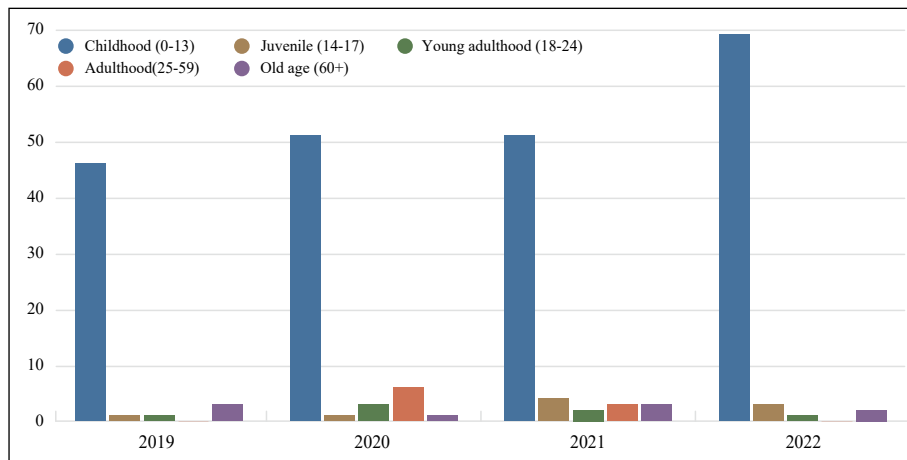
Age distribution of female victims of sexual violence in 2019–2022

Note. The graph is the author’s own work based on ENYÜBS data (3 January 2023).

Figure 7

Age distribution of male victims of sexual violence in 2019–2022

Note. The graph is the author's own work based on ENYÜBS data (3 January 2023).

Summary

When analysing the criminal statistics of sexual violence, it can be concluded that the prevalence of sexual offences in Hungary in the Central and Eastern European region is average compared to other countries in the region, but still very high. This high number of cases is also supported by the Hungarian statistical indicators, which show a consistently high number of cases of around 300 per year.

International and domestic victim statistics show a trend that sexual violence is typically committed against close relatives and intimate partners, and that the number of child victims is very high. Data from several sources also suggest that child victims may be behind acts committed against close relatives. However, it should also be borne in mind that the latency rate for sexual offences is also high (Korinek, 2020), so that not all cases come to the attention of the investigating authorities and do not become part of official crime statistics.

Latency may be due to fear of secondary victimisation. Repeated recollection of what has happened has a strong psychotraumatogenic effect, which is particularly strong in the case of sexual violence (Janoff-Bulman, 1995; Maercker & Augsburger, 2019; Roth & Newman, 1995).

Another cause of latency may be the victim's fear of how the investigating authority will take his or her report, how seriously he or she will be taken, or

how much he or she will be convicted of the crime (Korinek, 2020; Orth, 2002). This victim-blaming attitude is the subject of the so-called gender rape myths (Ben-David & Schneider, 2005; Bridges, 1991; Norris & Cubbins, 1992; Nyúl, Ferenczy, Kende & Szabó, 2017, 2018; Parti, Szabó & Virág, 2016), which reinforce the responsibility of the victim of sexual violence, while trivialising the crime and trying to absolve the perpetrator of the crime.

In order to overcome the fear of denunciation and other negative consequences, positive effects and indicators are needed to overcome the resistance of victims. This could include a targeted educational campaign programme, sensitisation of police staff, the development of a methodology for interviewing victims of sexual offences and the use of crisis intervention by a criminal psychologist. If fears can be reduced, the fear of stigmatisation and repetitive, repetitive traumatisa-tion will slowly disappear, leading to an increase in the number of reports and notifications, which in turn will reduce the latency of sexual offences, which in the long term could lead to a stable reduction in the prevalence of the crime itself.

The functioning and optimisation of the child protection signalling system also needs to be reconsidered. Children are at increased risk of domestic abuse, and peer abuse is also becoming increasingly prevalent, with child and adolescent victims being the main victims, often with tragic outcomes (Jármí, 2019; Siegler, 2020; Várnai et al., 2018). In order to significantly reduce the incidence of these offences, I see the need to develop a rethinking (crime) prevention campaign targeting the most vulnerable age group and those who meet and deal with them directly on a daily basis.

References

- Ben-David, S. & Schneider, O. (2005). Rape perceptions, gender role attitudes, and victim-perpetrator acquaintance. *Sex Roles*, 53(5-6), 385–399. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-6761-4>
- Bridges, J. S. (1991). Perceptions of date rape and stranger rape: A difference in sex role expectations and rapesupportive beliefs. *Sex Roles*, 24(5), 291–307. <https://doi.org/10.1007/BF00288303>
- Bulut, S. & Çankaya, M. C. (2020). Understanding the Reasons of Pedophilia. *Clinical Research in Psychology*, 3(1), 1–4.
- Chu, C. M. & Thomas, S. D. M. (2010). Adolescent Sexual Offenders: The Relationship Between Typology and Recidivism. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22(2), 218–233. <https://doi.org/10.1177/1079063210369011>
- Hall, R. C. W. & Hall, R. C. W. (2007). A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457–471. <http://dx.doi.org/10.4065/82.4.457>

- Janoff-Bulman, R. (1995). Victims of Violence. In Everly, G. S. & Lating, J. M. (Eds.), *Psychotraumatology. Key Papers and Core Concepts in Post-Traumatic Stress* (pp. 73–86). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1034-9_5
- Jármi, É. (2019). Az iskolai bántalmazás (bullying) megelőzése [Preventing bullying in schools]. *Educatio*, 28(3), 528–540. <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.3.6>
- Haller, J., Fogarasi, M. & Farkas, J. (2020). Szexuális bűncselekmények [Sexual crimes]. In Haller, J. (Szerk.), *Bűntettek kriminálpszichológiája* (pp. 59–116). Dialóg Campus Kiadó.
- Korinek, L. (2020). Látens bűnözés [Latent criminality]. In Barabás, A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 369–376). Dialóg Campus Kiadó.
- Kó, J. (2020). Bűnözési statisztika Magyarországon és nemzetközi szinten [Crime statistics in Hungary and internationally]. In Barabás, A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 351–368). Dialóg Campus Kiadó.
- Kósa, K. (2017). A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra [Impact of childhood traumatising on adult health]. In Kuritárné Szabó, I. & Tisljár-Szabó, E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 139–166). Oriold és Társai Kiadó.
- Kuritárné Szabó, I. & Merza, K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései [The relationship between sexual abuse and borderline symptoms]. In Parti, K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 89–127). Országos Kriminológiai Intézet.
- Lohner, K. (2019). Szexuális bűncselekmények vizsgálata a kockázatelemzés tükrében [Sexual crime investigation in the light of risk analysis]. In Baráth, N. E. & Mezei, J. (Szerk.), *Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet* (pp. 193–199). Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Maercker, A. & Augsburger, M. (2019). Developments in Psychotraumatology: A Conceptual, Biological, and Cultural Update. *Clinical Psychology in Europe*, 1(1), 1–18. <https://doi.org/10.32872/cpe.v1i1.30294>
- Marschall, W. L. (1989). Intimacy, loneliness and sexual offenders. *Behavioural Research in Therapy*, 27, 491–503.
- Merza, K., Papp, G. & Kuritárné Szabó, I. (2015). Borderline személyiségzavar és gyermekkori traumatizáció [Borderline personality disorder and childhood traumatising]. In Kuritárné Szabó, I. & Tisljár-Szabó, E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 167–184). Oriold és Társai Kiadó.
- Money, J. (1990). Forensic sexology: Paraphilic serial rape (biastophilia) and lust murder (erotophonophilia). *American Journal of Psychotherapy*, 44(1), 26–36.
- Murray, J. B. (2000). Psychological profile of pedophiles and child molesters. *The Journal of Psychology*, 134, 211–224.
- Norris, J. & Cubbins, L. (1992). Dating, drinking and rape: Effects of victim's and assailant's alcohol consumption on judgements of their behavior and traits. *Psychology of Women Quarterly*, 16(2), 179–191. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1992.tb00248.x>

- Nyúl, B., Ferenczy, D., Kende, A. & Szabó, M. (2018). A Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES) magyar adaptációja [The Hungarian adaptation of the Rape Myth Acceptance (IRMA) Scale]. *Alkalmazott Pszichológia*, 18(1), 115–135. <http://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2018.1.115>
- Nyúl, B., Ferenczy, D., Kende, A. & Szabó, M. (2017). A felelősség paradoxona: a nemi erőszak mítoszok elfogadása és a társas identitás összefüggései [The paradox of responsibility: the acceptance of rape myths and the relationship between social identity]. In Kovács, M. (Szerk.), *Társadalmi nemek. Elméleti megközelítések és kutatási eredmények* (pp. 117–140). Eötvös Kiadó.
- Orth, U. (2002). Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 15(4), 313–325. <https://doi.org/10.1023/A:1021210323461>
- Parti, K., Szabó, J. & Virág, Gy. (2017). A szexuális erőszak jellemzői egy aktakutatás tükrében [Characteristics of sexual violence in the light of a case study]. In Parti, K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 159–198). Országos Kriminológiai Intézet.
- Parti, K., Szabó, J. & Virág, Gy. (2016). A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán [Media messaging... Examining knowledge, opinions and attitudes towards sexual violence in a media campaign]. *Médiakutató*, 16(2), 7–24.
- Perczel-Forintos, D. & Kocsis-Bogár, K. (2017). Traumatikus életesemények a szkizofrén pszichózisok háttérben [Traumatic life events in the background of schizophrenic psychoses]. In Kuritárné Szabó, I. & Tisljár-Szabó, E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 185–202). Oriold és Társai Kiadó.
- Roth, S. & Newman, E. (1995). The Process of Coping with Sexual Trauma. In Everly, G. S. & Lating, J. M. (Eds.), *Psychotraumatology. Key Papers and Core Concepts in Post-Traumatic Stress* (pp. 321–339). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1034-9_19
- Ryan, T. J., Huss, M. T. & Scalora, M. J. (2017). Differentiating Sexual Offender Type on Measures of Impulsivity and Compulsivity. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 24(1-2), 108–125. <https://doi.org/10.1080/10720162.2016.1189863>
- Salfati, C. G. & Taylor, P. (2006). Differentiating sexual violence: A comparison of sexual homicide and rape. *Psychology, Crime & Law*, 12(2), 107–125. <http://dx.doi.org/10.1080/10683160500036871>
- Siegler A. (2020). Iskolai bántalmazás a diákok perspektívájából [Students' perspectives on bullying]. *Iskolakultúra*, 30(7), 61–75. <http://dx.doi.org/10.14232/ISKKULT.2020.7.61>
- Várnai, D. E., Jármí, É., Arnold, P., Demetrovics, Zs., Németh, Á., Kökönyei, Gy. & Örkényi, Á. (2018). A kortársbántalmazás (bullying) értelmezésének vizsgálata kvalitatív módszerekkel – “Az Iskoláskorú Gyermek Egészségmagatartása” (HBSC) vizsgálat módszertanának kiegészítése [Exploring the interpretation of bullying using qualitative methods – to complement the methodology of the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey]. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(4), 519–539. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.4.1>

Online link in the article

URL1: *Violent & Sexual Crime*. <https://dataunodc.un.org/dp-crime-violent-offences>

Law and regulation

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Reference of the article according to APA regulation

Erdélyi, Á. (2023). International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1275–1288. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1275-1288>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

Data will be made available on request.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Ákos Erdélyi, who can be contacted at erdelyi.akos@uni-nke.hu.

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV. száma elé

Recommendation to the XIV. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: Annak ellenére, hogy a Figyelő ezúttal a nemzetközi rendészeti szakirodalom egymástól távol eső témaköreibe ad betekintést – a terrorelhárítástól a labdarúgó-mérkőzések biztonságáig – mégis felismerhető a szerkesztői cél, ami a válogatást befolyásolta. Az olvasók érdeklődését a tényekre figyelő és a nyilvánosságot igénylő módszerekre kívánjuk összpontosítani. Olyan példákat láthatunk, amelyek azt igazolják, hogy nem csupán a tudományos kutatásnak, hanem az eredményes szakmai munkának is akadálya lehet az indokolatlan titkosítás.

Módszertan: Drusza Tamás recenziója bemutatja, hogy az Egyesült Királyságban a hatékony terrorelhárítás érdekében a hírszerzést és a bünyügyi nyomozást ötvöző taktikát alkalmazzák, ami azzal is jár, hogy a rendszer működésének kritikus pontja a szervezetek közötti információáramlás. A hatóságok közötti titkolózás eredménytelenséghez vezethet. *„Az információ átadását korlátozó elv alkalmazásának hátrányait megerősítette egy az Europol munkatársai körében végzett felmérés is. Általános vélemény, hogy az információk proaktív megosztása legalább annyira fontos, mint azok megszerzése.”* Természetesen ahhoz, hogy a bizalmi elv ilyen kontraproduktív alkalmazására fény derüljön, arra volt szükség, hogy a rendészettudomány művelői kényes szolgálati területen is elvégezhessek a szükséges kutatásokat, majd pedig az eredményeket akként publikálják, hogy azokról – recenzió segítségével – még a téma után érdeklődő magyar kollégák is értesülhessenek.

Megállapítások: A terrorfenyegetésen túl, a szélesebb értelemben felfogott erőszakos radikalizmus minden formája ellen társadalmi összefogásra van szükség, amiről András Hunor Lehel svéd példa alapján ad képet. *„A svéd biztonsági szolgálat 2016-os jelentése alapján, megközelítőleg 300 ember hagyta el Svédországot, azért, hogy külföldön különböző erőszakos iszlamista csoportokhoz*

csatlakozzon és harcoljon a szervezetük oldalán. Ezen férfiak közül többen visszatértek Svédországba, és potenciális fenyegetést jelentenek a közösségre.” A tanulmány megállapítja, hogy a radikalizálódás felderítésében és megelőzésében kulcsfontosságú szerepet töltenek be a központi kormányzat mellett a helyi önkormányzatok. Nem véletlenül jelent meg kulcsfogalomként az ellenálló képesség (reziliencia). A svéd önkormányzatoktól elvárják, hogy olyan terveket dolgozzanak ki, amelyek intézkedéseket tartalmaznak a helyi és közösségi szintű ellenálló képesség növelésére.

Mészáros Andrea az arizonai Tempe rendőrkapitányságon végzett kutatásba enged betekintést. Itt arra keresték a választ, hogy az intézkedéseket miként befolyásolta a 2020 márciusában kitört világjárvány, majd pedig az országos felháborodást kiváltó esemény, George Floyd halála, aki rendőri erőszak áldozata lett. A vizsgálat során 474 intézkedést elemeztek, amelyeket véletlenszerűen választottak ki, és mindről rendelkezésre állt testkamerával rögzített felvétel. A kutatók szerint a testen viselt kamera felvételeinek áttekintése rávilágított arra, hogy a rendkívüli körülmények ellenére a rendőrök szakszerűen kezelték a polgárokkal való találkozásokat.

Pressburger Tamás a labdarúgó-mérkőzések rendőrségi biztosításának új módszereiről számol be. Az angliai tapasztalatok arra intenek, hogy a foci pályák biztonságáért felelős rendőrségi szakemberek kellő felkészítés és gyakorlati tapasztalatok birtokában sikeres szemléletváltással javították munkájuk hatékonyságán. A rendőröknek szorosan együtt kell működniük a futballrajongók kulturális és érzelmi dinamikáival is, szükségük van empatikus készségekre, hogy hatékonyan és konstruktívan avatkozzanak be eszkalálódó helyzetekbe.

Érték: A recenziók több olyan megoldást mutattak be, amelyek a rendőrségi munka hagyományos szemléletével szemben új utakat találtak. Ilyen a titkoság mítoszának felváltása az együttműködést hangsúlyozó nyitottsággal, a konfrontáció helyett az empátiára építő konszenzus, az erőszakot kísérő traumák feloldását eredményező ellenálló képesség, a központosítás oldása az önkormányzatiság elvével.

Kulcsszavak: terrorelhárítás, radikalizálódás, reziliencia, testkamera

Abstract

Aim: Despite the fact that this time, the Observer provides insight into a wide range of topics in the international law enforcement literature – from counter-terrorism to football security – the editorial purpose that influenced the selection is still recognisable. The aim is to focus readers’ interest on methods that focus

on facts and require publicity. Examples will be given that demonstrate that unjustified secrecy can be an obstacle not only to scientific research but also to effective professional work.

Methodology: Tamás Drusza's review shows that in the United Kingdom, a tactic of combining intelligence and criminal investigation is used to counter terrorism effectively, which also means that the flow of information between organisations is a critical point in the system's operation. Secrecy between authorities can lead to inefficiency. *'The drawbacks of applying the principle of restricting the transfer of information have been confirmed by a survey of Europol staff. The general view is that proactively sharing information is as important as obtaining it.'* Of course, in order for such a counterproductive application of the principle of confidentiality to come to light, it was necessary for police academics to carry out the necessary research in a sensitive area of service and then publish the results in a way that would allow even Hungarian colleagues interested in the subject to be informed by means of a review.

Findings: Beyond the threat of terror, all forms of violent radicalism in the broader sense need to be countered by social cohesion, as András Hunor Lehel illustrates with the Swedish example. *'According to a 2016 report by the Swedish Security Service, approximately 300 people have left Sweden to join various violent Islamist groups abroad and fight alongside their organisations. Many of these men have returned to Sweden and represent a potential threat to the community.'* The study concludes that local authorities play a key role in detecting and preventing radicalisation, alongside central government. It is no coincidence that resilience has emerged as a key concept. Swedish municipalities are expected to develop plans that include measures to increase resilience at local and community level.

Andrea Mészáros gives an insight into research conducted at the Tempe Police Department in Arizona. Here, they sought to understand how measures were affected by the pandemic in March 2020, and then by the national outcry over the death of George Floyd, a victim of police violence. The study analysed 474 measures, selected at random and all of which were recorded on body camera. Researchers said a review of the body-worn camera footage highlighted that despite the extreme circumstances, police officers handled encounters with citizens in a professional manner.

Tamás Pressburger reports on new methods of policing football matches. The experience in England suggests that police officers responsible for the security of football grounds have successfully improved the effectiveness of their work through a change of approach, with sufficient training and practical experience. Police officers also need to work closely with the cultural and emotional

dynamics of football fans, and need empathic skills to intervene effectively and constructively in escalating situations.

Value: The reviews presented a number of solutions that have found new ways to challenge the traditional approach to policing. These include replacing the myth of secrecy with openness that emphasises cooperation, consensus based on empathy rather than confrontation, resilience that leads to the resolution of the trauma that accompanies violence, and the dissolution of centralisation with the principle of self-government.

Keywords: counterterrorism, radicalisation, resilience, body camera

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV.

International Law Enforcement Observer XIV

Drusza Tamás

doktorandusz, tanárségéd
Nemzeti Közszerológáti Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Nemzeti Közszerológáti Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
druszatamas@gmail.com

András Hunor Lehel

sajtóreferens, doktorandusz, rendőr százados
Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság
Nemzeti Közszerológáti Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
lehel5@freemail.hu

Mészáros Andrea

arcképelemző, doktorandusz
Nemzeti Szakértő és Kutató Központ,
Arcképfelismerő Elemző Osztály
Nemzeti Közszerológáti Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
meszaros.andrea@stud.uni-nke.hu

Pressburger Tamás

doktorandusz
Nemzeti Közszerológáti Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
tamas.pressburger@gmail.com

Drusza Tamás

A rendőri terrorrelhárítási parancsnokság átfogó szervezeti elemzése és hatása a hírszerzési információk megosztására a rendőrség és a biztonsági szolgáltatók között

A szerző kiindulási alapként leszögezi, hogy mivel 2017 óta 13 támadás során 40 fő veszítette életét, így az Egyesült Királyság terrorfenyegetettsége magas (Halford, 2023). E fenyegetettség elhárításának felelőssége megoszlik a rendőrség, a belföld hírszerzés (MI5) és a külföldi hírszerzés (MI6) között. A cikk első sorban a rendőrség és az MI5 közötti kapcsolatot vizsgálja. Jóllehet 43 különböző rendőrségi szervezet működik az Egyesült Királyságban, a rendőri terrorrelhárítás irányítása a Metropolitan Police keretében működő Terrorrelhárítási

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 02. 20. Átdolgozás: 2024. 02. 29. Elfogadás: 2024. 03. 01.

Parancsnokság (Counter-terrorisim Command – CTC) feladata. Ez irányítja a vidéki terrorelhárítási egységek (Counter-terrorisim unit – CTU) hálózatát, mely egységek a vidéki rendőri szervek bázisán szerveződnek. E központosított struktúra egy korábbi decentralizált rendszert váltott fel, amelyben minden helyi szervezetnek megvolt a saját terrorelhárító részlege. A terrorelhárítási rendszer központi funkciója az információmegosztás. Jelentések szerint ennek hiányosságai is hozzájárultak az említett, vagy például az USA-ban 2001-ben elkövetett terrorcselekményekhez. A fent vázolt centralizált rendszert éppen az információáramlás javítása érdekében hozták létre, azonban korábban nem készült olyan tanulmány, amely ennek sikerességét vizsgálta volna.

E tanulmány – egy vidéki CTU munkatársainak véleményére alapozva – azt a célt tűzte ki, hogy a rendszer hatékonyságnak fejlesztése érdekében megvizsgálja az információáramlást akadályozó és segítő tényezőket.

Szakirodalmi áttekintés

A tanulmány első részében a szerző bemutatja az terrorelhárítással és az ehhez kapcsolódó információmegosztással kapcsolatos tudományos irodalmat, kiegészítve azt saját megjegyzéseivel. A szakirodalomban a terrorizmusra adható válaszként általánosságban négy típust különböztetnek meg:

- 1) Szankcionálás akár katonai akár bűnügyi formában.
- 2) Terrorellenes védelmi intézkedések fokozása.
- 3) Politikai egyeztetés vagy közvetítés.
- 4) Megelőzés a kiváltó okok kezelésével.

Az Egyesült Királyságban a rendőri és titkosszolgálati szervezetek, az úgynevezett 4P modellt követik, amely rögzítve van a terrorelhárítás stratégiában (CONTEST) is (a P betűk az angol kifejezések kezdőbetűi az alábbiak szerint):

- 1) Pursue, azaz üldözni.
- 2) Prepare, azaz felkészülni.
- 3) Protect, azaz védelmezni.
- 4) Prevent, azaz megelőzni.

Az üldözési funkció azonos a szakirodalomban szankcionálásként aposztrofált válasszal. A protect, azaz védelmezési funkció az Egyesült Királyságban első sorban a kritikus infrastruktúrák védelmét jelenti. Ennek fő módja a célpont „keményítése”, azaz a sikertelen támadás valószínűségének növelése különböző védelmi intézkedések révén. A terror politikai párbeszéd útján történő

megelőzésének nagy hagyománya vagy az Egyesült Királyságban, elég csak az IRA példájára gondolni. Jóllehet a szakirodalomban egyetértés mutatkozik abban, hogy az iszlamista gyökerű, szélsőségesen radikális terrorcsoportok esetében ez a módszer ritkábban használt. Ennek fő oka, hogy a vallási jellegű terror esetében ez a metodika alig működik. Van olyan vélemény, amely szerint a kevésbé radikális csoportoknak tett engedmények csak fokozzák az extrém radikálisok terrorját. Így a prevent funkció inkább a kiváltó okokra figyel. Ennek fő formája a radikalizálódás elkerülése, ami eredményt hozhat képzéssel, vagy a mérsékelt vallási vezetőkkel folytatott párbeszéd révén.

Az Egyesült Királyságban – az előbbieken megfogalmazott terrorelhárító célok érdekében – a hírszerzést és a bűnügyi nyomozást ötvöző megközelítést alkalmaznak, ami több rétegű, multilaterális, szolgálatok közötti együttműködést feltételez. Mindez azonban azt jelenti, hogy a szervezetek közötti információmegosztás kritikus pontja a rendszer működésének.

Ennek hatékony megvalósulása három szinten segítheti a terrorizmussal kapcsolatos küzdelmet. Egyrészt az elemzéssel foglalkozó szervezetek teljesebb képet kapnak. Másrészt a döntéshozó szervezetek számára több lehetőség áll rendelkezésre, azaz jobb döntéseket tudnak kialakítani. Harmadrészt, az előbbi két tényezőnek köszönhetően, az elhárítási intézkedések végrehajtása is eredményesebb lehet.

Az információmegosztás akadályait a szakirodalom legtöbbször az alábbi tényezőkben látja:

- folyamatok és technológiák;
- egyéni vonakodás;
- szervezeti akadályok;
- hely és struktúra.

A technológiák kérdéskörben az Egyesült Királyságban nagy lépés volt, amikor 2017-ben a Közös Nemzeti Hírszerzési Alkalmazás (National Intelligence Common Application – NICA) felváltotta a már elavultnak számító Nemzeti Speciális Egységek Hírszerzési Rendszerét (National Special Branch Intelligence System – NSBIS). Magas szintű vizsgálati jelentések arra utalnak, hogy az utóbbi rendszer hozzájárult azon információmegosztási hibákhoz, amelyek következményeként a manchesteri robbantásokban 22-en életüket veszítették.

Folyamatokat vizsgálva a szakirodalom leginkább azt tartja fontosnak, hogy a hírszerzési és bűnügyi szervezetek helyesen értékeljék a titkosan gyűjtött információt. Egy korábbi kutatás 25 különféle kategorizálási rendszert azonosított, amely komoly gátja lehet az információ hatékony felhasználásának. Az Egyesült Királyságban a rendőrség a $3 \times 5 \times 2$ nemzeti hírszerzési modellt

követi, a hírszerző szervezetek azonban a kormányzati biztonsági besorolást használják (official, secret, top secret), megnehezítve ezzel az értékelést. Az utóbbi rendszer azon időkből származik, amikor a titkosság volt az első rendű és a megosztásnak nem volt igazán fontos szerepe.

Az egyéni és szervezeti nehézségek háttérében a „need to know” elv áll, amely a hidegháborús gondolkodás terméke. Ez azt mondja ki, hogy csak azzal szabad megosztani az információt, akinek a feladatellátásához az feltétlenül szükséges, minden más megosztás szigorúan tilalmazott. Egyes szerzők azért javasolják ezen elv újragondolását, mert a korábbi módszer merev alkalmazása kizárja a potenciálisan értékes partnerek (például rendőrség) hozzájárulását a közös információs bázishoz. Az információ átadását korlátozó elv alkalmazásának hátrányait megerősítette egy az Europol munkatársai körében végzett felmérés is. Általános vélemény, hogy az információk proaktív megosztása legalább annyira fontos, mint azok megszerzése. Ennek általában két útja lehetséges. A formális struktúrára épülő, illetve a bizalmi alapú, kétoldalú információcserre. Előbbire jó példa a CTG (counter-terrorism group) nevű, a titkosszolgálatok vezetőinek egyeztetésére épülő nemzetközi együttműködés, bár a szakértők ennek működését sem tartják túl hatékonynak. Általánosságban sokkal jobbnak ítélik a szakértői szintű, kevésbé formális, bizalmon alapuló információcserét, így ennek bátorítását látják követendő útnak.

A hely és struktúra problémakör megoldására az Egyesült Királyságban jelentősen javították a rendőri erők és a hírszerzés, különösen az MI5 szervezeti együttműködését. Ez a folyamat már jóval a modern megoldások (lásd NICA) alkalmazása előtt elkezdődött, sőt valójában előbbi hívta életre az utóbbit.

A rendőri terrorellenes erők struktúrája az Egyesült Királyságban

Korábban a terrorizmus felderítése első sorban a hírszerző szolgálatok feladata volt. Ezek munkatársai azonban civil titkosszolgálati szakemberek, akiknek nincsenek bűnüldözési jogosítványaik. Így, amint ez utóbbira vagy a műveleti beavatkozásra felmerül az igény, a rendőrség veszi át a vezető szerepet. Ebben meghatározó a Terrorellhárító Rendőrfőparancsnokság (Counter Terrorism Policing Headquarters – CTPHQ). E szervezet az SO12 és SO13 speciális részlegek összevonásával létrejött Terrorellhárítási Parancsnokság (CTC) révén irányítja a terrorellenes rendőri munkát. Vidéken összesen tíz körzetben működik ilyen részleg, mindegyiknek része egy CTU és CTIU (Counter Terrorism Intelligence Unit), az előbbi rendőri szervként, utóbbi mint hírszerző szervezet.

Kutatási módszer

A kutatás érdekében a szakirodalom alapján kidolgozott kérdőíves (kvantitatív) és interjú (kvalitatív) adatfelvételre került sor egy vidéki CTU egység területén. Sajnos az adatfelvételt az MI5 CTC és CTU egységeken belül dolgozó munkatársaira nem lehetett kiterjeszteni. A CTU területén mintegy 500 fő rendőri és civil állományú munkatárs számára küldtek kérdőívet, ügyelve arra, hogy akik megkapják, azon személyek már a területen járatos munkatársak legyenek, akik meg tudják ítélni az új és a régi rendszer közötti különbséget. Végül 52 fő töltötte ki a kérdőívet. Ezen alacsony szám miatt leíró statisztikai módszert választott a szerző, azaz csak a mintát értékelte, de ebből a teljes állományra vonatkozóan nem próbált következtetést levonni.

Az interjúkat a kérdőíves válaszok alapján végezték, de az alanyok kiválasztására úgy került sor, hogy ők nem vettek részt a kérdőív kitöltésében. Az interjú anonim volt és a CTU közvetlen, különböző rendfokozatban és beosztásban szolgáló rendőri és civil alkalmazottjaira terjedt ki.

Eredmények

A kérdőíves, illetve interjú válaszadók közül 96% egyetértett azzal, hogy az információmegosztás fontos szerepet játszik munkájuk során, 74% alapvető fontosságúnak nevezte. A „need to know” alapelv fontos szempont az információmegosztás tekintetében, érdekes módon a válaszadók 49%-a a CTC bevezetése után is ezt tartotta az egyik fő akadálynak, míg előtte csak 17% jelezte ezt.

Bár a kérdőíves válaszadóknak csak 4%-a jelölte meg a Nemzeti Hírszerzési Modell titkosítási és megoszthatósági osztályzási rendszerét mint akadályozó tényezőt, az interjúalanyok esetében 50% volt ez az arány. Ez a rendszer egy a rendőrség által a titkos információk védelmére és megosztására használt szabályrendszer, azonban még a rendőrök számára sem tűnik mindig egyértelműnek, pontosan hogyan kell használni, és a hírszerző szolgálatok rendszerével sem kompatibilis.

A felvett adatok jól mutatják, hogy a rendőrség és a hírszerző szolgálatok munkatársai között a személyes kapcsolatok aránya az új CTC rendszerrel drasztikusan megnőtt. Míg a CTC előtti időkben a havi vagy annál ritkább találkozások voltak a jellemzők, az új rendszerben ez jellemzően napi, illetve heti gyakoriságúvá sűrűsödött. Ezzel összhangban a kérdőíves válaszadók 65%-a érzékelt javulást az információmegosztásban, míg 27% szerint nem történt változás. A javuláshoz leginkább az információcserére szánt idő növekedése és az IT-rendszer

fejlesztése járult hozzá. Az interjúalanyok is általánosságban az együttműködés javulásáról számoltak be, többek között azzal indokolva ezt, hogy a CTC rendszer általános szabályokat vezetett be az ország minden régiójában, míg korábban mindenhol egyedi módon történt az információk megosztása.

Arra a kérdésre, hogy mi tudná még tovább növelni az Egyesült Királyság terrorizmus ellenes képességeit, a többség a rendőrség és a hírszerző szolgálatok együttműködésének fokozását és a hírszerzési rendszerekhez történő közös hozzáférést említette.

Következtetések

A szakirodalom alapján a szerző abból indult ki, hogy leginkább technológiai és szervezeti okok, illetve az egyéni szándék hiánya akadályozza az információk megosztását. A kutatás során a CTU/CTC rendszer számos pozitív hozadékát tudták azonosítani, melyek első sorban szervezeti fejlesztések területén jelentettek előrelépést. A korábbi túlzottan decentralizált rendszer centralizáltabbá vált, így a képességek is koncentráálódtak, illetve a felelősségi viszonyok is tisztábbak lettek. A legfontosabb eredmény azonban a hírszerzési és a rendőri szervek együttműködésének szorosabbá válása, ami révén jelentősen fejlődött az információmegosztás. Ennek alapja a személyes szakmai kapcsolat szorosabbá válása például a közvetlen egyeztetések gyakoriságát növelte. Fontos eredmény, hogy ki lehetett mutatni, hogy a „need to know” elv túlzott alkalmazása, azaz az információk indokolatlan visszatartása, továbbra is jelen van a napi tevékenységben.

Írányként a szerző a rendőrség és a hírszerző szolgálatok együttműködésének CTC/CTU rendszeren belüli fejlesztését jelöli meg, ugyanakkor ezek teljes integrációját és közös IT rendszereket nem tartja megvalósíthatónak. Ennek kapcsán a kutatás során többször is előkerült az az ellentmondás, hogy a 3000 fős hírszerző állomány kapacitása értelemszerűen alacsonyabb, mint a 150 000 fős rendőrségi állományé, ami indokolhatja a hírszerző, titkosszolgálati jellegű felderítő munka egy részének átadását a rendőri szerveknek. Fejlődési irány lehet még a szervezeti kultúra fejlesztése és a felelősségi viszonyok további pontosítása. A szerző általános érvényű megállapítása, hogy vannak még lehetőségek a terrorelhárító munka hatékonyságának fokozásában, jöllehet az sosem érheti el az elméleti maximumot pusztán azért, mert több szervezet foglalkozik a kérdéssel, így mindig lesznek információmegosztási akadályok (lásd need to know elv).

Mi magunk úgy látjuk, hogy a tanulmány egy klasszikusnak mondható problémát vizsgál: a terrorizmussal szembeni fellépés hatékonyságának kérdését olyan

környezetben, ahol több szervezet munkálkodik ugyanannak a problémának a kezelésén. Ilyen esetekben a különböző szervezetek (ez esetben a rendőrség és a titkosszolgálatok) eltérő kultúrája, módszerei, információs bázisa, illetve a két szervezet közötti bizalmatlanság (amely érhető okból inkább a titkosszolgálatok sajátja) komoly akadály a információk megosztásának és így a közös gondolkodásnak és cselekvésnek. A vizsgálat újdonságát az jelenti, hogy képes volt kérdőív és interjúk segítségével megragadni egy olyan kérdést, amely a dolog érzékeny természeténél fogva kevésbé vizsgálható. Ez feltehetően azért volt lehetséges, mert az alanyok számát kellően szűkre szabta, illetve sikerült a kérdőívet jól operacionalizálni és a névtelenséget biztosítani. Szintén jó döntés volt az anonim interjúk felvétele, amely egyrészt teljesebb képet adott, másrészt némileg kompenzálta az alacsony kérdőíves mintaszámot. Az eredmények azért mondhatók fontosnak, mert adatokkal erősítette meg azt a szakirodalmi vélekedést, hogy különböző szervezetek formális integrációja erősíti a személyes kapcsolatokat és jó hatással lehet az információmegosztásra. Ugyanakkor eredménynek mondható, hogy rámutatott a szervezetek közötti bizalmatlanság egyik okára, az információk nem mindig észszerű megosztására.

András Hunor Lehel

Mi a helyi ellenálló képesség a radikalizálódással szemben, és hogyan lehet elősegíteni? Multidiszciplináris irodalmi áttekintés

A szerzők által 2018. évben végzett kutatás (Wimelius et al., 2023) különböző megállapításokat tett a radikalizálódással, és a vele szembeni védekezés körében, a rezilienciával kapcsolatban.

A napi híradásokat figyelve, sajnálatos módon a téma továbbra is aktuális (Wimelius et al., 2023). A szerzők a politikatudomány, a szociális munka, a közösségi rendészet és a közegészségügy területéről érkeztek. Cikkük tárgyát ezen szemüvegeken keresztül láttatják, és így egyesítették a rezilienciával kapcsolatos különböző nézőpontjaikat. Arra összpontosítottak, hogy mit jelent a helyi reziliencia, és hogyan lehet azt a különböző szakterületek által segíteni.

A svéd biztonsági szolgálat 2016-os jelentése alapján megközelítőleg 300 ember hagyta el Svédországot azért, hogy külföldön különböző erőszakos iszlamista csoportokhoz csatlakozzon és harcoljon ezen szervezetek oldalán. Ezek közül többen visszatértek Svédországba, és potenciális fenyegetést jelentenek a közösségre. Éppen ezért Svédországban, csakúgy, mint az Európai Unióban is,

a radikalizálódás felderítésében és megelőzésében kulcsfontosságú szerepet töltenek be a központi kormányzat mellett a helyi önkormányzatok. A tanulmányban nem véletlenül jelent meg kulcsfogalomként az ellenálló képesség (reziliencia). A svéd önkormányzatoktól elvárják, hogy olyan terveket dolgozzanak ki, amelyek intézkedéseket tartalmaznak a helyi és közösségi szintű ellenálló képesség növelésére. Néhány önkormányzat számára azonban ez kihívást jelentett, mivel sokféleképpen határozzák meg és értelmezik a radikalizálódást és a rezilienciát mint helyi ellenálló képességet. Az elmúlt évtizedben számos tanulmány született a fogalmakkal kapcsolatban, értelmezésük mégis más, ha a pszichológia, szociológia, politika vagy rendészet irányából közelítjük meg.

A politikai döntéshozók, tudósok és a gyakorlati szakemberek is gyakran használják a radikalizáció és a reziliencia kifejezéseket. A szerzők megállapították, hogy eltérő a szakirodalom, amikor a közösségek radikalizálódásának ellenálló képességét a helyi szinthez kötve vizsgálják. Ezért projektjükben arra tettek kísérletet, hogy ezen kérdéskörben felülvizsgálják és szintetizálják a szakirodalmat.

A szerzők úgy vélik, hogy a terrorizmussal kapcsolatos tanulmányok területén a reziliencia gyakran, de nem mindig normatív fogalomként jelenik meg. Kiemelik, hogy a tanulmányokban növekvő érdeklődés jelentkezik a megelőző tényezők iránt, szemben a kockázati tényezőkre való kizárólagos összpontosítással. Éppen ezért tarják fontosnak tovább erősíteni annak szükségességét, hogy az ellenálló képességgel kapcsolatos ismereteket bővítsék. A szerzők célja kettős. Egyrésztől áttekintik a helyi rugalmassággal kapcsolatos kutatásokat (közegészségügy, szociális munka, válságkezelés és közösségi rendészet), másodsorban céljuk, hogy ezeket a tényezőket átültessék a terrorizmussal kapcsolatos tanulmányokba, és bizonyítsák, hogy milyen előnyökkel jár a helyi rugalmasság szintetizálása a radikalizálódás megértésével kapcsolatban.

Mi a radikalizálódás?

A radikalizálódásról szóló szakirodalom hatalmas, azonban a különböző kutatócsoportok sokszor ellentmondó nézőpontot képviselnek a kérdésben. Nincs konszenzus abban, hogy mit jelent pontosan a radikalizálódás. A kutatók sokszor saját definíciókat alkotnak. Ez azt is jelenti, hogy más nézőpontra jutnak azzal kapcsolatban, hogy mi okozza a radikalizálódást, és hogyan kellene kiépíteni a helyi szintű ellenálló képességet. Abban azonban egyetértenek a társadalomkutatók, hogy a radikalizálódás egy folyamat eredménye, és évekig eltarthat, míg valaki erőszakos szélsőségesé válik, és képes akár halálos támadást

is végrehajtani. Ezt a folyamatot egyéni, illetve társadalmi szintű események és körülmények váltják ki.

A fogalomból látható, hogy összetettsége megnehezíti annak megértését, hogy miként lehet megelőzni a radikalizálódást, és hogyan lehet ellenállónak lenni azzal szemben. A radikalizálódásra való összpontosítás azzal a kockázattal jár, hogy azt sugallja, a radikális meggyőzések a terrorizmus előzményei, vagy legalábbis szükséges előzményei. Azonban ez nem igaz. A legtöbb radikális eszmét valló ember nem vesz részt terrorcselekményben, és sok terrorista nem mélyen ideológiai beállítottságú. Több kutató egyetért abban, hogy a radikalizálódást analitikusan külön kell választani a szélsőségektől és a terrorizmustól. A radikalizálódásnak van egy kognitív és egy viselkedési összetevője, és akkor válik erőszakossá, ha ez a kettő kombinálódik.

A szerzők áttekintették a terrorizmussal kapcsolatos tanulmányokat (a válságkezelés, a szociális munka, a közegészségügy és a közösségi rendszet területén megjelent publikációkat), és ezekben egyéni és strukturális szintű magyarázatot találtak a radikalizációra. Egyéni szinten pszichoszociális problémák, mentális és egészségügyi problémák, társadalmi elszigeteltség, identitási problémák és sérelmek szerepelnek. Strukturális szinten az ideológia, a vallási eszmék, a marginalizáció, a diszkrimináció, a szegénység és a szegregáció kerül középpontba.

A terrorizmussal kapcsolatos ellenálló képesség a szakirodalomban

A terrorizmussal kapcsolatos tanulmányokban egyre nagyobb figyelmet fordítanak a rezilienciára. A hagyományos kockázati tényezőkre való összpontosítással ellentétben a jelenlegi kutatások a védő erőforrásokat és a tényezőket vizsgálják. A szakirodalom szerint a reziliencia két egymással szorosan összefüggő részből tevődik össze. Az egyik rész a sebezhetőnek tűnő közösségekre, csoportokra és egyénekre fókuszál, akiket a helyi hatóságok esetleg a radikalizálódás kockázatának kitettként azonosítottak; míg a másik rész azzal foglalkozik, hogyan lehet ellenálló közösségeket építeni. Ez utóbbi az ellenálló képességet alátámasztó védelmi erőforrások és mechanizmusok azonosításával és megértésével foglalkozik.

A szerzők megfigyelték, hogy a terrorizmussal foglalkozó kutatók a reziliencia fogalmát általában annak leírására használják, hogy a társadalmak miként vészeli át a megpróbáltatásokat. Egyes terrorizmuskutatók azzal érvelnek, hogy a reziliencia a csapás vagy sokk bekövetkezése előtt, alatt és után is megnyilvánul, és ebben az összefüggésben a rezilienciát gyakran a közösségi

együttműködés, illetve a kapacitásépítés szemszögéből tárgyalják. E tekintetben a rezilienciát a különböző közösségek előtt álló kihívások kezelésének képességeként értelmezik. A különböző definíciók ütköztetésekor arra jutottak a szerzők, hogy sokkal több empirikus tanulmányra van szükség.

Módszertani megközelítés

A négy tudományterületről érkező szerző stratégiája az volt, hogy a különböző tudományágak szakirodalmának vizsgálatát elvégezzék annak feltérképezése és összefoglalása érdekében, hogy miként határozzák meg és értelmezik a helyi ellenálló képességet, és milyen tényezőkkel kapcsolatban azonosítják a helyi ellenálló képességet elősegítő tényezőket a radikalizálódással kapcsolatban. A 2001 és 2016 közötti cikkeket az Academic Search Elite és a Web of Science adatbázisokból gyűjtötték a reziliencia, a helyi reziliencia, a közösségi reziliencia, valamint az adott szakterület vagy tudományág (például válságkezelés, közösségi rendészet, szociális munka és közegészségügy) kulcsszavak megadásával. A fentiek alapján közel 3000 cikket találtak, melyeket tovább szűkítve végül 137, a tanulmány szempontjából releváns publikációt vontak be az elemzésbe.

A négy tudományágból vett 137 cikket először külön-külön, majd együttesen vizsgálták. Az eredményeket egy területenkénti táblázatban összesítették, egyik oldalon a „rugalmasság” definíciójával, a másik oldalon a helyi rugalmasság előmozdítására javasolt eszközökre összpontosítva.

Hogyan definiálják a helyi rugalmasságot a különböző tudományágak szakirodalmában

A rezilienciával foglalkozó közegészségügyi szakirodalom nagy része a fogalom meghatározásakor a közösség azon képességére utal, hogy egy katasztrófából vagy traumából hogyan épüljön fel, és nem a megelőzésre fókuszál. Ezek nagyrészt a közegészségügy járványra vagy természeti katasztrófára adott válaszai. Ezt nevezik eszközalapú megközelítésnek, mely a közösségi ellenálló képesség fejlesztését inkább egyfajta folyamatnak, mint eredménynek tekinti.

A szociális munkán belül számos tanulmány a rezilienciát elsősorban egyéni tulajdonságként, eredményként vagy folyamatként kezeli, míg kevesebb tanulmány összpontosított a rezilienciára mint kollektív jellemzőre, beleértve a közösségi szintű erőforrások és/vagy folyamatok tárgyalását. A reziliencia fogalmát főként elméleti eszközként és keretként használják.

A közösségi rendszettel kapcsolatos tanulmányokban a közösségi rugalmasságot gyakran úgy értelmezik, mint egy közösség azon képességét, hogy összetart, szembeszáll a szélsőségekkel, és segít önmagán mint csoporton, valamint a családokon és egyéneken, akik a közösség tagjai. Ezen érvelés szerint a reziliencia több kulcsfontosságú összetevőből áll, mint például a kommunikáció, a kohézió és az együttműködés. A tanulmányok azt is hangsúlyozzák, hogy a helyi ellenálló képesség a közösségi rendszet szempontjából a bizalom és az önbizalom kiépítését, valamint a helyi közösségekkel való párbeszédet és partnerséget foglalja magában.

A különböző szakirodalmakban számos közös téma rajzolódik ki. Ezek közül a legfontosabb az, hogy a helyi ellenálló képességet széles körben egy folyamattak tekintik. A meghatározásokban azonban kevés figyelmet fordítanak a megelőzésre. A hangsúly szinte teljes egészében az eseményt követő szakaszra helyeződik.

Milyen tényezők segíthetik elő a helyi ellenálló képességet, és mi a jelentőségük a radikalizálódás megelőzése szempontjából?

A szerzők közegészségügyi szempontból egy releváns amerikai tanulmányt találtak, melyben négy olyan funkciót emelnek ki, amelyek szükségesek ahhoz, hogy egy közösség optimálisan fel tudjon készülni a közegészségügyi eseményre.

A szociális munka szemszögéből úgy találták, hogy a remény, az altruizmus, a bizalom és a biztonság kollektív érzése elősegítik az ellenálló képességet közösségi szinten. A kollektív reményérzet motiválja a közösségi cselekvést, csak úgy, mint a kollektív biztonságérzet, amely által a lakosságban az az általános érzés alakul ki, hogy mentes a veszélytől, vagy hogy a veszélyek kezelhetők.

A közösségi rendszettel kapcsolatos tanulmányok általában a helyi ellenálló képesség előmozdításának módjaként a biztonság megerősítésére irányuló rendőri intézkedéseket hangsúlyozzák. Az ilyen jellegű tevékenységek kulcsa a biztonságra és a közösség tagjainak életminőségére való figyelem, nem pedig a bűnmegelőzésre való kizárólagos összpontosítás. Az ellenálló képesség kiépítése a közösségekkel való szoros kommunikációt is magában foglalja. A helyi rugalmasságot gyakran tekintik folyamattak és egyfajta képességnek is. Ennek középpontjában a problémák és kockázatok helyett az erősségekre való összpontosítás áll. Az együttműködés központi szerepet játszik a fejlődésben.

Következtetések

Különböző nézetek vannak azzal kapcsolatban, miként kellene fejleszteni a helyi szintű ellenálló képességet. Nagy a nyomás a svéd hatóságokon, hogy cselekvési tervekkel dolgozzanak ki a radikalizálódás és az erőszakos szélsőségesség ellen. A helyi képviselők felvetették a kérdést, hogy egyáltalán szükséges-e helyi tervek készítése, vagy elegendő lenne egy központi, széles körű bűnmegelőzési és fejlesztési program, melyet a szociális munkások és a rendőrök végeznének. Ugyanis a helyi tervekkel kapcsolatos kutatások azt mutatták ki, hogy azok magukban hordozzák a kockázat és a védelem közötti feszültséget, illetve zavarosok a tekintetben, hogy radikalizálódás szempontjából kik és milyen szinten jelentenek problémát egy közösségben. Ezek a helyi tervek jól tükrözik a szakirodalom töredezettségét is. Nincsenek általános magyarázatok és gyors megoldások, azonban a szakirodalomban több hasznos megoldási javaslat található.

A közegészségügy, a szociális munka, a válságkezelés és a közösségi rendfenn tartás területén a rezilienciát nagyrészt olyan folyamatként értelmezik, amely magában foglalja a közösségi hálót és erőforrásokat, amelyek együttesen megkönynyítik a reparációt, az alkalmazkodást és a rugalmasságot, de a közösség tagjainak összetartási képességét és az összetartozás érzését is. A terrorizmussal kapcsolatos tanulmányokban főként a védőfaktorok iránt van növekvő érdeklődés. A radikalizálódással kapcsolatban a terrorizmussal foglalkozó tanulmányok az együttműködést, a kapacitásépítést, a társadalmi kapcsolatokat és a szociális hálót hangsúlyozzák, mint döntő fontosságú erőforrásokat az ellenálló képesség erősítésében. A közegészségügyben alkalmazott eszközalapú megközelítés és a szociális munkában alkalmazott erőforrásalapú megközelítés hangsúlyozza, hogy a helyi ellenálló képesség előmozdítása érdekében egy adott közösségben meglévő erősségek és erőforrások feltérképezésére van szükség. Így értelmezve a helyi ellenálló képesség a problémák és kockázatok felsorolása helyett az erősségek ápolásáról szól. Az ellenálló képességgel foglalkozó áttekintett szakirodalom hangsúlyozza, hogy a helyi ellenálló képesség előmozdításához nem elegendő a közösségi erőforrások mozgósítása; ezeket a már meglévő közösségi hálózatokba integrálni kell. A hálózatok sikeres kiépítéséhez azonban elengedhetetlen a kulturális kompetencia, ami azt jelenti, hogy a hatóságok hajlandóak és képesek megérteni egy (helyi) helyzetet vagy problémát az érintett közösség kulturális nézőpontjából. Ebben az összefüggésben a sikeres párbeszéd segíthet elkerülni a „gyanús közösségek” kialakítását, ami a radikalizálódás megelőzését célzó programok egyik fő hibája. A helyi ellenálló képesség ilyen megközelítése azt is megköveteli, hogy figyelembe vegyük, hogy az erőforrások, az erősségek és az eszközök közösségenként eltérőek, és ez az eltérés hatással van arra, hogy az ellenálló képesség kiépítése miként megy végbe

a gyakorlatban. Ez utóbbi megállapítás mind a kutatások, mind a politika szempontjából fontos. A kormányoknak figyelemmel kell lenni a helyi eltérésekre, és figyelembe kell vevni a különbségeket, sajátosságokat. Ebből adódóan lehetséges, hogy nem mindenhol szükséges helyi cselekvési terv.

A radikalizálódásról szóló vita könnyen a kockázat és a védelem, illetve a biztonsági és a szociális szempontok ütközésébe torkollik. A szerzők a tanulmányban a védelemre és az ellenálló képességre összpontosítottak, de elismerik, hogy szükség van a kockázatok kutatására is, valamint arra, hogy a biztonsági és a szociális szempontokat ötvözni kell, nem pedig kölcsönösen kizárónak tekinteni azokat.

Mészáros Andrea

A globális járvány és George Floyd halálának a bűnözésre és a rendőri munka egyéb jellemzőire gyakorolt hatásának vizsgálata című tudományos kutatásból

A tanulmány (White et al., 2022) szerzői: Michael D. White (az Arizonai Állami Egyetem Kriminológiai és Büntetőjogi Karának professzora, korábban seriffhelyettesként dolgozott Pennsylvániában); Carlena Orosco (doktorjelölt az Arizonai Állami Egyetem Kriminológiai és Büntetőjogi Tanszékén, valamint bűnügyi elemzőként dolgozik a Tempe-i Rendőrkapitányság Stratégiai Tervezési, Elemzési és Kutatási Központjában), végül Brice Terpstra (az Arizonai Állami Egyetem Kriminológiai és Büntetőjogi Iskolájának doktorandusz hallgatója, valamint az Erőszakmegelőzési és Közösségi Biztonsági Központ kutatási asszisztense).

Kutatási előzmények

A témaválasztás oka, hogy a COVID-19-világjárvány drámaian megváltoztatta az élet számos aspektusát a világban, így az Egyesült Államokban is. A rendőrség élen járt a világjárványra és annak következményeire adott védelmi tevékenységekben: ellenőrizték az otthonmaradási kötelezettségeket, védőfelszerelésben kellett dolgozniuk, megváltoztak a mindennapi bűnmegelőzési rendezvények (lemondták a közösségorientált felvilágosító előadásokat), jelentősen csökkentek a rendőri proaktív intézkedések (például gyalogosmegállítások).

2020. május 25-én, alig több mint két hónappal a járvány miatti vészhelyzet kihirdetése után, Derek Chauvin minneapolis-i rendőr közel 9 percig térdelt George Floyd nyakán, és megölte őt. Ez általános felháborodást és a rendőrség példátlan vizsgálatát váltotta ki, amit világszerte tüntetések, számos városban zavargások követtek, életre hívva a Black Lives Matter mozgalmat. Bár a rendőrségi reformról szóló nemzeti párbeszéd nem új keletű, a közfelháborodás 2020 nyarán érte el a csúcspontját, miközben a pandémia még javában jelen volt a mindennapi életben, és a rendőrségi tevékenység sem tért vissza a korábbi gyakorlatához.

A globális járvány és George Floyd halála (és az azt követő tüntetések) egybeesett az erőszakos bűncselekmények számának nagymértékű növekedésével, amelyet több tanulmány is kimutatót. Azonban a meglévő kutatások nem tértek ki arra, hogy a COVID-19 és George Floyd halála együttesen milyen mértékben befolyásolta a bűnözést és a rendőri munka egyéb jellemzőit, hogy e két példátlan esemény hogyan keresztezhette egymást, hogy (1) az erőszak tömeges növekedését eredményezze, és (2) megváltoztassa a rendőrség alapvető működését. Elméleti szempontból a rutintevékenység-elmélet a bűnözés csökkenését jósolná, mivel a kötelező otthonmaradási rendeletek 2020 elején történő kiadását követően a bűnözés három összetevője közül kettő (a megfelelő célpontok és a motivált elkövetők) korlátozva voltak. Ugyanakkor ez az elmélet magyarázhatja a családon belüli erőszak növekedését is. A bűnözés és az erőszak kiugrása a George Floyd halála utáni zavargások, tüntetések növekedésével magyarázható, főleg, ha ez a világjárvány kormányzati kezelése miatti elégedetlenséggel párosul.

Kutatás

A szerzők tanulmánya az arizonai Tempe város rendőrkapitányságán végzett rendőri munka kétszintű elemzését írja le. Első körben megvizsgálták a heti tendenciákat 2017–2020 között a rendőri munka számos jellemzőjében, beleértve a rendőri szolgálatra irányuló hívásokat, a bejelentett bűncselekményeket (összességében és típusonként), a rendőri proaktivitást, a közlekedési baleseteket, a letartóztatásokat és az erőszak alkalmazását. Második körben a vizsgálat során 474 intézkedést elemeztek, amelyeket véletlenszerűen választottak ki, és mindről rendelkezésre állt testkamerával rögzített felvétel. Valamennyi felvétel esetén több mint 130 intézkedéssel összefüggő, külön a rendőrrel és külön a polgárral kapcsolatos változót vizsgáltak. A felvételeket három időszakra vonatkozva választották és vizsgálták az adatokat: a járvány előtti (2020. március 8. előtti) hét, csak a járvány (2020. március 8. – 2020. május 17.) alatti hetek, valamint a járvány és George Floyd halála (2020. május 24.) és az azt követő hét.

A kutatás során az alábbi hipotézisre keresték a válaszokat:

- H1: A bűnözés és a rendőrségi tevékenység osztályszintű mérőszámai (szolgálati hívások, bejelentett bűncselekmények, rendőri proaktivitás, erőszak alkalmazása, letartóztatások és közlekedési balesetek) jelentősen csökkentek a COVID–19-világjárvány megjelenését követően.
- H2: A rendőrök és az állampolgárok közötti incidensszintű dinamika (eljárási igazságszolgáltatás alkalmazása, de-eszkaláció, agresszió) negatívabbá vált a COVID–19-pandémia megjelenését követően.
- H3: A bűnözés és a rendőrségi ügyintézés osztályszintű mérőszámai (szolgálati hívások, bejelentett bűncselekmények, rendőri proaktivitás, erőszak alkalmazása, letartóztatások és közlekedési balesetek) jelentősen megnövekedtek George Floyd halálát követően.
- H4: A rendőrök és az állampolgárok közötti incidensszintű dinamika (eljárási igazságszolgáltatás alkalmazása, de-eszkaláció, agresszió) negatívabbá vált George Floyd halála után.

A testkamera-felvételek

A testkamera-felvételek lehetővé teszik a rendőrség és a polgárok közötti találkozások későbbi visszatekintését, elemzését, akár az interakcióban nem részt vevő felek számára is. A kutatók 50 változót vizsgáltak, többek között a rendőrök által használt kommunikációs technikákat, az intézkedés dinamikáját, a polgárok viselkedését, a polgárok drog- és alkoholfogyasztását, a polgárok mentális betegségét, a polgárok agresszióját, a rendőrök általi erőszak alkalmazását és a találkozás megoldását.

A felvételek vizsgálatának egyik korlátja, hogy a videón nem látható a rendőr (mivel az ő mellkasára van rögzítve a kamera), így az ő metakommunikációjából csak a hangszín, hangerő, valamint a teste előtt történő kézmozgás vizsgálható. Ezért a kutatók csak a rendőr által elmondottak és korábban említett vizsgálható változók alapján rögzítették a találkozás dinamikájára vonatkozó információkat. Kommunikációs oldalról nézve a testkamerával rögzített felvételek vizsgálatának eredménye némileg torzíthat, bár mára már elfogadottá vált a kamerával történő megfigyelés, a tér- és biztonsági kamerák jelenléte, mégis az állampolgároknál számos esetben egyfajta ellenérzést válthat ki a kamerák ilyen szintű jelenléte.

A vizsgálat során a kutatók éppen ezért 37 különböző változót rögzítettek, amelyek alapján azt nézték, hogy a rendőrök hogyan kezelték a találkozásokat, beleértve a de-eszkalációs taktikák alkalmazását. A három időszakot tekintve

a rendőrök többnyire továbbra is úgy kezelték a találkozásokat, hogy minimalizálták az erőszakos kimenetel lehetőségét. Például a rendőrök továbbra is:

- nyugodtan beszéltek (92,8%–96,8%);
- türelmet tanúsítottak (91,7%–95,2%);
- elegendő személyes teret tartottak fenn (97,6%–99,6%);
- aktív hallgatás (91,4%–96,3%);
- uralkodtak az érzelmeiken (94,3%–97,6%);
- a tisztviselők biztonságának előtérbe helyezése (98,5%–100%);
- az idő kihasználása (94,1%–97,6%).

A kutatás eredménye

Az elemzésekből kiderült, hogy a bűnözésre gyakorolt hatás vegyes volt, és bűncselekmény-típusonként jelentősen különbözött. Amikor csökkenés következett be – például az utcai rablások száma a pandémiás lezárások után – az rövid távú volt.

Azonban a kutatás során egyértelműen kimutatták, hogy a járvány azonnal és drámaian megváltoztatta a polgárok és a rendőrök tevékenységének szinte minden mérőszámát, és körülbelül két hónappal később George Floyd halála további jelentős hatást gyakorolt néhány ilyen változóra.

Összességében a világjárvány sokkal nagyobb hatással volt a bűnözésre és a rendőri munka egyéb jellemzőire, mint George Floyd halála. A rutinszerű tevékenységek elmélete értékes megközelítésnek bizonyult ezen eredményeik értelmezéséhez. A kutatók szerint a testen viselt kamera felvételeinek áttekintése rávilágított arra, hogy a rendkívüli körülmények ellenére a rendőrök milyen szakszerűen kezelték a polgárokkal való találkozásokat.

Értékelés

A kutatás, bár egy alig 200 000 fős településre terjed ki, mégis hiánypótló, nagyon alapos és átfogó képet ad a Sars COVID–19 hatásairól. A George Floyd halála után kezdődő Black Lives Matter mozgalom hatalmas tömegeket mozgott meg, Amerikában több helyen komoly összecsapások voltak a tüntetők és a rendőrök között, ám a vizsgálat szerint ennek hatásai nem voltak olyan hosszan és mélyen hatással a rendőrök viselkedésére és tevékenységére. A világ folyamatos változásait követni nehéz, évekkal ezelőtt senki sem gondolta volna, hogy hónapokra leáll a közlekedés, országok zárkóznak be, az emberek félnek

kimenni az utcára. Manapság az ukrán–orosz háború, az izraeli helyzet borzolja az állampolgárok kedélyeit. Ezek az események nemcsak a mindennapi életre vannak hatással, hanem a bűnözésre és a rendőrségi munkára is. Ezen kutatások igazi értéke abban rejlik, hogy mérhetően, igazolhatóan mutatják meg a rendőri munkában a szakmai felkészültség erényeit, amelyek még a kivételes helyzeteket is uralni képesek.

Pressburger Tamás

A rendőri diszkréció és a „spotter” szerepe a labdarúgás rendészeti tömegkezelésében: kockázatértékelés, elkötelezettség, legitimitás és de-eszkaláció

A Keele Egyetem egyik csoportja, Mike Hope vezetésével írta a tanulmányt (Hope, Radburn & Stott, 2023), amelynek kulcsfontosságú eleme a diszkréció. A tanulmány elsődleges célja, hogy empirikus és elméleti módon értelmezze a DFO¹-k, más néven spotterek, megfigyelők, felderítők szerepét a futballhoz kapcsolódó közrendi, rendészeti feladatokban, Angliában, Walesben és azon túl.

A tanulmány szerint a diszkréció a rendfenntartás kulcsfontosságú jellemzője, ennek ellenére a rendészeti kutatások nagymértékben támaszkodtak az egyes járőrök és a nyilvánosság tagjai közötti interperszonális vagy kettős találkozások feltárására.

A közelmúlt tanulmányai azt mutatták, hogy a rendőrök diszkrecionális döntései hogyan hatnak a csoportszintű és szervezeti folyamatokra, de kevés tanulmány vizsgálta a diszkréció jelentőségét a rendészeti szakirodalomban folyó vitákban. Ennek megfelelően a mai napig csak korlátozott számú kutatás foglalkozik a dialógusalapú, futballhoz kapcsolódó rendészet közrendi természetével és dinamikájával.

Ez a tanulmány a fent említett hiányosságokat kívánja orvosolni azáltal, hogy öt angol rendőrkapitányság DFO-ival, úgynevezett spotterekkel folytatott interjúiból származó adatokat elemzi. A tanulmány bírálja azt az elképzelést, miszerint ezek a speciális szerepkörök pusztán a közrendet veszélyeztető szurkolók felügyelete, kategorizálása és a végrehajtás körül forognának. A szerzők azzal érvelnek, hogy egy összetett csoportközi környezetben a rendőrök diszkréciója olyan „társadalmi tőke”, amely erősíti legitimitásuk megerősítését az őket

1 Dedicated Football Officer, fordítás: Dedikált Futball Rendőrtiszt (fordította: Pressburger Tamás).

támogató szurkolók körében. Ez pedig az önszabályozó magatartás előmozdítása révén fokozza képességüket a de-eszkalációra és a rend fenntartására. A tanulmány elsőszámú megállapítása, hogy az operatív futballtiszték azon képessége, hogy az ilyen kapcsolatokat konfrontatív helyzetekben használja, központi eleme a futballrendészeti műveletek során a rendbontás csökkentésére irányuló erőfeszítéseknek.

A bemutatott adatok félig strukturált interjúk és fókuszcsoportok elemzésének eredményei, amelyeket 22 rendőrrel készítettek, akik Anglia és Wales területén futball spotterként dolgoznak. A résztvevőket önkéntes alapon, az interjúra való hajlandóságuk és a vizsgált szakterületen szerzett tapasztalatuk alapján választották ki a kutatásra. Az átlagos szakmai tapasztalat a résztvevők között hét év volt. A résztvevők anonimitását pedig álnevek használatával biztosították a tanulmány során.

A tanulmány kiemeli még a rendészeti tevékenységek szociológiai és pszichológiai dimenzióit, különös tekintettel a DFO-k, vagyis spotterek kapcsolataira a szurkolói közösségekkel. A kutatás során feltárt adatok rávilágítanak arra, hogy a rendőröknek nem csupán szakmai szempontból kell értelmezniük és alkalmazniuk a diszkréciót, hanem szorosán együtt kell működniük a futballrajongók kulturális és érzelmi dinamikáival is. A DFO-knak nemcsak szakértelmi ismeretekre, hanem empatikus készségekre is szükségük van annak érdekében, hogy hatékonyan és konstruktívan beavatkozzanak eszkalálódó helyzetekben. Ezáltal a tanulmány egy további réteget nyit meg a labdarúgás területén érvényesülő rendészeti gyakorlatok megértése és fejlesztése terén.

A cikk egy érdekesítő fejezetében részletesen kifejti, hogy milyen hatással van a testre szerelt videokamerák bevezetése a rendőrség és az azonosított „kockázati” csoport közötti kapcsolatra, ahogy azt a kutatásban részt vevő megfigyelők tapasztalatai tükrözik. Az ilyen technológia használata nem csupán a nyitottság és felelősségteljes szemlélet kialakításában játszik szerepet, hanem komoly elrettentő erővel is bír potenciális konfliktusok esetén. Az egyik esettanulmány, amelyben a megfigyelők egy kocsmában tájékoztatják a labdarúgó-huligánokat a testre szerelt videorendszer működéséről, jól példázza, hogy a technológia segíthet a bizalom és az együttműködés kialakításában. A tudat, hogy tetteik rögzítésre kerülnek, jelentős elrettentő erőként működik, felelősségtudatot ébresztve az érintett csoport tagjaiban. A technológia és a tapintat kombinációja tehát nem csupán hatékonyan szolgálja a közrend fenntartását, de hosszú távú pozitív kapcsolatok kiépítését is elősegíti az érintett csoportokkal. A fejezet megvilágítja, hogy az innovatív eszközök és a rugalmas rendészeti megközelítések hogyan járulnak hozzá a kockázatos helyzetek kezeléséhez és a pozitív közösségi kapcsolatok kiépítéséhez a labdarúgást övező rendészeti gyakorlatokban.

A kutatás eredményei számos alkalmazást és további kutatási irányt is felvethetnek a rendvédelmi szervek számára. Az adatok alapján javasolható a rendészeti tréningek kiterjesztése és aktualizálása, különös hangsúllyal a konfliktusok megelőzésére és a társadalmi kapcsolatok építésére. Emellett az eredmények alapján lehetőség van az olyan kommunikációs stratégiák kidolgozására, amelyek elősegítik a rendőrség és a szurkolói közösségek közötti pozitív párbeszédet és együttműködést. A tanulmány tehát nemcsak elméleti megfontolásokat kínál a rendészeti diszkréció és a spotterek szerepének terén, hanem útmutatást is nyújt a hatékonyabb és kölcsönösen támogató közrendvédelmi tevékenységek kialakításához.

Összegezve tehát a tanulmány arra világít rá, hogy a DFO-k, spotterek feladatköre messze túlmutat a közrendet veszélyeztető szurkolók megfigyelésén, felügyeletén és kategorizálásán. A rendőri diszkréció és együttműködés pedig olyan „társadalmi tőke” a rendezvények során, amely a rendőrséget támogató békés szurkolók által elfogadott viselkedési korlátok és normák közös megértését segíti, és amelynek köszönhetően a szurkolók között az önszabályozás kultúrája alakul ki. Ezen felül a kutatás eredményei hangsúlyozzák, hogy a rendőri diszkréció és az együttműködés nem csupán hatékony eszközök a rendezvények közrendjének fenntartására, hanem alapvetően hozzájárulnak egy pozitív közösségi dinamika kialakításához. A tanulmány így nemcsak a labdarúgás rendészeti szakembereinek, hanem a közrend fenntartásával foglalkozó szélesebb szakmai közönség számára is értékes iránymutatást nyújt a hatékony és fenntartható kapcsolatépítés és önszabályozás előmozdítása terén.

Felhasznált irodalom

- Halford, E. (2023). A scoping analysis of the counter terrorism command policing structure and its impact on intelligence sharing between the police and the security services. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 18(3), 353–374. <https://doi.org/10.1080/18335330.2023.2171309>
- Hope, M., Radburn, M. & Stott, C. (2023). Police discretion and the role of the ‘spotter’ within football crowd policing: risk assessment, engagement, legitimacy and de-escalation. *Policing and Society*, 33(5), 485–500. <https://doi.org/10.1080/10439463.2023.2173193>
- Wimelius, M. E., Eriksson, M., Kinsman, J., Strandh, V. & Ghazinour, M. (2023). What is Local Resilience Against Radicalization and How can it be Promoted? A Multidisciplinary Literature Review. *Studies in Conflict & Terrorism*, (46)7, 1108–1125. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1531532>

White, M. D., Orosco, C. & Terpstra, B. (2022) Investigating the Impacts of a Global Pandemic and George Floyd's Death on Crime and Other Features of Police Work. *Justice Quarterly*, 40(2), 159–186. <https://doi.org/10.1080/07418825.2021.2022740>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Drusza T., András H. L., Mészáros A. & Pressburger T. (2024). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIV. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1293–1312. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1293-1312>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Finszter Géza, aki a prof.finszter@gmail.com e-mail címen érhető el.

RECENZIO

Egy hivatás ABC-je (Recenzió Horváth József, Kovács Gábor és Kovács István azonos című könyvéről)

The ABC of the police profession
(Review of the book of the same title by József Horváth,
Gábor Kovács and István Kovács)

Tegyey Andrea Cecília

tanácsadó szakpszichológus, doktorandusz
Zala Vármegyei Rendőr-főkapitányság
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
tegyey.andi@gmail.com

Absztrakt

Cél: A Ludovika Kiadónál megjelenő *Egy hivatás ABC-je* című könyv, a rendőri gyakorlathoz kapcsolódó dilemmákat, morális és alapvető szakmai kérdéseket feszegeti.

Módszertan: A könyv Dr. Horváth József ny. r. vezérőrnagy tollából 2003-ban megjelent *Szolgálj tisztességgel! Gondolatok a rendőri hivatás etikájáról* című művének átdolgozott verziója. A könyv sajátos struktúrája a rendészeti feladatelátáshoz kapcsolódó fogalmakat ABC sorrendbe szedve részletezi, így az olvasó saját érdeklődésének megfelelően szemezgethet a különböző témakörök között.

Megállapítások: Az utóbbi évtizedek globális változásai és a speciális rendészeti beavatkozást igénylő események (például migráció, pandémia, háború stb.) hatást gyakoroltak a rendvédelmi szerveknél dolgozók attitűdjére és a szervezeti kultúrára (Farkas et al., 2018; Farkas & Horváth, 2022). A könyv ehhez dinamikusan illeszkedő megállapításokkal szolgál, ezért a szervezetbe újonnan belépők és a tagok is érdeklődéssel böngészhetik a szerzők megállapításait.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 06. 09. Átdolgozás: 2023. 08. 21.
Elfogadás: 2023. 08. 29.

Érték: A könyv rendhagyó jellege mellett kiemelkedik azon megközelítésével, hogy az olvasót önreflexióra, új megállapítások befogadására és diszkuszióra ösztönözi.

Kulcsszavak: oktatás, rendőrség, etika

Abstract

Aim: The ABC of the police profession, published by Ludovika Publishing, explores the dilemmas, moral and fundamental professional issues related to police practice.

Methodology: The book is a revised version of ‘Serve with Integrity – Thoughts on the Ethics of the Police Profession’ by Dr. Major General József Horváth, published in 2003. The specific structure of the book details the concepts related to the performance of police duties in alphabetical order, so that the reader can browse through the various topics according to their own interests.

Findings: The global changes of recent decades and events requiring special law enforcement intervention (e.g. migration, pandemics, war, etc.) have had an impact on the attitudes and organisational culture of law enforcement personnel (Farkas et al., 2018; Farkas & Horváth, 2022). The book provides findings that are dynamically adapted to this, and therefore newcomers and members of the organisation may browse the authors’ findings with interest.

Value: In addition to its unconventional nature, the book stands out for its approach, which encourages self-reflection, new insights and discourse.

Keywords: education, police, ethic

Bevezetés

Húsz évvel ezelőtt, azaz 2003-ban jelent meg először Dr. Horváth József tollából a *Szolgálj tisztességgel! Gondolatok a rendőri hivatás etikájáról* című könyv, miként arra a jelen recenzió tárgyául szolgáló kötet maga is kitér. Az eltelt évtizedek jelentősen átalakították világunkat (technológiai, politikai és jogszabályi téren egyaránt), illetve olyan világtörténelmi jelentőségű események zajlottak és zajlanak (migráció, pandémia, háború), amelyek magától értetődően nyomot hagytak a társadalomban, ezáltal a rendészeti szervezetekben, így a magyar rendőrség szervezetében. Ennek okán kijelenthetjük, hogy szükségserűvé vált a tartalom újragondolása annak érdekében, hogy a rendvédelmi szervekhez újonnan jelentkezőkhöz is szólni tudjon, vagyis ha úgy tetszik: az új generációt is megszólítsa.

A könyv tartalomjegyzékét megnézve, majd felépítését alaposabban megvizsgálva egyértelműen kirajzolódik, amit a szerzők később többször is megfogalmaznak: ez nem egy tankönyv, és nem is egy olyan tudományos leírás, amely a rendőrséget vagy a rendőr szakmai munkát valamely konkrét aspektusból vizsgálná, hanem túlmutat az etikai oktatás kérdéskörén. A címszavak alatt megjelenő fogalommeghatározások mellett szemléletes példák és saját élmények teszik egyedivé a művet. A tartalmat böngészve kitűnik, hogy a tárgyilagos fogalmaknak, mint az „*adminisztráció*”, „*diszkrimináció*”, „*házirend*”, éppúgy helyük van, mint a sokkal kevésbé egzakt módon leírható „*egyensúly*”, „*lelkiismeret*” vagy „*tudás*” címszavaknak. A sajátos szerkezet amellet, hogy felkeltheti az olvasó érdeklődését, egyúttal struktúrát is teremt, így a látszólag egymáshoz nem illő fogalmak végül szervesen összekapcsolódnak.

A könyvet olvasva pedig egyértelművé válik, hogy valóban nem a klasszikus értelemben vett tankönyvet tartjuk a kezünkben, sokkal inkább a szerzők által megélt élmények és évtizedes tapasztalatok szülte gondolatok, elmélkedések és útmutatások elegáns csokorba gyűjtését. Voltaképpen a kötet nem más, mint a rendőri hivatás ABC-je, amely precíz betűrendbe sorakoztatva kalauzolja végig az olvasót a rendőri hivatás olyan szegmenseibe, amelyek látszólag magától értetődők, s paradox módon sok esetben mégsem kimondottak.

A könyv egyik legnagyobb erőssége, hogy önmagára reflektálva ösztönöz gondolkodásra, diszkusszióra. A szerzők szavaival élve „*nem egy éjszakás kaland*”, s elmondható, hogy bár terjedelmét tekintve viszonylag könnyen befogadható (az egyes fejezetek önmagukban gördülékenyen, rövid idő alatt végig böngészhető), azonban felületes olvasással annak tartama mélységeiben mégsem átérezhető. Éppen ezért érdemes megállni, elidőzni, átrágni a gondolatok és tovább gondolni a mondanivalót.

A könyv sajátosnak ható szerkezeti felépítése azért előnyös, mert engedi az olvasót kalandozni, hogy ne egyik oldalról a másikra, és pontról-pontra haladjon, hanem potenciálisan érdeklődésének megfelelően csapongjon az egyes szócikkek között. Így szabadon választhat a számára aktuálisabb, relevánsabb elemek között, avagy elmélyülési igényének megfelelően haladhat és vethet össze tartalmakat, vizsgálhatja meg a néha a szerzők szerint is ellentétes, vagy csupán csak annak ható ismereteket.

A könyv elsősorban a pályájuk küszöbén állókhoz, s leginkább a leendő rendőrtiszteknek szól, azonban szakmai tapasztalattal rendelkezők számára is releváns tartalmi elemek jelennek meg, amelyek megállásra, át- és újragondolásra készíthetnek. Mivel nyíltan – bár nem túlzóan elmélyedve – foglalkozik a hivatás sokfelől eredő nehézségeivel (etikai kérdések, szervezeti elvárások), ezért közösséget teremthet az olvasók között: nincsenek egyedül kérdéseikkel,

kételyeikkel, vívódásaikkal. Ugyanakkor bizonyos esetekben rávilágíthat arra, hogy a hétköznapiakban nehezen megélt szervezeti elvárásoknak milyen praktikus okai vannak, amely mindennapos problémákat képes más megvilágításba helyezni. Fontos, hogy a szerzők nem egyetértést várnak el az olvasótól, sokkal inkább nyitottságot arra, hogy az általuk adott válaszok éppúgy relevánsak lehetnek, avagy ezek lehetséges megközelítések, amelyek szükségszerűen nem mindig egyeznek az olvasóéval, hiszen más tapasztalások birtokában vannak.

A hangsúly a kötetben minimálisan eltolódni tűnik a bűnügyi szakterület irányába, amely ugyanakkor nem jelenti azt, hogy ne érintené a rendészethez kapcsolódó specifikus kérdésköröket vagy akár általános problémákat.

Összességében érzékelhető, hogy a szerzők hisznek a szervezetben, és hisznek a jövőben, az új generációban – ez az optimista felhang áthatja az írás egészét –, egyúttal mégsem rejtik véka alá a nehézségeket és az aggodalmakat. Sőt, rendkívüli módon nem csupán írnak a hibázás lehetőségéről, de ezt deklaráltnan elismerik a fejlődés szükséges velejárójának, amelyből okulni, ezáltal építkezni is lehet.

Ugyancsak fontos, hogy többször érinti a pszichológia tárgykörébe eső kérdésköröket, amelyek lehetőséget teremtenek arra, hogy a mentális egészségről, az önmagunkra való odafigyelésről, a számunkra megfelelő egyensúly megteremtésének szükségességéről és a reális önismeretről kezdjünk gondolkodni, kommunikálni. Számos esetben emelkedik ki az önismeret fontossága, és nem egy esetben mondja ki nyíltan a kötet, hogy a munka és magánélet közti egyensúly stabil megteremtése, az önmagunkra fordított idő nemcsak fontos, de egyúttal hosszútávon védelmet is jelent a rendőri hivatást vállalók számára úgy a munkában látott, tapasztalt és megélt történésekkel szemben, mint a szervezet sajátosságaiából eredő stresszel való megküzdés szempontjából.

Ezen a ponton érdemes megjegyezni, hogy ez a fajta mentális egészséget előtérbe helyező szemlélet az, amely révén a kötet az újonnan pályára lépők, vagyis a „Z-generáció” számára is hiteles forrássá válhat, hiszen számos kutatás alátámasztja, hogy a mai pályakezdők számára kiemelt prioritás a munka-magánélet egyensúlyának megteremtése. Megjegyzendő, hogy a könyv szerkezeti felépítése szintén kedvező lehet ezen generációnak.

A könyv egyik legnagyobb ereje, hogy párbeszédre inspirál. Ehhez a párbeszédhez azonban az oktatás keretei között feltétlenül szükséges olyan facilitátorként működő oktatóknak, illetve mentoroknak a bevonása, akik maguk is készen állnak arra, hogy a szerzők példája szerint, saját tapasztalataik mentén, kendőzetlen őszinteséggel adják át a stafétát az új generáció képviselőinek, illetve bemutassák azt, hogy a látszólag ritkának, elvontnak tűnő esetek mennyiben képezik részét a mindennapoknak.

Szolgálj tisztességgel! A kötetet végig böngészve és leginkább végig gondolva, önmagunkban át- és megdolgozva rájövünk, hogy a megkapó cím valójában éppúgy takar mélyreható etikai kérdésekre adott választ, mint a szürke hétköznapok sodrásában megélt kapaszkodót, mottót.

Annak ellenére, hogy a kötet legfőképp a tisztjelölt pályakezdők számára ad megszívlelendő útmutatást és bizonyos keret- és szabályrendszert, azonban a könyv hasznos lehet a tiszthelyettesi állomány tagjai számára is, illetve a vezetői pályájukat még meg nem kezdő, ambiciózus tisztek számára is iránymutató lehet, hiszen nemcsak új gondolatokkal gazdagodhatnak belőle, de egyfajta szemléletet is magukévá tehetnek általa. Ugyanakkor izgalmas lehetőséget is kínál a rendőri hivatásról való disputa megindulásának, a szerzőkkel való vitának.

Felhasznált irodalom

Horváth J., Kovács G. & Kovács I. (2022). *Szolgálj tisztességgel! Becsülettel a haza szolgálatában*. Magyar Rendészettudományi Társaság.

Farkas J., Krauzer E. & Kovács G. (2018). A rendőrség szervezeti kultúrája. *Belügyi Szemle*, 66(12), 71–81. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.12.5>

Farkas J. & Horváth J. (2022). *A rendészeti szervezeti kultúra többszemponú megközelítése*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tegyey A. C. (2024). Egy hivatás ABC-je. (Recenzió Horváth József, Kovács Gábor és Kovács István azonos című könyvéről). *Belügyi Szemle*, 72(7), 1313–1318. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1313-1318>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tegye Andrea Cecília, aki a tegyey.andi@gmail.com e-mail címen érhető el.

INTERJÚ

„A bűntelen falu” Interjú Bechtold Tamással, Vál község polgármesterével és Kovács Zsolttal, a Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetőjével

‘The crime-free village’

Interview with Tamás Bechtold, Mayor of Vál and Zsolt Kovács,
Head of Gárdonyi Police Station

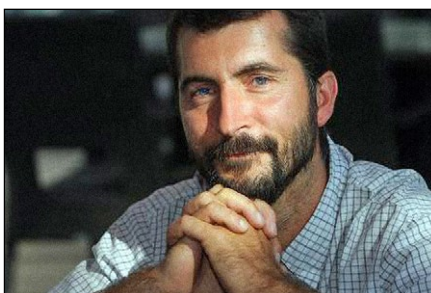
Dános Valér

Prof. Dr., főszerkesztő, egyetemi magántanár,
ny. rendőr vezérőrnagy
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
valer.danos@bm.gov.hu

Fazekas-Pátyodi Szandra

megbízott felelős szerkesztő, doktorandusz
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Iskola
szandra.patyodi@bm.gov.hu

Absztrakt

Vál község Fejér vármegyében, a Martonvásári járásban található. A legutóbbi KSH felmérés (2023) szerint 2558 fő lakosa van. Különleges település gazdag történelemmel és hagyományokkal, kiváló fekvéssel. Ami miatt kiemelt figyelmet érdemel, az az elmúlt időszakban megfigyelhető közbiztonsági változás, ami a településen végbement. Az utóbbi három év alapján joggal nevezhetnénk úgy, hogy a „bűntelen falu”. A látványos javulás 2016-ban kezdődött, amikor

az ismertté vált bűncselekmények száma töredékére esett vissza. A településért más-más területen felelős Bechtold Tamás polgármester, Tessely Zoltán országgyűlési képviselő és Kovács Zsolt kapitányságvezető valami különlegeset hoztak létre.

Július havi interjúnk során polgármester urat és rendőrkapitány urat az együttműködés kezdetéről, a közös eredményekről és a jövő feladatairól kérdezte Dános Valér főszerkesztő és Fazekas-Pátyodi Szandra felelős szerkesztő.

Kulcsszavak: településfejlesztés, bűnügyi statisztika, körzeti megbízott, teljes foglalkoztatottság.

Abstract

Vál is a village in Fejér county, in the Martonvásár district. According to the latest Central Bureau for Statistics survey (2023), it has 2558 inhabitants. It is a special settlement with a rich history and traditions and an excellent location. What deserves special attention is the recent change in public security in the settlement. In the last three years, it could be rightly called a ‘crime-free village’. The spectacular improvement started in 2016, when the number of known crimes dropped to a fraction of the previous level. Mayor Tamás Bechtold, Member of Parliament Zoltán Tessely and Head of the Police Station Zsolt Kovács, who are responsible for different areas of the village, have created something special, and we asked them about it in this month’s interview.

In our July monthly interview, Valér Dános, Editor-in-Chief, and Szandra Fazekas-Pátyodi, Managing Editor, had the opportunity to ask Mayor Bechtold and Captain Kovács about the beginning of the cooperation, the joint achievements and the future tasks.

Keywords: village development, crime statistics, local deputy policeman, full employment

Polgármester úr! 2010 óta látja el e tisztséget, mit tart a legnagyobb eredménynek az elmúlt közel 14 évből, ami hozzájárult ahhoz, hogy a lakosság biztonságérzete jelentős mértékben megemelkedett?

(B. T.) 2010-ben egy teljes csődben lévő önkormányzatot örököltünk elődeinktől. Az első ciklus végére stabilizáltuk anyagi helyzetünket részben saját intézkedéseinknek, részben a kormány segítségének köszönhetően. Azóta stabil a működésünk. Kötelező feladatainkat maradéktalanul ellátjuk, a tartalék

pénzből pedig pályázatok előkészítését, önrészét finanszírozzuk. Az elmúlt 14 évben több mint kétmilliárd forinttal gyarapodott településünk. Utakat, járdákat újítottunk fel, rendbe tettük közterületeinket, játszóterünket. Minden intézményünket, önkormányzat által fenntartott épületünket felújítottuk, energetikailag korszerűsítettük. Működik az óvoda, az iskola, az orvosi, fogorvosi rendelő és a védőnői szolgálat.

Kapitányságvezető úr! Vál község az ön által vezetett Gárdonyi Rendőrkapitányság illetékességi területén helyezkedik el. Mik a tapasztalatai a térség közbiztonsági, közlekedésrendészeti helyzetét illetően?

(K. Zs.) Gárdony – beleértve a többi települést is az illetékességi területünkön – a régióban elhelyezkedő többi hasonló nagyságú kapitányság rendészeti mutatóit hozza. Ettől abban az esetben van eltérés, ha egy-egy sorozatjelleggel elkövetett bűncselekmény hatására valamely kategóriában kiugró az emelkedés. Így volt ez a tavalyi évben is, amikor egy fővárosi elkövető a tópart fürdőit látogatta, és a strandolók értékeit tulajdonította el. Ez az eset megmutatja azt is, hogy miben különbözik Gárdony a vármegye többi kapitányságától: a közbiztonsági helyzetet nagyban meghatározza a Velencei-tó, a turizmus. A télen békés kisváros népessége a nyári hónapokban a többszörösére duzzad, így ebben az időszakban munkánkat a Készenléti Rendőrség és a vármegye többi kapitányságának segítségével végezzük. Csak egy példa arra, hogy mit jelent a nyár: a tavalyi évben a személyi sérüléssel járó közlekedési baleseteknek több mint 1/3-a a nyári hónapokban történt. Mindez a térség valamennyi településére is vonatkoztatható, így Vál községre is.

A térséget érintő fejlesztési projektek és a fiatalok maradását célzó ösztönzők milyen hatással voltak a településre?

(B. T.) Az elmúlt 14 évben 2500-ról, több mint 2700-ra nőtt településünk lakosságának száma. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint településünk átlag életkora csökken, nő a gyermekek és a fiatalok száma. Évente 35–40 gyermek születik, amely kiemelkedő a környező településekhez képest is. Válon minden olyan szolgáltatás rendelkezésre áll, amelyre egy kisgyermekes családnak szüksége lehet. Háziorvos vegyes praxisban, fogorvos, védőnő, bölcsőde, amelyet a tabajdi református egyházközség tart fenn Tabajdon, ötcsoportos óvoda az önkormányzat fenntartásában, valamint iskola, melyet a KLIK üzemeltet.

Örömmel látjuk, hogy a felsőoktatásban tanuló fiataljaink tanulmányaik befejezése után nagy számban visszatérnek, illetve a családalapítást is itt képzelik el.

2010-ben sok elhagyatott, eladó belterületi ingatlan volt a településen, de mára ez megváltozott. A korábbi üres ingatlanokat kisgyermekes családok vásárolták meg, és fel is újították. Községünk két új utcával bővült magán beruházás keretében. Az ingatlan árak a duplájára nőttek az elmúlt tíz évben. A falu bővülése rengeteg feladatot is ad számunkra, melyeket kormányzati segítség nélkül nem tudunk megoldani. 2022-óta elbírálásra vár egy öt csoportosbás új óvoda építésére benyújtott pályázatunk, amely megoldaná azt a problémát, hogy jelenleg nem tudjuk felvenni az összes óvodás korú gyermeket. Véleményem szerint ezek a pozitív változások tették és teszik vonzóvá az emberek számára Vál községet, és érzik egyre inkább sajátjuknak a települést. De nem hallgathatom el, hogy fontos eredménynek tartom az önkormányzat, a rendőrség és a polgárőrség között kialakított – egyenrangúságra épülő – együttműködést is.

A térségben végrehajtott fejlesztések milyen hatással voltak a rendészeti területre?

(K. Zs.) A gazdasági helyzet – a beruházások, vagy a foglalkoztatottság alakulása – természetesen befolyásolhatja a közbiztonsági helyzet alakulását, amelyet folyamatosan elemzünk, azonban nem rendelkezünk adatokkal közvetlen összefüggésekről. A Velencei-tó kiváló földrajzi elhelyezkedése két erős gazdasági központ, Budapest és Székesfehérvár között, az M7-es út mellett vonzó a beruházások számára, ami segíti az erős gazdasági háttér kialakulását. Egyre többen költöznek a környékre a fővárosból is, és nem azért, hogy bűncselekményt kövessenek el, mint az imént említett elkövetők.

Vál község korábbi és jelenlegi közbiztonsági helyzetét hogyan értékelné?

(K. Zs.) A bűncselekmények struktúrája jelentősen átalakult az elmúlt években, és ez alól nem kivétel Vál sem. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt az egyik legjellemzőbb bűncselekmény a hétvégi házak, prэшázak feltörése volt, ami mostanra gyakorlatilag megszűnt. Az alkalmi lopások, ha nem is szűntek meg, de a számuk jelentősen visszaesett. Például az elmúlt évben – a korábban minden évben előforduló – járművezetés ittas állapotban bűncselekményi alakzatát sem regisztráltuk. Viszont az online térben elkövetett bűncselekmények, amelyek nem véletlenül kapnak manapság kiemelt figyelmet, természetesen Vált sem kerülnek el.

A korábban említett projektek milyen hatással voltak, vannak a térség lakosságának összetételére?

(B. T.) Míg korábban többségében a váli fiatalok népesítették be a falut, mára sok betelepült családdal is találkozhatunk. Míg a devizahitelek beborulása után egy rossz tendencia indult el, miszerint olcsó, külterületi ingatlanokba költöztek sokan, mára – részben a CSOK-nak köszönhetően – egyre több jól szituált család telepedik le Válon. Előbbi tendencia nem kívánatos, hiszen a külterületek nincsenek közművekkel ellátva, oda nem vezetnek szilárd burkolatú utak, és a szemét és szennyvíz elszállítása sincs megoldva. Az elsősorban városokból betelepült lakosság egészen más igényeket támaszt önkormányzatunkkal szemben, mint a helyiek, bár azt is el kell mondani, hogy a település lakossága is városiasodik, annak minden negatívumával és pozitívumával együtt.

Szakmai szempontból kapitányságvezető úr hogyan látja a 2016-os javulást, milyen intézkedésekkel tartják fent ezt a kiváló eredményt?

(K. Zs.) A rendőri eljárásban regisztrált bűncselekmények számának csökkenése több mint tíz éve tartó országosan is kiemelkedő eredmény, igazságtalanok lennénk, ha azt állítanánk, hogy ez csak a mi illetékességi területünkön következett be. Ennek elérésében és fenntartásában mindenkinek megvan a saját feladata: a közrendvédelmi, a bűnügyi, a közlekedésrendészeti osztálynak, vagy – és lehet, hogy vele kellett volna kezdenem – a váli körzeti megbízottnak is. Csodáról nincsen szó, csupán tisztességgel végezzük a munkánkat.

Kérem, ismertesse röviden a helyi körzeti megbízott feladatait. Ezek mennyiben járulnak hozzá a lakosság biztonságérzetéhez?

Azért kellett volna a körzeti megbízottal kezdenem a felsorolást, mert ő az, aki – különösen a kistélepülések esetében – a legnagyobb mértékben tud hozzájárulni az emberek jóllétéhez, ahhoz, hogy a lakosok biztonságban érezzék magukat. Külföldön, ha jól tudom, valamikor a nyolcvanas években jelent meg a közösségi rendészet (community policing) fogalma, ami talán jobban kifejezi, hogy miről szól a körzeti megbízotti szolgálati forma. A körzeti megbízotti szabályzat megfogalmazása szerint alapvető célja „a Rendőrség állandó, közvetlen kapcsolatának kialakítása és fenntartása a lakossággal, a települési önkormányzatokkal, a helyi lakossági, civil és gazdálkodó szervezetekkel.” Ennek megfelelően a körzeti megbízottal szemben olyan speciális elvárásokat is támaszt a rendőrség, mint a kiváló kapcsolatteremtő és kommunikációs képesség. Ismerniük kell

a közösséget, az őket foglalkoztató problémákat, ehhez rendszeres kapcsolatot kell tartaniuk az önkormányzattal vagy más szervezetekkel. A lakosok közvetlenül fordulhatnak a váli körzeti megbízotthoz is, ennek érdekében elérhetősége – szolgálati telefonszáma és e-mail címe is – nyilvános.

Polgármester úr jelenleg mit tart a legfontosabbnak a település jövője szempontjából, illetve milyen tervei, stratégiái vannak a jövőre tekintettel, amelyek hozzájárulhatnak a lakosság életminőségének javulásához, a biztonságérzetük fenntartásához?

(B. T.) Mivel településünkön gyakorlatilag nincsen ipari terület, mely jelentősebb adóbevételt teremthetne számunkra, a turizmus lehet a község kitörési pontja. Mind természeti, mind épített környezetünk alkalmas arra, hogy akár több napos turizmusra rendelkezünk be. A település központjában található Űrményi-kastély és annak műemléki környezetének fejlesztése nagy lehetőség lenne számunkra. A közel 11 hektáros terület fejlesztése által szállás- és szórakozási lehetőséget, valamint nagy létszámú rendezvények megtartásához szükséges területet nyernénk. A lovas, vallási, vadász-, bor- és esküvői turizmus számára is tudunk élményeket biztosítani, de a kastély felújításával egy kastélytörténeti kiállítással is készülünk az érdeklődők számára.

Ezek a szolgáltatások nem csak az ide érkező turistákat, de a helyben élőket is ki tudják szolgálni. Fontos azokra az igényekre is választ adnunk, amelyeket az itt élők fogalmaznak meg. Több sportolási és szórakozási lehetőséget, valamint komfortosabb életkörülményeket kell biztosítanunk lakóink számára. Bízom benne, hogy mind ez jelentősen hozzájárulhat az Önök által „adományozott” „Büntelen falu” kitüntető cím hosszabb távon történő kiérdemléséhez.

A bűnügyi statisztikai adatokat vizsgálva az tapasztalható, hogy 2016-ra az előző évhez képest több mint 93%-kal csökkent a bűncselekmények száma (62-ről 4-re), azóta pedig következetesen alacsony, sőt, az elmúlt három évben nem történt bűncselekmény. Miben látja e példátlan jelenség okait?

(K. Zs.) 2016-ban valóban jelentősen csökkent a regisztrált bűncselekmények száma Váiban is, még akkor is, ha az azt megelőző évben is volt olyan sorozatügy, ami befolyásolta a statisztikát. Amellett, hogy országos jelenség a csökkenés, Vál esetében az imént említett, a közbiztonság stabilitását segítő valamennyi körülmény megtalálható. A település előnyös földrajzi fekvése egy erős gazdasági hátterű régióban adja az alapot. Az egyik legtapasztaltabb körzeti megbízott, Bereczki László rendőr zászlós teljesít ott szolgálatot immár 12 éve, aki

magáénak érzi a település összes gondját-baját, tekintettel arra, hogy Vál nem csupán a szolgálati, hanem a lakhelye is 1971 óta. Így egy cseppet sem túlzás, ha azt mondom, hogy mindenkit ismer. Az önkormányzat a településen kiépítette a térfigyelőkamera-rendszert, valamint jól működő polgárőrszervezetet tart fenn, amelynek egyik alapító tagja a körzeti megbízott. Mindenki hozzáteszi a maga részét ahhoz, hogy Vál egy élhető település maradjon.

És hogy mi a legnagyobb kihívás? Csak egy közhely jut eszembe: nem elérni nehéz az eredményeket, hanem megtartani.

(B. T.) Ez egy sok összetevős kérdés. Egyrésztől szerencsés időszakot élünk, mivel mindenkinek van munkája és a munkájából tisztességesen meg tud élni. Bár nőnek az igények, de velük együtt nő a vásárlóképesség is. Miért kockáztatna valaki, hogy bűncselekmény által szerezzen meg valamit, amit tisztességes úton is meg tud vásárolni. Vál szerencsés abból a szempontból is, hogy földrajzi fekvésének köszönhetően számos jól fizető munkalehetőség áll a lakosság rendelkezésére. Ötven kilométeren belül van Budapest, Székesfehérvár, de sokan járnak dolgozni Budapest agglomerációjába is.

Bizonyára az is hozzájárul a rendezhez, hogy településünkön állandó rendőri jelenlétet biztosít a Gárdonyi Rendőrkapitányság egy fő körzeti megbízott által. Bár a korábbi évtizedekhez képest jóval kisebb létszámmal, de még mindig működik Válon polgárőrség, akiket egy pályázati úton elnyert terepjárával és a működésükhöz szükséges anyagi erőforrással támogatunk. A közterületkamera-rendszer sajnos mára teljesen elavult, de bízunk benne, hogy egy nemrég beadott pályázatnak köszönhetően ez is megújul hamarosan. Viszont a lakosság is összetartó, és ha valami gyanúsít, rendkívülit tapasztal valaki, jelzi a közösségi felületeken, vagy egyből az önkormányzatnak. Közösségimédia-felületeinken mindig közzétesszük ezeket, valamint a hírlevelekben kapott rendőrségi felhívásokat, figyelmeztetéseket. Így mi is hatékonyabban tudjuk tájékoztatni a lakosságot az esetleges veszélyekre.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Dános V. & Fazekas-Pátyodi Sz. (2024). „A büntelen falu.” Interjú Bechtold Tamással, Vál község polgármesterével és Kovács Zsolttal, a Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetőjével. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1319–1325. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1319-1325>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/2>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/10>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/7>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítóképet tervezte és szerkesztette: Dr. Szabó Csaba

